

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Mszanowo, styczeń 2023 r.

Spis treści

Wstęp.....	4
1 Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego, dostępność, komunikacyjna i mobilność.....	5
1.1 Położenie	5
1.2 Ukształtowanie terenu i uwarunkowania środowiskowe	7
1.3 Bogactwa naturalne.....	15
1.4 Wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna	17
2 Ludność i procesy demograficzne	23
2.1 Liczba ludności, migracje i przyrost naturalny.....	23
2.2 Procesy starzenia się społeczeństwa.....	26
2.3 Atrakcyjność osadnicza	28
2.4 Prognoza demograficzna.....	30
3 Gospodarka i rynek pracy	33
3.1 Liczba, wielkość i rodzaj podmiotów gospodarczych	33
3.2 Rynek pracy.....	37
3.3 Bezrobocie	38
4 Środowisko naturalne i infrastruktura	43
4.1 Walory środowiska naturalnego, przyrodnicze i krajobrazowe, różnorodność biologiczna 43	
4.2 Stan i ochrona środowiska	47
5 Kultura i dziedzictwo kulturowe	60
5.1 Kultura	60
5.2 Uwarunkowania historyczne, obiekty zabytkowe, ich stan, dostępność i sposób wykorzystania	62
6 Sport, rekreacja i turystyka.....	80
6.1 Infrastruktura sportowo-rekreacyjna i warunki do jej rozwoju.....	80
6.2 Atrakcyjność turystyczna	81
7 Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne.....	86
7.1 Studium i plany miejscowe – stopień pokrycia obszaru gminy i struktura przeznaczenia terenów.....	86
7.2 Zagospodarowanie przestrzenne, w tym stopień uzbrojenia terenu w infrastrukturę techniczną.....	92
7.3 Gospodarka mieszkaniowa i komunalna.....	100

7.4	Rewitalizacja (obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji, założenia i przedsięwzięcia rewitalizacyjne).....	101
7.5	Obszary zintegrowanego inwestowania i wykluczenia z inwestowania, obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego.....	101
7.6	Obszary o szczególnych problemach lub barierach rozwojowych i obszary o wyjątkowym potencjale rozwojowym.....	102
8	Bezpieczeństwo publiczne	104
8.1	Podmioty i instytucje realizujące zadania z zakresu bezpieczeństwa.....	104
8.2	Wypadki drogowe	105
9	Polityka społeczna	106
9.1	Beneficjenci pomocy społecznej, struktura powodów udzielania pomocy.....	106
9.2	Zdrowie.....	114
10	Edukacja i wychowanie.....	116
10.1	Sieć placówek oświatowych.....	116
11	Kapitał społeczny.....	120
11.1	Aktywność obywatelska, liczba i działalność organizacji pozarządowych.....	120
11.2	Współpraca międzysektorowa	122
12	Finanse samorządowe.....	126
12.1	Budżet gminy – dochody i wydatki, w tym ich struktura.....	126
12.2	Poziom zadłużenia.....	130
12.3	Zdolność inwestycyjna	130
12.4	Wartość projektów finansowanych ze środków unijnych.....	132
13	Diagnoza porównawcza.....	135
14	Konsultacje społeczne	144
	Badanie rozwoju Gminy Nowe Miasto Lubawskie.....	144
	Spis wykresów, rysunków, tabel, dokumentów źródłowych	152
	Załącznik nr 1 Wzór ankiety	157

Wstęp

„Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie” jest przeglądem najważniejszych kwestii społeczno-gospodarczych i ukazuje wieloaspektową analizę stanu obecnego gminy. Raport diagnozy koncentruje się na szczegółowej analizie uwarunkowań wewnętrznych rozwoju Gminy Nowe Miasto Lubawskie obejmujących takie zagadnienia jak:

1. informacje ogólne (w tym: uwarunkowania geograficzne, historyczne),
2. przestrzeń (w tym m.in. układ przestrzenny, dostępność komunikacyjna, mieszkalnictwo, infrastruktura techniczna),
3. środowisko (w tym: charakterystyka najważniejszych aspektów środowiska przyrodniczego oraz jego ochrony, tj. zasoby wodne i jakość wód, jakość powietrza),
4. społeczeństwo (w tym: analiza procesów demograficznych i osadniczych, wykluczenie społeczne, kapitał społeczny tj. liczba organizacji pozarządowych, rynek pracy, aktywność i potencjał mieszkańców, edukacja, ochrona zdrowia, kultura i turystyka),
5. gospodarka (w tym: analiza wskaźników makroekonomicznych, struktury gospodarcze, atrakcyjność inwestycyjna, przedsiębiorczość, dochody ludności, finanse publicznych JST, realizowane zadania i projekty).

Dla każdego z powyżej wymienionych obszarów przedstawiono najważniejsze informacje, w tym również realizowane projekty oraz dane statystyczne obrazujące sytuację w gminie, także na tle powiatu nowomiejskiego, województwa warmińsko-mazurskiego oraz kraju. Zakres czasowy obejmuje zasadniczo lata 2017-2021. Analiza została wykonana w oparciu o najbardziej aktualne dostępne dane statystyczne, głównie te pochodzące z baz Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Gminy w Nowym Mieście Lubawskim i jego jednostek podległych oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Nowym Mieście Lubawskim.

Główne wnioski z diagnozy społeczno-gospodarczej stanowią punkt wyjścia dla przygotowania „Strategii Rozwoju Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2023-2030”.

1 Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego, dostępność, komunikacyjna i mobilność

1.1 Położenie

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest gminą wiejską, położoną w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Wraz z gminami:

- gminą miejską Nowe Miasto Lubawskie,
 - gminą wiejską Biskupiec, Kurzętnik, Grodziczno
- wchodzi w skład powiatu nowomiejskiego, zajmując jego północną część.

Rysunek 1. Położenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie na tle województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu nowomiejskiego.

Źródło: Internet, opracowanie własne

Gmina Nowe Miasto Lubawskie sąsiaduje z sześcioma gminami: od północy – z gminą Iława, od północnego zachodu – z gminą Biskupiec, od południa – z miastem Nowe Miasto Lubawskie, także od południa – z gminą Kurzętnik, od południowego wschodu – z gminą Grodziczno, od wschodu – z gminą Lubawa.

Rysunek 2 Terytorium Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: Statut Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Rysunek 3. Herb Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Źródło: Statut Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Powierzchnia gminy stanowi 138,5 km², co stanowi 20% terytorium powiatu nowomiejskiego. Na terenie Gminy znajduje się 16 sołectw (jednostek pomocniczych): Bagno, Bratian, Chrośle, Gryżliny, Gwiżdżiny, Jamielnik, Kaczek, Lekarty, Mszanowo (w którego skład wchodzi dwie miejscowości, tj. Mszanowo oraz Łąki Bratiańskie), Nawra, Nowy Dwór Bratiański, Pacółtowo, Pustki, Radomno, Skarlin, Tylice.

Zewnętrzne drogowe powiązania komunikacyjne gminy zapewniają przebiegające przez jej teren wszystkie rodzaje dróg publicznych, określonych zgodnie z ustawą o drogach publicznych. Przez teren gminy przebiegają zatem drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. Do układu nadrzędnego dróg, łączącego teren gminy z układem sieci dróg krajowych, zalicza się drogę krajową nr 15 Trzebinia – Lubawa – Ostróda. Droga ta łączy gminę z układem sieci dróg krajowych (drogi głównej przyspieszonego ruchu o nr: 16 (Olsztyn - Elk) i autostrady A1 (Trójmiasto – Gorzyczki przy granicy z Czechami).

Wiodącą funkcją gospodarki gminy jest rolnictwo, rozwijające się na bazie gospodarstw indywidualnych i zespołowych, oraz obsługa turystyki. Na terenie gminy funkcjonują duże zakłady m.in. takie jak np.:

- ✓ Zakład Usług Komunalnych w Mszanowie Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Mszanowie
- ✓ Drew-Bak Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Gwiżdżinach,
- ✓ Drew-Bak Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Spółka Komandytowa w Gwiżdżinach,
- ✓ Spółdzielnia Socjalna "Barometr" w Pacółtowie,
- ✓ Pawie Oczko Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Tylicach,
- ✓ Drew-Styl Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Mszanowie,

Obszar gminy charakteryzuje się malowniczością, na którą składają się lasy, pagórki, zespoły wzgórz oraz jezior o urozmaiconej linii brzegowej.

Położenie Gminy (licząc od siedziby władz gminnych – miejscowość Mszanowo) względem większych polskich miast:

- ✓ Olsztyn – 79 km
- ✓ Gdańsk – 168 km,
- ✓ Toruń – 92 km,
- ✓ Bydgoszcz – 147 km,
- ✓ Warszawa – 198 km.

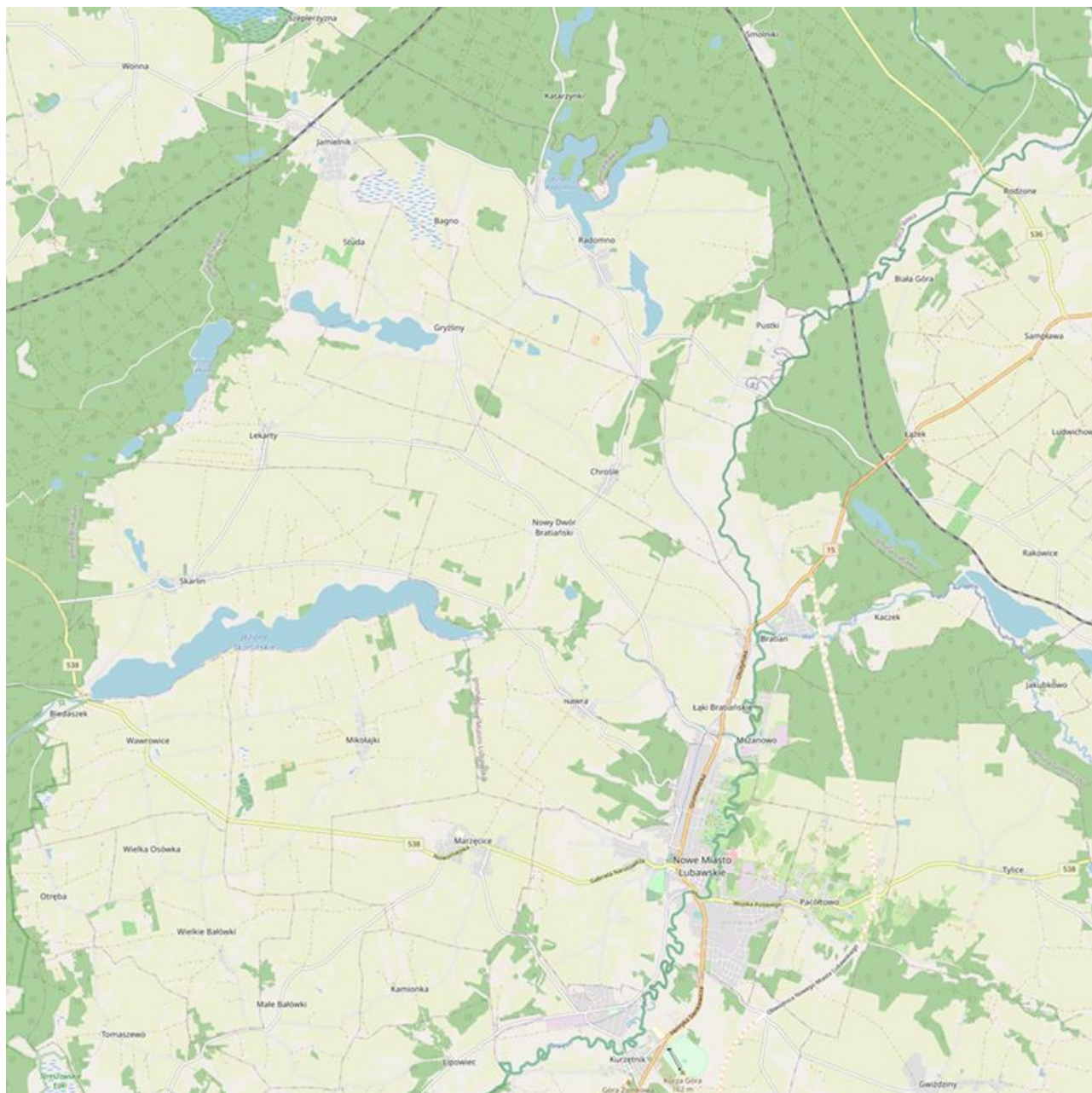
Przez gminę Nowe Miasto Lubawskie przebiegała w latach ubiegłych jednotorowa niezelektryfikowana linia kolejowa nr 260 Nowe Miasto Lubawskie - Zajęczkowo Lubawskie na odcinku Pacółtowo - Tyliczki (granica gminy). Została ona jednak zamknięta i rozebrana. Jedyna istniejąca linia kolejowa na terenie gminy przebiega przez Jamielnik.

Najbliższymi portami lotniczymi realizującymi międzynarodowe połączenia cywilne to lotniska znajdujące się w Szymanach – 130 km, Bydgoszczy – 151 km, Gdańsku – 173 km i w Warszawie - Modlin – 161 km. Najbliższe przejścia graniczne z Rosją gmina Nowe Miasto Lubawskie - Bezledy znajduje się w odległości około 154 km, z Litwą - Budzisko – 316 km, natomiast z Niemcami – Kołbaskowo – 407 km. Najbliższy port morski w Gdańsku znajduje się w odległości 176 km.

1.2 Ukształtowanie terenu i uwarunkowania środowiskowe

Obszar gminy Nowe Miasto Lubawskie według fizyczno-geograficznego podziału Polski znajduje się w większości w obrębie makroregionu Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego w granicach trzech mezoregionów: Doliny Drwęcy – przecinającą teren gminy z północy na południe, Pojezierza Brodnickiego – na zachód od Doliny Drwęcy oraz Garbu Lubawskiego – na wschód od Doliny Drwęcy. Nieduży fragment – skraj północno-zachodni wraz z jeziorem Radomno, znajduje się w obrębie makroregionu Pojezierze Iławskie, w obrębie mezoregionu – Równina Iławska.

Rysunek 4. Położenie fizycznogeograficzne Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: mapygoogle.pl

Geologia i geomorfologia

Obszar gminy Nowe Miasto Lubawskie znalazł się w zasięgu ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, stąd rzeźba jego terenu posiada cechy charakterystyczne dla krajobrazu młodoglacjalnego. Bardzo urozmaicona rzeźba terenu jest efektem erozyjnej i akumulacyjnej działalności łądolodu, wód z topniejącego łądolodu oraz procesów zachodzących w okresie po ustąpieniu łądolodu i obecnie. Podstawowymi formami rzeźby terenu na obszarze gminy są: płaska i falista wysoczyzna morenowa, równiny sandrowe oraz dolina Drwęcy.

Największe powierzchnie zajmuje falista wysoczyzna morenowa o nierównej powierzchni wahającej się w granicach 130-150 m n.p.m. Zbudowana jest przeważnie z gliny morenowej wykształconej jako glina piaszczysta, a miejscami także z piasków zwałowych. Deniwelacje na obszarze wysoczyzny morenowej sięgają 10 m wysokości. Płaska wysoczyzna morenowa zalega płatami w rejonie Jamielnika, Radomna, Nowego Dworu Bratniańskiego i Lekart oraz w zachodniej części Nowego Miasta Lubawskiego. W jej obrębie deniwelacje rzadko przekraczają 5 m wysokości. Na tle wysoczyzny morenowej wyraźnie dominują pagórki i

wzgórza morenowe, które wznoszą się ponad 160 m n.p.m. Występują one w rejonie Nawry i Gwiździn. Posiadają kształt rozległych masywów nieznacznie wydłużonych równoleżnikowo. Na powierzchni zbudowane są z gliny zwałowej. Na obszarze wysoczyzny morenowej występują również formy rzeźby, związane z akumulacją osadów w szczelinach i rozpadlinach lodowych, jak kemy na południe od Jamielnika. Zbudowane są z piasków i żwirów.

Wysoczyznę morenową rozcinają liczne i silnie rozgałęzione rynny polodowcowe, doliny wód roztopowych oraz zagłębienia wytopiskowe. Rynny polodowcowe mają przeważnie kierunek z północnego zachodu na południowy wschód, tylko rynny jeziora Skarlińskiego oraz jezior Gryźliny i Studa mają przebieg równoleżnikowy. Dna rynien są obniżone w stosunku do wysoczyzny morenowej o 20-40 m i zalegają na wysokości 100-110 m n.p.m. Doliny wód roztopowych na całym obszarze są bardzo liczne, posiadają zmienną szerokość, długość od kilkuset metrów do kilku kilometrów i głębokość 5-10 m. Odpływ wód roztopowych odbywał się nimi stosunkowo krótko, dlatego nie są w pełni wykształcone. Wysoczyznę morenową urozmaicają ponadto liczne zagłębienia wytopiskowe powstałe w wyniku wytapiania się brył martwego lodu. Są to formy zróżnicowanych rozmiarów, zatorfione lub wypełnione osadami jeziornymi.

W północnej części gminy Nowe Miasto Lubawskie i na północ od rzeki Wel znaczne powierzchnie zajmują równiny sandrowe powstałe w wyniku akumulacyjnej działalności wód roztopowych z lądolodu w czasie jego postępu na północ od ławy. Zalegają one na wysokości 90-110 m n.p.m., a więc znacznie niżej w stosunku do wysoczyzny morenowej. Ich powierzchnia jest urozmaicona niewielkimi wytopiskami. Zbudowane z piasków równiny sandrowe porastają na ogół lasy.

Z północy na południe przez obszar gminy przebiega głęboko wcięta (30-50 m) w wysoczyznę morenową i rozległa (1-3 km szerokości) Dolina Drwęcy. Wypełniają ją głównie namuły piaszczyste oraz mułki, piaski i żwiry tarasów. Posiada rozwinięty system teras rzecznych oraz liczne dolinki boczne intensywnie rozcinające zbocza doliny. Dolinki te są stosunkowo długie (1-3 km), stosunkowo szerokie, a ich zbocza są wysokie i strome.

Na obszarze gminy licznie występują formy rzeźby terenu pochodzenia antropogenicznego. Należy tu wymienić liczne wyrobiska po eksploatacji kopalin, np. w Nawrze, grodziska średniowieczne w Radomnie, jak również liczne nasypy i wykopy związane m.in. z przebiegiem tras komunikacyjnych.

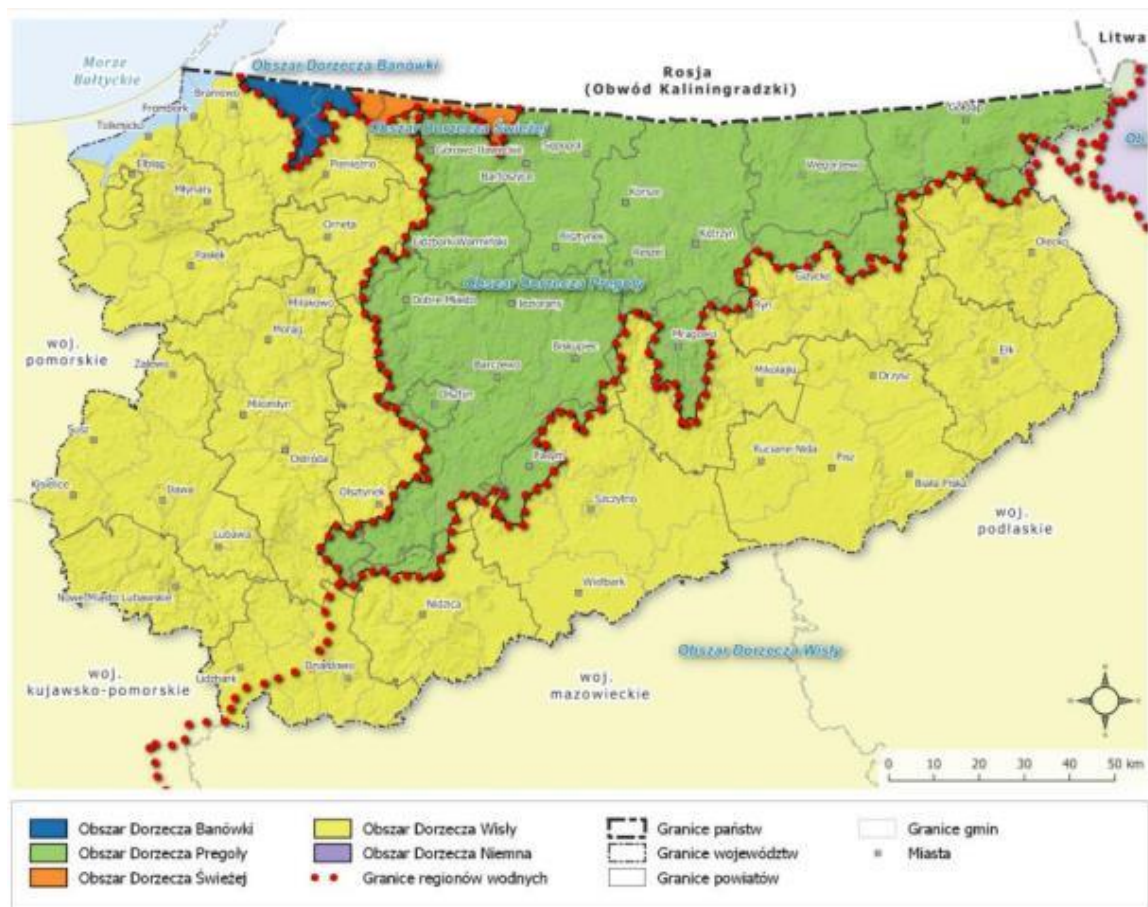
Hydrografia

Pod względem hydrograficznym obszar gminy znajduje się w dorzeczu Drwęcy, jedynie niewielki północnozachodni fragment gminy Nowe Miasto Lubawskie znajduje się w dorzeczu Osy – w zlewni Strugi Łaka. Rzeka Drwęca jest główną osią hydrograficzną obszaru. Odwadnia obszar swojego przyrzecza. Na całym obszarze silnie meandruje tworząc zakola, których szereg zostało odciętych od nurtu rzeki tworząc obecnie starorzecza.

Przy wysokich stanach wód Drwęca zalewa duże powierzchnie nisko położonych łąk i nieużytków, leżących w obrębie terasy zalewowej. Największy dopływ Drwęcy – Wel, uchodzi do niej w Bratianie. Jest rzeką o dużym spadku i bystrym nurcie, szczególnie przy wysokich stanach wody. Odwadnia wschodnią część gminy Nowe Miasto Lubawskie. Lokalne znaczenie mają mniejsze dopływy Drwęcy – Grobnica i Struga Radomno odwadniając północną i środkową część obszaru. Jeziora znajdujące się na obszarze gminy to akweny pochodzenia lodowcowego, w większości rynnowe, głębokie, malowniczo położone w obrębie rynien polodowcowych.

Znaczne tereny gminy zajmują bagna i mokradła. Występują one w dnach dolin np. Drwęcy, dnach rynien polodowcowych i dolin wód roztopowych np. jeziora Skarlińskiego, Welu, Groblicy, jak również w dnach zagłębień wytopiskowych np. w rejonie miejscowości Bagno, Radomno, Gryźliny. Zasilane są zarówno przez wody opadowe, jak i przez wody gruntowe. Stanowią obszary naturalnej retencji wód.

Rysunek 5. Obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie na obszarze dorzecza rzeki Wisły

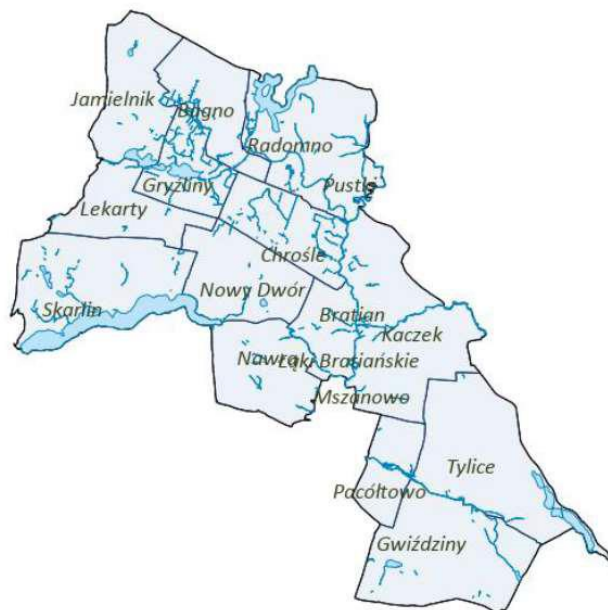

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030

WODY POWIERZCHNIOWE

Wody powierzchniowe są ważnym elementem różnorodności krajobrazowej gminy Nowe Miasto Lubawskie, ponieważ decydują o funkcjonowaniu i bogactwie ekosystemów oraz mają duże znaczenie społeczne i gospodarcze. Sieć hydrologiczną gminy tworzą rzeki, strumienie, oczka i zbiorniki wodne oraz liczne jeziora. Pod względem hydrograficznym gmina znajduje się w dorzeczu Drwęcy, jedynie niewielki północno-zachodni jej fragment znajduje się w dorzeczu Osy (Struga Łaka).

Rysunek 6 Wody powierzchniowe na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

Wody powierzchniowe zajmują łącznie ok. 5% powierzchni Gminy Nowe Miasto Lubawskie, co związane jest z obecnością jezior.

Najważniejsze zbiorniki wodne to:

1. **rzeka Drwęca** – jest największą rzeką przepływającą przez teren gminy. Jest także jedną z najważniejszych rzek województwa warmińsko-mazurskiego. Jej całkowita długość wynosi 207,2 km. Początek bierze w okolicach Dylewskiej Góry, uchodzi do Wisły w miejscowości Złotoria. Środkowy odcinek głęboko wciętej Doliny Drwęcycy, o szerokości 1-3 km, nad którym leży m. in. Gmina Nowe Miasto Lubawskie i Gmina Kurzętnik, ma charakter pradolinny. Dno doliny jest na ogół płaskie i miejscami bagniste. Na niektórych odcinkach rzece towarzyszą zarastające lub zatorfione starorzecza. Drwęca jest typową rzeką pojezierną, nizinną. Spadek na odcinku od Gminy Nowe Miasto Lubawskie do Brodnicy wynosi 0,040%. Przepływ wynosi 26 m³/s. Rzeką na całym środkowym odcinku malowniczo meandruje. Na teren powiatu nowomiejskiego Drwęca wpływa w gminie Nowe Miasto Lubawskie w okolicach wsi Pustki. Na długości kilku kilometrów jest ona rzeką graniczną z powiatem iławskim. Na wysokości wsi Bratian uchodzi do Drwęcycy rzeka Wel (korytem właściwym i kanałem młyńskim), niemal podwajając przepływ rzeki Drwęcycy. Poniżej wsi Bratian rzeka Drwęca przepływa przez Miasto Nowe Miasto Lubawskie (w 150 kilometrów biegu rzeki licząc od ujścia, 78 kilometrów od źródeł), gdzie uchodzi niewielka do niej rzeka Groblica. Na terenie gminy Kurzętnik malowniczo meandrując mija wieś Kurzętnik (140 kilometrów biegu) i łąkowym odcinkiem dociera do okolic Nielbarka, gdzie opuszcza obszar powiatu.

Rzeka Drwęca to jednolita część wód powierzchniowych rzecznych „Drwęca od Jez. Drwęcycy do Brodnicy” (RW20002028779). Stan naturalnej rzecznej jednolitej części wód powierzchniowych (JCWP) *Drwęca od jez. Drwęcycy do Brodnicy* (PLRW 20002028779) oceniany jest jako zły. Zagrożona jest nieosiągnięciem celów Ramowej Dyrektywy Wodnej. Wpływ działalności antropogenicznej na JCWP generuje przesunięcie w czasie osiągnięcia celów środowiskowych z powodu konieczności analiz oraz długości procesu inwestycyjnego.

2. **rzeka Wel** – jest to lewobrzeżny dopływ Drwęcycy o długości 98,5 km i powierzchni 810,1 km². Źródła rzeki znajdują się w strefie brzeżnej Garbu Lubawskiego, w pobliżu miejscowości Bartki. Przepływa na trasie wielu jezior. Zanieczyszczana jest ściekami komunalnymi i przemysłowymi pochodzącymi głównie z Lidzbarka Welskiego. Hydrotechniczna zabudowa środkowego biegu rzeki, tj. MEW w Kaczkach (gm. Nowe Miasto Lubawskie), Kurojadach i Trzcinie (gm. Grodziczno) oraz młyn w miejscowości Lorki (gm. Grodziczno), stanowi ogromne zagrożenie dla życia i rozrodu ichtiofauny. Energetyczne wykorzystanie rzeki utrudnia migrację ryb, skutkuje zwiększonymi wahaniami przepływów, zwiększoną sedymentacją w obrębie zbiornika zaporowego, eutrofizacją wody, podwyższeniem jej temperatury. Wahania poziomu wody w okresie tarła spowodowały spadek liczebności głowacza, a eutrofizacja i ocieplenie wód znacznie ograniczyły liczebność miętusa. i mew w Trzcinie zlokalizowana jest w miejscu jednego z głównych obszarów tarliskowych ryb

łososiowatych na Welu. Przyczyniła się do zniszczenia ok. 2 km tarlisk. W celu ograniczenia szkodliwego wpływu na ryby migrujące, stosuje się urządzenia udrażniające, głównie przepławki różnego typu. Ich skuteczność jest jednak niezadowalająca. Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie są dwie przepławki dla ryb w miejscowościach Bratian i Kaczek, które umożliwiają swobodną migrację zarówno ryb większych jak i małych.

W 2016 r. przeprowadzono badania jakości „Wel od dopływu spod Mroczna do ujścia” (PLRW2000202869) w jednym punkcie pomiarowym, zlokalizowanym w miejscowości Bratian. Potencjał ekologiczny określono jako umiarkowany z uwagi na elementy fizykochemiczne. Nie były spełnione wymagania dla obszaru chronionego przeznaczonego dla ochrony siedlisk lub gatunków, dla których stan wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie. Stan chemiczny określono jako dobry. Stan „Wel od dopływu spod Mroczna do ujścia” oceniono jako zły. Ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych jest duże – zachowanie dobrej jakości wody jest w zbiorniku zagrożone.

3. **Rzeka Skarlanka** – płynie licznymi rynnami subglacjalnymi i przepływa przez wiele jezior: Skarlińskie, Wielkie Partęczyny, Dębno, Robotno, Kurzyny, Strażyny i Bachotek uchodząc do Drwęcy na poziomie 70,7 m n.p.m.
4. **Jeziro Skarlińskie** – jest największym jeziorem na terenie gminy, o powierzchni 9,83 ha. Objętość wód w jeziorze wynosi: 22 152 tys.m³. Lustro wody znajduje się na wysokości 86,6 m n.p.m. (Instytut Rybactwa Śródlądowego, Olsztyn 1962 r.). Poziom wody jest sztucznie podniesiony o ok. 20-40 cm dzięki zastawce zlokalizowanej przy wylocie Skarlanki z jeziora. Maksymalna długość jeziora wynosi 6 515 m, maksymalna szerokość – 650 m. Linia brzegowa jest bardzo rozwinięta i ma długość 16 775 m. Rynna jeziora jest wydłużona w kierunku wschód – zachód i wcięta w wysoczyznę morenową na głębokość 20-30 m. Szczególnie silnie rozwinięta jest linia brzegowa na północy, gdzie występują cztery półwyspy. Jezioro jest stosunkowo głębokie, o głębokości maksymalnej 15,1 m i średniej 7,5 m. Najpłytsze partie jeziora występują w części wschodniej, gdzie uchodzące Skarlanka i Struga Marzęcicka niosą znaczne ilości rumoszu. Jest to jezioro przepływowe zasilane wodami powierzchniowymi i podziemnymi.
Ze względu na wybitnie rolniczy charakter obszaru i brak aktywnego pasa ochronnego, bezleśny charakter zlewni, jezioro Skarlińskie zagrożone jest dopływem zanieczyszczeń obszarowych. Zagospodarowanie turystyczne jeziora nie będzie stanowiło zagrożenia dla jeziora tylko pod warunkiem właściwego rozwiązania gospodarki wodno-ściekowej. Wody Skarlanki (górny odcinek - Nowy Dwór Bratiański) i Strugi Marzęcickiej (Mikołajki) niosą duże ładunki zanieczyszczeń biogenych i we wschodniej części jeziora procesy eutrofizacji są najbardziej zaawansowane. Odkryta tafla jeziora stwarza dogodne warunki windsurfingu.
5. **Jeziro Radomno** – o powierzchni 110,59 ha jest bardzo rozczłonkowane, położone w północnej części gminy. Jego długość wynosi 2350 m, natomiast maksymalna szerokość 1100 m. Głębokości charakterystyczne jeziora kształtują się następująco: średnia głębokość 2,5 m, głębokość maksymalna 16,2 m. Jezioro składa się z trzech zatok. Na południu wąska 600-metrowej długości zatoka wciska się między zabudowania wsi Radomno. W części północnej jeziora jest szeroki półwysp, na którym znajduje się osada Nowy Ostrów. Dzieli on jezioro na dwie części. Na północny wschód od półwyspu ciągnie się na długości ok.1900 m wąska i kręta zatoka. Na zachód od półwyspu znajduje się zatoka z wyspą w części środkowej. Atrakcją turystyczną są na wyspie pozostałości dawnego grodziska.
6. **Jeziro Studa** – o powierzchni 36,68 ha położone jest na zachodnim krańcu gminy ma długość ok. 1330 m, maksymalną szerokość 440 m. Głębokość średnia wynosi 1,9 m, zaś maksymalna głębokość 3,6 m.
7. **Jeziro Fabryczne** – jest to jezioro przepływowe rzeki Wel. Powierzchnia jeziora wynosi 36,21 ha, długość 1600 m, maksymalna szerokość 320 m, lustro wody zlokalizowane jest na wysokości 97,8 m n.p.m. Jezioro położone jest przy wschodniej granicy Gminy. Zasilane jest przez odnogę rzeki Wel.
8. **Jeziro Gryżliny** – jest to jezioro o powierzchni 32,40 ha – jezioro położone jest na skraju wsi Gryżliny. Jego długość wynosi 1000 m, a maksymalna szerokość 430 m. Głębokość średnia osiąga 3,2 m, maksymalna głębokość 5,6 m. Linia brzegowa urozmaicona, z kilkoma płytkimi niewielkimi zatokami. Część wody odpływa w kierunku wschodnim do strugi Radomno, część poprzez wąski ciek odpływa do jeziora Studa.

Tabela 1 Największe jeziora gminy Nowe Miasto Lubawskie

Lp.	Nazwa jeziora	Lokalizacja – obwód	Powierzchnia jeziora w ha	Właściciel
1	Skarlińskie	Skarlin	299,83	Skarb Państwa
2	Radomno	Radomno	110,59	Skarb Państwa
3	Studa	Jamielnik, Gryżliny	36,68	Skarb Państwa
4	Fabryczne	Tylice	36,21	Skarb Państwa
5	Gryżliny	Gryżliny	32,40	Skarb Państwa
6	Środkowe	Tylice	22,38	Własność prywatna
7	Wieczorowe	Skarlin	9,98	Gmina Nowe Miasto Lubawskie
8	Tylickie Górne	Tylice	9,13	Własność prywatna
9	Rubkowo	Gwiździny	7,87	Skarb Państwa
10	Gil	Jamielnik, Krotoszyny	5,93	Skarb Państwa
11	Kuligi	Kuligi, Tylice	3,67	Skarb Państwa
12	Nowy Dwór	Nowy Dwór	3,55	Skarb Państwa
13	Kutel	Jamielnik	2,48	Skarb Państwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

Jednolite części wód powierzchniowych płynących

Pod względem podziału na zlewnie jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie zlokalizowany jest w zasięgu dorzecza Wisły.

- ✓ JCWP Struga,
- ✓ JCWP Groblica,
- ✓ JCWP Dopływ z Nielbarku,
- ✓ JCWP Kakaj,
- ✓ JCWP Wel od dopływu spod Mrocza do ujścia,
- ✓ JCWP Drwęca od Jez. Drwęckiego do Brodniczki,
- ✓ JCWP Skarlanka,
- ✓ JCWP Osa do wypływu z jez. Trupel bez Osówki.

Jednolite części wód powierzchniowych stojących

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie zlokalizowane są następujące JCWP stojące:

- ✓ Radomno,
- ✓ Skarlińskie.

Znaczna ilość zbiorników wodnych, jezior i rzek umożliwia egzystencję bogatej ichtiofaunie. Na uwagę zasługuje fauna żyjąca w rzece Drwęcy i w wodach jej zlewni. Żyje tu kilka gatunków ryb charakterystycznych dla rzek wyżynnych i górskich: troć wędowna, śliz, strzelba potokowa, głowacz, pstrąg tęczy. Ciekawostką jest występowanie minoga strumieniowego, objętego ochroną gatunkową ścisłą. Z charakterystycznych gatunków dla rzek nizinnych występuje tu kleń, jelec, brzana. Są też gatunki typowe dla wód stojących: lin, karaś, karp.

Płazy i gady reprezentowane są w stosunkowo mniej licznej liczbie gatunków, natomiast dość dużej liczbie osobników. Wśród płazów są to między innymi traszki: zwyczajna i grzebieniasta, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha szara i zielona, rzekotka drzewna, żaby: śmieszka, wodna, trawna, jeziorowa i moczarowa. Gady reprezentowane są przez jaszczurki: zwinę i żyworodną, padalca zwyczajnego, zaskrońca zwyczajnego, żmiję zygzakowatą.

Ornitofauna na obszarze gminy nie wyróżnia się w stosunku do innych obszarów okolicznych. W lasach nie zostały ustanowione tereny strefowej ochrony dla gniazd gatunków w ten sposób chronionych. Najbliższym terenem terytorialnej ochrony ptaków jest rezerwat „Jezioro Karaś”, położony w pobliżu północno-zachodniego krańca gminy. Wśród ssaków w lasach występuje jeleń szlachetny, sarna, dzik. Typowy mieszkaniowiec terenów otwartych – zając szarak – występuje niezbyt licznie. W rzece Drwęcy i jej starorzeczach obserwowany jest bóbr europejski. Część terenów gminy objęta jest prawną terytorialną ochroną przyrody w formie obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatu przyrody, ostoi Natura 2000.

Wody gruntowe

Na terenie gminy zaznaczają się dwie strefy wód gruntowych o różnych reżimach. Pierwsza strefa związana jest ze współczesnymi dolinami rzek, głównie rzeki Drwęcy. Występuje tu jednolity poziom wód gruntowych, związany z rzecznyymi osadami piaszczysto-żwirowymi i osadami pojeziornymi. Zwierciadło tych wód jest związane ze stanami wody w rzekach, a jego wahania wynoszą zwykle około 1 m. Lustro wody gruntowej zalega przeważnie płytko pod powierzchnią terenu. Tylko w wyższych partiach dolin występuje głębiej – poniżej 2 – 3 m pod powierzchnią terenu. Druga strefa dotyczy terenów wysoczyznowych. Na ogół brak tam jest ciągłego poziomu wód gruntowych. Występują one tylko lokalnie – jako wody zawieszane na różnych głębokościach w piaszczystych przewarstwieniach wśród glin lub okresowo w stropie glin. W tej strefie występuje duża zależność występowania wód gruntowych od opadów atmosferycznych. Dotyczy to szczególnie bocznych dolinek na krawędzi wysoczyzny - jako dróg koncentracji spływów tych wód do doliny Drwęcy.

Jednolite części wód podziemnych

Obszar gminy Nowe Miasto Lubawskie położone jest w obrębie jednolitej części wód podziemnych nr 39, należącej do regionu wodnego dolnej Wisły. Ogólna ocena stanu powyższej jednolitej części wód podziemnych jest dobra, także stan ilościowy oraz chemiczny określono jako dobry. JCWP nr 39 nie jest zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych.

Według Map Hydrogeologicznych Polski, warunki naturalne zaopatrzenia w wodę podziemną na terenie gminy są dość zróżnicowane. Najlepsze występują w Dolinie Drwęcy, wydajności potencjalne pojedynczych studni przekraczają 70 m³/godz. Na terenach wysoczyznowych podobne warunki występują w rejonie Tylic. W północno-zachodniej części obszaru gminy, w rejonie Chrośła, Gryźlin, Radomna, warunki zaopatrzenia w wodę są znacząco mniej korzystne.

Wydajności potencjalne pojedynczych studni wynoszą 10-30 m³/godz. Na pozostałych obszarach gminy warunki zaopatrzenia w wodę są pośrednie – na ogół średnio korzystne.

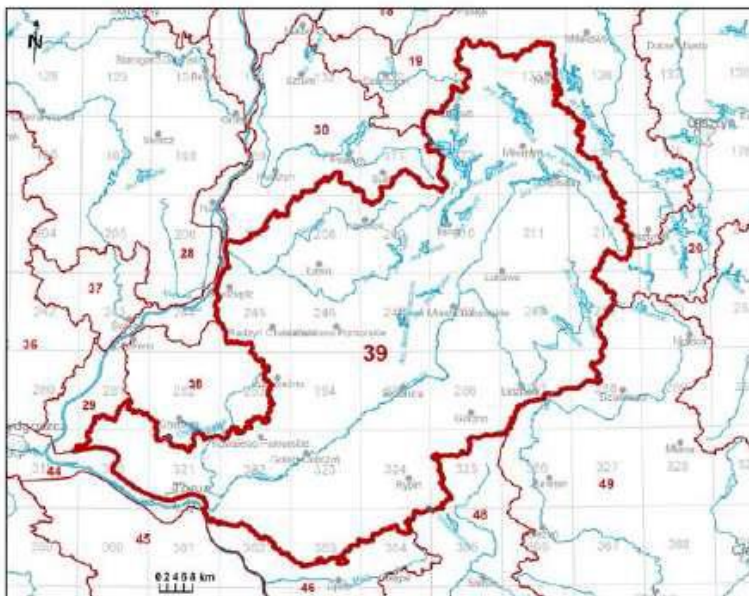
Jakość ujmowanych wód wgłębnych jest na ogół średnia – wymagają one przeważnie nieskomplikowanego uzdatniania, polegającego na usunięciu nadmiaru żelaza i manganu.

Stopień zagrożenia wód podziemnych na tych mapach, na większości terenów gminy określa się jako niski - obszary o średniej odporności poziomu głównego bez ognisk zanieczyszczeń, a w rejonie Nawry jako bardzo niski – definiowany jako obszar o wysokiej odporności poziomu głównego. W okolicach Jamielnika i Chrośła stopień zagrożenia tych wód określa się jako średni.

W Dolinie Drwęcy odporność poziomu głównego oznaczona jest jako niska. W części północnej gminy stopień zagrożenia w jej obrębie określany jest jako średni, natomiast w części południowej (rejon Bratiana, Mszanowa) stopień zagrożenia określany jest jako wysoki – ze względu na występowanie ognisk zanieczyszczeń.

Przez północno-wschodni skraj obszaru gminy (w pobliżu jeziora Karaś) przebiega granica Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 210. Jest to zbiornik w ośrodku porowym. Został on udokumentowany w skali 1:50 000, regionalną „Dokumentacją hydrogeologiczną Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) 209, 210, 211” wykonaną przez Przedsiębiorstwo Hydrogeologiczne w Gdańsku w 1996 roku. Dokumentacja została zatwierdzona decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa 25.06.1998 roku. Na odcinku przebiegającym przez teren gminy Biskupiec granica zbiornika jest jednocześnie projektowaną w Dokumentacji granicą jego obszaru ochronnego. Obszar ochronny GZWP 210 nie został do chwili obecnej prawnie ustanowiony.

Rysunek 7. Lokalizacja JCWPd nr 39

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

Rzeźba terenu

Obszar Gminy w zakresie rzeźby terenu jest niezwykle zróżnicowany. W krajobrazie przyrodniczym wyróżnić można następujące jednostki geomorfologiczne: Pojezierze Brodnickie, Garb Lubawski i Dolina Drwęcy. Pojezierze Brodnickie jest mezoregionem fizycznogeograficznym, który położony jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Kraina ta stanowi zbiornisko jezior rynnowych, połączonych ciekami wodnymi. Największym zbiornikiem na Pojezierzu Brodnickim jest akwen Wielkie Partęczyny. Natomiast Garb Lubawski jest obszarem wzniesień wysoczyznowych z nizinnymi deniwelacjami w krajobrazie młodoglacjalnym północnej Polski. Dolina Drwęcy jest mezoregionem fizycznogeograficznym w środkowo-północnej Polsce, który stanowi środkowo-północną część Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego. Dolina leży na pograniczu województw: kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Jest to pradolina erozyjna, która została ukształtowana przez wody opływowe lodowców. W pobliżu ujścia Drwęcy do Wisły występuje dobrze rozwinięty system tarasów z jeziorami i bezodpływowymi nieckami.

Wzdłuż całej długości doliny zlokalizowany jest rezerwat przyrody Rzeka Drwęca. Wysoczyzny: morenowa płaska i falista, występujące w tym obszarze, tworzą krajobraz o dużych deniwelacjach terenu. Dodatkowo, w Gminie wyróżnić można następujące formy terenowe powstałe podczas zlodowacenia:

- ✓ ozy – na południe od Nowego Dworu Bratiańskiego; oz eksploatowany był jako żwirownia w latach osiemdziesiątych;
- ✓ kemy – na północ od wsi Chrośle i na południe od Jamielnika.

1.3 Bogactwa naturalne

Na terenie gminy występują zarówno zbiorniki roślinne o charakterze naturalnym, jak i zmienione antropogenicznie, w różnym stopniu przekształcone przez oddziaływania gospodarcze. Antropogeniczną roślinność zastępczą stanowią przede wszystkim pola uprawne i użytki zielone, a także zbiorniki lasów gospodarczych o zmienionym składzie gatunkowym, stanowiące zbiorniki zastępcze o cechach półnaturalnych.

Złoże kopalin

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie występują udokumentowane złoża surowców mineralnych, co wykazano w poniższej tabeli:

Tabela 2 Udokumentowane złoża kopalin na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Lp.	Nazwa złoża	Kopalnia	Powierzchnia złoża (ha)	Stan zagospodarowania
1	Chroście	krety	3,764	złożo rozpoznane szczegółowo
2	Nawra	surowce ilaste d/p kruszywa lekkiego	24,0597	złożo rozpoznane wstępnie

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

Powyższe złoża nie są objęte terenem górniczym i koncesją zezwalającą na eksploatację. Funkcja eksploatacji kopaliny nie jest prawnie przesądzona. Ewentualne wydobycie kopaliny i rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych powinny w jak największym stopniu uwzględniać wymogi ochrony środowiska, w tym zachowanie walorów krajobrazowych terenów.

W rejonie wsi Pacółtowo znajdują się potencjalne nieudokumentowane złoża kruszywa. Wydobycie kopaliny ze złóż na obszarze gminy jest możliwe, o ile nie stworzy kolizji z innym zagospodarowaniem danych terenów i pozostanie w zgodzie z odrębnymi przepisami prawa.

Gleby

Zróżnicowana budowa geologiczna i urozmaicona rzeźba terenu gminy spowodowały wykształcenie różnych typów, rodzajów i gatunków gleb. Dominują zdecydowanie gleby brunatnoziemne wytworzone z piasków i glin zwałowych, zalegające na wysoczyznach morenowych. Charakteryzują się dobrze wykształconym, głębokim poziomem próchnicznym, jak również posiadają właściwe stosunki wodno-powietrzne oraz posiadają zdolność magazynowania wilgoci. Odpowiadają klasom bonitacyjnym od IIIa do IVb. Największy areal zajmują na terenach wysoczyznowych w rejonie Radomna, Lekart, Skarlina, Nawry, Gryźlin, Gwiździn i Tylic.

Gleby bielicoziemne występują płatami na terenie wysoczyzny morenowej oraz na terenach sandrowych. Charakteryzują się niską zawartością próchnicy i płytkim poziomem próchnicznym. Posiadają okresowe niedobory wilgoci ze względu na znaczną przepuszczalność. W dnach rynien i obniżeniach występują często czarne ziemie. Charakteryzują się głębokim i zasobnym w próchnicę poziomem próchnicznym oraz znacznym uwilgotnieniem.

W obrębie terasy zalewowej Drwęcy występują mady powstałe w wyniku akumulacji materiału naniesionego przy wylewach rzeki. Jako gleby okresowo podmokłe wykorzystywane są jako pastwiska i łąki.

Gleby organiczne wytworzone w warunkach bagiennych zalegają w dnach rynien, dolin i wytopisk. Są to gleby dobrze lub nadmiernie uwilgotnione. Są nieużytkowane rolniczo lub są to użytki zielone. W strukturze użytkowania ziemi na obszarze gminy dominują przestrzennie użytki rolne. Wśród użytków rolnych zdecydowanie dominują grunty orne. Trwałe użytki zielone zajmują stosunkowo niezbyt duży procent powierzchni gruntów rolnych. Największy ich udział jest w regionie glebowo-rolniczym Dolina Drwęcy.

Znaczne obszary gminy zajmują bagna i mokradła występują one w dolinie rzek, dnach rynien połodowcowych, dolinach wód roztopowych jeziora Skarlińskiego, Skarlanki, Welu, Groblicy, a także w rejonie miejscowości Radomno, Gryźliny. Bardzo zróżnicowana budowa geologiczna i urozmaicona rzeźba terenu spowodowały wykształcenie różnych typów, rodzajów i gatunków gleb. Dominują gleby brunatnoziemne wytworzone z piasków i glin zwałowych zalegające na wysoczyźnie morenowej. Charakteryzują się one głębokim próchnicznym poziomem, posiadają właściwe stosunki wodnopowietrzne, dobrą zdolność magazynowania wilgoci. Odpowiadają klasom bonitacyjnym od III a do IV b. Największy areal zajmują w rejonie Radomna, Lekart, Skarlina, Nawry, Gryźlin, Gwiździn i Tylic. Gleby bielicoziemne występują płatami na terenie wysoczyzny morenowej i na terenach sandrowych. W dnach rynien występują często czarne ziemie. Natomiast w obrębie terasy zalewowej Drwęcy występują mady.

Na obszarze gminy występują liczne obszary (ponad 20% powierzchni gminy) wymagające podjęcia działań zapobiegających erozji wietrznej, wąwozowej oraz wodnej powierzchniowej np. poprzez wprowadzanie roślinności głęboko ukorzeniającej się. Są to m.in. rejon w pobliżu miejscowości: Nowy Dwór Bratiański, Lekarty, Gryźliny.

Kompleksy rolniczej przydatności gleb na terenie gminy:

- ✓ pszenno-bardzo dobry,
- ✓ pszenno-wadliwy,
- ✓ żytni-bardzo dobry,
- ✓ zbożowo-pastewny mocny.

Największe powierzchnie wymienionych kompleksów znajdują się na terenie morenowym w rejonie wsi Gwiździny, Tylice, Nawra, Skarlin, Lekarty i Radomno.

Wskaźnik bonitacji jakości i przydatności rolniczej gleb w gminie Nowe Miasto Lubawskie kształtuje się w granicach 47,9. Jest on nieznacznie niższy od średniego dla województwa. Wartość punktowa przestrzeni produkcyjnej kształtuje się również trochę poniżej średniej wojewódzkiej i wynosi do 60-65 dla gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie nie ma zlokalizowanego punktu pomiarowego w ramach prowadzonego monitoringu chemizmu gleb ornych Polski.

Klimat

Klimat gminy charakteryzuje się dużą zmiennością. Średnie temperatury wahają się ok. 7,0 - 7,5 °C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą ok. 17,5 °C, a najzimniejszym miesiącem jest luty (- 4,1 °C). Długość okresu wegetacyjnego wynosi ok. 165 dni. Przeciętne wieloletnie sumy opadów wynoszą ok. 598 mm.

1.4 Wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna

Przez Gminę przebiegają drogi kategorii krajowej, wojewódzkiej, powiatowej i gminnej, które stanowią jej układ drogowy.

Układ drogowy

Układ drogowy w Gminie Nowe Miasto Lubawskie współtworzą:

- 1) **droga krajowa nr 15** Trzebinia – Lubawa – Ostróda – droga jest zaliczana do układu nadrzędnego dróg. Droga ta o natężeniu ruchu ok. 8 000 pojazdów/dobę na odcinku wsi Bratian nie posiada chodników, ruch pieszych odbywa się poboczami, co szczególnie w okresie zimowym stwarza duże zagrożenie dla ich bezpieczeństwa. Konieczna jest modernizacja tej drogi poprzez budowę chodników, a docelowo obwodnicy Nowego Miasta Lubawskiego i podniesienie jej do klasy technicznej GP (drogi ekspresowej).
- 2) **droga wojewódzka nr 538**, która łączy Radzyń Chełmiński z Rozdrożem. W Nowym Mieście Lubawskim łączy się z drogą krajową DK 15 zapewniając dojazd do Torunia i Ostródy.
- 3) **drogi powiatowe** o nawierzchni bitumicznej i o łącznej długości 57,338 km, w tym:

Tabela 3 Drogi powiatowe

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Klasa drogi	Długość drogi na terenie gminy (km)
1	1244 N	Skarlin – Lekarty – Nowy Dwór	L	7,817
2	1246 N	Droga wojewódzka nr 538 – Skarlin – Nowe Miasto Lubawskie	L	12,720
3	1270N	Radomno-Rakowice – Zajączkowo Lubawskie – droga nr 538 Łącznik	L	2,792
4	1299 N	Droga wojewódzka (Brodnica) – Krotoszyny – Szwarcenowo – droga powiatowa nr 1333 N	Z	5,932
5	1313 N	Iława – Karaś – droga nr 1299 N (Wonna)	Z	1,300
6	1315 N	Jamielnik – Gryżliny – droga nr 1244 N	L	5,846
7	1323 N	Kacze Bagno – Sugajenko	L	1,150
8	1333 N	Droga powiatowa (Iława) – Radomno – Nowe Miasto Lubawskie	Z	11,431
9	1335 N	Nowe Miasto Lubawskie – Mroczno – Słup	Z	5,075
10	1347 N	Droga wojewódzka Nr 538 (Tylice) – Mroczenko	L	3,275
Razem				57,338

Źródło: www.e-bip.org.pl/zarzdrogpow/ (25.07.2022)

- 4) **drogi gminne** (łącznie ok. 310 km, z czego blisko 90% dróg o powierzchni szutrowej, nawierzchni tłuczniowej, żwirowej, gruntowej), w tym:

Tabela 4 Drogi gminne

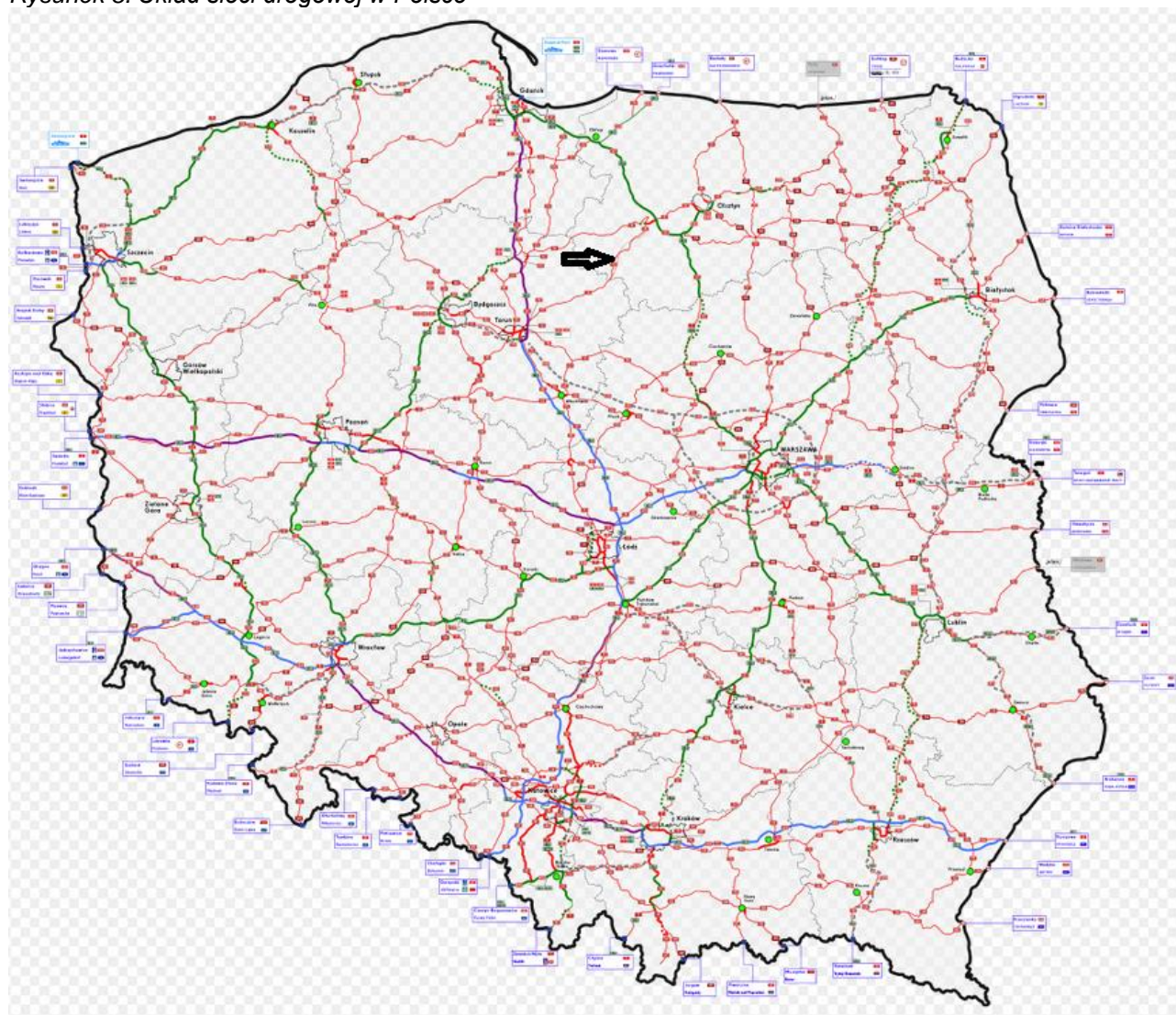
Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Długość drogi
1	181001N	droga gminna – Jamielnik	1,54
2	181002N	(jez. Gil) – Jamielnik	0,48
3	181003 N	droga gmina nr 181002 N (Jamielnik) – (las)	0,95

4	181004 N	Jamielnik – Brzeziny – droga gminna nr 181007 N (Lekarty)	3,7
5	181005N	droga gminna (Łysa Góra) – Studa – droga gminna numer 181006 N	2,5
6	181006N	Jamielnik – Gryżliny – Radomno	10,280
7	181007N	droga gminna – Brzeziny – Lekarty	1,75
8	181008N	droga gminna – Lekarty – Gryżliny – droga gminna numer 181027 N (Chrośle)	8,11
9	181009N	droga gminna – Skarlin	1,7
10	181010N	Skarlin – droga gminna (Śluzka)	2,15
11	181011N	Lekarty – droga powiatowa nr 1244 N (Skarlin)	2,55
12	181012N	droga gmina numer 181008 N (Gryżliny) – (Lekarty)	1,00
13	181013N	droga powiatowa nr 1315 N (Gryżliny) – Lekarty kol. – droga powiatowa nr 1246 N	4,325
14	181014N	Lekarty – droga powiatowa nr 1246 N	2,4
15	181015N	droga powiatowa nr 1246 N – Nowy Dwór Bratiański – droga gminna (Mikołajki)	5,01
16	181016N	droga gmina nr 181015 N – droga gmina nr 181015 N (Nowy Dwór Bratiański)	1,875
17	181017N	droga powiatowa nr 1246 N – droga powiatowa nr 1333 N (Bratian)	2,075
18	181018N	Pręgowizna – Nawra – Nowe Miasto Lubawskie	3,92
19	181019N	Nawra – droga gminna (Marzęcice)	1,840
20	181020N	Radomno – Tabory – droga gminna	3,36
21	181021N	Radomno – droga gmina nr 181020 N	1,2
22	181022N	droga gmina nr 181020 N (Radomno) – droga gminna nr 181023 N	1,2
23	181023N	droga gminna (Smolniki) – droga gmina nr 181020 N	1,3
24	181024N	droga gmina nr 181020 N (Tabory) – Pustki – Chrośle	5,6
25	181025N	droga powiatowa nr 1270 N – Pustki – droga gminna nr 181024 N	3,4
26	181026N	Radomno (wiadukt kolejowy) – droga gminna nr 181024 N	1,65
27	181027N	droga gmina nr 181008 N – Chrośle – droga gmina nr 181028 N	3,43
28	181028N	droga powiatowa nr 1333 N (Radomno) – Bratian ul. Zatorze	4,6
29	181029N	droga powiatowa nr 1270 N (Pustki) – droga krajowa nr 15 (Bratian)	3,2
30	181030N	Bratian ul. Polna – Bratian ul. Grunwaldzka	1,15
31	181031N	droga powiatowa nr 1333 N (Nowy Dwór Bratiański) – Bratian ul. Podgórna	2,76
32	181032N	droga powiatowa nr 1333 N – Bratian	1,775
33	181033N	Nawra – Bratian ul. Górna	2,9
34	181034N	droga gminna nr 181035 N (Bratian) – droga gminna	1,9
35	181035N	Bratian ul. Kościelna – Bratian ul. Sosnowa – Kaczek – droga gminna	4,425
36	181036N	Bratian ul. Sportowa	0,220
37	181037N	Bratian ul. Leśna	0,4
38	181038N	Nowe Miasto Lubawskie – Mszanowo	1,0
39	181039N	Pacółtowo kol. - Pacółtowo	1,57
40	181040N	droga gminna nr 181041 N (Pacółtowo) – Pacółtowo kol.	3,15
41	181041N	droga wojewódzka nr 538 (Pacółtowo) – droga gminna nr 181040 N	2,02
42	181042N	droga wojewódzka nr 538 – droga wojewódzka nr 538 (Tylice)	2,15
43	181043N	droga gminna nr 181044 N (Tylice) – Tylice kol. –	4,92

		droga gminna - droga wojewódzka nr 538 (Tylice)	
44	181044N	droga wojewódzka nr 538 (Tylice) – droga gminna nr 181043 N	1,4
45	181045N	droga gminna nr 181043 N – droga wojewódzka nr 538 (Tylice)	0,97
46	181046N	droga wojewódzka nr 538 (Tylice) – droga gminna nr 181047 N	2,42
47	181047N	droga wojewódzka nr 538 (Tylice) – droga gminna nr 181048 N (Gwiździny)	3,77
48	181048N	droga gminna (Krzemieniewo) – Gwiździny – droga powiatowa nr 1335 N	4,07
49	181049N	droga powiatowa nr 1347 N (Tylice) – droga powiatowa nr 1347 N	2,1
50	181050N	Tyliczki – droga gminna nr 181051 N	2,17
51	181051N	Gwiździny – droga gminna (Mroczenko)	3,97
52	181052N	Tyliczki – droga gminna	1,0
53	181053N	Bratian ul. Długa	1,85

Źródło: dane Urząd Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Rysunek 8. Układ sieci drogowej w Polsce

Mapa sieci dróg krajowych w Polsce.

- Drogi krajowe
- Drogi ekspresowe
- Autostrady
- Autostrady płatne
- Planowane drogi

Źródło: internet (27.07.2022)

Komunikacja kolejowa

Tereny kolejowe

Przez gminę Nowe Miasto Lubawskie przebiega linia kolejowa relacji Olsztyn – Toruń, z przystankiem w Jamielniku.

Inne trasy komunikacyjne

Komunikacja rowerowa

Przez gminę Nowe Miasto Lubawskie przebiegają dwie trasy rowerowe, łączące je z najbliższymi miejscami w okolicy oraz z gminą miejską Nowe Miasto Lubawskie:

- 1) **Rowerowy Szlak zielony Toruń – Radomno** (częściowo przechodzący przez teren gminy), który prowadzi do Torunia, przez Golub Dobrzyń, Brodnicę do Radomna. Trasa pozwala na poznanie walorów turystycznych i krajobrazowych miejscowości położonych wzdłuż rzeki Drwęca.
- 1) **Trasa rowerowa: Blżej historii** (częściowo przechodząca przez teren Gminy Nowe Miasto Lubawskie) to trasa idealna do rodzinnej rekreacyjnej wycieczki. Na odcinku między Kurzętnikiem,

a Marzęciami, jak również pomiędzy Nawrą, a Nowym Miastem Lubawskim do pokonania dość znaczna różnica wysokości terenu. Rodzaje dróg: ok. 60 % drogi o nawierzchni asfaltowej, ok. 25 % szeroka droga szutrowa, ok. 15 % ścieżka rowerowa o nawierzchni z kostki betonowej. Natężenie ruchu drogowego na większości odcinków dróg bardzo małe. Odcinek po ścieżce rowerowej przylegający do pięknej, naturalnej Doliny Rzeki Drwęcy objętej ochroną przyrodniczą w ramach europejskiej sieci NATURA 2000. Rzeka Drwęca jest również największym w Polsce rezerwatem ichtiofaunistycznym. W wodach tej rzeki występują rzadkie i zagrożone wyginięciem gatunki ryb, w tym łosoś i certa. Przed Nowym Miastem Lubawskim od strony Nawry kręta droga w lesie, na której odbywają się rajdy samochodowe. Przy trasie do odwiedzenia miejsce pamięci historycznej – „Pomnik pod Nawrą” (jednocześnie atrakcyjny punkt widokowy na północną część Nowego Miasta Lubawskiego).

Łączna długość tras rowerowych na terenie gminy będących pod zarządem gminy wynosi 9 km (zgodnie z danymi GUS za 2021 r.).

Tabela 5 Drogi dla rowerów w gminie Nowe Miasto Lubawskie

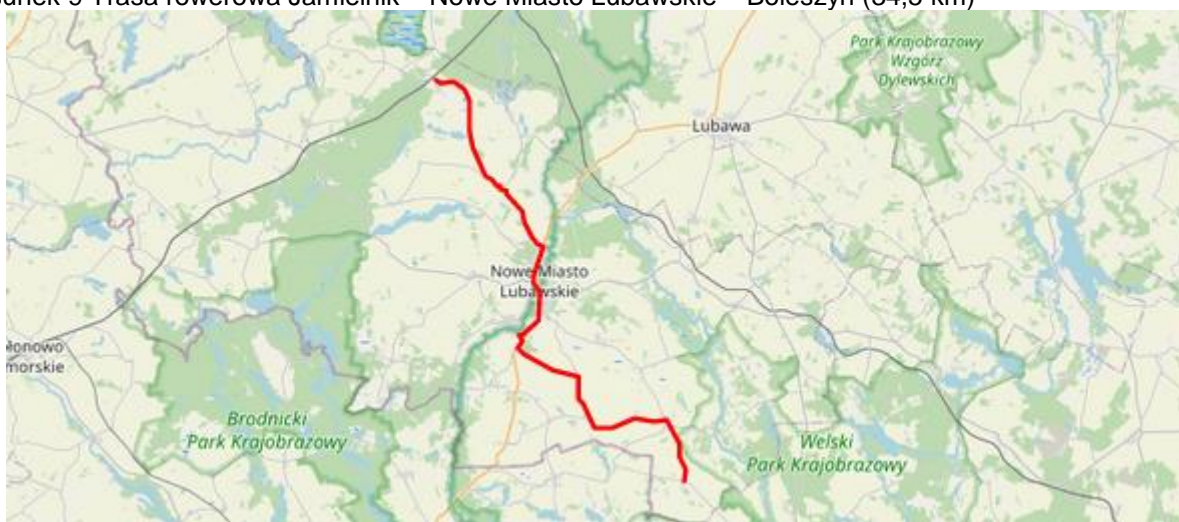
Wyszczególnienie	Jedn. miary	2017	2018	2019	2020	2021
drogi dla rowerów ogółem	km	2,0	6,7	9,0	9,0	9,0
będących pod zarządem gminy	km	2,0	6,7	9,0	9,0	9,0
drogi dla rowerów na 100 km ²	km	1,44	4,84	6,50	6,50	6,50
drogi dla rowerów na 10 tys. km ²	km	144,4	483,9	650,0	650,0	650,0
drogi dla rowerów na 10 tys. ludności	km	2,45	8,16	10,92	10,83	10,82

Źródło: stat.gov.pl

W 2022 r. ukończono budowę ścieżki rowerowej po byłej linii kolejowej nr 260 Nowe Miasto Lubawskie – Zajączkowo Lubawskie na odcinku Pacóltowo – Tyliczki (granica gminy). Długość nowej ścieżki na terenie gminy to 5,2 km

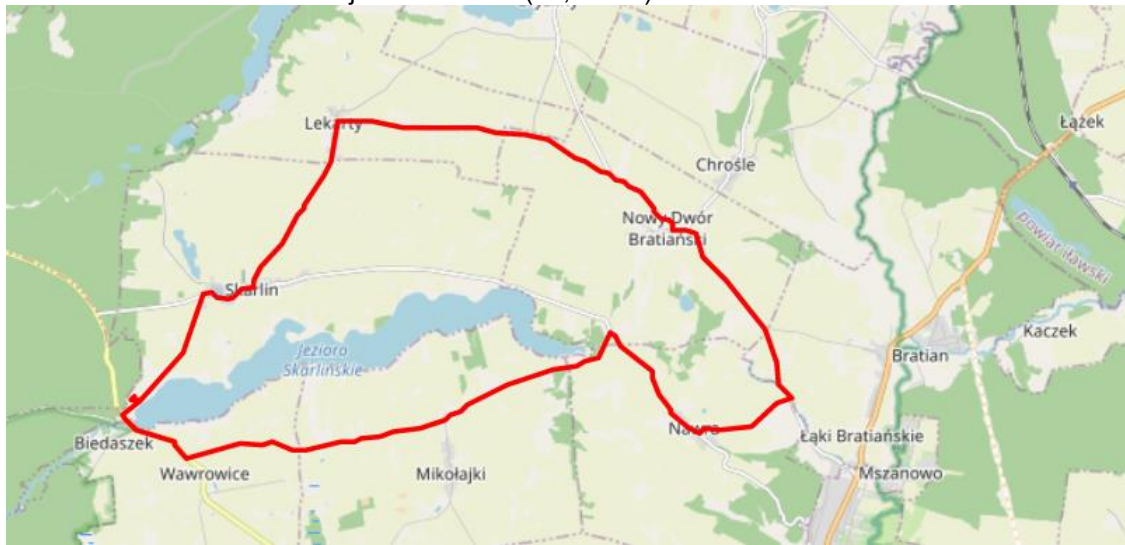
Ponadto przez teren gminy przebiegają nieformalne ścieżki rowerowe wyznaczone przez indywidualnych rowerzystów (przykłady podano poniżej).

Rysunek 9 Trasa rowerowa Jamielnik – Nowe Miasto Lubawskie – Boleszyn (34,5 km)

Źródło: www.noclegowo.pl/trasy-rowerowe

Rysunek 10 Trasa rowerowa wokół jeziora Skarlin (24,25 km)

Źródło: www.noclegowo.pl/trasy-rowerowe

Komunikacja autobusowa

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie prowadzone są połączenia taborowe – autobusowe na dystansach wewnątrzgminnych oraz zewnętrznych. Obsługą połączeń zajmują się przede wszystkim przewoźnicy prywatni, PKS Iława oraz Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy (dawniej PKS Brodnica). Dodatkowo, prowadzony jest transport lądowy pasażerski i miejski.

2 Ludność i procesy demograficzne

2.1 Liczba ludności, migracje i przyrost naturalny

Procesy demograficzne odgrywają istotną rolę w rozwoju społeczno-ekonomicznym. Zachodzące procesy demograficzne są skutkiem głównie dwóch zjawisk: ruchu naturalnego ludności oraz migracji. Ich natężenie ma wpływ m.in. na stan i strukturę ludności, rynek pracy czy system ochrony zdrowia i opieki społecznej.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest małą gminą z liczbą mieszkańców wynoszącą 8 319, z czego 49,5% stanowią kobiety, a 50,5% mężczyźni.

Gęstość zaludnienia wynosi 60 osób/km² i jest nieznacznie wyższa niż średnia w województwie warmińsko-mazurskim wynosząca 58 i znacznie niższa niż przeciętna ogólnokrajowa 122.

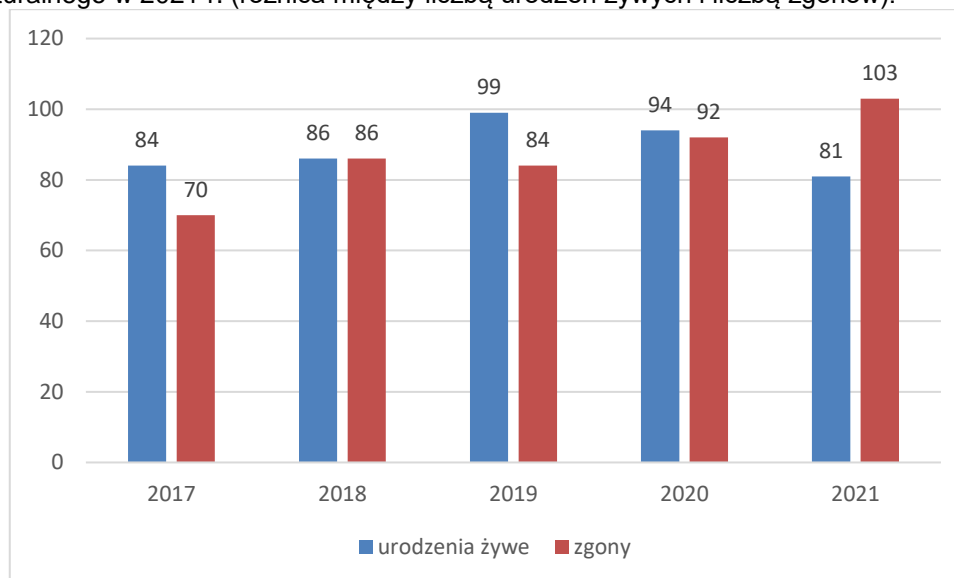
Na stan liczebny mieszkańców gminy oddziałuje szereg czynników. Zasadnicze znaczenie odgrywają: przyrost naturalny, długość życia i saldo migracji. Wielkość przyrostu naturalnego zależy od liczby rodzących się dzieci. W gminie Nowe Miasto Lubawskie w stosunku do 2016 roku obserwuje się rosnącą liczbę ludności. Od 2017 r. liczba mieszkańców zwiększyła się ogółem o 142 osoby, tj. 1,7 %. Zmianę liczby ludności w okresach przedstawia tabela poniżej

Tabela 6 Liczba ludności w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba ludności ogółem, w tym:	8 177	8 213	8 245	8 311	8 319
mężczyźni	4 135	4 156	4 178	4 195	4 209
kobiety	4 042	4 057	4 067	4 116	4 110

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

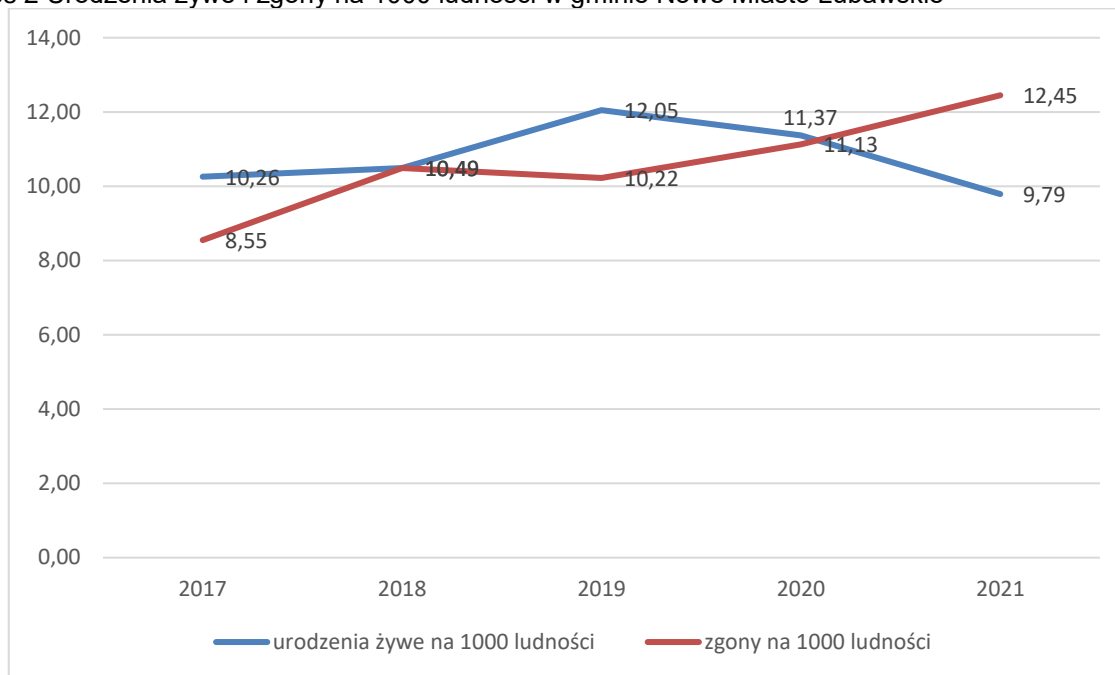
Wykres 1 Liczba zgonów i urodzeń jest jednym z głównych czynników determinujących liczbę mieszkańców przyrostu naturalnego w 2021 r. (różnica między liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów).

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Ruch naturalny ludności w gminie Nowe miasto Lubawskie w latach 2017-2021

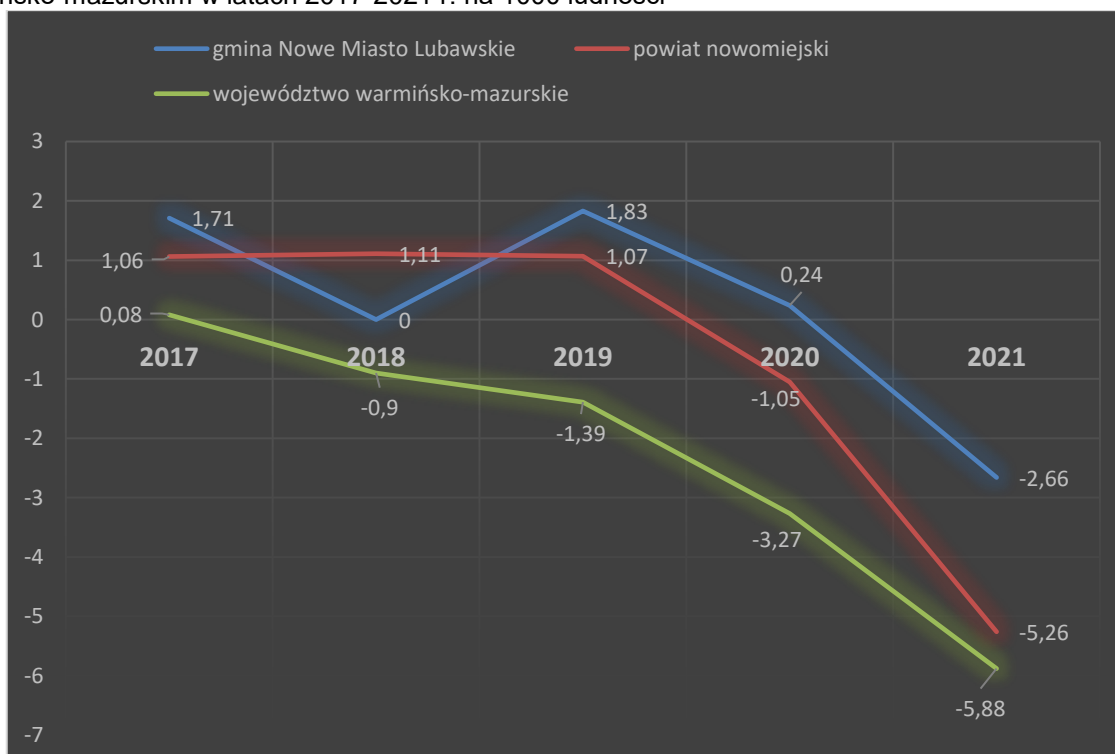
Wykres 2 Urodzenia żywe i zgony na 1000 ludności w gminie Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W gminie Nowe Miasto Lubawskie zanotowano spadek liczby urodzeń, tak samo jak w powiecie nowomiejskim czy w województwie warmińsko-mazurskim.

Wykres 3 Przyrost naturalny w gminie Nowe Miasto Lubawskie, powiecie nowomiejskim i województwie warmińsko-mazurskim w latach 2017-2021 r. na 1000 ludności

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

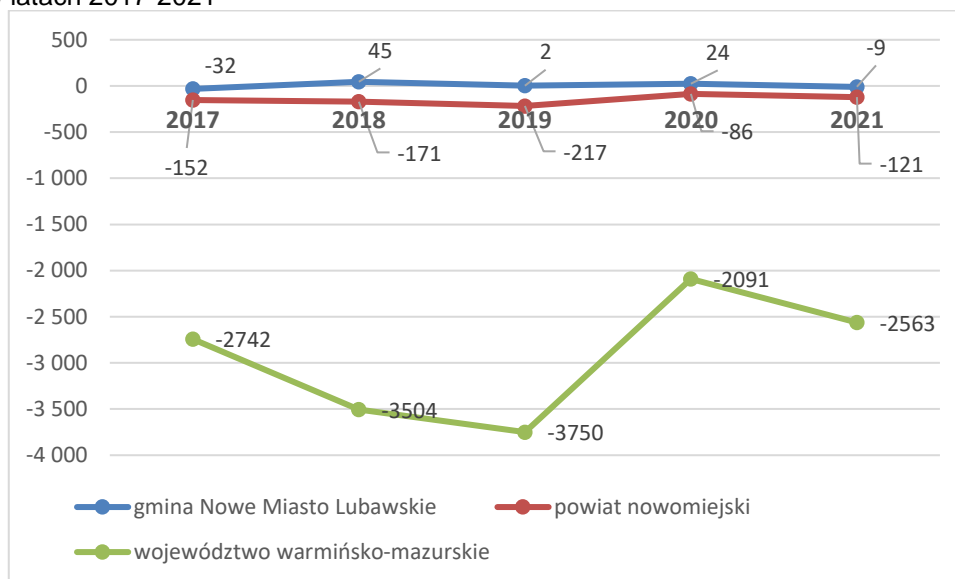
Wskaźnik przyrostu naturalnego (na 1000 mieszkańców) w 2021 r. w gminie Nowe Miasto Lubawskie wynosił -2,66 i w porównaniu z 2020 r. zmniejszył się bardzo wyraźnie. W tym samym okresie w powiecie nowomiejskim i województwie warmińsko-mazurskim wskaźniki miały wartości ponad dwukrotnie

mniejsze. W 2021 r. w powiecie nowomiejskim wskaźnik zmniejszył się o 400% w porównaniu z 2020 r. natomiast w województwie warmińsko-mazurskim również zmniejszył się aż o 79%.

Migracje

W gminie Nowe Miasto Lubawskie saldo migracji ma wartość ujemną - przeważa odpływ ludności. W roku 2021 saldo migracji wynosiło -9 osób i w porównaniu do 2017 r. zmniejszyło się (saldo migracji w 2017 r. wynosiło -32). Ujemne saldo migracji w 2021 r. można zaobserwować również w powiecie nowomiejskim (-121) i województwie warmińsko-mazurskim (-2563). Wynika to z większych możliwości emigracji zagranicznych, natomiast emigracje wewnętrzne przyczyniły się do wyludnienia obszarów wiejskich oraz małych miasteczek.

Wykres 4 Saldo migracji w gminie Nowe Miasto Lubawskie, powiecie nowomiejskim i woj. warmińsko-mazurskim w latach 2017-2021

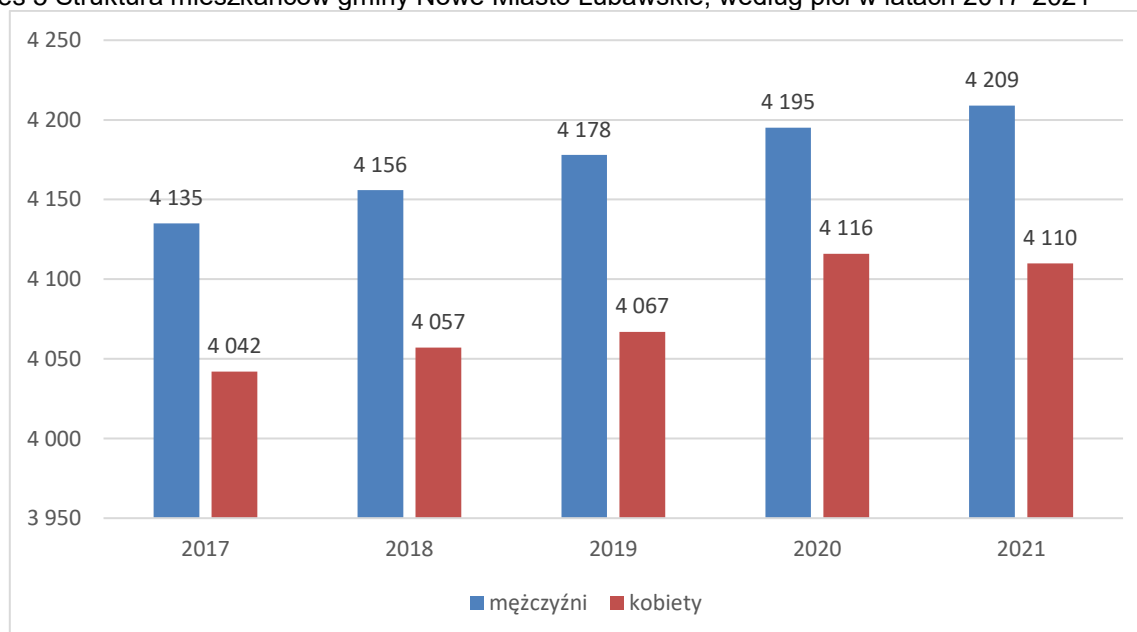

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Struktura ludności

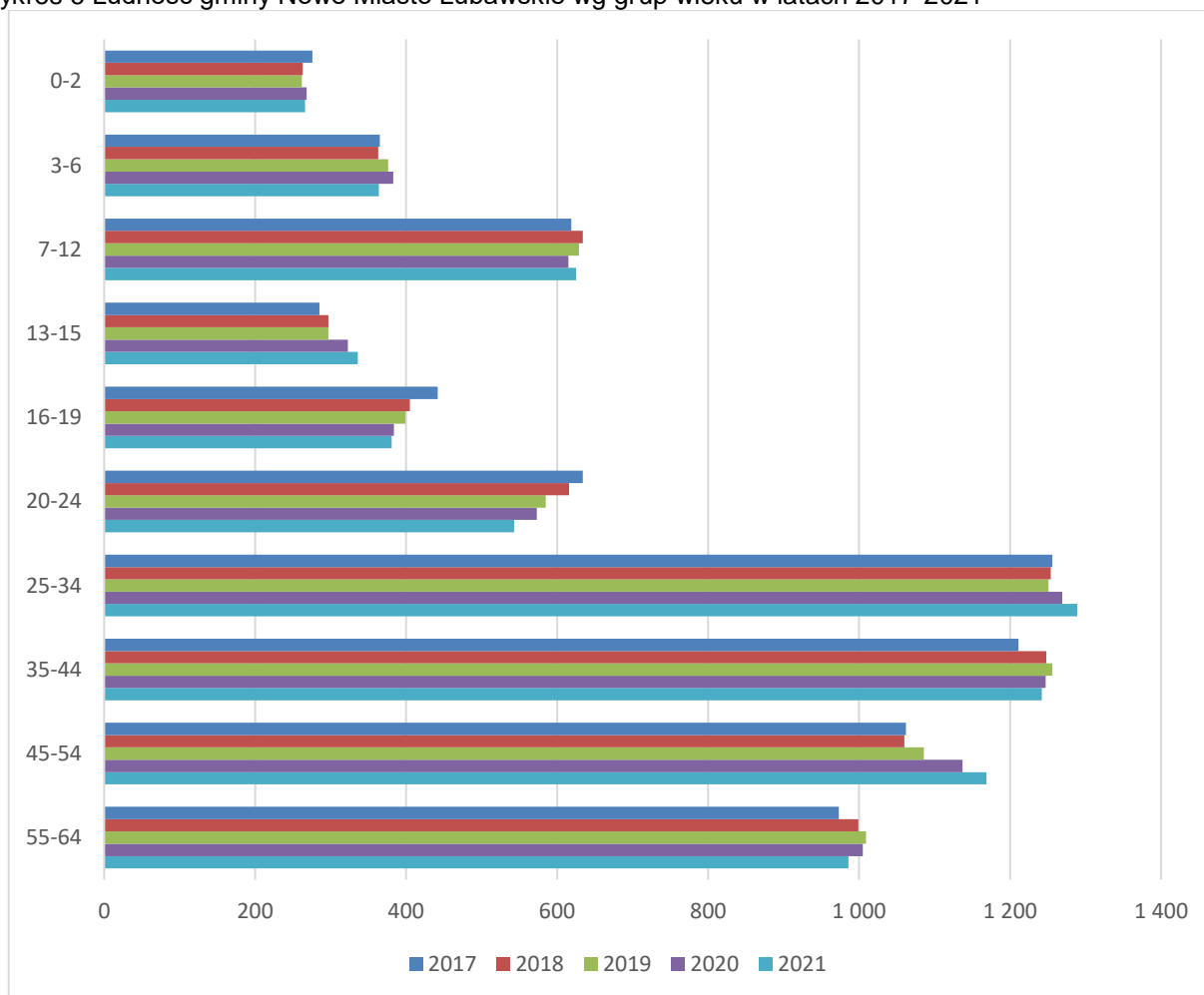
W gminie Nowe Miasto Lubawskie, przeciwnie jak w województwie warmińsko-mazurskim nie mamy do czynienia z tzw. zjawiskiem feminizacji. W 2021 r. wśród mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie, przeważali mężczyźni, stanowiąc 50,5% ludności.

Wykres 5 Struktura mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie, według płci w latach 2017-2021

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wykres 6 Ludność gminy Nowe Miasto Lubawskie wg grup wieku w latach 2017-2021

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

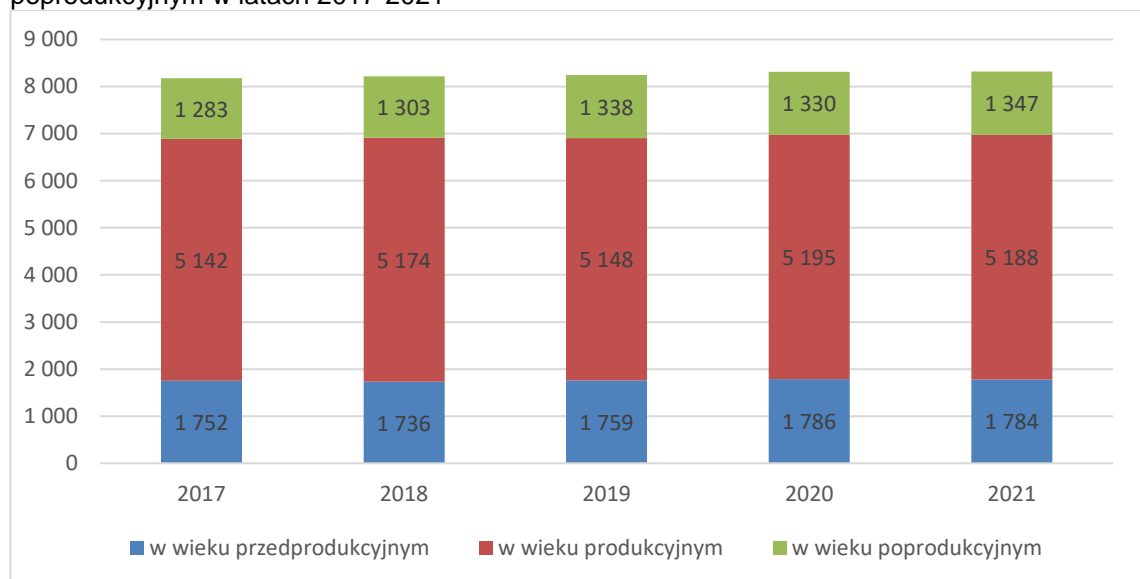
Liczba ludności w podziale na grupy wieku odzwierciedla zachodzące procesy tj. migracje oraz proces starzenia społeczeństwa.

W gminie Nowe Miasto Lubawskie wskaźnik feminizacji (liczba kobiet na stu mężczyzn) w 2021 r. wynosił 98 i był mniejszy niż w województwie (105) i w kraju (107). W porównaniu do roku 2020 wartości wskaźnika nie uległa zmianie, natomiast w porównaniu do 2016 r. (99) zmniejszyła się o 1 punkt procentowy.

2.2 Procesy starzenia się społeczeństwa

W Gminie Nowe Miasto Lubawskie bardzo istotnym, jeśli nie kluczowym obecnie procesem demograficznym, jest „starzenie się” społeczeństwa. Dotyczy ono w istocie nie tylko gminy, ale też całego kraju i państw Europy Zachodniej, w wielu regionach zwłaszcza miejskich zachodząc znacznie szybciej niż na wsi.

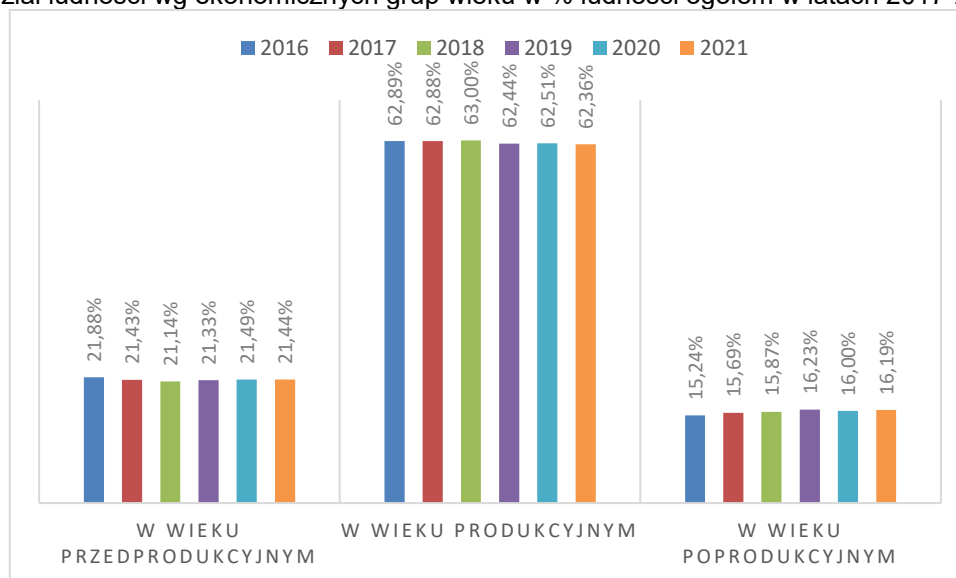
Wykres 7 Mieszkańcy gminy Nowe Miasto Lubawskie w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2017-2021

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Pod względem ekonomicznych grup wieku większość ludności gminy Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r. stanowiły osoby w wieku produkcyjnym – 62,36% ogółu ludności, osoby w wieku przedprodukcyjnym 21,44%, natomiast osoby w wieku poprodukcyjnym 16,19%. Na przestrzeni lat 2017-2021 obserwowano zjawisko rosnącego odsetka osób w wieku poprodukcyjnym (wzrost o 5 punktów procentowych w stosunku do 2017 r.) oraz malejącego odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym (wzrost o 1,8 punktu procentowego w stosunku do 2017 r.).

Wykres 8 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2017-2021

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W 2021 r. udział ludności w wieku poprodukcyjnym w procencie ludności ogółem wynosi 16,19% i jest wyższy w stosunku do 2017 r. o 0,5 punktu procentowego, natomiast udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 21,44% i jest wyższy o 0,01 punktu procentowego w porównaniu do 2017 r.

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym) rośnie od 2017 r. i w 2021 r. wynosiła 19,6. Wskaźnik ten w porównaniu do 2020 r. wzrósł o 0,2 punktu procentowego, natomiast w stosunku do 2016 r. o 1 punkt procentowy.

Tabela 7 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
osoba	18,6	18,9	19,3	19,4	19,6

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Natomiast wskaźnik odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r. wyniósł 13,4 osoby i wzrósł w porównaniu do 2020 r. o 0,1 punktu procentowego, natomiast od 2017 r. wzrósł o 0,5 punktu procentowego.

Tabela 8 Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
osoba	12,9	13,1	13,3	13,3	13,4

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Według prognoz GUS do 2030 r. współczynnik obciążenia demograficznego (stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym), będzie wynosił 69 osób, co oznacza, że na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało będzie 69 osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym).

Tabela 9 Wskaźnik ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
osoba	25,0	25,2	26,0	25,6	26,0

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Trwający proces starzenia się ludności przejawia się zwłaszcza we wskaźnikach obrazujących współczynnik obciążenia osobami w wieku poprodukcyjnym, który opisuje ile osób w wieku poprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. W gminie Nowe Miasto Lubawskie wartość wskaźnika systematycznie wzrastała na przestrzeni lat 2017 - 2021 i wyniosła w 2021 r. – 26,0 osób tj. o 1% więcej niż w 2017 r.

Tabela 10 Wskaźnik ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
osoba	59,0	58,7	60,2	60,0	60,4

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Jako nieprodukcyjny najczęściej przyjmuje się wiek 0-17 lat (wiek przedprodukcyjny) oraz 60 lat i więcej dla kobiet i 65 lat i więcej dla mężczyzn (wiek poprodukcyjny); wiek produkcyjny to 18 - 59/64 lata (18 - 59 lat - dla kobiet i 18 - 64 lata - dla mężczyzn). Inne grupowania dla wieku nieprodukcyjnego to 0-14 lat i 65 lat i więcej; wiek produkcyjny to 15 - 64 lata - dla obydwu płci. W 2021 r. w gminie Nowe Miasto Lubawskie wskaźnik ten wyniósł 60,4, oznacza to, że w 2021 roku na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 60,4 osoby w wieku nieprodukcyjnym; jest on dużo niższy od wskaźnika dla województwa warmińsko-mazurskiego (65,7) i dla Polski (69,0).

2.3 Atrakcyjność osadnicza

Na dzień 31 grudnia 2021 r. Gmina posiadała 23 lokale komunalne o łącznej powierzchni użytkowej 974,19 m². W 2020 roku w gminie Nowe Miasto Lubawskie oddano do użytku 66 mieszkań. Na każdym 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 7,94 nowych lokali. Jest to wartość znacznie większa od wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz znacznie większa od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Nowe Miasto Lubawskie to 2 608 nieruchomości. Na każdym 1000 mieszkańców przypada zatem 314 mieszkań.

Na cele indywidualne zostało przeznaczonych 56,1% mieszkań, 43,9% zaś na sprzedaż lub wynajem. Przeciętna liczba pokoi w nowo oddanych mieszkaniach w gminie Nowe Miasto Lubawskie to 4,39. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2020 roku w gminie Nowe Miasto Lubawskie to 96,70 m².

Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 95,74% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 88,80% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 85,05% mieszkań posiada łazienkę, 69,52% korzysta z centralnego ogrzewania, a 0,65% z gazu sieciowego.

Tabela 11 Powierzchnia gruntów komunalnych wg prawnych form użytkowania w gminie Nowe Miasto Lubawskie

	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	ha	416	409	412	422	424
z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	ha	414	407	410	420	422
wchodzące w skład gminnego zasobu nieruchomości	ha	297	290	291	302	284
przekazane w trwały zarząd gminnym jednostkom organizacyjnym	ha	0	0	0	0	0
pozostałe grunty zajęte pod drogi gminne	ha	117	117	119	118	138
przekazane w użytkowanie wieczyste	ha	2	2	2	2	2
w użytkowaniu wieczystym pozostałych osób	ha	5	5	5	5	2

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Powierzchnia gruntów powiatowych wg prawnych form użytkowania wg stanu na 2021 r. w gminie Nowe Miasto Lubawskie

- ogółem - 71 ha
- z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste - 71 ha
- wchodzące w skład powiatowego zasobu nieruchomości – 1 ha
- pozostałe grunty zajęte pod drogi powiatowe - 70 ha

Powierzchnia gruntów wojewódzkich wg prawnych form użytkowania wg stanu na 2021 r. w Gminie Nowe Miasto Lubawskie

- ogółem - 5 ha
- z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste – 5 ha
- pozostałe grunty zajęte pod drogi wojewódzkie – 5 ha

Stan posiadania Gminy z podziałem na rodzaj gruntów przedstawia się następująco:

- ✓ 3,0911 ha - tereny zabudowane,
- ✓ 1,5800 ha - grunty oddane w wieczyste użytkowanie,
- ✓ 30,8000 ha - grunty przeznaczone pod zabudowę letniskową, mieszkalną jednorodziną i usługową z aktualnym planem zagospodarowania przestrzennego,
- ✓ 1,8484 ha - grunty zajęte pod ujęcia wody i oczyszczalnie ścieków, składy,
- ✓ 4,0810 ha - grunty zajęte pod administrację, świetlice, remizy,
- ✓ 9,1064 ha - grunty zajęte na cele oświaty - przekazane w trwały zarząd,
- ✓ 6,4929 ha - grunty zajęte pod boiska sportowe, cmentarze,
- ✓ 49,4037 ha – lasy,
- ✓ 195,7584 ha - drogi,
- ✓ 21,6134 ha - wody, rowy, jeziora,
- ✓ 102,7269 ha - pozostałe (grunty orne, tereny kolejowe, użytki kopalne, nieużytki).

Wskaźnik dotyczący zasobów mieszkaniowych w gminie Nowe Miasto Lubawskie na przestrzeni lat 2017 - 2021 zwiększył się o 8,1 %.

Tabela 12 Zasoby mieszkaniowe w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
zasoby mieszkaniowe (szt.)	2 453	2 515	2 544	2 608	2 651
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m²)	25,0	25,7	26,1	27,3	27,7
	2017	2018	2019	2020	2021
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie (osoba)	3,33	3,27	3,24	3,19	3,16
zasoby mieszkaniowe gminy (komunalne) (szt.)	26	26	26	23	23
zasoby mieszkaniowe gminne sprzedane (szt.)	8	8	8	3	3bd

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Tabela 13 Zabezpieczenie budynków mieszkalnych w sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (w %)

	2017	2018	2019	2020	2021
budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociągowej	95,4	95,5	95,6	95,6	95,7
budynki mieszkalne podłączone do sieci kanalizacyjnej	28,1	28,1	28,4	27,8	27,6

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W 2021 r. nie było remontowanych ani budowanych nowych lokali komunalnych. Na przyznanie mieszkania komunalnego oczekiwało 2 wnioskodawców. Na koniec 2021 r. Gmina miała dwa wolne mieszkania komunalne w odniesieniu do 23 posiadanych lokali. W większości lokale wymagają gruntownego remontu.

Na koniec roku objętego sprawozdaniem Gmina posiadała w swoim zasobie 24 budynki remiz OSP i świetlic wiejskich o łącznej wartości 7 993 935,41 zł, które są powierzone w administrowanie Ochotniczemu Strażom Pożarnym lub wdzierżawione Gminnemu Centrum Kultury Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie. Gmina posiada również obiekty zajęte na cele oświatowe tj. 6 szkół, z których 5 zostało przekazanych jednostkom w trwały zarząd, a jedna położona w miejscowości Tylice, została wdzierżawiona Tylickiemu Stowarzyszeniu Rozwoju.

2.4 Prognoza demograficzna.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jak całe województwo warmińsko-mazurskie podlega ogólnopolskiemu trendowi starzenia się społeczeństwa. W końcu 2021 r. zamieszkiwało je 8 319 osób, w tym 1 606 osób to mieszkańcy będący w wieku powyżej 60 roku życia, którzy stanowili 19,30% ogółu. Oznacza to, że pod koniec 2021 roku blisko co piąty mieszkaniec gminy był w wieku senioralnym. W 2021 roku, wśród mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie, w grupie wiekowej powyżej 60 r.ż. przeważały kobiety, było ich więcej o 138 (54,29%). Zdecydowanie większa różnica procentowa wystąpiła w grupie

wiekowej powyżej 70 lat i więcej, w której kobiet było o 159 (60,90%) więcej niż mężczyzn. Największa różnica była w grupie osób w wieku 80 lat i więcej w której kobiet było o 159 (71,72%) więcej niż mężczyzn. Mamy tu do czynienia z tzw. zjawiskiem feminizacji starości. Proporcja ta może być determinantą zarówno planowanych w przyszłości usług społecznych/socjalnych, jak i zdrowotnych.

W związku z powyższym to właśnie kobiety będą głównymi odbiorcami usług opiekuńczych oraz pomocy instytucjonalnej.

Jak pokazują dane statystyczne w 2030 roku co trzecia osoba, będzie w wieku poprodukcyjnym. Liczbę mieszkańców poszczególnych powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2005-2030 oraz wartość zmiany w tej liczbie w ww. okresie obrazuje poniższa tabela.

Tabela 14 Liczba mieszkańców powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2005-2030.

Powiat	2005	2030 (prognoza)*
bartoszycki	61 598	↓52 153
braniewski	43 894	↓37 687
działdowski	65 193	↓63 464
elbląski	56 491	↓56 348
etcki	84 746	92 723
giżycki	56 963	↓54 457
gołdapski	27 055	↓25 715
iławski	90 007	↓89 688
kętrzyński	66 472	↓56 373
lidzbarski	43 181	↓39 014
m. Elbląg	127 275	↓111 188
m. Olsztyn	174 473	↓169 063
mragowski	50 143	↓47 786
niedzicki	33 977	↓30 932
nowomiejski	43 374	↓42 608
olecki	34 224	↓33 576
olsztyński	113 360	131 983
ostródzki	105 455	↓99 583
piski	57 580	↓53 112
szczycieński	69 406	↓67 342
węgorzewski	23 734	↓21 228

*w porównaniu do roku 2005.

Źródło: Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2027, ROPS 2021

Według prognoz GUS do 2030 niemal we wszystkich powiatach województwa (19 na 21) zmniejszy się liczba ich mieszkańców w porównaniu do roku 2005. Jedynie w powiatach etckim i olsztyńskim prognozowany jest wzrost liczby ludności.

Tabela 15 Wartość zmiany w liczbie mieszkańców powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2005-2030 (w %).

lp.	powiat	wartość zmiany
1.	bartoszycki	-15,33%
2.	braniewski	-14,14%
3.	działdowski	-2,65%
4.	elbląski	-0,25%
5.	elcki	9,41%
6.	giżycki	-4,40%
7.	gołdapski	-4,95%
8.	iławski	-0,35%
9.	kętrzyński	-15,19%
10.	lidzbarski	-9,65%
11.	m. Elbląg	-12,64%
12.	m. Olsztyn	-3,10%
13.	mrągowski	-4,70%
14.	niedzicki	-8,96%
15.	nowomiejski	-1,77%
16.	olecki	-1,89%
17.	olsztyński	16,43%
18.	ostródzki	-5,57%
19.	piski	-7,76%
20.	szczycieński	-2,97%
21.	węgorzewski	-10,56%

Źródło Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2027, ROPS 2021

Dane GUS wskazują na systematyczny wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców każdego z powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. Tendencja ta utrzymuje się od 2005 i do roku 2030 prognozowana jest jej intensyfikacja.

Według prognoz GUS w powiecie nowomiejskim za dziesięć lat co najmniej co czwarta osoba będzie w wieku poprodukcyjnym. Prognozowany współczynnik obciążenia demograficznego – stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym, w poszczególnych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego będzie wynosił między 56 a 67 osób, co oznacza, że na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało będzie od 56 do 67 osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). Do 2030 roku współczynnik ten wzrośnie i będzie wynosił od 70 do 80 osób, tym samym na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadać będzie aż od 70 do 80 osób w wieku nieprodukcyjnym. Prognozuje się, że w 2030 roku w każdym z powiatów wśród osób w wieku nieprodukcyjnym, 60% będą stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym.

Mając na uwadze, iż sytuację demograficzną Polski kształtują dwa główne procesy, tj. spadek dzietności oraz wydłużanie długości życia obywateli, należy się przygotować, że ich konsekwencją będzie wzrost liczby osób starszych oraz niesamodzielných w ogóle społeczeństwa.

3 Gospodarka i rynek pracy

3.1 Liczba, wielkość i rodzaj podmiotów gospodarczych

W gminie Nowe miasto Lubawskie w roku 2021 w rejestrze REGON zarejestrowane były 729 podmioty gospodarki narodowej, z czego 576 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Potencjał gospodarczy na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie zdominowany jest przez sektor małych i średnich przedsiębiorstw stanowiący 99% wszystkich podmiotów.

Tabela 16 Podmioty gospodarcze w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r.

Podmioty gospodarcze						
Wyszczególnienie	Ogółem	sektor		spółdzielnie	fundacje	stowarzyszenia i organizacje społeczne
		publiczny	prywatny	prywatny	prywatny	prywatny
województwo warmińsko-mazurskie	140 243	4 920	135 323	494	806	5 231
powiat nowomiejski	3 656	118	3 538	24	13	155
Gmina Nowe Miasto Lubawskie	729	16	713	1	0	30

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W gminie Nowe Miasto Lubawskie na koniec 2021 r. było zarejestrowanych 29 spółek prawa handlowego, w tym 24 spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (pozostałych 5 spółek prawa handlowego posiada inną formę niż spółka z ograniczoną odpowiedzialnością czy spółka akcyjna). Dodatkowo na terenie gminy funkcjonuje 10 spółek cywilnych, a osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na koniec 2021 r. było 576.

Tabela 17 Podmioty gospodarcze z podziałem na spółki i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r.

Podmioty gospodarcze					
Wyszczególnienie	spółki prawa handlowego	w tym		spółki cywilne	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
		akcyjne	z ograniczoną odpowiedzialnością		
województwo warmińsko-mazurskie	9 863	105	8 243	6 573	101 408
powiat nowomiejski	211	1	166	89	2 854
Gmina Nowe Miasto Lubawskie	29	0	24	10	576

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W gminie Nowe Miasto Lubawskie na koniec 2021 r. w strukturze funkcjonujących na terenie gminy podmiotów wg formy prawnej największy udział mają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 576 (80,78%), natomiast najmniejszy procent stanowią spółki cywilne 14,02%.

Tabela 18 Struktura podmiotów gospodarki narodowej (Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą) w gminie Nowe Miasto Lubawskie według sekcji PKD 2007

Sekcja	Sekcje PKD wg 2007	Liczba podmiotów gospodarczych				
		2017	2018	2019	2020	2021
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	50	44	48	52	51

Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	70	68	72	73	81
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	1	1	1	1
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	1	1	1	1
Sekcja F	Budownictwo	103	124	127	143	158
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	102	111	112	107	111
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	23	24	30	34	37
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	8	8	8	9	9
Sekcja J	Informacja i komunikacja	3	4	4	3	6
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	11	10	12	12	10
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	31	31	32	32	34
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	22	25	30	34	39
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	13	16	17	24	25
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	12	12	12	12	12
Sekcja P	Edukacja	23	22	19	22	23
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	28	29	35	35	38
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	14	12	12	15	14
Sekcja S,T	Pozostała działalność usługowa i Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników: gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	42	50	54	55	63
OGÓLEM		556	592	626	664	713

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W 2021 r. najwięcej podmiotów prowadziło działalność w sektorze Budownictwo (158), w sektorze określanym jako Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle 111, a 81 firm w sektorze Przetwórstwo przemysłowe

Tabela 19 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w latach 2017-2021 r.

Podmioty wg grup rodzajów działalności	2017	2018	2019	2020	2021
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	50	44	48	52	51
przemysł i budownictwo	174	194	201	218	241
pozostała działalność	332	354	377	394	421

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W 2021 r. w gminie Nowe Miasto Lubawskie 59,04% przedsiębiorstw prowadziło działalność (wg grup REGON) w grupie pozostała działalność, 33,80% w grupie przemysł i budownictwo, natomiast 7,15% w grupie rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

Tabela 20 Podział podmiotów gospodarczych według klas wielkości przedsiębiorstwa w latach 2017-2021 r.

Podmioty wg klas wielkości przedsiębiorstwa	2017	2018	2019	2020	2021
0 - 9	537	572	605	643	693
10 - 49	17	18	19	19	18
50 - 249	1	1	1	1	1
250 - 999	1	1	1	1	1
razem	556	592	626	664	713

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych pod względem wielkości aż 97,19% ogółu (693) stanowią mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. W 18 przedsiębiorstwach (2,52% ogółu) pracuje od 10 do

49 osób, a 1 pracodawca zatrudnia powyżej 49 osób. Na terenie gminy funkcjonuje 1 przedsiębiorstwo zatrudniające powyżej 249 osób.

40,0% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 31,8% w przemyśle i budownictwie, a 9,8% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,8% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Podstawowe rodzaje wykonywanej działalności gospodarczej podmiotów w gminie Nowe Miasto Lubawskie:

- roboty budowlane specjalistyczne
- handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi
- uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową
- handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych
- opieka zdrowotna
- transport lądowy oraz transport rurociągowy
- pozostała indywidualna działalność usługowa
- gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników
- gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
- działalność organizacji członkowskich
- roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków

Rozwój przedsiębiorczości w gminie Nowe Miasto Lubawskie możemy zmierzyć poprzez analizę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W 2021 r. w Rejestrze REGON zarejestrowano 89 nowych podmiotów gospodarki narodowej, o 34,85% (23) więcej niż 2020 i o 25,35% (18) więcej niż 2019 r. Najwięcej nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych było w sektorze pozostałej działalności (57), następnie w sektorze przemysłu i budownictwa (31) oraz 1 przedsiębiorstwo w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa.

Tabela 21 Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Podmioty nowo zarejestrowane	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	64	78	71	66	89
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1	3	3	6	1
przemysł i budownictwo	31	37	29	27	31
pozostała działalność	32	38	39	33	57

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

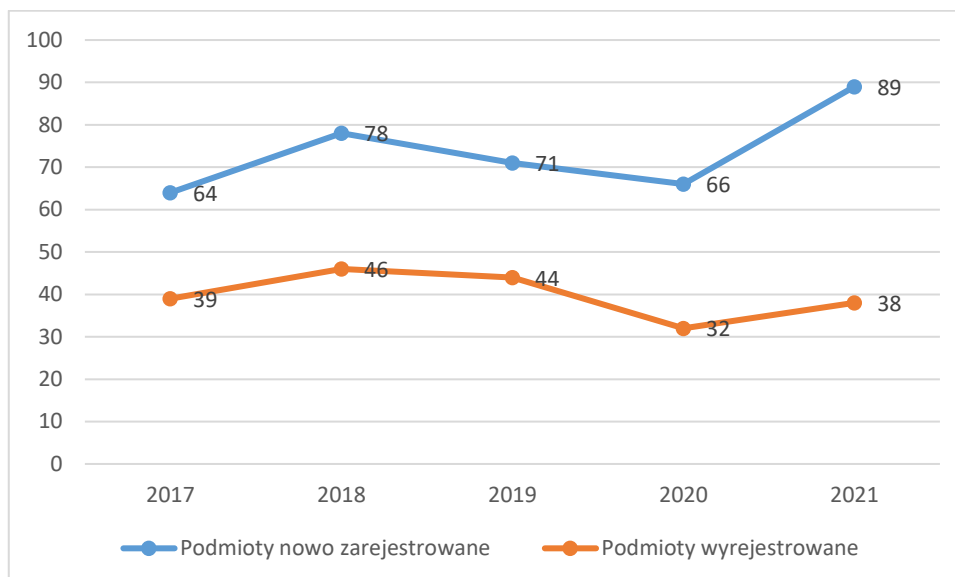
W 2021 r. z Rejestru REGON wyrejestrowano 38 przedsiębiorstw, o 18,75% (6) więcej niż w 2020 i o 13,64% (6) mniej niż 2019 r. Były to głównie osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 89,66% Najwięcej podmiotów gospodarczych zostało wyrejestrowanych z sektora pozostałej działalności (26), następnie w sektorze przemysł i budownictwo (12).

Tabela 22 Podmioty wyrejestrowane w rejestrze REGON w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Podmioty wyrejestrowane	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	39	46	44	32	38
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1	5	1	3	0
przemysł i budownictwo	14	22	18	10	12
pozostała działalność	24	19	25	19	26

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wykres 9 Podmioty nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W 2021 r. wskaźnik, mierzony stosunkiem liczby jednostek wykreślonych z rejestru do liczby jednostek nowo zarejestrowanych w gminie Nowe Miasto Lubawskie, wynosił 42,70% i jest mniejszy o 5,8 punktu procentowego niż w 2020 r. i mniejszy o 19,27 punktu procentowego osiągniętego w 2019 r. Na przestrzeni lat 2017-2021 najczęściej (89) podmiotów zarejestrowano w roku 2021, a najmniej w roku 2017 (64). W tym samym okresie najczęściej podmiotów (46) wyrejestrowano z rejestru REGON w 2018 roku, natomiast najmniej podmiotów (32) w 2020 roku.

Tereny inwestycyjne

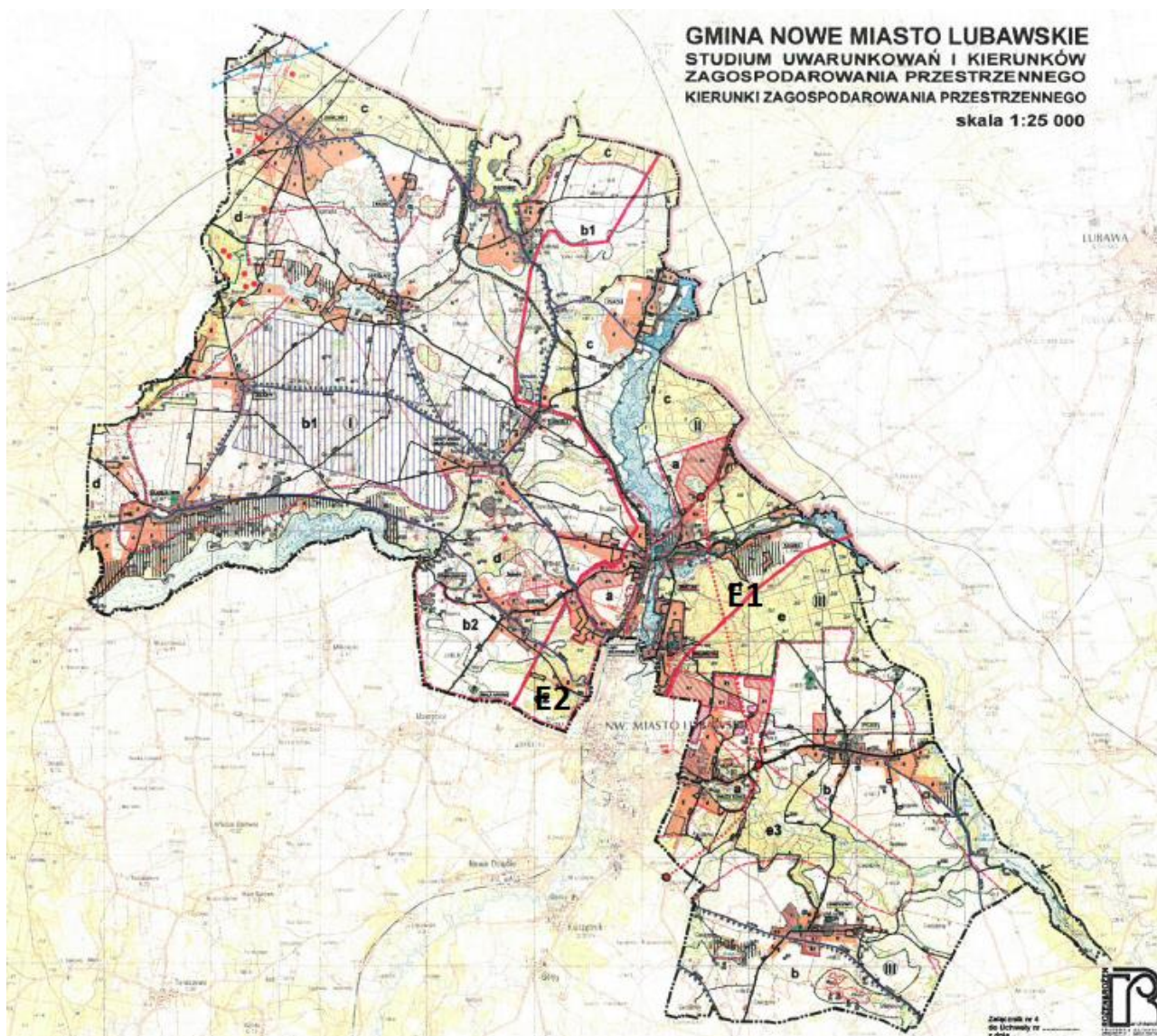
Gmina Nowe Miasto Lubawskie zaliczana jest do niskiej potencjalnie atrakcyjności inwestycyjnej dla gospodarki narodowej.

Gmina posiada obecnie 85 obowiązujących planów miejscowych.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie oferuje firmom zwolnienia podatkowe. Gmina przekazała także szereg miejsc lokalizacyjnych pod budowę wiatraków energetycznych oraz terenów inwestycyjnych. Udogodnienia te mają za zadanie przyciągnięcie inwestorów oraz przedsiębiorstw z innych regionów kraju oraz z zagranicy.

Zgodnie z zapisami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie tereny zabudowy przemysłowej (E1), produkcyjno-usługowej (E1) oraz zabudowy usługowej (E2) zlokalizowane zostały w centralnej części gminy, w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Nowe Miasto Lubawskie.

Rysunek 11 Tereny inwestycyjne gminy Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie

3.2 Rynek pracy

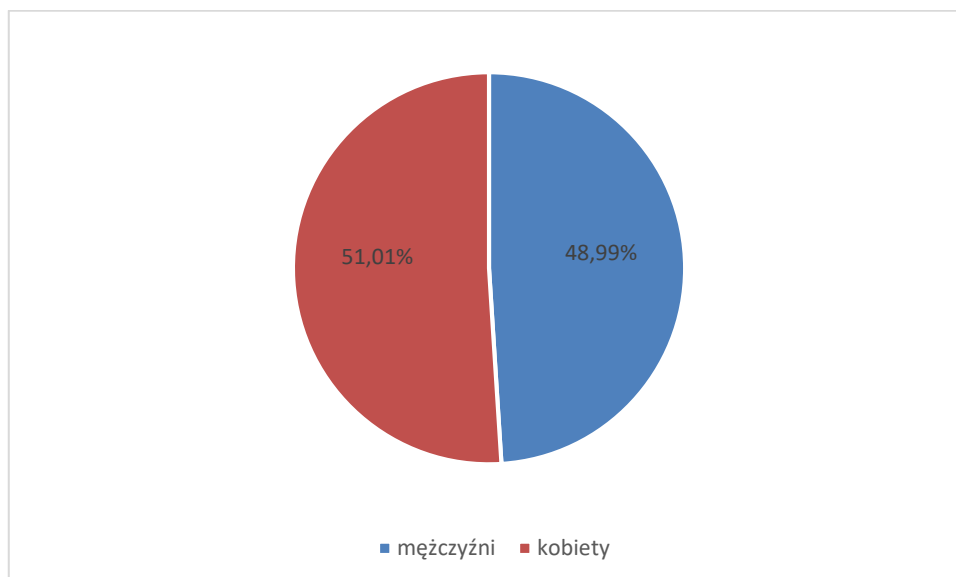
Zgodnie z GUS (2021 r.) na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie pracuje ogółem 692 mieszkańców, w tym 353 kobiety (51,01%) i 339 mężczyzn (48,99%). Liczba osób pracujących ma nieznaczną tendencję spadkową od roku 2019.

Tabela 23 Pracujący w gminie Nowe Miasto Lubawskie według płci w latach 2017-2021

Pracujący wg płci	Jednostka	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	osoba	745	782	720	717	692
mężczyźni	osoba	377	411	365	373	339
kobiety	osoba	368	371	355	344	353

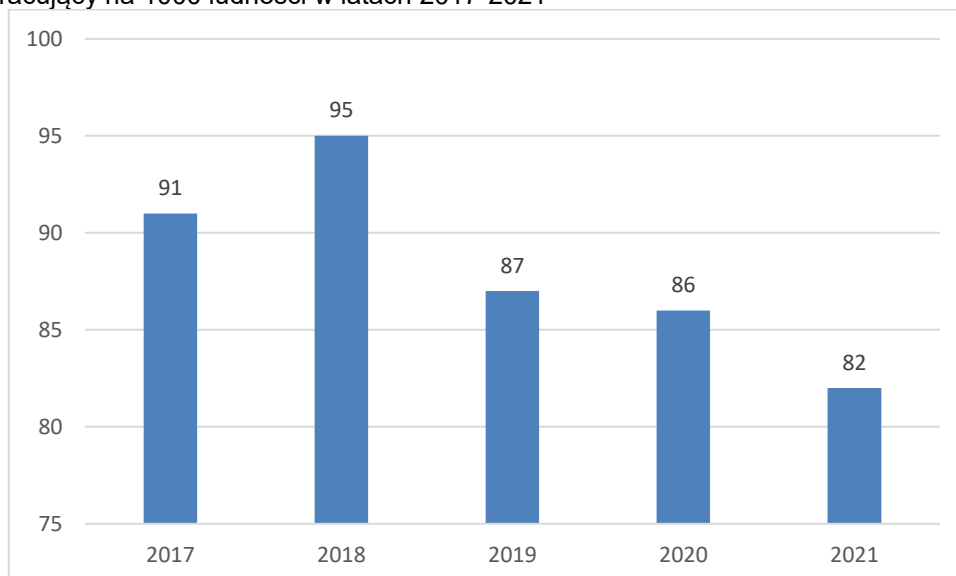
Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wykres 10 Osoby pracujące z podziałem na płeć w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r.

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wykres 11 Pracujący na 1000 ludności w latach 2017-2021

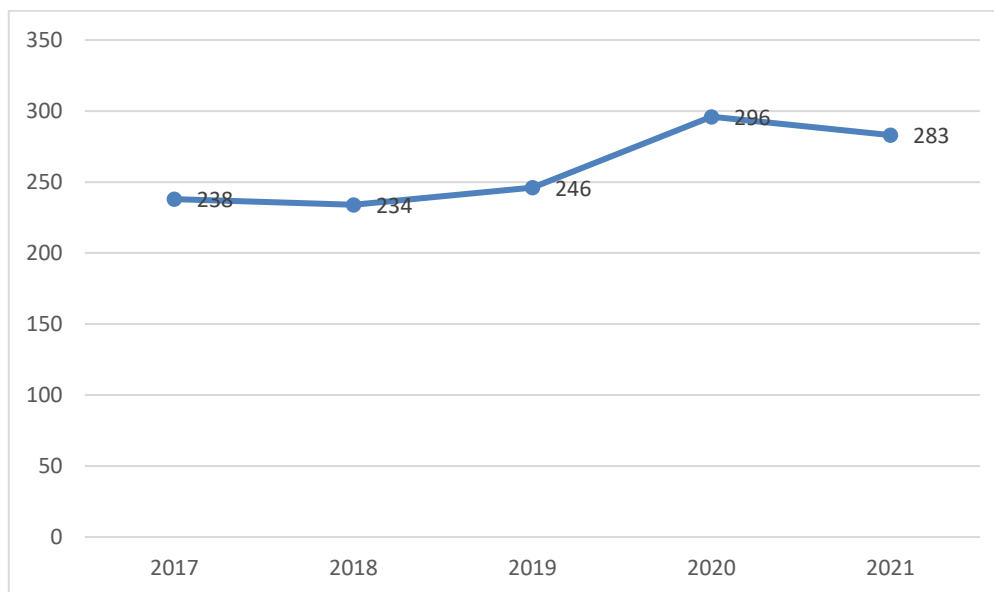
Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wskaźnik określający liczbę pracujących na 1000 ludności osiągnął w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r. wartość 82 osoby i jest wyraźnie niższy w stosunku do wartości dla powiatu nowomiejskiego (172), województwa warmińsko-mazurskiego (206) i Polski (259).

3.3 Bezrobocie

Bezrobocie jest jedną z najczęściej występujących przyczyn trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodem ubiegania się o pomoc społeczną. Wg stanu na koniec 2021 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Nowe Miasto Lubawskie wynosiła 283 osoby.

Wykres 12 Wielkość bezrobocia (bezrobotni zarejestrowani) w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Przedstawione statystyki uwidaczniają niekorzystną sytuację na rynku pracy w gminie Nowe Miasto Lubawskie oraz występujące na znaczącym poziomie bezrobocie.

Bezrobocie w gminie Nowe Miasto Lubawskie nie jest jednorodne, dotyka osób będących w różnym wieku, mających różne wykształcenie, a także posiadających różny staż pracy. Ponadto jest ono zróżnicowane w zależności od płci, czasu pozostawania bez pracy, a także posiadanych kwalifikacji zawodowych. Liczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowią kobiety.

Ponadto aż 59,3% bezrobotnych z gminy Nowe Miasto Lubawskie to osoby długotrwale bezrobotne, które z różnorodnych powodów przez okres co najmniej 12 miesięcy w ciągu dwóch ostatnich lat nie znalazły zatrudnienia.

Tabela 24 Bezrobotni wg gmin – porównanie liczby osób zarejestrowanych w 2020 i 2021 r.

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych					
	Stan na dzień 31.12.2020 r.		Stan na dzień 31.12.2021 r.		Wzrost/spadek	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
	1	2	3	4	3 - 1	4 - 2
Gmina wiejska Nowe Miasto Lubawskie	296	177	283	169	-13	-8
Gmina miejska Nowe Miasto Lubawskie	363	214	370	223	+7	+9
Biskupiec	359	230	406	252	+47	+22
Grodziczno	201	123	195	111	-6	-12
Kurzętnik	232	143	289	169	+57	+26
OGÓŁEM	1451	887	1543	924	+92	+37

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W powiecie nowomiejskim jedną z najmniejszych grup (283 osoby, a więc 18,3%) stanowili bezrobotni mieszkańcy z gminy wiejskiej Nowe Miasto Lubawskie, w tym kobiety – 59,7%. W roku 2021 (w porównaniu do 2020r.) w gminie Nowe Miasto Lubawskie zanotowano największy spadek bezrobocia ze wszystkich gmin powiatu nowomiejskiego.

Tabela 25 Struktura bezrobotnych według płci i wieku w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	osoba	238	234	246	296	283
kobiety	osoba	161	156	160	177	169

mężczyźni	osoba	77	78	86	119	114
do 25 roku życia	osoba	39	52	46	59	48
do 30 roku życia	osoba	83	94	89	105	97
powyżej 50 roku życia	osoba	62	53	50	62	56
długotrwale bezrobotni	osoba	112	107	99	141	168

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Na przestrzeni lat 2017-2021 liczba bezrobotnych w gminie Nowe Miasto Lubawskie wzrosła z 238 w 2017 do 283 w 2021 r. W 2021 roku wśród bezrobotnych 59,7% stanowiły kobiety. Największy procent wśród bezrobotnych stanowiły osoby do 30 roku życia 34,28%, natomiast 19,79% stanowiły osoby powyżej 50 roku życia. Od 2017 r. do 2019 liczba osób długotrwale bezrobotnych malała, po czym w latach 2020-2021 znacząco wzrosła i wynosiła 168 osób, była wyższa o 57% niż w 2018 r. i o 50% w 2017 r.

Tabela 26 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2017-2021

	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – ogółem w tym	%	4,6	4,5	4,8	5,7	5,5
mężczyźni	%	2,8	2,8	3,1	4,2	4,1
kobiety	%	6,8	6,6	6,8	7,4	7,1

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Struktura bezrobocia

Tabela 27 Bezrobotni a prawo do zasiłku

Wyszczególnienie	Stan na dzień 31.12.2020 r.		Stan na dzień 31.12.2021 r.		Wzrost/spadek
	Ogółem	Z prawem do zasiłku	Ogółem	Z prawem do zasiłku	Z prawem do zasiłku
1	2	3	5	6	6 – 3
Gmina wiejska Nowe Miasto Lubawskie	296	37	283	29	-8
Gmina miejska Nowe Miasto Lubawskie	363	67	370	43	-24
Biskupiec	359	36	406	37	+1
Grodziczno	201	29	195	26	-3
Kurzętnik	232	46	289	54	+8
Ogółem	1 451	215	1 543	189	-26

Źródło Struktura bezrobocia z podziałem na gminy powiatu nowomiejskiego, PUP Nowe Miasto Lubawskie

Na 31.12.2021 r. w gminie Nowe Miasto Lubawskie zarejestrowanych było 29 osób z prawem do zasiłku, które stanowiły 10,25 % ogółu bezrobotnych. W stosunku do 2020 r. liczba pobierających zasiłek zmniejszyła się o 8 osób, a udział osób z zasiłkiem w ogólnej liczbie bezrobotnych spadł o 12,25 pkt. procentowych.

W powiecie nowomiejskim najwięcej bezrobotnych (161 osób) uprawnionych do zasiłku mieszkało w gminie Kurzętnik.

Prognoza sytuacji w zawodach w gminie Nowe Miasto Lubawskie

„Barometr zawodów” jest jednoroczną prognozą zapotrzebowania na pracowników w 2021 r. Badanie zostało przeprowadzone przez ekspertów Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie na przełomie III i IV kwartału 2020 r. Sytuacja w niektórych zawodach może się zmienić w zależności od uwarunkowań rynkowych. Barometr dzieli zawody na trzy grupy: deficytowe, zrównoważone i nadwyżkowe.

Tabela 28 Barometr zawodów w powiecie nowomiejskim

Deficyt (zawody deficytowe to takie, w których liczba wolnych miejsc pracy jest większa niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców (najtrudniej pracodawcom znaleźć kandydatów do pracy))		
Betoniarze i zbrojarze Brukarze Cieśle i stolarze budowlani Dekarze i blacharze budowlani Elektrycy, elektromechanicy i elektrycy monterzy Farmaceuci Kierowcy autobusów Kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych Lakiernicy	Lekarze Magazynierzy Mechanicy maszyn i urządzeń Mechanicy pojazdów samochodowych Monterzy instalacji budowlanych Monterzy maszyn i urządzeń Murarze i tynkarze Operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych Operatorzy obrabiarek skrawających Pielęgniarki i położne	Pracownicy fizyczni w produkcji i pracach prostych Pracownicy przetwórstwa metali Pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie Ratownicy medyczni Robotnicy budowlani Robotnicy obróbki drewna i stolarze Spawacze Ślusarze
Równowaga (zawody zrównoważone to te, w których liczba wolnych miejsc pracy jest zbliżona do liczby osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców)		
Administratorzy stron internetowych Agenci ubezpieczeniowi Analitycy, testerzy i operatorzy systemów teleinformatycznych Animatorzy kultury i organizatorzy imprez Architekci i urbaniści Architekci krajobrazu Archiwiści i muzealnicy Asystenci w edukacji Bibliotekoznawcy, bibliotekarze i specjaliści informacji naukowej Biologowie, biotechnolodzy i diagnosty laboratoryjni Blacharze i lakiernicy samochodowi Ceramicy przemysłowi Cukiernicy Dentyści Diagnosty samochodowi Dziennikarze i redaktorzy Filolodzy i tłumacze Filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy Fizjoterapeuci i masażyści Floryści Fotografowie Fryzjerzy Geodeci i kartografowie Gospodarze obiektów, portierzy, woźni i dozorca Graficy komputerowi Inspektorzy nadzoru budowlanego Instruktorzy nauki jazdy Instruktorzy rekreacji i sportu Inżynierowie budownictwa Inżynierowie chemicy i chemicy Inżynierowie elektrycy i energetycy Inżynierowie inżynierii środowiska Inżynierowie mechanicy Kamieniarze Kelnerzy i barmani Kierowcy samochodów osobowych Kierownicy budowy Kierownicy ds. logistyki	Listonosze i kurierzy Logopedzi i audiofonolodzy Meteorolodzy, geolodzy, geografowie Monterzy elektronicy Monterzy konstrukcji metalowych Monterzy okien i szklarze Nauczyciele języków obcych i lektorzy Nauczyciele nauczania początkowego Nauczyciele praktycznej nauki zawodu Nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących Nauczyciele przedmiotów zawodowych Nauczyciele przedszkoli Nauczyciele szkół specjalnych i oddziałów integracyjnych Obuwnicy Ogrodnicy i sadownicy Operatorzy aparatury medycznej Operatorzy maszyn do produkcji i przetwórstwa papieru Operatorzy maszyn do produkcji wyrobów cementowych i kamiennych Operatorzy maszyn do produkcji wyrobów chemicznych Operatorzy maszyn do produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych Operatorzy maszyn rolniczych i ogrodniczych Operatorzy maszyn włókienniczych Operatorzy urządzeń dźwigowo-transportowych Opiekunki dziecięce Opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej Optycy i pracownicy wytwarzający protezy Pedagogzy Piekarze Plastycy, dekoratorzy wnętrz i konserwatorzy zabytków Pomoce kuchenne	Pracownicy przetwórstwa spożywczego Pracownicy służb mundurowych Pracownicy socjalni Pracownicy sprzedaży internetowej Pracownicy telefonicznej i elektronicznej obsługi klienta, ankieterzy, teleankieterzy Pracownicy usług pogrzebowych Pracownicy zajmujący się zwierzętami Prawnicy Projektanci i administratorzy baz danych, programiści Projektanci wzornictwa przemysłowego i operatorzy CAD Przedstawiciele handlowi Przetwórcy mięsa i ryb Psycholodzy i psychoterapeuci Recepcjoniści i rejestratorzy Robotnicy leśni Robotnicy obróbki skóry Rzemieślnicy obróbki szkła i metali szlachetnych Samodzielni księgowi Sekretarki i asystenci Socjolodzy i specjaliści ds. badań społeczno-ekonomicznych Specjaliści administracji publicznej Specjaliści ds. finansowych Specjaliści ds. organizacji produkcji Specjaliści ds. PR, reklamy, marketingu i sprzedaży Specjaliści ds. rynku nieruchomości Specjaliści ds. zarządzania zasobami ludzkimi i rekrutacji Specjaliści elektroniki, automatyki i robotyki Specjaliści rolnictwa i leśnictwa Specjaliści technologii żywności i żywienia Specjaliści telekomunikacji Spedytorzy i logistycy Sprzątaczk i pokojowe Sprzedawcy i kasjerzy

Kierownicy ds. produkcji Kierownicy ds. usług Kierownicy ds. zarządzania i obsługi biznesu Kierownicy sprzedaży Kierownicy w instytucjach społecznych i kultury Kosmetyczki Krawcy i pracownicy produkcji odzieży Kucharze	Pomoce w gospodarstwie domowym Pozostali specjaliści edukacji Pracownicy administracyjni i biurowi Pracownicy biur podróży i obsługi turystycznej Pracownicy ds. budownictwa drogowego i kolejowego Pracownicy ds. jakości Pracownicy ds. ochrony środowiska i bhp Pracownicy ds. rachunkowości i księgowości Pracownicy ds. techniki dentystycznej Pracownicy myjni, pralni i prasowni Pracownicy ochrony fizycznej Pracownicy poczty Pracownicy poligraficzni	Szefowie kuchni Tapicerzy Technicy budownictwa Technicy informatycy Technicy mechanicy Weterynarze Windykatorzy Wychowawcy w placówkach oświatowych i opiekuńczych Zaopatrzeniowcy i dostawcy
Nadwyżka (Zawody nadwyżkowe, w których liczba wolnych miejsc jest mniejsza niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców (najtrudniej osobom poszukującym pracy znaleźć zatrudnienie)).		
Ekonomiści	Rolnicy i hodowcy	

Źródło: www.barometrzwodow.pl

4 Środowisko naturalne i infrastruktura

4.1 Walory środowiska naturalnego, przyrodnicze i krajobrazowe, różnorodność biologiczna

Zasoby przyrodnicze

FLORA I FAUNA

Gmina Nowe Miasto Lubawskie położona jest w obrębie Trasy Kopernikowskiej, w południowo – zachodniej części województwa warmińsko–mazurskiego. Powierzchnia gminy to 138 km² i jest to teren charakteryzujący się niezwykle urozmaiconą rzeźbą terenu. Około 51% terenu stanowią obszary objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Skarliński Obszar Chronionego Krajobrazu, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Wel zajmują powierzchnię około 69,70 km². Od 1994 roku cała gmina włączona została w obszar Zielonych Płuc Polski. Na jej terenie znajdują się również obszary Natura 2000 – Dolina Drwęcy, Ostoja Radomno, Dolina Kakaju zajmujące 6,49 km², w tym aż 6 km² pokrywa się powierzchnią z obszarami chronionego krajobrazu. Ponadto, środowisko przyrodnicze gminy bogate jest w tereny leśne, które stanowią ponad 18% jej terytorium.

Rzeka Drwęca, będąca rezerwatem przyrody i płynąca na terenie gminy na dł. ok. 9,5 km stanowi jej oś hydrograficzną. Uchodzą do niej rzeki i niewielkie ciekawy odwadniające tereny gminy – Wel, Groblica, Radomka, Skarlanka. Jeziora zajmują ok. 5% powierzchni gminy – największe z nich to Jezioro Skarlińskie i Radomno. Często spotykanymi widokami są więc kajakarze zmagający się z meandrami rwących miejscami rzek, turyści i mieszkańcy chętnie spędzający czas nad brzegiem akwenów.

Okoliczna fauna jest bardzo urozmaicona i reprezentowana przez większość zwierząt charakterystycznych dla pozostałych rejonów Polski. Spotkać możemy łosia, sarnę, jelenia, lisa, a także bażanta, jastrzębia. Amatorzy wędkowania, których tu mnóstwo, mogą zaś łowić węgorze, szczupaki, sumy, miętusy, okonie, sandacze, trocie, a nawet pstrągi strumieniowe.

Obecny charakter roślinności jest wynikiem naturalnych tendencji rozwoju (gleby, klimatu, wody) oraz działalności antropogenicznych (zagospodarowanie terenu, działalność rolnicza, przekształcenia gruntów). Przestrzeń Gminy posiada cechy zarówno przestrzeni zurbanizowanej, jak również przestrzeni rolniczej (łąki i pastwiska, pola uprawne) oraz leśnej, przy czym powierzchnie użytków rolnych wyraźnie dominują.

Szate roślinną tworzą następujące grupy roślinności:

- zbiorowiska leśne – powierzchnia lasów wynosi ok. 2 532,71 ha (lesistość na poziomie ponad 18%);
- zbiorowiska towarzyszące uprawom rolnym – grunty orne stanowią ok. 8,0 tys. ha; roślinności uprawnej często towarzyszą zbiorowiska segetalne (chwasty), powstające spontanicznie w warunkach antropopresji;
- zbiorowiska łąkowe i pastwiskowe zajmują ok. 1,1 tys. ha; dominują w dolinach (rynnach) rzecznych i zagłębieniach terenowych, gdzie występują specyficzne warunki gruntowo-wodne;
- zbiorowiska wodne i nadwodne – towarzyszące jeziorom i mniejszym zbiornikom wodnym, a także ciekom i terenom podmokłym, stanowią najczęściej naturalne zbiorowiska ziołoroślowe i zaroślowe, a także szuwały;
- torfowiska niskie – występują na obszarach podmokłych i w niektórych obniżeniach terenowych, zazwyczaj porastają je zarośla wierzbowe, niekiedy z udziałem brzozy, olszy czarnej, a także szuwały czy gatunki łąkowe;
- zieleń urządzone – parki i skwery;
- pozostały drzewostan – pojedyncze okazy drzew i pasmowe zadrzewienia, towarzyszące zwłaszcza ciekom wodnym oraz terenom otwartym (pola uprawne, łąki i pastwiska), jak i terenom zabudowanym.

USTANOWIONE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Obszary chronione

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie występują następujące formy ochrony przyrody:

- ✓ obszary chronionego krajobrazu,
- ✓ rezerwat przyrody,
- ✓ obszary Natura 2000,
- ✓ pomniki przyrody.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy

Północno-wschodnia część gminy położona jest w granicach **Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy**, o powierzchni 17 472 ha. Obowiązują na tym obszarze postanowienia Uchwały Nr XVIII/437/16 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 czerwca 2016 r. w sprawie

wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy zmieniająca Uchwałę Nr VIII/205/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 24 czerwca 2015 r. w sprawie wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Drwęcy. Jest to klasyczna forma pradolina z rozwiniętym systemem powierzchni terasowych. Występuje tu silne urzeźbienie stref zboczowych. Na wielu odcinkach rzeka przepływa przez rozszerzenia pradolina o szerokości kilku kilometrów, bardzo malowniczo meandrując. Na skutek dużej różnicy poziomów Drwęcy i dopływów, mniejsze cieki tego systemu rzeczno, jak Groblica, a także Wel, mają charakter wartkich rzek podgórskich.

Skarliński Obszar Chronionego Krajobrazu

Południowo-zachodni skraj terenu gminy położony jest w **granicach Skarlińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu**, o powierzchni 5 254,1 ha. Występuje tu charakterystyczna o dużej zmienności morfometrycznej, genetycznej i krajobrazowej rzeźba polodowcowa. Znaczna część obszaru chronionego krajobrazu to tereny torfowiskowo-bagienne z chronioną fauną i florą. Osią tego obszaru jest rzeka Wel, z kilkoma odcinkami przełomowymi o górkim charakterze. Jest to bardzo ważny korytarz ekologiczny.

Obecnie obowiązują na tym obszarze postanowienia Uchwały Nr XXXIII/726/17 Sejmiku Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie Skarlińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Na obszarach chronionego krajobrazu obowiązują między innymi zakazy:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwoświsłkowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od:
 - a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
 - b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 122 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne - z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Uchwała zawiera odstępstwa od wymienionych wyżej zakazów.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Wel

Południowo-wschodni pas przygraniczny z terenami na wschód od miejscowości Bratian oraz Mszanowo znajdują się w granicach **Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Wel**, o powierzchni 6 349 ha. Są to głównie tereny leśne oraz dolina rzeki Wel. Wysokie walory krajobrazowe tych terenów stwarzają dogodne warunki do rozwoju rekreacji.

Obowiązują na tym obszarze postanowienia rozporządzenia Nr 144 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 listopada 2008r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Wel. Według powyższego rozporządzenia na obszarach chronionego krajobrazu obowiązują między innymi:

- zakaz lokalizowania nowych obiektów zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska (z wyszczególnionymi wyjątkami),
- zakaz wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu (z wyszczególnionymi wyjątkami);
- zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu (za wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym lub przeciwpowodziowym),
- zakaz zmian stosunków wodnych (jeśli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz gospodarki rybackiej);
- zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej (z wyszczególnionymi wyjątkami).

Rezerwat przyrody

Rzeka Drwęca, przepływająca przez gminę, objęta jest ochroną rezerwatową – rezerwat „Rzeka Drwęca”, obejmujący swym zasięgiem Drwęcę oraz niektóre z jej dopływów m.in. fragment rzeki Wel wraz z jej 5 metrowym pasem przybrzeżnym. Zajmuje łączną powierzchnię 1 248 ha. Unikalne w skali Europy warunki ekologiczne, stwarzające możliwość występowania wielu gatunków ryb, szczególnie wędrownych: łososia, troci wędrowej i certy. Celem ochrony jest zachowanie środowiska wodnego w niezmiennym stanie, a w szczególności ochrona ryb bytujących w tej rzece. Duże znaczenie kładzie się także na ochronę pasa roślinności przybrzeżnej.

Na terenie rezerwatu „Rzeka Drwęca” wyklucza się jakiegokolwiek zainwestowanie w obrębie koryta rzeki i przybrzeżnego pasa terenu o szerokości 5 m. Zakazuje się odprowadzania ścieków do rzeki, przegradzania rzeki, odłowu ryb i połowu urządzeniami stałymi, niszczenia i usuwania oraz eksploatacji roślinności wodnej, wycinania drzew i krzewów. Wszelkie inwestycje w zakresie zagospodarowania turystycznego brzegów rzeki (plaże, kąpieliska, przystanie) muszą być uzgadniane z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska.

Obszary Natura 2000

Część terenów gminy objęta jest terytorialną ochroną przyrody w ramach sieci „Natura 2000”.

Natura 2000 Dolina Drwęcy położony jest na terenie dwóch Województw: Kujawsko- Pomorskiego i Warmińsko-Mazurskiego. W Województwie Warmińsko-Mazurskim znajduje się w obrębie Powiatów: Iławskiego, Nowomiejskiego, Olsztyńskiego i Ostródzkiego. Dominujące formy rzeźby terenu to faliste moreny denne, ciągi moren czołowych, równiny sandrowe oraz rynny polodowcowe. Znaczne urozmaicenie tego terenu stwarzają różnego kształtu obniżenia dochodzące do 40 m głębokości. Dna tych obniżzeń i rynien wypełniają wody jezior i torfowisk, niektóre z nich wykorzystują rzeki. Większość jezior zgrupowana jest w okolicach Iławy i Ostródy. Garb Lubawski położony pomiędzy Doliną Drwęcy (Pojezierze Iławskie) na północnym - zachodzie i Pojezierzem Olsztyńskim na północnym - wschodzie, a Równiną Urszulewską na południu. Stanowi łuk wzniesień morenowych z trzeciorzędowymi łałami w podłożu, poprzerwany obniżeniami. Urozmaicona rzeźba terenu. Poniżej Pojezierza Iławskiego znajduje się mezoregion Pojezierza Brodnickiego, który jest kontynuacją lewostronnej granicy Doliny Drwęcy. Powyżej Brodnicy rzeka płynie przełomowym odcinkiem w głębokiej na 50 m dolinie i wąskiej na 1-2 km koło Nowego Miasta Lubawskiego. Powyżej odcinka przełomowego dolina rozszerza się. Jest to region rolniczy. Obszar stanowiący mozaikę siedlisk z różnego typu zbiornikami wodnymi (jeziora, starorzecza), torfowiskami wysokimi i przejściowymi; lasami bukowymi, grądowymi, łągowymi i borami bagiennymi ekstensywnie użytkowanymi łąkami w dolinie rzeki, niżowymi nadrzecznymi zbiorowiskami okrajkowymi. Bogactwo i różnorodność systemu przyrodniczego obszaru Dolina Drwęcy, jak i otoczenia, decyduje o jego wysokim potencjale ekologicznym. Drwęca wraz z dopływami jest ważnym korytarzem ekologicznym o znaczeniu nie tylko lokalnym, ale i krajowym. Należy ją traktować jako ekosystem przyrodniczy o znaczeniu ponadregionalnym. Obszar ważny dla ochrony bogatej ichtiofauny i mozaiki siedlisk związanych z doliną rzeczną. Sama Drwęca stanowi jedyny ichtiologiczny rezerwat na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Dolina rzeki Drwęcy oraz jej największego dopływu rzeki Wel, a także ciąg jezior na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie znajdują się w granicach obszaru o znaczeniu dla Wspólnoty *Dolina Drwęcy* (kod obszaru PLH280001) Obok chronionych siedlisk w obrębie ostoi występują głównie chronione ssaki, płazy i ryby. Na obszarze ostoi występują zwierzęta wymienione w załączniku II Dyrektywy. Są to wśród ssaków bóbr europejski (*Castor fiber*) i wydra europejska (*Lutra lutra*), wśród płazów kumak nizinny (*Bombina bombina*) i traszka grzebieniasta oraz 7 gatunków ryb.

Natura 2000 Dolina Kakaju położony jest w południowo-zachodniej części Województwa Warmińsko-Mazurskiego, na terenie Gmin Biskupiec i Nowe Miasto Lubawskie, w Powiecie Nowomiejskim (kod obszaru PLH280036).

Główną osią ostoi jest rzeka Kakaj (Laka), dopływ Osy, przepływająca przez liczne jeziora: Lekarty, Moszyska, Przedzieniec, Jeziorki, Modzel, Kakaj, Dębno, Wielki Staw. Większość terenu pokrywają gleby bielicoziemne, wytworzone z piasków luźnych wodnolodowcowych, a wzdłuż rzeki i przy jeziorach wykształciły się gleby bagiennie i pobagiennie. Dolina Kakaju ma wyjątkowy, naturalny charakter. Łączy pięknie położone śródleśne jeziora, które są płytkie i częściowo zarastające, na dużych powierzchniach pokryte grązelami i grzybieniami. Trudnodostępne jeziora Przedzieniec, Jeziorki, Modzel są otoczone zabagnieniami i mają niemal pierwotny charakter. Wzdłuż rzeki skupiają się często łągi jesionowo-olszowe i olsy. W granicach ostoi, poza główną doliną, znajdują się zagłębienia powstałe po wytopieniu się brył martwego lodu zlodowacenia bałtyckiego. Obecnie są tam małe jeziora lub kwaśne torfowiska mszarne. W części zachodniej enklawy stanowi jezioro Osetno, z rozległym kompleksem łągów. Na obszarze ostoi znajdują się dwa ściśle rezerwaty torfowiskowe - Kociołek i Łabędź - utworzone już w 1958 r. dla ochrony śródleśnych torfowisk. Pierwszy położony jest w głęboko wciętych zagłębieniach wytopiskowych. W środkowo-

zachodniej części znajduje się jezioro dystroficzne, w otoczeniu torfowiska nawiązującego do młodych torfowisk wysokich (widoczna struktura kępowa). Podobny kierunek sukcesji zbiorowisk przejściowotorfowiskowych do wysokotorfowiskowych zachodzi w rezerwacie Łabędź. Jednak zjawisko jest tu intensywniejsze, należy je wiązać ze spadkiem poziomu wód i osuszeniem (ekspansja zb. *Junco-Sphagnetum*). Obecne torfowisko w rezerwacie Łabędź jeszcze w połowie XIX w. było płytkim zbiornikiem wodnym, dopiero prace melioracyjne pod koniec XIX w. spowodowały jego osuszenie. W obydwu rezerwach widoczna jest sukcesja roślinności torfowiskowej w kierunku leśnej, głównie boru bagiennego. Co jakiś czas wysokie poziomy wód (ostatni w 1981 r.) powodują, że drzewostany są podtapiane i usychają, tym samym torfowiska utrzymują się "otwarte". W obydwu rezerwach występują mszary przygielkowe i kępkowodolinkowe, duże powierzchnie zajmują zbiorowiska z turzycą bagienną i bagnicą torfową.

Oprócz torfowisk wysokich w ostoi znajdują się torfowiska przejściowe. Ich mały kompleks znajduje się w części zachodniej koło jeziora Maciek. Zanotowane tu zostały liczne, rzadkie gatunki roślin: lipiennik Loesela, wątlík błotny, turzyca strunowa, błotniczek wełnisty (gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi Roślin), sierpowiec błyszczący, zlocieniec mieszanopłciowy. Na zachodnim krańcu jeziora Moszyska znajduje się podsuszony płat torfowiska zasadowego, z interesującymi gatunkami roślin: mszar nastroszony, błotniszek wełnisty, błyszczące włoskowate, bagniak zdrojowy (mchy), wyblin jednolistny, listera jajowata, kukulka krwista, kruszczyk błotny (rośliny naczyniowe). Wśród zbiorowisk nieleśnych w ostoi znajdują się niewielkie powierzchnie łąk świeżych i zmiennowilgotnych.

Jest to specjalny obszar ochrony siedlisk. Ostoja obejmuje najbardziej wartościowe fragmenty doliny Kakaju wraz z jeziorami i torfowiskami. Cechuje ją wysoka bioróżnorodność. Na małym obszarze zanotowano 13 typów (w tym 15 podtypów) siedlisk przyrodniczych Natura 2000. Siedliska te zajmują połowę powierzchni ostoi. Są tu bardzo dobrze zachowane jeziora eutroficzne, dystroficzne oraz twarłowodne z podwodnymi łąkami ramienic. Duże powierzchnie zajmują grądy subkontynentalne i łągi rozmieszczone wzdłuż doliny Kakaju. Są tu lasy o cechach naturalnych - bory bagienne, brzeziny bagienne oraz sosnowo-brzozowy las bagienny (o charakterze olsu). O wysokich walorach terenu świadczy występowanie dużej liczby zagrożonych gatunków roślin, takich jak: turzyca strunowa, wątlík błotny, wyblin jednolistny, gwiazdnica grubolistna, mszar nastroszony, błotniszek wełnisty, torfowiec brunatny, bagniak zdrojowy, nasięźrzał pospolity. Bardzo duże populacje mają tu bagnica torfowa i turzyca bagienka.

Natura 2000 Ostoja Radomno, położony na terenie Gminy Wiejskiej Iława, w Powiecie Iławskim oraz Gminy Wiejskiej Nowe Miasto Lubawskie w Powiecie Nowomiejskim.

Ostoja Radomno położona jest w dużym i zwartym kompleksie leśnym (Nadleśnictwo Iława), dwa kilometry na południe od Iławy, w otoczeniu doliny Strugi Radomno, prawego dopływu Drwęcy. W ostoi dominują zbiorowiska leśne w mozaice z jeziorami i zabagnieniami, położonymi w rynnach polodowcowych. Ostoja leży w północno-wschodniej części Pojezierza Brodnickiego, na południowym krańcu sandru iławskiego. Krajobrazowo teren jest zróżnicowany, występują tu pagórki i wzgórza morenowe z pojedynczymi kemami, jak i płaskie lub pofalowane sandry. Większość terenu pokrywają ubogie gleby rdzawe i bielcowe. Niewielka Struga Radomno (ok. 2 m szerokości) przepływa przez jeziora Lonken (Łąckie, Brzozy) i Radomno. Jeziora w ostoi rozdzielone są wyniesieniami i w większości należą do jezior eutroficznych - Radomno, Czerwone, Głębokie (Czyste), Zgniłek, Lonken. Są tu też śródleśne jeziora dystroficzne, do których należą Kociołek, Miałkie (Głębokie) i jezioro na wschód od Smolnik. Większość jezior jest użytkowana rybacko.

Wzdłuż Strugi Radomno, na północ od jeziora Radomno, rozciągają się przepływowe torfowiska niskie - mechowiska, jedne z najlepiej zachowanych w regionie. W zbiorowiskach roślinnych zaznacza się duży udział gatunków źródliskowych. W śródleśnych zagłębieniach wytworzyły się torfowiska wysokie i przejściowe, w kompleksie z jeziorami dystroficznymi. Są tu mszary przygielkowe i kępkowodolinkowe, a także zbiorowiska z turzycą bagienną i bagnicą torfową. W kompleksie leśnym dominują grądy (część północna, zachodnia i środkowa) albo bory mieszane. W rynnach polodowcowych spotyka się łągi lub olsy.

Jezioro Radomno i jego tereny przybrzeżne położone są w granicach obszaru o znaczeniu dla Wspólnoty *Ostoja Radomno* (kod obszaru PLH280035). *Ostoja Radomno* jest wieloprzestrzennym specjalnym obszarem ochrony siedlisk, obejmującym dużą część kompleksu Lasów Iławskich – aż do granic miasta Iława. Według standardowego formularza danych obszar ma duże walory krajobrazowe, przyrodnicze i kulturowe. Ostoja Radomno to obszar o dobrze zachowanych siedliskach Natura 2000. Zanotowano tu 12 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG zajmujących 35% obszaru. Ostoję cechuje wysoka bioróżnorodność. Zanotowano tu gatunki roślin i zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (lipiennik Loesela, sierpowiec błyszczący, bóbr, wydra, zalotka większa, czerwończyk nieparek, kumak nizinny, traszka grzebieniasta). Jest tu 18 gatunków roślin z czerwonych list.

Użytki ekologiczne

Na obszarze gminy nie ma użytków ekologicznych ustanowionych przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego.

Znajdujące się na obszarze gminy użytki ekologiczne ustanowione rozporządzeniem Wojewody Toruńskiego straciły status ustanowionych użytków ekologicznych wraz ze zmianą podziału administracyjnego kraju i włączeniem do województwa Warmińsko-Mazurskiego. Na rysunku studium użytki te zostały oznaczone jako projektowane. Wszystkie użytki ekologiczne, które straciły status ustanowionych znajdują się na terenie Lasów Państwowych. Niezbędne jest uznanie kolejnych użytków na terenach innych form własności, w tym śródpolnych obszarów bagien i mokradeł oraz skupień roślinności mających olbrzymie znaczenie dla retencji wód oraz stanowiących miejsca bytowania gatunków flory i drobnej fauny. Należy tu wymienić w szczególności bagna i mokradła w rejonie wsi Bagno, Radomno, Jamielnik, Nowy Dwór Bratiański, Gwiździny i Tylice. Niezbędne jest też poszukiwanie kolejnych tworów przyrody (okazałe drzewa, głązy narzutowe) predysponowanych do objęcia ochroną jako pomniki przyrody.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy znajdują się następujące pomniki przyrody, są to następujące drzewa:

1. buk pospolity *Fagus sylvatica* o nr ewid. 255 znajdujący się w Leśnictwie Tylice, oddz. 30f ustanowiony w 1988 r.,
2. buk pospolity *Fagus sylvatica* o nr ewid. 256 znajdujący się w Leśnictwie Tylice, oddz. 31b ustanowiony w 1988 r.,
3. sosna pospolita *Pinus silvestris* o nr ewid. 257 znajdujący się w Leśnictwie Tylice, oddz. 17b ustanowiony 1988 r.,
4. dąb szypułkowy *Quercus robur*- 2 szt. o nr ewid. 258 znajdujący się w Leśnictwie Tylice, oddz. 12b ustanowiony w 1988 r.

Leśnictwo

Powierzchnia lasów na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie wynosi 2 532,71 ha (dane GUS 2021), co daje lesistość na poziomie 18,18 %. Wskaźnik lesistości dla omawianego obszaru jest zatem niższy od średniej krajowej, która wynosi 30%.

Tabela 29 Struktura własnościowa lasów na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia (w ha)
	Lasy ogółem	2 532,71
I	Lasy publiczne ogółem	1 815,53
1	Lasy publiczne Skarbu Państwa, w tym:	1 766,69
a	lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	1 752,84
b	lasy publiczne Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP	11,25
2	Lasy publiczne gminne	48,84
II	Lasy prywatne ogółem	717,18

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (stat.gov.pl, 27.06.2022)

Ze struktury własnościowej lasów wynika, że przeważają lasy państwowe. Lasów prywatnych jest 717,18 ha. Stan tych lasów jest gorszy niż lasów państwowych. Sytuacja taka występuje w większości gmin powiatu i województwa. Wynika to zarówno z dużego rozdrobnienia powierzchni lasów jak i braku środków finansowych ich właścicieli. Stąd w pierwszej kolejności należy dążyć do scalania tych lasów. Następne działania powinny polegać na zintensyfikowaniu nadzoru nad prawidłowością prowadzonych upraw leśnych.

Lasy rozmieszczone są nierównomiernie. Kompleksy leśne zachowały się przede wszystkim na powierzchniach sandrowych i na terasach doliny Drwęcy. Największe kompleksy leśne znajdują się w rejonie Bratiana i Tylic oraz Radomna i Jamielnika. Kompleksy leśne zachowały się przede wszystkim na nieurodzajnych piaskach budujących powierzchnie sandrowe i na terasach doliny Drwęcy. Dominują siedliska boru świeżego i boru mieszanego świeżego. Pod względem walorów przyrodniczych zdecydowanie wyróżnia się kompleks leśny w rejonie Bratiana i Kaczka na siedlisku lasu mieszanego. Duży udział mają tutaj gatunki liściaste z pomnikowymi okazami dębów i buków. Na pozostałych obszarach przeważają monokultury sosnowe wzbogacone nielicznymi gatunkami liściastymi. Do naturalnych zespołów leśnych należą zespoły wykształcone na siedliskach wilgotnych i podmokłych. Są to łągi jesionowo-olszowe oraz olsy. Większość lasów w gminie to lasy gospodarcze.

4.2 Stan i ochrona środowiska

Klimat i jakość powietrza Stan obecny

Lokalne warunki klimatyczne uzależnione są od różnych czynników, m.in.: rzeźby terenu, występowania lasów i innych zbiorowisk roślinnych, wód powierzchniowych, podmokłych zagłębię terenowych itp.

Problematyka zmian klimatu stanowi jeden z kluczowych aspektów politycznych, społecznych i gospodarczych. Klimat na Ziemi zmieniał się wielokrotnie, przechodząc długie okresy zlodowacenia i wyższych temperatur. Od początku XX wieku temperatura na Ziemi zaczęła stopniowo wzrastać, a trend ten utrzymuje się do dzisiaj.

Klimat gminy Nowe Miasto Lubawskie nie odbiega od klimatu całego powiatu nowomiejskiego. Klimat gminy charakteryzuje się dużą zmiennością. Średnie temperatury wahają się ok. 7,0 - 7,5 °C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą ok. 17,5 °C, a najzimniejszym miesiącem jest luty (- 4,1 °C). Długość okresu wegetacyjnego wynosi ok. 165 dni. Przeciętne wieloletnie sumy opadów wynoszą ok. 598 mm.

Roczna ocena jakości powietrza pozwala uzyskać informacje na temat stężeń: dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, tlenku węgla, benzenu, pyłu zawieszonego PM2,5, pyłu zawieszonego PM10, benzo(a)pirenu, arsenu, kadmu, niklu, ołowiu i ozonu. Uzyskane informacje umożliwiają sklasyfikowanie strefy w oparciu o przyjęte kryteria, ustanowione ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ze względu na ochronę roślin, tj. poziomy dopuszczalne dla niektórych substancji w powietrzu, poziomy docelowe, poziomy celów długoterminowych dla ozonu, poziomy alarmowe oraz poziomy informowania dla niektórych substancji w powietrzu (zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu, (Dz. U. z 2012 r. poz. 1031). Wynikiem oceny dla wszystkich substancji podlegających ocenie na terenie strefy jest zaliczenie strefy do jednej z poniżej wymienionych klas:

- ✓ klasa A – jeżeli stężenia zanieczyszczeń nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych albo poziomów docelowych,
- ✓ klasa B – jeżeli stężenia zanieczyszczeń przekraczają poziomy dopuszczalne, lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych, powiększonych o margines tolerancji,
- ✓ klasa C – jeżeli stężenia zanieczyszczeń przekraczają poziomy dopuszczalne, powiększone o margines tolerancji, a w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne albo przekraczają poziomy docelowe.

W przypadku poziomów celów długoterminowych dla ozonu przyjęto następujące oznaczenie klas:

- ✓ klasa D1 – jeżeli stężenia ozonu nie przekraczają poziomu celu długoterminowego,
- ✓ klasa D2 – jeżeli stężenia ozonu przekraczają poziom celu długoterminowego.

W celu oceny jakości powietrza na terenie województwa warmińsko - mazurskiego wyznaczono 3 strefy:

- ✓ miasto Olsztyn,
- ✓ miasto Elbląg,
- ✓ strefa warmińsko-mazurska, do której należy gmina Nowe Miasto Lubawskie.

Wyniki klasyfikacji jakości powietrza wynikające z Oceny rocznej jakości powietrza w Województwie Warmińsko- Mazurskim za rok 2021 z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzkiego oraz ochrony roślin, dla strefy warmińsko – mazurskiej przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 30 Wynikowe klasy dla strefy warmińsko-mazurskiej województwa warmińsko-mazurskiego dla poszczególnych zanieczyszczeń (2021 r.)

KRYTERIA USTALONE POD KĄTEM OCHRONY ZDROWIA LUDZI														
Nazwa strefy	SYMBOL KLASY WYNIKOWEJ DLA POSZCZEGÓLNYCH ZANIECZYSZCZEŃ DLA OBSZARU CAŁEJ STREFY													
	SO2	NO2	CO	C6H6	PM10	PM2,5 ¹⁾	PM2,5 ²⁾	Pb	As	Cd	Ni	B(a)P	O ₃ ³⁾	O ₃ ⁴⁾
strefa warmińsko-mazurska		A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	C	A	D
KRYTERIA USTALONE POD KĄTEM OCHRONY ROŚLIN														
Nazwa strefy	SYMBOL KLASY WYNIKOWEJ DLA POSZCZEGÓLNYCH ZANIECZYSZCZEŃ DLA OBSZARU CAŁEJ STREFY													
	SO2			NOx				O3 (AOT4) poziom docelowy			O3 (AOT4) poziom celu			

				długoterminowego
strefa warmińsko- mazurska	A	A	A	D1
objaśnienia: - A - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych lub poziomów docelowych - C – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne lub poziomy docelowe. - D1 – jeżeli stężenia zanieczyszczenia ozonem troposferycznym na terenie strefy nie przekracza poziom celu długoterminowego. - D2 – jeżeli stężenia zanieczyszczenia ozonem troposferycznym na terenie strefy przekracza poziom celu długoterminowego. 1) poziom dopuszczalny, 2) poziom dopuszczalny faza II, 3) wg poziomu docelowego i 4) wg poziomu celu długoterminowego.				

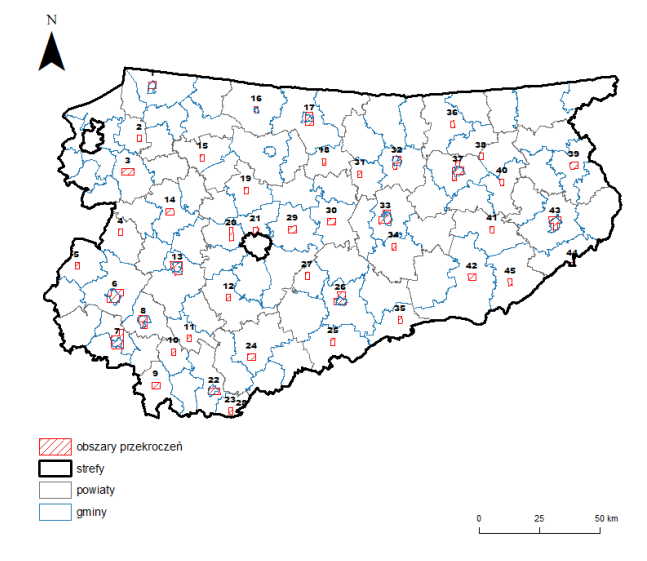
Źródło: Ocena roczna jakości powietrza w Województwie Warmińsko Mazurskim za rok 2021

Wynik oceny strefy warmińsko – mazurskiej za rok 2021, w której położona jest gmina Nowe Miasto Lubawskie wskazuje, że dotrzymane są poziomy dopuszczalne lub poziomy docelowe substancji w powietrzu (klasa A) ustanowione ze względu na ochronę zdrowia dla następujących zanieczyszczeń: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, ołowiu, benzenu, tlenku węgla, arsenu, kadmu, niklu, pyłu PM2.5, pyłu PM10, ozonu.

Roczna ocena jakości powietrza w województwie warmińsko - mazurskim, dla strefy warmińsko – mazurskiej wskazała, iż przekroczone zostały dopuszczalne poziomy dla benzo(a)pirenu.

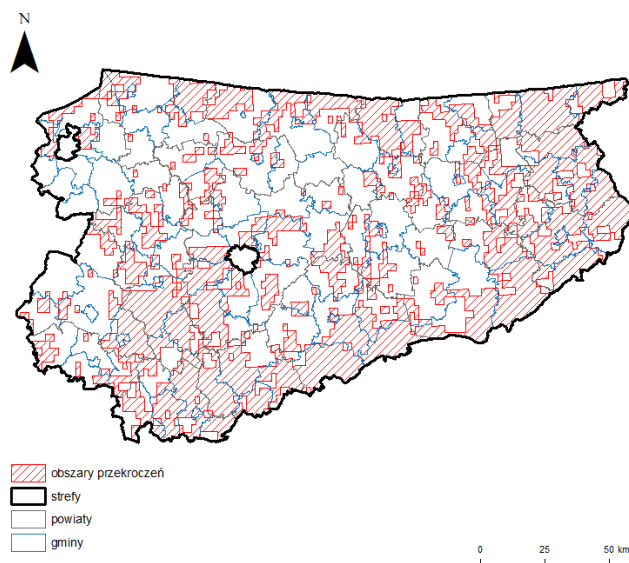
Reasumując, w strefie warmińsko-mazurskiej w 2021 roku odnotowano przekroczenia:
 – poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM10 – pod kątem ochrony zdrowia;
 – poziomu celu długoterminowego ozonu – zarówno pod kątem ochrony zdrowia, jak i roślin.

Rysunek 12. Obszary przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu w strefie warmińsko-mazurskiej.

Źródło: Ocena roczna jakości powietrza w Województwie Warmińsko Mazurskim za rok 2021

Rysunek 13. Obszary przekroczeń poziomu długoterminowego ozonu w strefie warmińsko-mazurskiej.

Źródło: Ocena roczna jakości powietrza w Województwie Warmińsko Mazurskim za rok 2021

Główną przyczyną wystąpienia przekroczeń była wzmożona emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych spowodowana niekorzystnymi warunkami klimatycznymi w okresie zimowym oraz spalaniem słabej jakości materiału grzewczego w mało wydajnych kotłach.

Niezależnie od powyższych wyników, przeprowadzanych na poziomie regionalnym, na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie mogą występować obszary potencjalnych, okresowych przekroczeń standardów jakości powietrza. Powodować je może zwłaszcza zjawisko „niskiej emisji”, na którą najbardziej narażone są tereny zwartej zabudowy, o niskim stopniu przewietrzania. Zwłaszcza w sezonie grzewczym nasilają emisje ze źródeł sektora bytowo-komunalnego powstałe na skutek indywidualnego spalania paliw niskiej jakości oraz, nierzadko, spalania odpadów. Ponadto, na jakość powietrza ma również wpływ emisja ze środków transportu, przy czym jest ona najbardziej odczuwalna wzdłuż dróg o dużym natężeniu ruchu (w gminie Nowe Miasto Lubawskie głównie drogi wojewódzkie) oraz maleje wraz ze wzrostem odległości od drogi lub wielkością natężenia ruchu pojazdów spalinowych.

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie realizowane są przedsięwzięcia mające na celu poprawę jakości powietrza. Dotyczą one zarówno zadań inwestycyjnych związanych z poprawą efektywności energetycznej oraz ograniczaniem emisyjności, jak i zadań nieinwestycyjnych związanych z organizacją i zarządzaniem, w tym komunikacją z lokalną społecznością. Ponadto, na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie realizowany jest „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej”, którego idea funkcjonowania skupia się na działaniach mających na celu:

- redukcję emisji dwutlenku węgla,
- redukcję zużycia energii finalnej poprzez działania na rzecz wzrostu efektywności energetycznej,
- wzrost udziału energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii.

OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA

Emisja do atmosfery substancji szkodliwych dla człowieka następuje zarówno na skutek procesów naturalnych, jak i działalności człowieka. Rozróżnia się następujące rodzaje emisji:

- ✓ emisja komunikacyjna, związana z przebiegiem drogi krajowej nr 15 przez centrum gminy,
- ✓ wykorzystywanie paliw stałych, szczególnie węgla kamiennego w gospodarstwach domowych na terenie gminy,
- ✓ stosunkowo małe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie gminy przez gospodarstwa indywidualne na terenie gminy, przekroczenia stężeń benzo(a)pirenu na terenie strefy warmińsko - mazurskiej, do której należy gmina Nowe Miasto Lubawskie.

Zagrożeniem są również lokalne źródła emisji zanieczyszczeń powstających w rozproszonych zakładach rolnych ze względu na rolniczy charakter gminy, będących także źródłami odorów, np. Bratian, Gwiżdżyny, Radomno, Chrośle. Należy także ograniczyć uciążliwości powodowane działalnością podmiotów gospodarczych (np. Bratian, Mszanowo, Pacółtowo, Jamielnik) oraz ośrodków wypoczynkowych i budownictwa lotniskowego.

Gmina nie posiada dużej ilości zakładów przemysłowych, które mogłyby powodować emisję zanieczyszczeń do powietrza, natomiast w każdej miejscowości występują skupiska źródeł niskiej emisji gazów i pyłów. Jednakże najważniejsze podmioty gospodarcze/zakłady zlokalizowane w gminie (ważne z punktu widzenia uciążliwości dla środowiska) to:

- ✓ GS Samopomoc Chłopska w Nowym Mieście Lubawskim (piekarnia znajduje się w miejscowości Pacótkowo),
- ✓ Konfekcja meblowa „DREW-BAK” w miejscowości Gwiździny,
- ✓ Zakład Usług Komunalnych w Mszanowie, ,
- ✓ Gospodarstwo Rolne „EDEN” Sp. z o. o w miejscowości Gwiździny 1A (wielkotowarowe – chów trzody chlewnej),
- ✓ Gorzelnia na ternie gospodarstwa Rolnego „EDEN” Sp. z o. o w miejscowości Gwiździny 1A,
- ✓ Firma transportowa TEDI-TRANS Tadeusz Nawasielski, Łąki Bratiańskie,
- ✓ TERMATOR Sp. z o.o., Złotoria,
- ✓ Przedsiębiorstwo Produkcyjno Handlowe Kompas Sp. J., Mirosław Tkaczyk Stanisław Pawłowski
- ✓ WYTWÓRNIA PASZ W MSZANOWIE.

Głównym źródłem zanieczyszczeń na terenie gminy jest także emisja z sektora ciepłowniczego i emisja niezorganizowana z transportu drogowego i indywidualnych gospodarstw domowych.

W przypadku Gminy Nowe Miasto Lubawskie największe znaczenie ma emisja punktowa oraz emisja liniowa.

Podstawowym problemem jest emisja zanieczyszczeń ze spalania węgla kamiennego w lokalnych kotłowniach i indywidualnych paleniskach domowych wyposażonych w nieekonomiczne piece z rusztem stałym, spalające opał o niskiej jakości, co jest źródłem pyłów i sadzy będących uciążliwymi dla okolicznych mieszkańców. Wynika to w głównej mierze ze słabego rozwoju sieci ciepłej i braku sieci gazowej. Szkodliwość emitorów wyraźnie wzrasta w okresie jesienno-zimowym, kiedy to obserwuje się wyraźny wzrost stężenia pyłów i gazów emisyjnych, jednak ich negatywne oddziaływanie ma charakter w głównej mierze lokalny.

Źródła punktowe

Znaczącym źródłem emisji są na terenie gminy są indywidualne źródła ogrzewania (paleniska domowe). Paleniska indywidualne mogą być lokalnie bardzo uciążliwe, szczególnie w niekorzystnych warunkach meteorologicznych oraz przy spalaniu niewłaściwego paliwa. Zanieczyszczenie atmosferyczne wzrasta w okresie zimowym, kiedy następuje emisja zanieczyszczeń z lokalnych emitorów, zwłaszcza z indywidualnych palenisk domowych. Należy pamiętać, że wpływ na wielkość emisji ma również zła charakterystyka energetyczna wielu budynków (wiele budynków wymaga kompleksowej modernizacji energetycznej).

Źródła liniowe

Emisja liniowa na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie jest związana przede wszystkim ze środkami transportu. Choć jest ona znacznie niższa od emisji ze źródeł punktowych, pozostaje szczególnie istotna ze względu na niskie źródło emisji, prowadzące często do powstania wysokich stężeń w strefie przebywania ludzi. W tym kontekście istotna jest długość ścieżek rowerowych – na terenie gminy długość ścieżek rowerowych wynosi 9 km (dane BDL za 2021 r.).

Hałas

Klimat akustyczny województwa warmińsko-mazurskiego kształtowany jest przede wszystkim przez hałas komunikacyjny, z czego największą uciążliwość stanowi ruch samochodów osobowych i ciężarowych.

Uciążliwość hałasów komunikacyjnych zależy od wartości poziomu równoważnego LAeq i wynosi odpowiednio:

- ✓ mała uciążliwość LAeq < 52 dB,
- ✓ średnia uciążliwość 52 dB < LAeq < 62 dB,
- ✓ duża uciążliwość 63 dB < LAeq < 70 dB,
- ✓ bardzo duża uciążliwość LAeq > 70 dB.

Źródła hałasu możemy podzielić w następujący sposób:

- ✓ komunikacyjne,
- ✓ przemysłowe i rolnicze,
- ✓ pozostałe.

Hałas komunikacyjny

Hałas komunikacyjny ma dominujący wpływ na klimat akustyczny środowiska. Czynniki wpływające na poziom hałasu komunikacyjnego to: natężenie i płynność ruchu, udział pojazdów ciężarowych w strumieniu pojazdów, prędkość strumienia pojazdów, położenie dróg oraz rodzaj nawierzchni, ukształtowanie terenu, przez który przebiega trasa komunikacyjna, charakter budowy trasy i rodzaj sąsiadującej z trasą zabudowy.

Dla hałasu drogowego, dopuszczalne wartości poziomów hałasu wynoszą w porze dziennej – w zależności od funkcji terenu – od 50 do 65 dB, w porze nocnej 45 do 56 dB.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie przeprowadził w latach 2020/2021 r. pomiar dotyczący poziomu hałasu na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie (pomiar dróg krajowych i wojewódzkich w ramach Generalnego Pomiaru Ruchu). Generalny pomiar ruchu posłużyć może pośrednio do oceny narażenia na hałas ze źródeł komunikacyjnych na danym obszarze. W poniższej tabeli przedstawiono informacje na temat zbadanego ruchu kołowego. Pomiaru te mogą w sposób pośredni przybliżyć oddziaływanie hałasu na teren gminy.

Tabela 31 Średni dobowy ruch pojazdów na terenie dróg tranzytowych przebiegających przez teren gminy Nowe Miasto Lubawskie

Nr drogi	Nazwa punktu pomiarowego	Średni dobowy ruch pojazdów [poj./doba]				
		Motocykle	Samochód osobowy / mikrobusy	Lekkie samochody ciężarowe	Samochody ciężarowe z przyczepą	Samochody ciężarowe bez przyczepy
DK 15	NOWE MIASTO LUBAWSKIE – SAMPLAWA	48	6456	852	223	1175

Źródło: Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021, średni dobowy ruch roczny (sdr) w punktach pomiarowych w GPR 2020/2021 na drogach krajowych

Tabela 32 Średni dobowy ruch pojazdów na terenie dróg tranzytowych przebiegających przez teren gminy Nowe Miasto Lubawskie – ciąg dalszy tabeli

Nr drogi	Nazwa punktu pomiarowego	Średni dobowy ruch pojazdów [poj./doba]			
		Autobusy	Ciągniki rolnicze	Rowery	SDRR 1poj. silnik. ogółem
DK 15	NOWE MIASTO LUBAWSKIE – SAMPLAWA	9	24	6	8787

Źródło: Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021, średni dobowy ruch roczny (sdr) w punktach pomiarowych w GPR 2020/2021 na drogach krajowych

Z powyższej tabeli można wywnioskować, iż największy hałas komunikacyjny jest generowany przez drogę krajową nr 15, przebiegającą przez centrum gminy.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa znaczenia państwowego I rzędna dwutorowa: Toruń – Iława ze stacją osobowo-towarową w Jamielniku Trasy kolejowe nie są poważnym źródłem hałasu, wpływ hałasu kolejowego jest ograniczony do terenów będących w bliskości torów kolejowych.

Hałas przemysłowy

Poziomy hałasów przemysłowych kształtują się w sposób indywidualny dla każdego obiektu i zależą od zbioru maszyn i urządzeń hałasotwórczych, izolacyjności obudowy hal przemysłowych oraz prowadzonego procesu technologicznego. Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie brak jest istotnych źródeł hałasu przemysłowego.

Pola elektromagnetyczne

Pola elektromagnetyczne występujące w środowisku mogą negatywnie oddziaływać na poszczególne jego elementy, w tym na organizmy żywe. Właściwości pola, a więc i jego oddziaływanie na otoczenie, zmieniają się w zależności od częstotliwości pola, w związku z tym wyróżnia się promieniowanie jonizujące (promienie X, gamma, ultrafiolet) lub niejonizujące (promieniowanie widzialne, podczerwień, radiofale, promieniowanie od urządzeń elektrycznych linii przesyłowych).

Promieniowanie jonizujące nie stanowi zagrożenia w gminie, poza niewielkim promieniowaniem naturalnym.

Do źródeł promieniowania niejonizującego zaliczyć można:

- ✓ elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia,
- ✓ stacje elektroenergetyczne,
- ✓ stacje radiowe i telewizyjne,
- ✓ łączność radiowa, radiotelefony, telefonia komórkowa i inne urządzenia powszechnego użytku, np. kuchenki mikrofalowe,

- ✓ stacje radiolokacji i radionawigacji.

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie głównym źródłem promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego jest sieć i urządzenia elektroenergetyczne.

Źródłami emisji promieniowania elektromagnetycznego na terenie gminy są również stacje bazowe telefonii komórkowej. Zasięgi występowania pól elektromagnetycznych o wartościach granicznych w otoczeniu stacji bazowych telefonii komórkowych są zależne od mocy doprowadzanej do anten i charakterystyki promieniowania tych anten.

Na terenie gminy zlokalizowane są następujące stacje bazowe telefonii komórkowej:

- ✓ stacja bazowa sieci T-Mobile, Plus, Aero 2, Orange, NetWorkS! zlokalizowana w Lekartach,
- ✓ stacja bazowa sieci T-Mobile, Orange, NetWorkS! zlokalizowana w Radomnie.

Pomiary wykonane przez WIOŚ w Olsztynie w ostatnich latach nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych pól elektromagnetycznych w żadnym punkcie na terenie województwa warmińsko – mazurskiego. W związku z powyższym na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie brak jest realnego zagrożenia nadmiernym poziomem pól elektromagnetycznych.

Gospodarowanie wodami

Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe są ważnym elementem różnorodności krajobrazowej gminy Nowe Miasto Lubawskie, ponieważ decydują o funkcjonowaniu i bogactwie ekosystemów oraz mają duże znaczenie społeczne i gospodarcze. Sieć hydrologiczną gminy tworzą rzeki, strumienie, oczka i zbiorniki wodne oraz liczne jeziora. Pod względem hydrograficznym gmina znajduje się w dorzeczu Drwęcy, jedynie niewielki północno-zachodni jej fragment znajduje się w dorzeczu Osy (Struga Łaka).

Ocenę stanu wód powierzchniowych (rzek, jezior, wód przejściowych i przybrzeżnych) wykonuje się w odniesieniu do jednolitych części wód, na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska i prezentuje poprzez ocenę stanu ekologicznego (w przypadku wód, które powstały w wyniku działalności człowieka lub których charakter został w znacznym stopniu zmieniony w następstwie fizycznych przeobrażeń, będących wynikiem działalności człowieka, tzn. wód sztucznych lub wód silnie zmienionych – poprzez ocenę potencjału ekologicznego), ocenę stanu chemicznego i ocenę stanu fizycznego.

Stan ekologiczny jezior i rzek (według danych z obowiązującego planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły)

Zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem covid-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw obowiązujące plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy (APGW), opublikowane w formie rozporządzeń w 2016 roku zachowują swoją moc prawną do 22 grudnia 2022 r.

Stan ekologiczny jezior i rzek w 2021 roku przedstawiał się następująco:

- A. dla jednolitych części wód powierzchniowych płynących:
 - ✓ Struga - dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny;
 - ✓ Groblica - dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny;
 - ✓ dopływ z Nielbarku - dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny;
 - ✓ Kakaj - dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny;
 - ✓ Wel od dopływu spod Mrocza do ujścia - dobry stan ekologiczny, możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku ciekupięknego - Wel od ujścia do dopływu spod Mrocza, dobry stan chemiczny;
 - ✓ Drwęca od Jeziora Drwęckiego do Brodniczki - dobry stan ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku ciekupięknego - Drwęca od Brodniczki do Jeziora Drwęckiego, dobry stan chemiczny;
 - ✓ Skarlanka - dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny;
 - ✓ Osa do wypływu z jeziora Trupel bez Osówki - dobry potencjał ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku ciekupięknego - Osa od Jeziora Trupel do Gaci, dobry stan chemiczny;
- B. dla jednolitych części wód powierzchniowych stojących:
 - ✓ Radomno - dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny;
 - ✓ Skarlińskie - dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny.

Wody podziemne

Zgodnie z podziałem regionalnym wg B. Paczyńskiego (Atlas hydrogeologiczny Polski, 1995), wynikającym z układu hydrodynamicznego wód podziemnych na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego wyróżnia się 4 regiony hydrogeologiczne:

- I – mazowiecki,
- II – mazursko-podlaski,
- III – mazurski,
- IV – gdański.

Największy obszar województwa, w tym gmina Nowe Miasto Lubawskie, znajduje się w regionie mazurskim. Czwartorzędowe piętro wodonośne składa się z kilku poziomów wodonośnych, które występują na głębokości od kilkunastu do ponad 200 m (północna część województwa). Piętro to charakteryzuje się brakiem rozdzielających warstw nieprzepuszczalnych o szerszym, regionalnym zasięgu, natomiast częste są przewarstwienia utworów spoiwych, które napinają zwierciadło wód podziemnych. Urozmaicona rzeźba podłoża i współczesnej powierzchni terenu powoduje duże zróżnicowanie występowania wód podziemnych, związane z takimi strukturami geologicznymi jak doliny rzeczne, wysoczyzny i równiny morenowe.

Struktury wodonośne na obszarach wysoczyzn i równin morenowych to przeważnie poziomy międzymorenowe zlodowacenia bałtyckiego, występujące do głębokości ok. 60 m. Poniżej występują poziomy międzymorenowe i interglacjalne z okresu starszych zlodowaceń; są to naporowe poziomy wodonośne, które w obrębie dolin rzecznych charakteryzują się samowypływami. Miąższości utworów wodonośnych w tych strukturach oraz wydajności ujęć są bardzo zróżnicowane.

Eksploatacja wód podziemnych do picia i na potrzeby gospodarcze w gminie bazuje głównie na czwartorzędowym piętrze wodonośnym, choć lokalnie wykorzystywane jest także piętro trzeciorzędowe.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie występuje w obrębie Jednolitych Części Wód Podziemnych nr 39 (na podstawie nowego podziału obszaru Polski na 172 części wód podziemnych).

Stan chemiczny i stan ilościowy wód podziemnych na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie określa się jako dobre.

Do głównych zagrożeń na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie należy zły stan większości wód powierzchniowych w granicach gminy i zagrożenia nieosiągnięcia celów środowiskowych przez większość Jednolitych Części Wód Powierzchniowych. Do zagrożeń jednolitych części wód powierzchniowych i jednolitych części wód podziemnych należą zanieczyszczenia związane z rolnictwem oraz nieprawidłowa gospodarka wodno-ściekowa.

Gospodarka wodno-ściekowa

Sieć wodociągowa

W roku 2021 r. na terenie gminy długość sieci wodociągowej wynosiła 155,3 km. Łącznie na terenie gminy z sieci wodociągowej korzysta 85,9 % mieszkańców.

Charakterystyka sieci wodociągowej została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 33 Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie (stan na 31.12.2021 r.)

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci rozdzielczej	km	155,3
2	Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	2611
3	Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	291,4
4	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	7145
5	% ludności korzystający z instalacji	%	85,9
6	Zużycie wody na jednego mieszkańca	m ³	35,2

Źródło: stat.gov.pl

Za dostarczanie wody w Gminie Nowe Miasto Lubawskie odpowiedzialny jest Zakład Usług Komunalnych w Mszanowie Sp. z o.o. Do usług świadczonych należy także: wykonywanie sieci wodociągowych, przyłączy wodociągowych oraz wykonywanie i modernizowanie instalacji wodno-kanalizacyjnych. Zakład Usług Komunalnych dysponuje wozami asenizacyjnymi o pojemności 6, 7, 9 i 11 m³ oraz sprzętem do realizowania robót drogowych i ziemnych.

Sieć kanalizacyjna

W porównaniu do istniejącej sieci wodociągowej sieć kanalizacji sanitarnej istnieje w ograniczonym zakresie. W roku 2021 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosiła 25,2 km. Charakterystykę sieci kanalizacyjnej na terenie gminy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 34 Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie (stan na 31.12.2021 r.)

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	25,2
2	Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	626
3	Ścieki odprowadzone	dam ³	59,0
4	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	2544
5	% ludności korzystający z instalacji	%	30,6

Źródło: stat.gov.pl

Obecnie z sieci kanalizacyjnej korzysta 30,6 % mieszkańców. Niewysoki poziom skanalizowania gminy wynika głównie z jej typowo rolniczego charakteru, a więc zabudowy rozproszonej. Układ zabudowy uniemożliwia rozbudowę sieci kanalizacyjnej na obszarze całej Gminy ze względów ekonomicznych.

Ścieki nieobjęte systemem kanalizacyjnym i gromadzone w zbiornikach przydomowych wywożone są taborem asenizacyjnym do oczyszczalni ścieków.

Istotnym problem w gminie Nowe Miasto Lubawskie jest słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna, co powoduje występowanie dużej ilości zbiorników bezodpływowych, których częstą wadą jest nieszczelność i uwalnianie szkodliwych związków do gruntu i wód gruntowych jak również do powietrza.

Zasoby geologiczne

Gmina w świetle fizyczno-geograficznego podziału Polski znajduje się w obrębie makroregionu Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego. Jej obszar znalazł się w zasięgu ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, stąd rzeźba terenu posiada cechy charakterystyczne dla krajobrazu młodoglacjalnego. Procesy glacialne związane z kolejnymi fazami postępu i regresji lądolodu spowodowały, że obszar ten został mocno urzeźbiony i charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem hipsometrycznym. Występuje tu wyjątkowo duże nagromadzenie polodowcowych form rzeźby terenu takich jak m.in. moreny denne, pagórki wzgórza morenowe, rynny subglacialne, płyty sandru, zagłębienia wytopiskowe. Bardzo urozmaicona rzeźba terenu jest efektem erozyjnej i akumulacyjnej działalności lądolodu, wód z topniejącego lądolodu oraz procesów zachodzących w okresie po ustąpieniu lądolodu i obecnie.

Podstawowymi formami rzeźby terenu na tym obszarze są płaska i falista wysoczyzna morenowa, równiny sandrowe oraz dolina Drwęcy. Największe powierzchnie zajmuje falista wysoczyzna morenowa o nierównej powierzchni. Zbudowana jest przeważnie z gliny morenowej i gliny piaszczystej, a miejscami z piasków zwałowych. Płaska wysoczyzna morenowa zalega płatami w rejonie Jamielnika, Radomna, Nowego Dworu Bratiańskiego, Lekart. Na tle wysoczyzny morenowej wyraźnie dominują pagórki i wzgórza morenowe, które wznoszą się ponad 160 m n.p.m. Występują one w rejonie Nawry i Gwiżdżin. Posiadają kształt rozległych masywów. Na powierzchni zbudowane są z gliny zwałowej, która jest efektem akumulacyjnej działalności lądolodu skandynawskiego.

Na obszarze wysoczyzny morenowej występują pagórki morenowe, ozy - na południe od Nowego Dworu Bratiańskiego i w rejonie Chrośla oraz kemy - na południe od Jamielnika. Ozy i kemy zbudowane są z warstwowych piasków i żwirów. Ze względu na cenny materiał budowlany ozy w Nowym Dworze Bratiańskim zostały w znacznym stopniu zniszczone. Wysoczyznę morenową rozcinają liczne i silnie rozgałęzione rynny polodowcowe, doliny wód roztopowych oraz zagłębienia wytopiskowe. Rynny jeziora Skarlińskiego, Gryżliny i Studa mają przebieg równoleżnikowy. W północnej części gminy Nowe Miasto Lubawskie znaczne powierzchnie zajmują równiny sandrowe powstałe w wyniku akumulacyjnej działalności wód roztopowych lądolodu w czasie jego postępu. Zalegają one znacznie niżej w stosunku do wysoczyzny morenowej. Równiny te porastają głównie lasy. Z północy na południe gminy przebiega głęboko wcięta w wysoczyznę morenową dolina Drwęcy. Posiada doskonale rozwinięty system teras rzecznych oraz liczne drobne dolinki.

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie zlokalizowane są dwa złoża kopalin: w Chroślu oraz w Nawrze. Złoża te nie są objęte terenem górniczym i koncesją zezwalającą na eksploatację. Funkcja eksploatacji kopalin nie jest prawnie przesądzona.

W rejonie wsi Pacółtowo znajdują się potencjalne nieudokumentowane złoża kruszywa. Wydobycie kopalin ze złóż na obszarze gminy jest możliwe o ile nie stworzy kolizji z innym zagospodarowaniem danych terenów i pozostanie w zgodzie z odrębnymi przepisami prawa.

Do podstawowych problemów związanych z eksploatacją kopalin na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie zaliczyć można:

- ✓ nielegalne wydobycie surowców, głównie kruszyw – bez posiadania stosownych koncesji, w sposób niezgodny ze sztuką i nie gwarantujący zachowania jakości złoża oraz naruszający zasady ochrony środowiska i przyrody,
- ✓ brak pełnej inwentaryzacji zasobów kopalin.

Gleby

W poniższej tabeli przedstawiono strukturę użytkowania gruntów na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie. Największy udział w całkowitym bilansie gminy mają użytki rolne, które stanowią prawie 62% bilansu terenu gminy.

Tabela 35 Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie (stan na 31.12.2020 r.)

Kierunek wykorzystania gruntów	Powierzchnia w ha	% powierzchni gminy
grunty ogółem	9 496,95	68,58
użytki rolne ogółem	8 555,76	61,79
użytki rolne w dobrej kulturze pod zasiewami	8 433,66	60,91
grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	7 510,86	54,24
uprawy trwałe	202,01	1,46
łąki trwałe	8,89	0,06
pastwiska trwałe	454,54	3,28
pozostałe użytki rolne	245,99	1,78
lasy i grunty leśne	122,10	0,88
pozostałe grunty	434,44	3,14
	506,75	3,66

Źródło: stat.gov.pl

Z uwagi na fakt, iż przeważająca część gminy Nowe Miasto Lubawskie to tereny uprawne, istotny wpływ na środowisko glebowe ma rolnictwo. Wynika to z faktu, iż obejmuje ono swoim oddziaływaniem duży obszar i powoduje zasadnicze zmiany w środowisku naturalnym. Najbardziej istotne zagrożenia związane z rolniczym użytkowaniem gruntów to:

- ✓ stosowanie na całej powierzchni upraw polowych środków ochrony roślin, powodujące ubożenie i zanikanie roślinności segetalnej,
- ✓ zakwaszenie gleb,
- ✓ degradacja gleb związana z rolnictwem.

Jednym z najważniejszych zagrożeń jest degradacja zasobów glebowych, na skutek nasilonej erozji wietrznej na terenach użytkowanych rolniczo, położonych na wysoczyznach morenowych.

Gospodarka odpadami

Podstawą prawną regulującą gospodarowanie odpadami na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest „Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016- 2022”, jest to jeden z elementów służących do osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej państwa oraz wypełnienie wymogu ustawowego wyrażonego w nowej ustawie o odpadach. Obowiązująca ustawa o odpadach z dnia 14 grudnia 2012 r. (t.j. Dz. U. 2016 r. poz. 1987 ze zm.) zniósła obowiązek opracowywania gminnych i powiatowych planów gospodarki odpadami.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie należy do regionu zachodniego gospodarowania odpadami komunalnymi w województwie warmińsko-mazurskim, co przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 14 Podział województwa warmińsko-mazurskiego na regiony gospodarki odpadami komunalnymi

Źródło: Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie znajdują się wyroby azbestowe. Gmina Nowe Miasto Lubawskie corocznie prowadzi działania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest.

Tabela 36 Ilość wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie zebranych w latach 2020-2021

Wyszczególnienie	2020	2021
Ilość zebranych wyrobów zawierających azbest (mg)	89,840	171,410

Źródło: opracowanie własne

Odbiór odpadów komunalnych z obszaru Gminy odbywa się za pośrednictwem Związku Gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego „Czyste Środowisko”. Dodatkowo, Związek odpowiedzialny jest za wywóz odpadów wielkogabarytowych oraz zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego. Swoim zasięgiem Związek obejmuje obszar około 3756,91 km² zamieszkiwany przez 218 225 tysięcy osób. Obszar Związku Gmin obejmuje tereny o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Powyższy związek realizuje działania w ramach Kompleksowego Programu Gospodarki Odpadami na terenie Związku Gmin „Czyste Środowisko”.

Zagrożenia dotyczące gospodarki odpadami na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie związane są z:

- ✓ nieprawidłowymi praktykami dotyczącymi gospodarowania odpadami przez mieszkańców (np. pozbywanie się odpadów w sposób niezgodny z przepisami prawa),
- ✓ występowaniem wyrobów zawierających azbest, które nie zostały jeszcze unieszkodliwione. Istotnym zagrożeniem w zakresie gospodarki odpadami są dzikie wysypiska. Odpady tam gromadzone mogą zawierać w swym składzie odpady niebezpieczne. Wymywane z odpadów zanieczyszczenia dostają się bezpośrednio do wód lub spływają z powierzchni zanieczyszczonych.

Zasoby przyrodnicze

Pojęcie ochrona przyrody oznacza ogół działań ukierunkowanych na zachowanie w niezmienionym lub optymalnym stanie przyrody ożywionej i nieożywionej, a także krajobrazu. Głównym celem ochrony przyrody jest utrzymanie stabilności ekosystemów i procesów ekologicznych oraz zachowanie różnorodności biologicznej.

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie występują następujące formy ochrony przyrody:

- ✓ obszary chronionego krajobrazu,
- ✓ rezerwat przyrody,
- ✓ obszary Natura 2000,
- ✓ pomniki przyrody,
- ✓ - lasy.

Zasoby przyrodnicze zostały szczegółowo opisane w rozdziale 4.1 Walory środowiska naturalnego, przyrodnicze i krajobrazowe, różnorodność biologiczna.

Do zagrożeń na terenie gminy można zaliczyć proces urbanizacji postępujący na obszarach polnych i zalesionych co powoduje:

- ✓ ubożenie składu florystycznego i zanik zespołów segetalnych,
- ✓ wzrost udziału w zbiorowiskach roślinnych gatunków o szerokiej amplitudzie ekologicznej, głównie antropofitów, a zanik gatunków charakterystycznych,
- ✓ zanik i spadek liczebności wielu gatunków ptaków dominujących na obszarach zalesionych i polnych oraz wymianę ich na gatunki synantropijne.

Do zagrożeń siedlisk leśnych na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie należą:

- ✓ pożary – źródłem pożarów lasów może być niewłaściwa gospodarka leśna, aby zmniejszyć prawdopodobieństwo wystąpienia pożaru zaleca się przeprowadzanie akcji mających na celu edukację ludności w zakresie przeciwdziałania pożarom;
- ✓ szkodniki oraz pasożyty – choroby wywoływane przez owady oraz grzyby stanowią duże zagrożenie dla terenów leśnych zwłaszcza, że w dalszym ciągu ich duża część to monokultury, które sprzyjają ich rozprzestrzenianiu, zapobiega się temu zjawisku poprzez wprowadzanie do zalesień domieszek innych gatunków drzew.

Zagrożenia poważnymi awariami

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie Prawo Ochrony Środowiska (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 ze zm.) mówiąc o:

- a) „poważnej awarii – rozumie się przez to zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem”;
- b) „poważnej awarii przemysłowej – rozumie się przez to poważną awarię w zakładzie”.

Jak wynika z definicji poważnej awarii, jej źródłami mogą być:

- ✓ procesy przemysłowe i magazynowanie substancji niebezpiecznych,
- ✓ transport materiałów niebezpiecznych.

W rejestrze „potencjalnych sprawców nadzwyczajnych zagrożeń środowiska” prowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, nie figuruje zakład, który należałby do grupy zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, ani też nie jest tam wpisany żaden zakład pochodzący z gminy, który należy do grupy zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Grupę ryzyka awariami stanowią także zakłady posiadające substancje lub preparaty niebezpieczne. Kwalifikują się tu między innymi zakłady posiadające od 300 kg do 40 Mg ciekłego amoniaku używanego do celów przetwórstwa spożywczego.

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Wraz z wciąż rosnącym zapotrzebowaniem na energię a przy jednoczesnym wyczerpywaniu się zasobów kopalnych, wzrasta zainteresowanie alternatywnymi sposobami pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych. Energia odnawialna jest to energia pochodząca z naturalnych, powtarzających się procesów przyrodniczych, uzyskiwana z odnawialnych niekopalnych źródeł energii (energia: wody, wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalna, fal, prądów i pływów morskich, oraz energia wytwarzana z biomasy stałej, biogazu i biopaliw ciekłych).

Odnawialne źródło energii to natomiast źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, aerotermalną, geotermalną, hydrotermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu pochodzącego ze składowisk odpadów, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych.

Biomasa i biogaz

Biomasę stanowią organiczne, niekopalne substancje o pochodzeniu biologicznym, które mogą być wykorzystywane w charakterze paliwa do produkcji ciepła lub wytwarzania energii elektrycznej. Do najważniejszych rodzajów tego typu paliw należą: drewno, słoma i odpady pochodzące z produkcji rolniczej, odpady organiczne, oleje roślinne, tłuszcze zwierzęce, osady ściekowe, rośliny szybko rosnące, takie jak: wierzba wiciowa czy miskant olbrzymi (trawa słoniowa). Biomasa jest obecnie źródłem energii o największym potencjale. Udział paliw takich jak słoma, drewno czy wierzba energetyczna w bilansie energetycznym kraju systematycznie wzrasta.

Biomasa leśna

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi 2573,04 ha, co daje lesistość na poziomie 18,3%. Lasy Państwowe w gminie znajdują się w zarządzie Nadleśnictwa Ława i Nadleśnictwa Jamy. Na terenie gminy przeważają siedliska borowe z dominacją sosny. Średni wiek lasów na naszym terenie to 64 lata, a przeciętna zasobność przekracza 270 m³/ha. Udział gatunków lasotwórczych: • 70 % – sosna, modrzew, • 9 % – brzoza, • 5 % – dąb, • 6 % – buk, • 8 % – olcha, • 1 % – świerk, • 1 % – wiąz, jesion, klon, grab, lipa, osika i inne.

Energia wiatru

Energię wiatru stanowi energia kinetyczna wiatru wykorzystywana do produkcji energii elektrycznej w turbinach wiatrowych. Potencjał elektrowni wiatrowych jest określany przez możliwości generowania przez nie energii elektrycznej. Tereny o korzystnym potencjale wyznacza się na podstawie badań kierunku, siły oraz częstotliwości występowania wiatrów. Na tej podstawie sporządzono strefy energetyczne wiatru oraz podzielono powierzchnię kraju zgodnie z potencjałem energetycznym. Według IMGW obszar Polski można podzielić na 5 stref energetycznych warunków wiatrowych: • strefa I - wybitnie korzystna, • strefa II - bardzo korzystna, • strefa III - korzystna, • strefa IV - mało korzystna, • strefa V - niekorzystna.

Zgodnie z podziałem wprowadzonym przez Ośrodek Meteorologii IMGW, Gmina Nowe Miasto Lubawskie leży w strefie III - korzystnej. W gminie działa obecnie jedna elektrownia wiatrowa o mocy 0,6 MW, zlokalizowana w sołectwie Pacółtowo. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie przyjęte Uchwałą Nr IX/70/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie uwzględnia tereny dla lokalizacji odnawialnych źródeł energii (OZE) wraz ze strefą oddziaływania.

Energia słońca

Energia promieniowania słonecznego wykorzystywana jest w dwojaki sposób: do produkcji energii elektrycznej bądź ciepła. Ciepło może być pozyskiwane w sposób bierny poprzez nagrzewanie pomieszczeń bezpośrednim promieniowaniem bądź poprzez systemy cieczowych lub powietrznych kolektorów słonecznych służących ogrzewaniu mieszkań, podgrzewaniu wody użytkowej itp. Konwersja promieniowania na prąd elektryczny odbywa się natomiast poprzez zastosowanie ogniw fotowoltaicznych bądź elektrowni termicznych. Zastosowanie kolektorów słonecznych może okazać się zasadne już nawet w przypadku użytkowania przez pojedyncze gospodarstwa domowe, w zależności od stopnia zapotrzebowania na ciepłą wodę.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie zlokalizowana jest w strefie, gdzie średnioroczna suma promieniowania słonecznego wynosi 1000 kWh/m². Nasłonecznienie na terenie całej gminy szacowane jest na ponad 1550 h/rok. Opisane powyżej warunki panujące na terenie gminy określane są jako korzystne i dają możliwość wykorzystywania energii promieniowania słonecznego do podgrzewania wody użytkowej w budynkach mieszkalnych.

Energia geotermalna

Energia geotermalna jest to energia ciepła pozyskiwana z głębi ziemi i stosowana głównie w celach grzewczych. Z racji na szerokie rozpowszechnienie i pełną odnawialność energia tego typu stanowi olbrzymi potencjał. Ciepłe wody o wyższej temperaturze zdadne są do produkcji energii elektrycznej, pozostałe z powodzeniem stosowane się w ciepłownictwie, rolnictwie czy do celów rekreacyjnych. Oszacowanie potencjału energii geotermalnej wiąże się z koniecznością kosztownych odwiertów próbnych. Gmina Nowe Miasto Lubawskie leży w granicach obszaru o niekorzystnych warunkach geotermalnych. W zastosowaniu znajdują się pojedyncze instalacje wykorzystujące tzw. geotermię płytka. Pompy ciepła poprzez system wymienników ciepła, którym są zazwyczaj ułożone pod powierzchnią ziemi rury z tworzywa sztucznego, wypełnione czynnikiem, oddają pozyskane ciepło do instalacji grzewczej budynków. Proces wspomagany jest pompami elektrycznymi, przy czym bilans pozyskane ciepło/zużycie energii elektrycznej jest zawsze dodatni. Pompy ciepła wykorzystywane są w Zespole Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie. Sumaryczna moc zainstalowanych pomp ciepła wynosi 428 kW.

Energetyka wodna

Na terenie gminy działają aktualnie 2 elektrownie wodne: Bratian na rzece Wel w km 0+440 o mocy ok. 105 kW oraz Kaczek na rzece Wel w km 1+900 o mocy ok. 110 kW.

5 Kultura i dziedzictwo kulturowe

5.1 Kultura

Gminne Centrum Kultury w Mszanowie

Gminne Centrum Kultury w Mszanowie zostało powołane do życia na podstawie uchwały Nr XXXVI/173/06 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 24 października 2006 r. w sprawie aktu o utworzeniu samorządowej instytucji kultury pod nazwą Gminne Centrum Kultury Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie.

Zgodnie ze statutem Gminnego Centrum Kultury Nowe Miasto Lubawskie w/s w Mszanowie, Centrum jest instytucją kultury służącą zaspokajaniu i rozwijaniu potrzeb mieszkańców w zakresie kultury, sportu, turystyki i rekreacji.

Przedmiotem działania Centrum jest:

- 1) edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę,
- 2) gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury, szczególnie związane z historią gminy i regionu,
- 3) tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieł ludowych i artystycznych,
- 4) tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- 5) rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych społeczeństwa,
- 6) opieka nad świetlicami wiejskimi,
- 7) organizacja i koordynacja imprez kulturalnych, festynów, imprez sportowo-rekreacyjnych,
- 8) administrowanie i organizowanie zajęć na obiektach sportowych gminy Nowe Miasto Lubawskie,
- 9) nawiązywanie, rozwijanie i aktywne prowadzenie krajowych i międzynarodowych kontaktów w zakresie wymiany kulturalnej dzieci, młodzieży i dorosłych,
- 10) upowszechnianie wiedzy o regionie i kraju poprzez wspieranie ruchu turystycznego,
- 11) promocja Gminy i regionu,
- 12) prowadzenie oraz doskonalenie form i metod pracy gminnej biblioteki publicznej,
- 13) gromadzenie, opracowanie i upowszechnianie materiałów bibliotecznych oraz zaspokajanie potrzeb informatycznych, edukacyjnych i samokształceniowych ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu,
- 14) udostępnienie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie na zewnątrz, prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży oraz ludzi niepełnosprawnych,
- 15) prowadzenie działalności informacyjno-bibliotecznej,
- 16) popularyzacja książki i czytelnictwa,
- 17) organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowanie przez sztukę,
- 18) tworzenie i udostępnienie własnych komputerowych baz danych: katalogowych, bibliograficznych i faktograficznych,
- 19) współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami i organizacjami w zakresie rozwijania, zaspokajania potrzeb oświatowych i kulturalnych mieszkańców Gminy,
- 20) podejmowanie innych działań określonych w przepisach odrębnych, wynikających z potrzeb kulturalno-oświatowych środowiska,
- 21) gromadzenie, opracowywanie i wydawanie materiałów informacyjnych dotyczących życia kulturalnego, twórców oraz historii i walorów turystycznych Gminy Nowe Miasto Lubawskie,
- 22) wyjazdowa turystyka kulturalna mająca na celu upowszechnianie dóbr kultury (wyjazdy m.in. do teatrów, opery, operetki, kin, galerii, muzeów, wycieczki do miejsc o szczególnej wartości historycznej, kulturowej, sakralnej),
- 23) współdziałanie z instytucjami i organizacjami pozarządowymi, a w szczególności z placówkami oświatowymi, w zakresie zaspokajania potrzeb kulturalnych mieszkańców i wspierania rozwoju lokalnego oraz komunikacji społecznej.

Gminne Centrum Kultury w Mszanowie prowadzi działalność statutową służącą zaspokajaniu i rozwijaniu potrzeb mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie w zakresie kultury, sportu, turystyki i rekreacji.

W strukturach Gminnego Centrum Kultury działa Gminna Biblioteka Publiczna w miejscowościach:

- 1) Gwiździny,
- 2) Jamielnik,
- 3) Bratian,

4) Radomno.

Największą grupę wśród czytelników (54%) stanowią dzieci i młodzież do 15 lat. Liczba dostępnych woluminów to 29 329 książek oraz 72 audiobooki. W 2021 roku odnotowaliśmy znaczący wzrost wypożyczeń na zewnątrz: 25 197 (w 2020 było 18 995). Wypożyczeń wewnętrznych było 4 927 (w 2020 r. było to 5 636). Wypożyczenia elektroniczne: liczba pobranych dokumentów: 793, liczba wypożyczeń: 1 610. W każdej z bibliotek znajduje się miejsce dla najmłodszych użytkowników, tzw. "Kącik Skrzata". Ponadto w bibliotece w Gwiździnach działają Kluby Seniora i Dyskusyjne Kluby Książki. W ramach działalności bibliotecznej funkcjonuje także Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej.

W bibliotece w Jamielniku znajduje się również Izba Pamięci, w której zgromadzone są historyczne eksponaty piśmiennicze i inne związane z codziennym życiem mieszkańców.

W bibliotece w Gwiździnach gromadzone są artykuły z czasopism lokalnych na temat naszej gminy, tzw. "Regionalia". Gromadzone są również dokumenty życia społecznego (foldery, broszury, ulotki, zaproszenia i ogłoszenia).

Wszystkie biblioteki oferują także usługę "Książka na telefon" (cieszącą się dużym zainteresowaniem wśród osób starszych) realizowaną przez bibliotekarzy oraz wolontariuszy.

Ponadto pod opieką Centrum znajduje się boisko wielofunkcyjne ORLIK w Bratianie oraz Centrum Aktywności Kulturalnej w Bratianie.

Gminne Centrum Kultury jest także administratorem 14 świetlic wiejskich znajdujących się na terenie gminy, tj. świetlic w:

- 1) Bagnie (powierzchnia użytkowa 88 m²),
- 2) Chroślu (powierzchnia użytkowa 124 m²),
- 3) Gryżlinach (powierzchnia użytkowa 69,5 m²),
- 4) Gwiździnach (powierzchnia użytkowa 229 m²),
- 5) Jamielniku (powierzchnia użytkowa 128 m²),
- 6) Kaczku (powierzchnia użytkowa 63,6 m²),
- 7) Lękartach (powierzchnia użytkowa 142 m²),
- 8) Mszanowie (powierzchnia użytkowa 424,6 m²),
- 9) Nawrze (powierzchnia użytkowa 56 m²),
- 10) Nowym Dworze Bratiańskim (powierzchnia użytkowa 131,5 m²),
- 11) Pacółtowie (powierzchnia użytkowa 123 m²),
- 12) Pustkach (powierzchnia użytkowa 67,8 m²),
- 13) Skarlinie (powierzchnia użytkowa 198 m²),
- 14) Tylicach (powierzchnia użytkowa 328,1 m²).

Na mocy Uchwały Nr XLV/349/2018 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 4 października 2018 r. świetlice wiejskie mogą być:

a) udostępniane nieodpłatnie na zebrania wiejskie organizowane przez Gminę, zebrania i spotkania organizowane przez sołtysów, rady sołeckie, szkoły, organizacje społeczne działające w środowisku wiejskim, np. Koła Gospodyń Wiejskich, Koła Rolnicze, Ochotnicze Straże Pożarne, Ludowe Zespoły Sportowe itp.,

b) wynajmowane odpłatnie – zgodnie ze stawkami ustalonymi przez Wójta Gminy. Mieszkańcy danego sołectwa, korzystający ze świetlicy na terenie miejsca swojego zamieszkania, mają prawo do 30% bonifikaty. Ze świetlicy można korzystać po złożeniu wniosku oraz wcześniejszym uzgodnieniu terminu z administrującym tym obiektem, na mocy podpisanej umowy.

W 2021 roku Gminne Centrum Kultury wydatkowało kwotę 801 246,91 zł, z czego 660 000,00 stanowiła dotacja Gminy. Stan zatrudnienia wynosił: 7,5 etatu, na 2 osoby GCK otrzymuje refundację z PFRON a wartość wynagrodzeń osobowych i bezosobowych ze wszystkimi pochodnymi była na poziomie 470 036,69 zł.

Wydarzenia kulturalne

Najważniejsze imprezy organizowane i współorganizowane przez GCK w 2021 roku: Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Noc Świętojańska, Dni Rodziny, Tylickie Spotkania z Folklorem, Dożynki Gminne w Chroślu, obchody Narodowego Święta Niepodległości, jubileusz 110-lecia OSP Gwiździny. Po przerwie pandemicznej GCK Mszanowo wznowiło także planowe zajęcia plastyczne i rzeźbiarskie w Jamielniku, Tylicach i Skarlinie.

5.2 Uwarunkowania historyczne, obiekty zabytkowe, ich stan, dostępność i sposób wykorzystania

RYS HISTORYCZNY GMINY NOWE MIASTO LUBAWSKIE

Gmina Nowe Miasto Lubawskie to gmina wiejska położona w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie nowomiejskim. Siedziba władz gminy znajduje się w Mszanowie. Jest to gmina rolnicza, położona na Pojezierzu Brodnickim, Garbie Lubawskim oraz w dolinie Drwęcy. Położenie takie powoduje, że teren gminy posiada znaczne walory przyrodnicze i krajobrazowe.

Dzieje i dziedzictwo kulturowe terenu obejmującego m.in. obszar współczesnej gminy Nowe Miasto Lubawskie nie doczekały się wyczerpującego opracowania. Dostępne opracowania wskazują, że obszar ten historycznie należy łączyć z ziemią chełmińską (łac. Terra Culmensis, niem. Kulmerland). Jest to region historyczny i geograficzny, dawna jednostka terytorialna Polski, początkowo obejmująca ziemie leżące w łuku Wisły, pomiędzy jej prawym (wschodnim) brzegiem a Drwęcą na południu i Osą aż do jej ujścia do Wisły na północy. Na wschodzie granicą ziemi chełmińskiej była rzeka Lutryna. Od 2. połowy XIII wieku do ziemi chełmińskiej zaczęto włączać także ziemię lubawską oraz obszar na prawym brzegu rzeki Osy wokół miasteczka Łasin.

Do niedawna uważano, że ziemia chełmińska zamieszkiwana była od czasów zasiedlenia przez Słowian przez ludność kujawską lub mazowiecką. Najnowsze badania archeologiczne pokazują jednak, że wpływy z tych regionów datować można dopiero od połowy XI wieku, zaś wcześniej ziemia chełmińska zamieszkiwana była przez ludność słowiańską powiązaną z północnosłowiańskim, pomorsko-połabskim kręgiem kulturowym.

W okresie piastowskiego rozdrobnienia feudalnego rozpoczęła się intensywna akcja misyjna zapoczątkowana przez księcia Konrada Mazowieckiego. Za podjęcie działań misyjnych, pruski biskup Chrystian otrzymał w 1222 r. rozległe dobra w zachodniej części ziemi chełmińskiej. W tym czasie miało też miejsce kilka wypraw krzyżowych na plemiona pruskie, które z kolei podejmowały odwetowe wyprawy łupieżcze.

Ziemia chełmińska była pierwszą krainą historyczną, na którą sprowadzeni zostali Krzyżacy dla obrony przed plemionami pruskimi. Książę mazowiecki Konrad, w 1226 r. rozpoczął negocjacje z zakonnikami, które zakończyły się w 1228 r. przyznaniem Zakonowi dzierżawy ziemi chełmińskiej. Trzy lata później zakonnicy osiedlili się w Toruniu. Krzyżacy na podstawie sfałszowanego dokumentu tzw. falsyfikatu kruszwickiego z 1230 r., który rzekomo nadawał im ziemię chełmińską w wieczyste posiadanie, a nie dzierżawę), uzyskali w 1234 r. bullę papieską Grzegorza IX, uznającą suwerenną władzę krzyżacką w ziemi chełmińskiej. Na skutek ich dalszych zabiegów, cesarz Fryderyk II wydał im w 1235 r. tak zwaną Złotą Bullę z Rimini, która potwierdzała nadania Krzyżakom ziemi chełmińskiej jako własności.

W kolejnych wiekach, ciągle powiększana i leżąca w obrębie państwa krzyżackiego ziemia chełmińska przestała być utożsamiana z Mazowszem. Po II pokoju toruńskim w 1466 r. powróciła do Polski i prawie w całości weszła w skład Prus Królewskich. Po I rozbiórce Polski w 1772 r. stanowiła część prowincji Prusy Zachodnie, zaś po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, od 1920 r. wróciła do Polski, tworząc część województwa pomorskiego.

W okresie międzywojennym tereny te przeżywały znaczny rozwój gospodarczy i kulturowy, jednak rychłe nadejście II wojny światowej spowodowało znaczne zniszczenia. Największe straty poniósł Grudziądz, pozostałe miasta ucierpiały w różnym stopniu, zaś praktycznie bez szwanku w tkance architektonicznej przetrwał Toruń i Chełmno.

Po II wojnie światowej ziemia chełmińska znalazła się w województwie bydgoskim. Po reformie administracyjnej w 1975 r. przeważająca część regionu znalazła się w województwie toruńskim. Obecnie, po kolejnej zmianie przynależności, obszar ziemi chełmińskiej podzielony jest pomiędzy województwo kujawsko-pomorskie (większa część) i warmińsko-mazurskie (mniejsza część).

Miejscowościami o najstarszej metryce na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie są Bratian, Chrośle, Jamielnik, Mszanowo, Skarlin i Tylice. Niestety, do współczesności pozostało niewiele śladów w krajobrazie świadczących o historycznych korzeniach tych wsi.

Bratian lokowano na dobrach bratiańskich, które otrzymał brat Jan z Sandomierza za służbę w wojskach krzyżackich. Wieś istniała w 1343 r., kiedy doszło do spotkania książąt mazowieckich Ziemowita II i Bolesława III z wielkim mistrzem Ludolfem Königem w sprawie wytyczenia granicy między Mazowszem, a Państwem Zakonnym. Do lokacji wsi doszło zapewne wcześniej, jednak dokładna data nie jest znana. Wieś posiadała herb, który według Jana Długosza przedstawia złote rogi jelenia na srebrnym tle. W latach 1343–1359 na terenie miejscowości wybudowano zamek krzyżacki, a pod koniec XIV w. funkcjonował tutaj folwark zakonny. Zamek określano mianem pochodzącym od rycerza Jana z Sandomierza. Ludność polska nazywała go Brat Jan. Nazwa miejscowości ma zatem pochodzić od nazwy zamku. W Bratianie odbyła się ostatnia przedwojenna narada krzyżacka przed bitwą pod Grunwaldem. Po I pokoju toruńskim wieś została

w rękach Krzyżaków, zaś po II pokoju toruńskim trafiła do Polski. Pod koniec XV w. zamek bratiański przeszedł pod zarząd rodziny Wilkanowskich, stając się siedzibą starosty królewskiego. W 1522 r. starostwo objął Jan Wieczwiński, a w 1535 r. Bratian przeszedł na własność rodziny Działyńskich. W XVI w. we wsi funkcjonowała już szkoła parafialna. Po wojnach polsko-szwedzkich wieś wraz z Nowym Miastem Lubawskim za wierność Szwedom została nadana przez Karola X Gustawa (króla szwedzkiego) Bogusławowi Radziwiłłowi. W połowie XVIII w. dobra bratiańskie przejęte zostały przez rodzinę Czapskich. W 1865 r. wieś zakupił od nich Florian Różycki. W tym czasie zapewne wzniesiony został budynek dworu. Pod koniec XIX w. teren wsi zajmował 3740 mórg. W tym okresie mieszkało tutaj 730 osób, w tym 516 katolików i 169 protestantów. Na początku XX w. we wsi rozpoczęła funkcjonowanie kolej żelazna oraz młyn wodny na rzece Wel. W XX w. wzniesiono budynek szkolny, w którym uczyły się przed wojną dzieci pochodzenia niemieckiego i polskiego. W 1991 r. erygowano parafię w Bratianie, a w 2004 r. konsekrowano kościół p.w. św. Brata Alberta Chmielowskiego.

Wieś Chrośle lokowano 1340 r. Nazwa miejscowości pochodzi od polskiego słowa kruszyna. W XIV w. we wsi funkcjonowała parafia p.w. św. Wawrzyńca. W jej skład wchodził także Nowy Dwór Bratiański oraz młyn Ruda. Kościół został zniszczony w wyniku wojen polsko-krzyżackich. Świątynię odbudowano w XV w. Do wojen szwedzkich istniała tutaj również szkoła przykościelna. W XVI w. wieś należała do starostwa w Bratianie. W XVII w. we wsi wybudowano nowy kościół, który został rozebrany w następnym stuleciu. Pod koniec XIX w. wieś zajmowała powierzchnię 3023 mórg. Katolików w tym czasie było 321, a ewangelików 120. W XIX w. we wsi powstał budynek szkolny, w którym wspólnie uczyły się dzieci pochodzenia niemieckiego i polskiego. W 1938 r. miejscowość zamieszkiwały 424 osoby.

Jamielnik po raz pierwszy wzmiankowany w roku 1320. Nieznana jest dokładna data lokacji. Po wojnie trzynastoletniej, na mocy II pokoju toruńskiego wieś weszła wraz z tzw. kluczem lidzbarskim w skład Królestwa Polskiego w ramach starostwa brodnickiego. Nazwa Jamielnik stosowana jest od roku 1570 i pochodzi od jemioli. Od XIV wieku istniał tu kościół, zniszczony prawdopodobnie podczas wojny trzynastoletniej. W 1670 r. widoczne były jeszcze jego fundamenty oraz mury otaczające teren cmentarza przykościelnego. Od 1570 r. wieś była własnością królewską, wchodzącą w skład starostwa bratiańskiego. Pod koniec XIX w. wieś obejmowała 3261 mórg ze 119 budynkami i 94 domami. W tym okresie we wsi było 387 katolików. Obecnie do wsi należy również Studa - dawny majątek ziemski. W 1902 r. we wsi powstała stacja kolejowa, zaś po I wojnie światowej komora celna.

Mszanowo po raz pierwszy pojawia się na kartach historii w 1327 r. przy okazji nadania przez biskupa chełmińskiego Mikołajowi z Tylic ziem leżących między jego dotychczasową posiadłością a Drwęcą i rzeką Wel. W 1546 r. kapituła chełmińska odstąpiła wieś biskupowi Tidemanowi. Trudna do nakreślenia jest etymologia nazwy miejscowości. W 1552 r. biskup chełmiński Jan Lubodziecki przekazał wieś ponownie kapitule chełmińskiej.

Skarlin za czasów krzyżackich był wsią należącą do komturstwa bratiańskiego. W tym czasie wieś obejmowała 62 włóki. Nie jest znana dokładna data lokacji, wiadomo za to, że w okresie wojen polsko-krzyżackich wieś poniosła dotkliwe straty w wysokości 3.000 grzywien. W XVII w. w Skarlinie były dwie karczmy. W 1706 r. wieś obejmowała 70 włók. Pod koniec XIX w. teren wsi wraz z obszarem leśnym obejmował 1540 ha (1104 ha gruntów ornych). W 1885 r. były tutaj 242 domy. W tym samym roku we wsi mieszkało 1070 osób: 914 katolików, 143 ewangelików i 13 Żydów. W 1887 r. we wsi funkcjonowały dwie szkoły: dwuklasowa katolicka, do której uczęszczało 130 dzieci, oraz jednoklasowa ewangelicka, do której uczęszczało 30 dzieci.

Początku XIV wieku sięgają też korzenie wsi Tylice. W 1319 r. funkcjonował już tutaj kościół. Nieznana jest dokładna data lokacji wsi. W 1326 r. aż do XVIII wieku Tylice były własnością biskupów chełmińskich. W 1731 r. we wsi były 43 domy. Pod koniec XIX w. wieś obejmowała 1275 ha: 1048 gruntów ornych, 20 ha łąk, 3 ha lasu. W 1885 r. były tu 64 domy. We wsi mieszkało 645 osób: 633 katolików i 12 ewangelików. Od tego samego roku przy kościele funkcjonowało bractwo trzeźwości. We wsi była dwuklasowa szkoła.

Wiek XV przyniósł informacje o kilku innych wsiach, które zapewne powstały nieco wcześniej, niż pierwsze wzmianki o nich. W 1402 r. po raz pierwszy wzmiankowane są Gryżliny. Informacja z roku 1409 podaje, że Mikołaj z Gryżlin otrzymał dziewięć grzywien za konia użytego w wyprawie na Dobrzyń. W 1414 r. właścicielami wsi byli Mikołaj i Sander. Na przełomie XV i XVI wieku Gryżliny stanowiły własność rodziny Wilkanowskich. W 1501 r. przy podziale dóbr między braćmi Wilkanowskimi Gryżliny otrzymał Mateusz Wilkanowski. Od 1570 r. wieś przeszła w ręce rodziny Działyńskich. W wieku XIX właścicielem wsi był Józef Chrzanowski, a w roku 1890 majątek przejęła Pruska Komisja Kolonizacyjna, która rozparcelowała go. Obszar miejscowości liczył wówczas 2223 morgi z 24 budynkami i 10 domami mieszkalnymi. We wsi mieszkało 154 katolików i pięcioro ewangelików. Dzieci uczęszczały do szkoły w Jamielniku. W latach 1934–1938 istniała gmina Gryżliny.

Kilka lat po Gryżlinach, w 1414 r. po raz pierwszy wzmiankowana jest w źródłach historycznych wieś Gwiździny. Wówczas jej nazwa brzmiała Quesing. Nieznana jest dokładna data lokacji. Miejscowość była własnością Kapituły Chełmińskiej. Nazwa Gwiździny powstała w 1570 r. Pochodzi od słowa gwizd.

Gwiździny w XVI w. obejmowały 80 łąnów i 14 zagród. Znajdowała się tutaj karczma. Wiadomo, że w XVI w. istniał we wsi kościół, który został zniszczony po wojnach polsko-szwedzkich. Od początku XX wieku do 1945 r. majątek pozostawał w rękach rodziny Modrow. Po 1946 r. powstało we wsi Państwowe Gospodarstwo Rolne. W XX w. rozpoczęła funkcjonowanie szkoła oraz erygowano nowy kościół. Ze wsią związana jest także legenda, która mówi, że w drodze na pola Grunwaldu, Jagiełło zatrzymał się nad pobliskim jeziorem Rubkowo, aby wojsko napoiło konie.

Lekarty po raz pierwszy wymieniono w źródłach w 1402 roku, kiedy wchodziły w skład wójtostwa bratiańskiego. Trudno rozwikłać etymologię nazwy miejscowości. Wieś uciepiała w 1414 r. w wyniku wojen polsko-krzyżackich. Szesnaście gospodarstw zostało wówczas spalonych, zabrano liczne zwierzęta gospodarskie, a jeden mieszkaniec wsi został zabity. Łącznie straty oszacowano na 1480 grzywien. Od 1570 r. Lekarty zamieszkiwało piętnastu chłopów, sołtys, trzech zagrodników, bartnik; we wsi była karczma i wyszynk piwa. Pod koniec XIX w. wieś obejmowała 2905 mórg z 102 budynkami i 54 domami. W tym czasie było tu 410 katolików i 93 ewangelików. Na miejscu znajdowała się szkoła.

Pierwsze wzmianki o Nawrze pojawiają się w 1404 r. Nie jest znana dokładna data lokacji. Trudno jest nakreślić etymologię nazwy miejscowości. W 1414 r. wieś poniosła stratę w wojnie polsko-krzyżackiej. Spaliły się wówczas liczne domy, a szkody wyniosły 1000 grzywien. Od 1557 r. Nawra stała się własnością królewską. W XVII w. we wsi istniał kościół. Pod koniec XIX w. wieś obejmowała 2912,5 ha z 84 budynkami, 38 domami. Mieszkało tutaj wówczas 368 osób: 320 katolików i 48 ewangelików. Z Nawrą związana jest postać Wojciecha Kętrzyńskiego, działacza mazurskiego, historyka, polityka, kustosa, etnografa, publicysty i poety, wieloletniego dyrektora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, który pracował w Nawrze jako bibliotekarz.

Nowy Dwór Bratiański po raz pierwszy pojawia się na kartach historii w roku 1402 jako wieś czynszowa wójtostwa bratiańskiego. Od 1570 r. była to wieś królewska wchodząca w skład starostwa bratiańskiego. W 1752 r. August III podarował dwie włóki niejakiemu Przanowskiemu, który za to musiał świadczyć służbę wojskową i dostarczać drewno do starostwa bratiańskiego. Jednocześnie mógł pędzić gorzałkę, łowić ryby i rąbać drewno na własne potrzeby. Pod koniec XIX w. wieś obejmowała 3113,33 mórg z 83 budynkami i 35 domami. W Nowym Dworze mieszkały wówczas 354 osoby: 269 katolików i 85 ewangelików. Na początku XX w. istniały tutaj dwa majątki ziemskie: Adrian i Cymbałowo.

Pacótkowo lokowano na początku XV w. W 1414 r. mieszkańcy Pacótkowa ponieśli straty w wysokości 330 grzywien podczas wojen polsko-krzyżackich. W 1416 r. kapituła chełmińska nadała w Pacótkowie młyn Mikołajowi Kaitwasserowi. W 1502 r. młyn przejął Zygmunt, którego zobowiązano do utuczenia jednej świni rocznie dla wójta i mielenia zboża na rzecz kapituły. W 1570 r. Pacótkowo zamieszkiwało 15 chłopów. Funkcjonowały tu dwa młyny. Pod koniec XIX w. teren wsi zajmował ponad 427 mórg. Było tu wówczas osiemnaście budynków, osiem domów, 83 mieszkańców, w tym 49 katolików i 34 ewangelików.

Pierwsze wzmianki o wsi Radomno pochodzą z 1402 r., ale wieś najprawdopodobniej istniała już wcześniej. Za czasów krzyżackich Radomno należało do wójtostwa bratiańskiego. Trudno jest nakreślić etymologię nazwy miejscowości. Na początku XV w. wieś posiadała 69 włók, 25 domów i kościół. W XVII w. funkcjonowała tutaj szkoła. Na początku XVIII w. powstał nowy kościół, który w XX w. odbudowano w stylu neogotyckim. W 1712 r. przy kościele powstało bractwo św. Józefa, a w 1855 r. bractwo trzeźwości. W XIX w. mieszkańcy trudnili się rolnictwem, hodowlą bydła i koszykarstwem. W 1877 r. istniała trzyklasowa szkoła katolicka z 160 dziećmi i dwoma nauczycielami i jednoklasowa szkoła ewangelicka z 90 dziećmi i jednym nauczycielem. Pod koniec XIX w. obszar wsi wynosił 1371 ha: 935 gruntów ornych, 106 łąk, 33 lasu. W 1868 r. było tutaj 171 budynków i 100 domów. W Radomnie mieszkało wówczas 936 osób: 679 katolików i 257 ewangelików. W okresie międzywojennym Radomno było polską stacją graniczną.

Wsie Bagno, Kaczek i Pustki posiadają młodszą metrykę od dotychczas charakteryzowanych osad. Najstarsza wzmianka o wsi Bagno pochodzi z 1789 r. Znajdowała się tu wówczas osada o tej samej nazwie. Od 1847 r. majątek należał do Augusta Hinza. W 1854 r. przeszedł w ręce Luisa Richtera i Julii Abramowskiej. W 1866 r. folwark przyjął nazwę Ludwigsłust, mieszkało tutaj wówczas 76 osób, w tym 53 ewangelików i 23 katolików. W latach 20. XX w. folwarkiem z gorzelnią władał August Richter, który zajmował się wyspecjalizowaną hodowlą owiec i bydła. Po 1945 r. utworzono we wsi PGR. Zabudowa Bagna typowa była dla wsi kolonijnych, powstających w królewsczyznach do 1772 r.

Kaczek powstał jako kolonia o rozproszonej zabudowie. Pod koniec XIX w. wieś obejmowała 466 mórg z 35 budynkami i czterema domami. Najważniejszy we wsi był młyn. W tym okresie w miejscowości żyło 143 katolików i jedenastu ewangelików. Parafia i poczta znajdowały się w Nowym Mieście Lubawskim. Dzieci uczęszczały do szkoły w Bratianie.

Niewiele wiadomo na temat wsi Pustki. Nieznana jest data lokacji wsi. W 2. połowie XIX w. we wsi powstała szkoła. Obecnie w skład wsi wchodzi dawny folwark biskupów chełmińskich w Rudzie.

KRAJOBRAZ KULTUROWY

Ziemia chełmińska należy do tych regionów, których oblicze kulturowe jest mniej czytelne w stosunku do innych regionów. Wpłynęły na to wcześniej niż gdzie indziej zapoczątkowane procesy cywilizacyjne, skutkujące szybkimi zmianami społecznymi i kulturowymi. Duże znaczenie miały także częste zmiany przynależności państwowej, zacierania śladów poprzedników. Duże znaczenie miała także działalność politycznoadministracyjna państwa pruskiego, wprowadzająca planowe osadnictwo oraz działalność komisji kolonizacyjnych, uwłaszczenie chłopów, wprowadzanie różnego typu przepisów administracyjnych i porządkowych. Już w połowie XIX w. rozwinęła się tutaj wysokotowarowa gospodarka rolna, wkraczała mechanizacja rolnictwa, przeprowadzano melioracje.

Na przełomie XIX i XX wieku teren ten był już nowoczesny, budownictwo często murowane z wyraźnym podziałem na osady typu dworskiego (folwarki) i wsie chłopskie typu zagrodniczego. Liczne majątki zatrudniały robotników sezonowych, którzy przynosili własne wzorce kulturowe. Procesy te spowodowały, że już w XIX wieku na ziemi chełmińskiej nie odnotowano niektórych unikalnych zjawisk z zakresu materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, np. stroju ludowego. Również w budownictwie, szczególnie we wzorach domów murowanych wyraźnie widoczny jest proces unifikacji. Z kolei w budownictwie drewnianym widoczne jest spore zróżnicowanie, zarówno w rozplanowaniu zagród, jak też w konstrukcji budynków. Przyczyna tego tkwi w wielofazowym osadnictwie oraz sprowadzaniu osadników.

Jak wykazują wyniki badań, na ziemi chełmińskiej niezbyt silne było także samookreślenie się ludności. Świadomość grupowa była dosyć słabo reprezentowana już w okresie międzywojennym. Potwierdzeniem przejściowego charakteru oraz efektów różnorodnych wpływów z innych regionów były panujące tutaj dialekty polskie: chełmiński, zaliczany do dialektów wielkopolsko-pomorskich oraz grudziądzki i lubawski, które powstały na terenach staropruskich. Wszystkie one, w ciągu wieków uległy wpływom dialektu mazowieckiego. Do końca II wojny światowej spora część ludności posługiwała się również językiem niemieckim.

Krajobraz współczesnych terenów, na których położona jest gmina Nowe Miasto Lubawskie charakteryzują historyczne formy osadnicze. Pierwotna struktura, związana z pruską organizacją plemienną została w znacznej części zatarta. Zachowana do dnia dzisiejszego sieć osadnicza oraz jej formy przestrzenne ukształtowane zostały w okresie planowej i systematycznej akcji kolonizacyjnej, prowadzonej najpierw przez państwo krzyżackie, później polskie. Podstawowe, historyczne typy rozplanowania wsi, jakie występują w regionie to owalnica i ulicówka. We wsiach założonych na planie owalnicy zabudowa usytuowana jest wzdłuż dwóch, łączących się przy wjeździe i wyjeździe dróg opasujących owalny, pierwotnie pusty plac. W przypadku ulicówki zabudowa ciągnie się wzdłuż drogi wiejskiej, po obu jej stronach. W okresie średniowiecza wsie lokowano tu najczęściej na planie owalnicy, znacznie rzadziej na planie ulicówki.

Zarówno ulicówki, jak i owalnice rozrastały się i przekształcały w ciągu wieków. W ten sposób powstały wielodrożnice – wsie, w których pierwotny układ został wzbogacony o szereg poprzecznych dróg czy rozwidleń. Jednak najpoważniejsze zmiany w krajobrazie osadniczym tych terenów zaszły w wieku XIX. Było to związane z reformami agrarnymi z pierwszej połowy tego stulecia, uwłaszczeniem chłopów i separacją gruntów oraz parcelacją majątków ziemskich. W toku tych procesów część gospodarstw przeniosła się poza obszar zwartej zabudowy, tworząc tak zwane kolonie, znajdujące się w większym lub mniejszym oddaleniu od wsi. Ponadto w krajobrazie rolniczym pojawiły się nowe jednostki osadnicze, jakimi były osiedla zakładane na początku XX w. na terenach poparcelacyjnych. Nowym elementem były też osiedla domów przeznaczone dla pracowników niewielkich zakładów produkcyjnych (cegielnie, tartaki).

Zabudowa wiejska w woj. warmińsko-mazurskim jest drewniana i murowana, z przewagą tej ostatniej. Już na początku XX w. typowym elementem wiejskiej zabudowy stał się murowany budynek mieszkalny, z murowanymi lub drewniano-murowanymi zabudowaniami gospodarczymi. W przypadku zabudowy drewnianej najbardziej powszechna była konstrukcja zrębowa. Budynki murowane można podzielić na dwa ogólne typy: budynki tynkowane oraz budynki wznoszone z czerwonej, licowej cegły. Ważnym elementem zabudowy wsi są obiekty o funkcjach publicznych lub usługowych, zazwyczaj wyróżniające się formą oraz sposobem zagospodarowania otoczenia. Należą do nich przede wszystkim plebanie, poczty, karczmy, zajazdy, kuźnie, szkoły, dróżnicówki, remizy strażackie i posterunki graniczne. Większość tych obiektów – wyłączając plebanie i niektóre budynki szkolne – straciła swoje historyczne funkcje. Adaptacja budynków do nowych potrzeb pociągnęła za sobą daleko idące przekształcenia formy, czasami prowadzące do całkowitego zatarcia pierwotnego kształtu i funkcji. Niektóre, nieużytkowane, zginęły całkowicie z pejzażu wsi.

Elementem kształtującym krajobraz wiejski jest sieć drogowa, kolejowa oraz infrastruktura gospodarczo-przemysłowa. Historyczna sieć dróg, w swoim zasadniczym zrębie została ukształtowana w czasach średniowiecza. Od XVIII w. drogi w Prusach obsadzone były drzewami. W XIX w. wytyczając i budując nowe drogi, wzorem starych obsadzano je drzewami. W ten sposób powstała charakterystyczna sieć alei przydrożnych, stanowiąca jeden z wyróżników regionu. Sieci drogowej towarzyszyła odpowiednio

zorganizowana infrastruktura, wiadukty i mosty często, drogowskazy tj. wysokie ciosane kamienie na rozstajach dróg, rzędy ciosanych kamieni na poboczach dróg.

W krajobrazie wsi, występujących na terenie, który objęto opracowaniem, dominanty krajobrazowe tworzy architektura sakralna. W początkach kolonizacji obszaru, zaraz po założeniu wsi, budowano zwykle jako pierwszy kościół. Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie zachował się jeden kościół gotycki – świątynia w Skarlinie. W stylu neogotyckim, również bardzo charakterystycznym dla terenów ziemi chełmińskiej wzniesione zostały kościoły w Gryżlinach i Radomnie. Jedyną drewnianą świątynią jest kościół w Tylicach zbudowany w pierwszych latach XVIII w. Kościoły sytuowano najczęściej na wzniesieniach, stanowiły dominantę w krajobrazie. W sąsiedztwie kościołów zakładano cmentarze. Obiekty te, w odróżnieniu od innych grup architektury, charakteryzuje dobry stan zachowania.

Kolejnymi elementami istotnymi w pejzażu wsi były budynki użyteczności publicznej: szkoły wiejskie budowane już od XIX w.; poczty, sklepy, posterunki kolejowe oraz budynki usługowe, w tym kuźnie, karczmy, remizy, młyny. Są to budynki w większości jednokondygnacyjne, czasem na podmurówce, z gankami, wyróżniające się detalami architektonicznymi na tle typowej zabudowy mieszkaniowej. Charakteryzuje je szczególna lokalizacja – w centralnej części wsi.

Na terenie obecnej gminy Nowe Miasto Lubawskie znaczną część obszaru zajmowały majątki ziemskie. Zwykle tworzyły klucz i obejmowały część rezydencjonalną, tj. zespół pałacowo lub dworsko – parkowy (Gwiżdżiny, Jamielnik-Studa, Mała Nawra, Radomno) z kompleksem gospodarczym oraz szeregiem przynależnych folwarków, pracujących na potrzeby rezydencji, zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie siedziby dóbr. Folwarki składały się najczęściej z kolonii mieszkalnej, rządówki oraz zabudowań gospodarczych i inwentarskich, pojawiały się również zabudowania typu młyny, cegielnie itd. rzadziej zakładano niewielkie parki. Obok rozległych majątków ziemskich występowały również małe majątki - dobra, skupiające dwór, park i zabudowę folwarczną.

Podstawowy element zagospodarowania przestrzeni wsi stanowiła zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza. Typowy układ to zagroda z domem mieszkalnym od frontu i zabudowania gospodarcze w obrębie podwórka. Tradycyjne budownictwo to domy w większości drewniane, które pod koniec XIX w., a szczególnie po I wojnie światowej zostały zastąpione budynkami murowanymi z czerwonej cegły a niekiedy tynkowanymi. Wznoszone na planie prostokąta, w większości jednokondygnacyjne, nakryte dachem dwuspadowym (ceramicznym), ustawione zarówno kalenicowo jak i szczytowo do drogi. Dla większości domów typowe są opaski okienne i drzwiowe. Spotkać można również domy okazalsze, dwukondygnacyjne, na podmurówce, z wystawkami w partii dachowej z osobnym daszkiem dwuspadowym, z gankami, czasem kryte dachem naczółkowym.

Budynki gospodarcze były w większości drewniane lub murowano – drewniane, pojedynczo można spotkać szachulcowe. Najokazalsza zabudowa folwarczna występuje w obrębie folwarków i majątków, tu obok stajni, obór stawiano kuźnie, cegielnie, gorzelnie.

Integralną częścią zabudowy była zieleń, zakładana przy kościołach, obiektach użyteczności publicznej, na cmentarzach. W każdej zagrodzie zakładany był również ogród, obok warzywnego również ozdobny. Elementem zagospodarowania zielenią są również aleje przydrożne, bardzo charakterystyczne i czytelne w krajobrazie. Wprowadzane nakazem państwowym, w pierwszej kolejności zakładane były wzdłuż głównych tras komunikacyjnych, potem wzdłuż dróg o znaczeniu lokalnym. Towarzystwo również drogom łączącym majątki z folwarkami. Zwykle aleje dochodziły do granicy wsi. W zadrzewieniach alejowych stosowano gatunki drzew długowiecznych, dobrze znoszących tutejsze warunki klimatyczne, m.in. dąb, jesion, lipa, grab, klon, brzoza.

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie odnajdujemy także pewną liczbę cmentarzy – przykościelnych, parafialnych, rzymskokatolickich i ewangelickich. Cmentarze sytuowano najpierw przy kościołach, a od końca XVIII wieku lokalizowano je poza wsią. Zwykle otoczone były szpalerami drzew i cechował je regularny układ kwater. Obecnie, dawne mogiły w znacznej części zostały zatarte współczesnymi pochówkami.

OPIEKA NAD ZABYTKAMI

Gminna ewidencja zabytków zawiera spis 28 obiektów zabytkowych.

Zabytki nieruchomości

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie znajduje się dziewięć obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną wynikającą z ujęcia ich w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, i są to:

Tabela 37 Zabytki nieruchomości ujęte w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego

Lp.	Miejscowość	Numer	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu
1	Bratian	-	MŁYN (Z CZĘŚCIOWO ZACHOWANYM ORYGINALNYM WYPOSAŻENIEM)	A-4256	27.06.2003

			WRAZ Z UKŁADEM HYDROTECHNICZNYM I BEZPOŚREDNIM OTOCZENIEM BUDYNKU		
2	Bratian	-	ZAMEK /FRAGMENTY/	a-552	18.07.1961
3	Bratian	2	dom (DAWNY DWÓR)	a-1088	06.08.1968
4	Gryżliny	-	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. KAZIMIERZA KRÓLEWICZA WRAZ Z OTOCZENIEM	a-4494	23.01.2008
5	Gwiżdżiny	-	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY, W TYM DWÓR, PARK, BUD. GOSP.: GORZELNIA, SPICHLERZ-STAJNIA, BRAMA WRAZ Z OTOCZENIEM	A-4567	20.04.2011
6	Jamielnik	-	PARK DWORSKI	A-3941	21.12.1996
7	Radomno	-	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-3848	25.10.1995
8	Skarlin	-	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. BARTŁOMIEJA WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	a-1064	02.08.1968
9	Tylice	-	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	a-1065	02.08.1968

Źródło: Rejestr zabytków nieruchomości województwa warmińsko-mazurskiego

Według obowiązującej obecnie doktryny konserwatorskiej obiekty zabytkowe nie podlegają wartościowaniu. Wszystkie zabytki objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego podlegają takim samym standardom ochrony prawnej.

Tabela 38. Zabytki nieruchome zlokalizowane na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie wpisane do gminnej ewidencji zabytków

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	Data wpisu	Nr rejestru zabytków
1	Bratian dz. geod. nr według mapy	pozostałości zamku zakonnego	połowa XIV w.	A-552 z 18.07.1961 r.
2	Bratian, ul. Grunwaldzka 26, dawniej Bratian 2 dz. geod. nr 619/1	dwór, ob. dom	XVIII w.	A-1088 z 6.08.1968 r.
3	Bratian dz. geod. nr 254/21	młyn (z częściowo zachowanym oryginalnym wyposażeniem) wraz z układem hydrotechnicznym i bezpośrednim otoczeniem budynku	początek XX w.	A-4256 z 27.06.2003 r.
4	Bratian dz. geod. nr 3330/1	miejsce pamięci narodowej - pomnik	1949 r.	-
4a	Bratian dz. geod. nr 18/22 ul. Olsztyńska 6	ZESPÓŁ STACJI KOLEJOWEJ - budynek stacji z przylegającym budynkiem gospodarczym - wolnostojący budynek gospodarczy obok stacji (d. toalety)	1902 r.	-
5	Chroście dz. geod. nr 76	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	-
6	Gryżliny dz. geod. nr 67/5	kościół filialny p.w. Kazimierza Królewicza	1896-1897 r.	A-4494 z 23.01.2008 r.
7	Gryżliny dz. geod. nr 102	cmentarz ewangelicki, dawny	1897 r.	-
8	Gwiżdżiny dz. geod. nr	zespół dworsko- parkowofolwarczny,	początek XX	A-4567 z

	406/36; 406/32 (park); 419	w tym dwór, park, budynki gospodarcze: gorzelnia, spichlerz-stajnia, brama wraz z otoczeniem	w.	20.04.2011 r.
9	Gwiździny dz. geod. nr 193	cmentarz rzymskokatolicki, przykościelny	XIV w.	-
10	Gwiździny dz. geod. nr 171	cmentarz komunalny	połowa XIX w.	-
11	Jamielnik – Studa dz. geod. nr 351, 3098/3	zespół dworskofolwarczny (dwór, park, podwórze gospodarcze)	początek XX w.	park dworski - A-3941 z 21.12.1996 r.
12	Mała Nawra dz. geod. nr 244/23, 244/28	zespół dworskofolwarczny	początek XX w.	-
13	Nawra dz. geod. nr 376	miejsce pamięci narodowej	1962 r.	-
14	Radomno dz. geod. nr 131	kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa wraz z cmentarzem przykościelnym	1910 r.	A-3848 z 25.10.1995 r.
15	Radomno 11 dz. geod. nr 278/17, 278/15 (część parku), 278/20 (część parku)	zespół dworskofolwarczny (dwór, park, budynki gospodarcze w podwórzu)	początek XX w.	-
16	Radomno dz. geod. nr 258 i 259	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	połowa XIX w.	-
17	Skarlin dz. geod. nr 191	kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja wraz z cmentarzem przykościelnym	1. połowa XIV w.	A-1064 z 2.08.1968 r.
18	Skarlin dz. geod. nr 145 i 147/1	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	połowa XIX w.	-
19	Skarlin dz. geod. nr 113	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	-
20	Tylice dz. geod. nr 167	kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła wraz z cmentarzem przykościelnym	1700 – 1702 r.	A-1065 z 2.08.1968 r.
21	Tylice dz. geod. nr 44/2	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	połowa XIX w.	-
22	Tylice dz. geod. nr 530	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	-
23	droga nr 1299N, granica województwa (Brodnica) – Krotoszyny - Szwarcenowo – droga nr 1333N (Radomno)	aleja przydrożna na odcinku Jamielnik – skrzyżowanie do lasu (300m)	początek XX w.	-
24	droga nr 1315N, Jamielnik – Gryżliny – droga nr 1244N (Skarlin- Lękarty-Nowy Dwór)	aleja przydrożna na całej długości	początek XX w.	-
25	droga nr 1323N, Kacze Bagno - Sugajenko	aleja przydrożna na całej długości (w granicach gminy Nowe Miasto Lubawskie)	początek XX w.	-
26	droga nr 1333N, Ilawa – Radomno – Nowe Miasto	aleja przydrożna na odcinku Radomno – Nowy	początek XX w.	-

	Lubawskie	Dwór		
27	droga nr 1335N, Nowe Miasto Lubawskie – Mroczo – Słup – droga woj. nr 544	aleja przydrożna na całej długości (w granicach gminy Nowe Miasto Lubawskie)	początek XX w.	-

Źródło: Gminna ewidencja zabytków Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Gminy Nowe Miasto Lubawskie. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej.

Tabela 39. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
1	Bagno	29-52	I	9	-	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
2	Bagno	30-52	I	63	-	1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, średniowiecze
3	Bagno	29-52	II	15	-	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
4	Bagno	30-52	II	65	-	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
5	Bagno	29-52	III	16	-	śląd osadnictwa, epoka kamienia
6	Bagno	29-52	IV	18	-	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
7	Bratian	31-53	I	5	-	zamek, średniowiecze
8	Bratian	30-53	II	9	-	1/ osada, wczesna epoka żelaza 2/ osada, średniowiecze
9	Bratian	30-53	III	10	-	1/ cmentarzysko, okres wpływów rzymskich 2/ śląd osadnictwa, średniowiecze
10	Bratian	30-53	IV	11	-	osada, pradzieje
11	Bratian	30-53	V	12	-	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich
12	Bratian	30-53	VI	13	-	śląd osadnictwa, średniowiecze
13	Bratian (Kaczek)	30-53	VII	14	-	śląd osadnictwa, nowożytność
14	Bratian (Kaczek)	30-53	VIII	15	-	osada, średniowiecze
15	Bratian (Kaczek)	30-53	IX	16	-	grodzisko, średniowiecze
16	Bratian (Kaczek)	30-53	X	17	-	1/ osada, okres wędrówek ludów 2/ osada, średniowiecze
17	Bratian (Kaczek)	30-53	XI	18	-	1/ osada, okres wpływów rzymskich 2/ osada, średniowiecze 3/ śląd osadnictwa, okres nowożytny
18	Bratian (Kaczek)	30-53	XII	19	-	1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, średniowiecze
19	Bratian	31-53	XIV	2	-	1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze

						2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
20	Bratian	31-53	XV	3	-	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
21	Bratian	31-53	XVI	4	-	grodzisko, średniowiecze
22	Bratian	31-53	XVII	6	-	ślad osadnictwa, średniowiecze
23	Bratian	31-53	XVIII	7	-	ślad osadnictwa, średniowiecze
24	Bratian	30-53	XIX	30	-	ślad osadnictwa, średniowiecze
25	Bratian	31-53	XIX	19	-	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
26	Bratian	30-53	XX	31	-	ślad osadnictwa, średniowiecze
26a	Bratian	30-53	XXIII	32	-	1/ ślad osadniczy, pradzieje 2/ ślad osadniczy, okres późnośredniowieczny/ wczesnonowożytny 3/ cmentarz rzymskokatolicki, okres nowożytny 4/ b. cmentarz rzymskokatolicki, okres współczesny
27	Chroście	30-52	I	53	-	osada, średniowiecze
28	Chroście	30-52	II	54	-	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich 2/ osada, średniowiecze
29	Chroście	30-52	III	55	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ osada, wczesna epoka żelaza
30	Chroście	30-52	IV	56	-	osada, wczesna epoka żelaza
31	Chroście	30-52	V	57	-	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
32	Chroście	30-52	VI	61	-	osada, średniowiecze
33	Chroście	30-52	VII	68	-	ślad osadnictwa, neolit
34	Chroście	30-52	-	79	-	ślad osadnictwa, neolit [dane archiwalne]
35	Chroście	30-53	IX	7	-	ślad osadnictwa, pradzieje
36	Chroście	30-53	X	8	-	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
37	Gryżliny	30-52	I	6	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ osada, wczesne średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, średniowiecze
38	Gryżliny	30-52	II	7	-	1/ osada, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
39	Gryżliny	30-52	III	8	-	1/ osada, wczesna epoka żelaza

						2/ osada, wczesne średniowiecze
40	Gryżliny	30-52	IV	10	-	1/ osada, średniowiecze 2/ osada, nowożytność
41	Gryżliny	30-52	V	11	-	osada, średniowiecze
42	Gryżliny	30-52	VI	12	-	1/ osada, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
43	Gryżliny	30-52	VII	13	-	osada, średniowiecze
44	Gryżliny	30-52	VIII	39	-	osada, średniowiecze
45	Gryżliny	30-52	IX	64	-	ślad osadnictwa, neolit
46	Gryżliny	30-52	X	66	-	osada, średniowiecze
47	Gryżliny	30-52	XI	67	-	osada, średniowiecze
48	Gwiździny	32-53	II	23	-	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, wczesne średniowiecze
49	Gwiździny	32-53	III	24	-	osada, średniowiecze
50	Gwiździny	32-53	IV	25	-	osada, średniowiecze
51	Gwiździny	32-53	V	26	-	ślad osadnictwa, neolit
52	Gwiździny	32-53	VI	27	-	osada, średniowiecze
53	Gwiździny	32-53	VII	28	-	osada, wczesne średniowiecze
54	Gwiździny	32-53	VIII	42	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ osada, średniowiecze
55	Gwiździny	32-53	IX	43	-	osada, średniowiecze
56	Gwiździny	32-53	X	44	-	osada, średniowiecze
57	Gwiździny	32-53	XI	57	-	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
58	Gwiździny	32-53	XII	22	-	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich 2/ osada, wczesne średniowiecze
59	Gwiździny	32-53	XIII	59	-	osada, średniowiecze
60	Gwiździny	32-53	XIV	60	-	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich 2/ osada, średniowiecze
61	Gwiździny	32-53	XV	61	-	osada, średniowiecze
62	Gwiździny	32-53	XVI	62	-	osada, średniowiecze
63	Gwiździny	32-53	XVII	63	-	osada, wczesne średniowiecze
64	Gwiździny	32-53	XVIII	64	-	osada, średniowiecze
65	Jamielnik	29-52	I	8	-	ślad osadnictwa, pradzieje
66	Jamielnik	29-52	II	10	-	osada, późne średniowiecze
67	Jamielnik	29-52	III	11	-	osada, późne średniowiecze
68	Jamielnik	29-52	IV	12	-	osada, późne średniowiecze
69	Jamielnik	29-52	V	13	-	ślad osadnictwa, epoka kamienia
70	Jamielnik	29-52	VI	14	-	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
71	Lekarty	30-52	I	1	-	osada, średniowiecze
72	Lekarty	30-52	II	3	-	ślad osadnictwa, neolit
73	Lekarty	30-52	III	4	-	1/ osada, neolit

						2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
74	Lekarty	30-52	IV	9	-	osada, wczesne średniowiecze
75	Lekarty	30-51	V	12	-	ślad osadnictwa, okres nowożytny
76	Lekarty	30-51	VI	13	-	ślad osadnictwa, okres nowożytny
77	Lekarty	30-51	VII	14	-	ślad osadnictwa, okres nowożytny
78	Lekarty	30-51	VIII	15	-	osada, chronologia nieokreślona
79	Nawra	31-52	I	1	-	osada, wczesna epoka żelaza
80	Nawra	31-52	II	2	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ osada, wczesna epoka żelaza
81	Nawra	31-52	III	3	-	osada, wczesne średniowiecze
82	Nawra	31-52	IV	4	-	ślad osadnictwa, neolit
83	Nawra	31-52	V	40	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
84	Nawra	31-52	VI	41	-	osada, wczesne średniowiecze
85	Nawra	31-52	VII	42	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ osada, wczesna epoka żelaza 3/ osada, okres wpływów rzymskich 4/ osada, średniowiecze
86	Nawra	31-52	VIII	43	-	ślad osadnictwa, neolit
87	Nawra	31-52	IX	51	-	osada, wczesna epoka żelaza
88	Nawra	31-52	X	52	-	ślad osadnictwa, pradzieje
89	Nawra	31-52	XI	53	-	cmentarzysko, wczesna epoka żelaza
90	Nawra	31-52	XII	54	-	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
91	Nawra	31-52	XIII	55	-	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
92	Nawra	31-52	XIV	56	-	1/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza 2/ osada, średniowiecze
93	Nawra	31-52	XV	57	-	ślad osadnictwa, neolit
94	Nawra	31-52	XVI	58	-	osada, średniowiecze
95	Nawra	31-52	XVII	59	-	osada, średniowiecze
96	Nawra	31-52	XVIII	61	-	cmentarzysko, pradzieje [dane archiwalne]
97	Nowy Dwór	30-52	III	2	-	ślad osadnictwa, neolit
98	Nowy Dwór	30-52	IV	5	-	ślad osadnictwa, starożytność
99	Nowy Dwór	30-52	V	19	-	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
100	Nowy Dwór	30-52	VI	20	-	ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
101	Nowy Dwór	30-52	VII	21	-	osada, średniowiecze
102	Nowy Dwór	30-52	VIII	37	-	osada, wczesne średniowiecze

103	Nowy Dwór	30-52	IX	38	-	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
104	Nowy Dwór	30-52	X	40	-	osada, średniowiecze
105	Nowy Dwór	30-52	XI	41	-	śląd osadnictwa, neolit
106	Nowy Dwór	30-52	XII	42	-	1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, średniowiecze
107	Nowy Dwór	30-52	XIII	43	-	osada, wczesne średniowiecze
108	Nowy Dwór	30-52	XIV	44	-	1/ osada, neolit 2/ osada, wczesna epoka żelaza 3/ osada, średniowiecze
109	Nowy Dwór	30-52	XV	45	-	1/ śląd osadnictwa, neolit 2/ śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza
110	Nowy Dwór	30-52	XVI	46	-	śląd osadnictwa, neolit
111	Nowy Dwór	30-52	XVII	48	-	śląd osadnictwa, neolit
112	Nowy Dwór	30-52	XVIII	50	-	śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza
113	Nowy Dwór	30-52	XIX	51	-	śląd osadnictwa, pradzieje
114	Nowy Dwór	30-52	XX	52	-	osada, średniowiecze
115	Nowy Dwór	30-52	XXI	59	-	osada, średniowiecze
116	Nowy Dwór	30-52	XXII	60	-	osada, średniowiecze
117	Nowy Dwór	30-52	XXIII	69	-	osada, średniowiecze
118	Nowy Dwór	30-52	XXIV	70	-	osada, średniowiecze
119	Nowy Dwór	30-52	XXV	71	-	osada, średniowiecze
120	Nowy Dwór	30-52	XXVI	72	-	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
121	Nowy Dwór	30-52	XXVII	73	-	1/ osada, wczesna epoka żelaza 2/ osada, wczesne średniowiecze
122	Nowy Dwór	30-52	XXVIII	74	-	śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza
123	Nowy Dwór	30-52	-	75	-	śląd osadnictwa, neolit [dane archiwalne]
124	Nowy Dwór	30-52	-	76	-	śląd osadnictwa, neolit [dane archiwalne]
125	Nowy Dwór (Pikówka)	30-52	-	77	-	śląd osadnictwa, epoka kamienia [dane archiwalne]
126	Nowy Dwór	30-52	-	78	-	skarb, wczesna epoka żelaza [dane archiwalne]
127	Nowy Dwór	30-52	-	80	-	skarb, wczesna epoka żelaza [dane archiwalne]
128	Nowy Dwór	30-52	-	81	-	1/ śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza 2/ śląd osadnictwa, średniowiecze [dane archiwalne]
129	Nowy Dwór	30-52	-	82	-	śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza [dane archiwalne]
130	Nowy Dwór (Pikówka)	30-52	II	47	-	1/ grodzisko, wczesna epoka żelaza 2/ osada, średniowiecze
131	Nowy Dwór Bratiański	30-52	I	49	C-061 z 26.04.69	Grodzisko „Szaniec”, wczesne średniowiecze
132	Pacółtowo	31-53	I	13	-	śląd osadnictwa, średniowiecze

133	Pacółtowo	31-53	II	14	-	śląd osadnictwa, średniowiecze
134	Pacółtowo	31-53	III	35	-	śląd osadnictwa, średniowiecze
135	Pacółtowo	31-53	IV	36	-	1/ śląd osadnictwa, średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, okres nowożytny
136	Pacółtowo	31-53	V	43	-	śląd osadnictwa, średniowiecze
137	Radomno	29-52	I	26	C-088 z 30.12.69	grodzisko, wczesne średniowiecze
138	Radomno	30-52	X	58	-	1/ śląd osadnictwa, neolit 2/ osada, wczesne średniowiecze 3/ osada, średniowiecze
139	Radomno	30-52	XI	62	-	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, średniowiecze
140	Radomno	29-52	XII	20	-	śląd osadnictwa, epoka kamienia
141	Radomno	29-52	XIII	21	-	osada, wczesne średniowiecze
142	Radomno	29-52	XIV	22	-	osada, późne średniowiecze
143	Radomno	29-52	XV	23	-	osada, późne średniowiecze
144	Radomno	29-52	XVI	24	-	1/ osada, późne średniowiecze 2/ osada, okres nowożytny
145	Radomno	29-52	XVII	25	-	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze 2/ osada, okres nowożytny
146	Radomno	29-52	XVIII	28	-	znalezisko luźne, wczesne średniowiecze [dane archiwalne]
147	Radomno	29-52	XIX	17	-	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
148	Radomno	29-52	XX	19	-	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, okres nowożytny
149	Radomno	30-53	XXI	1	-	1/ śląd osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, wczesne średniowiecze
150	Radomno (Ruda)	30-53	XXII	2	-	1/ śląd osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, okres wpływów rzymskich 3/ osada, średniowiecze
151	Radomno (Ruda)	30-53	XXIII	3	-	1/ osada, okres wpływów rzymskich 2/ osada, średniowiecze
152	Radomno (Pustki)	30-53	XXIV	4	-	1/ śląd osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, pradzieje
153	Radomno (Pustki)	30-53	XXV	5	-	osada, okres wpływów rzymskich
154	Radomno (Pustki)	30-53	XXVI	6	-	osada, okres wpływów rzymskich
155	Skarlin	30-52	I	14	-	osada, średniowiecze

156	Skarlin	30-52	II	15	-	osada, średniowiecze
157	Skarlin	30-52	III	16	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, średniowiecze
158	Skarlin	30-52	IV	17	-	śląd osadnictwa, neolit
159	Skarlin	30-52	V	18	-	osada, średniowiecze
160	Skarlin	30-52	VI	22	-	osada, średniowiecze
161	Skarlin	30-52	VII	23	-	śląd osadnictwa, neolit
162	Skarlin	30-52	VIII	24	-	osada, średniowiecze
163	Skarlin	30-52	IX	25	-	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
164	Skarlin	30-52	X	26	-	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
165	Skarlin	30-52	XI	27	-	śląd osadnictwa, neolit
166	Skarlin	30-52	XII	28	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
167	Skarlin	30-52	XIII	29	-	osada, wczesne średniowiecze
168	Skarlin	30-52	XIV	30	-	osada, wczesna epoka żelaza
169	Skarlin	30-52	XV	31	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza 3/ ślad osadnictwa, średniowiecze
170	Skarlin	30-52	XVI	32	-	śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
171	Skarlin	30-52	XVII	33	-	śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza
172	Skarlin	30-52	XVIII	34	-	osada, średniowiecze
173	Skarlin	30-52	XIX	35	-	śląd osadnictwa, neolit
174	Skarlin	30-52	XX	36	-	1/ ślad osadnictwa, neolit 2/ ślad osadnictwa, pradzieje 3/ osada, średniowiecze
175	Skarlin	31-51	XXI	1	-	śląd osadnictwa, nowożytność
176	Skarlin	31-51	XXII	2	-	1/ ślad osadnictwa, starożytność 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
177	Skarlin	31-51	XXIII	3	-	śląd osadnictwa, okres nowożytny
178	Skarlin	30-51	XXIV	4	-	śląd osadnictwa, okres nowożytny
179	Skarlin	30-51	XXV	5	-	śląd osadnictwa, okres nowożytny
180	Skarlin	30-51	XXVI	6	-	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia – wczesna epoka żelaza 2/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
181	Skarlin	30-51	XXVII	7	-	1/ ślad osadnictwa, pradzieje

						2/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
182	Skarlin	30-51	XXVIII	8	-	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ osada, średniowiecze – okres nowożytny
183	Skarlin	30-51	XXIX	9	-	osada, okres nowożytny, XVII-XVIII w.
184	Skarlin	30-51	XXX	10	-	1/ osada, wczesna epoka żelaza 2/ osada, średniowiecze – okres nowożytny
185	Skarlin	30-51	XXXI	11	-	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
186	Tylice	31-53	I	41	-	cementarzysko, wczesna epoka żelaza [dane archiwalne]
187	Tylice	31-53	II	42	-	grodzisko, wczesne średniowiecze [dane archiwalne]
188	Tylice	32-54	II	76	-	ślad osadnictwa, pradziej lub średniowiecze
189	Tylice	32-54	III	75	-	ślad osadnictwa, pradziej lub średniowiecze
190	Tylice	32-53	V	2	-	ślad osadnictwa, neolit
191	Tylice	31-53	VI	15	-	osada, średniowiecze
192	Tylice	31-53	VII	16	-	ślad osadnictwa, średniowiecze
193	Tylice	31-53	VIII	17	-	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ osada, nowożytność
194	Tylice	31-53	IX	18	-	ślad osadnictwa, średniowiecze
195	Tylice	31-53	X	30	-	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
196	Tylice	31-53	XI	31	-	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
197	Tylice	31-53	XII	32	-	ślad osadnictwa, średniowiecze
198	Tylice	31-53	XIII	33	-	ślad osadnictwa, nowożytność
199	Tylice	31-53	XIV	34	-	ślad osadnictwa, nowożytność
200	Tylice	31-53	XV	37	-	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
201	Wonna (miejscowość z terenu sąsiedniej gminy, ale stanowisko położone jest na obszarze gminy Nowe Miasto Lubawskie)	29-52	II	3	-	1/ osada, epoka kamienia 2/ osada, wczesna epoka żelaza 3/ ślad osadnictwa, pradziej 4/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze

Źródło: Gminna ewidencja zabytków Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 40 Stare cmentarze na terenie gminy

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1	Chrośle dz. geod. nr 76	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	-
2	Gryżliny dz. geod. nr 102	cmentarz ewangelicki, dawny	1897 r.	-
3	Gwiździny dz. geod. nr 171	cmentarz komunalny	połowa XIX w.	-
4	Gwiździny dz. geod. nr 193	cmentarz rzymskokatolicki, przykościelny	XIV w.	-
5	Radomno dz. geod. nr 258 i 259	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	połowa XIX w.	-
6	Skarlin dz. geod. nr 145 i 147/1	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	połowa XIX w.	-
7	Skarlin dz. geod. nr 113	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	-
8	Tylice dz. geod. nr 530	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	-
9	Tylice dz. geod. nr 44/2	cmentarz rzymskokatolicki, parafialny	połowa XIX w.	-

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych i waloryzacji zabytków nieruchomości wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie wśród obiektów zabytkowych przeważają zabytkowe cmentarze, budowle sakralne oraz obiekty tworzące dawne zespoły dworsko-folwarczne. Ochroną objęte są także obiekty przemysłowe, aleje przydrożne, miejsca pamięci narodowej a także wybrane przykłady architektury mieszkalnej.

Zasady ochrony środowiska kulturowego

Przedmiotem ochrony są zachowane elementy historycznej struktury przestrzennej gminy Nowe Miasto Lubawskie obejmujące: zachowane zespoły obiektów bądź obiekty, w tym również cmentarze poza istniejącą zabudową wsi, a także elementy świadczące o ciągłości historycznej osadnictwa na terenie gminy w postaci:

- stanowisk archeologicznych posiadających własną formę krajobrazową (grodziska),
- stanowisk archeologicznych nie posiadających własnej formy krajobrazowej.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie” ustala następujące kierunki i zasady ochrony zasobów kulturowych:

a) w odniesieniu do zespołów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków, ochronę z mocy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2022, poz. 840) obejmującą:

Bratian:

- zamek – ruiny nr rejestru (A-552)
- dom nr 2 (dawny dwór) wraz z najbliższym otoczeniem nr rejestru (A-1088)
- młyn (z częściowo zachowanym oryginalnym wyposażeniem) wraz z układem hydrotechnicznym i bezpośrednim otoczeniem budynku nr rejestru (A-4256).

Gryżliny

- kościół filialny p.w. Kazimierza Królewicza (A-4494)

Gwiździny

- zespół dworsko-parkowo-folwarczny, w tym dwór, park, bud. gosp.: gorzelnia, spichlerz-stajnia, brama wraz z otoczeniem nr rejestru (A-4567)

Jamielnik – Studa – - park podworski z aleją wierzbową i lipową nr rejestru (A-3941)

Radomno

- kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa wraz z cmentarzem przykościelnym w granicach ogrodzenia nr rejestru (A-3848)
- grodzisko na działce nr 3091/1, nr rejestru C-088

Skarlin

- kościół parafialny pw. Św. Bartłomieja wraz z cmentarzem przykościelnym nr rejestru (A-1064)

Tylice

- kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła wraz z cmentarzem przykościelnym nr rejestru (A-1065)
- Nowy Dwór Bratiański
- grodzisko „Szaniec”, wczesne średniowiecze nr rejestru C-061
- Radomno
- grodzisko, wczesne średniowiecze, nr rejestru C-088

Dominującymi kierunkami działań architektoniczno-urbanistycznych są w odniesieniu do w/w zespołów i obiektów – konserwacja i rewaloryzacja.

Zagospodarowanie zabytków na cele użytkowe, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań przy zabytkach musi się odbywać zgodnie z cytowaną wyżej ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

b) w odniesieniu do stanowisk archeologicznych posiadających własną formę krajobrazową w Nowym Dworze i Radomnie, pełną ochronę, zwłaszcza przed działalnością inżynierską, budowlaną oraz zachowanie istniejącego układu topograficznego,

c) w odniesieniu do zachowanych elementów o wartości kulturowej, tj. zespołów dworsko-parkowych, kościołów nie wpisanych do rejestru zabytków, dawnych szkół, plebani, leśniczówek, poczt, obiektów dwornych, obiektów techniki na:

- utrzymanie istniejącej zabudowy w należyłym stanie technicznym z dopuszczeniem zmiany funkcji obiektu z zastrzeżeniem dostosowania nowej funkcji i nowego programu użytkowego do uwarunkowań wynikających z maksymalnej ochrony zachowanych elementów historycznych (zarówno kompozycji architektonicznej jak i detalu architektonicznego), a tam gdzie jest to możliwe na odtworzeniu bądź nawiązaniu do historycznej kompozycji (wysokość, kształt, układ eksponowanych elewacji, kształt dachu, rozmieszczenie, wielkość i proporcje otworów, zewnętrzny detal architektoniczny). Podnoszenie standardu wyposażenia techniczoużytkowego, a także podnoszenie standardu funkcjonalnego uwzględniać musi maksymalną ochronę zachowanych historycznych detali architektonicznych i wyposażenia wnętrz (o ile występują),
- zachowaniu historycznych relacji przestrzennych i obiektów wspomagających (np. zabudowa gospodarcza przy szkołach), oraz zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których obiekty te są zlokalizowane,
- utrzymaniu jednej własności ze zleceniem odstąpienia od podziałów własnościowych, a tam gdzie jest to możliwe na przywróceniu jedności władania (własności) zespołów dworsko-parkowych,

d) w odniesieniu do parków podworskich na:

- utrzymaniu, a tam, gdzie jest to możliwe na odtworzeniu układu kompozycyjnego i hydrograficznego,
- pielęgnacji i konserwacji zieleni z uzupełnieniami i nowymi nasadzeniami na podstawie specjalistycznych dokumentacji,
- zachowaniu i konserwacji historycznych elementów małej architektury, np. ogrodzeń, bram itp. obowiązuje ochrona układu przestrzennego i historycznego sposobu zagospodarowania, ochrona zabytkowego drzewostanu, ochrona historycznych elementów małej architektury tj. ogrodzeń itp.

e) w odniesieniu do cmentarzy na:

- zakazie lokalizacji obiektów i urządzeń kolidującą z pierwotną funkcją,
- ochronie zachowanych elementów z uporządkowaniem i podkreśleniem symboliki miejsca, w tym m. in. utrzymanie bądź uczytelnienie układu dróg, alei, kwater, ochronę nagrobków, krzyży, kapliczek i ogrodzeń oraz zachowanego drzewostanu,

f) w odniesieniu do zabudowy mieszkaniowej (domów, chat) oraz zabudowy gospodarczej, w tym również folwarcznej, na utrzymaniu w należyłym stanie technicznym z dopuszczeniem modernizacji z zachowaniem elementów historycznych (zarówno kompozycji architektonicznej, jak i detalu architektonicznego) mających na celu podniesienie standardów funkcjonalno-technicznych. W przypadku realizowania inwestycji na obszarze stanowiska archeologicznego, znajdującego się w ewidencji zabytków AZP, prace ziemne należy poprzedzić weryfikacyjnymi sondażowymi badaniami archeologicznymi; ich wyniki pozwolą na zajęcie stanowiska konserwatorskiego do zagospodarowania terenu.

W obrębie historycznych parków i cmentarzy zakazuje się zmian układu przestrzennego (aleje, nasadzenia, kwatery), wycinki starodrzewu, likwidacji historycznych elementów małej architektury, a w przypadku cmentarzy także zabytkowych nagrobków.

Wszelkie prace inwestycyjne dotyczące zabytkowych parków i cmentarzy należy poprzedzić właściwą dokumentacją konserwatorską, prowadzoną do określenia uwarunkowań historycznych i możliwości dalszego użytkowania.

Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Nowe Miasto Lubawskie, nie wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego a ujętych w gminnej ewidencji zabytków zawiera załącznik do zarządzenia Wójta Gminy Nowe Miasto Lubawskie w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków gminy Nowe Miasto Lubawskie. Wykaz obiektów zawartych w GEZ zamieszczono w części I Studium zatytułowanej „Uwarunkowania”

Zgodnie z Ustawą Prawo budowlane roboty budowlane, wykonywane przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków wymagają pozwolenia na budowę, a na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymagają dokonania zgłoszenia, przy czym do wniosku o pozwolenie na budowę oraz do zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela 41 Aleje figurujące w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1	droga nr 1299N, granica województwa (Brodnica) – Krotoszyny – Szwarcenowo – droga nr 1333N (Radomno)	aleja przydrożna na odcinku Jamielnik – skrzyżowanie do lasu (300m)	początek XX w.	-
2	droga nr 1315N, Jamielnik – Gryżliny – droga nr 1244N (Skarlin-Lękarty-Nowy Dwór)	aleja przydrożna na całej długości	początek XX w.	-
3	droga nr 1323N, Kacze Bagno - Sugajenko	aleja przydrożna na całej długości (w granicach gminy Nowe Miasto Lubawskie)	początek XX w.	-
4	droga nr 1333N, Iława – Radomno – Nowe Miasto Lubawskie	aleja przydrożna na odcinku Radomno – Nowy Dwór	początek XX w.	-
5	droga nr 1335N, Nowe Miasto Lubawskie – Mroczno – Słup – droga woj. nr 544	aleja przydrożna na całej długości (w granicach gminy Nowe Miasto Lubawskie)	początek XX w.	-

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Ochrona w/w alei powinna polegać na pielęgnacji i konserwacji drzew z uzupełnieniami i nowymi nasadzeniami na podstawie specjalistycznych dokumentacji.

W przypadku kolizji wymogów ochrony krajobrazu kulturowego z wymogami bezpieczeństwa ruchu drogowego i potrzeby modernizacji dróg, decyzję należy podjąć na podstawie specjalistycznej dokumentacji w porozumieniu z Regionalnym dyrektorem Ochrony Środowiska oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6 Sport, rekreacja i turystyka

6.1 Infrastruktura sportowo-rekreacyjna i warunki do jej rozwoju

Na terenie gminy znajdują się 4 hale sportowe przy Zespole Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie, Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Jamielniku, Szkole Podstawowej im. ks. Kazimierza Wróblewskiego w Gwiździnach oraz Szkole Podstawowej w Radomnie. Na terenie sali sportowej w Bratianie dostępna jest ścianka wspinaczkowa. Wszystkie sale udostępniane są mieszkańcom po godzinach pracy szkoły, po wcześniejszym dokonaniu rezerwacji.

Mieszkańcy do dyspozycji mają bogatą ofertę sportową. W godzinach popołudniowych oraz wieczornych skorzystać można z infrastruktury sportowej należącej do:

- 1) Zespołu Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie,
- 2) Zespołu Szkół im. Jana Pawła II w Jamielniku,
- 3) Szkoły Podstawowej w Radomnie,
- 4) Szkoły Podstawowej im. Ks. Kazimierza Wróblewskiego w Gwiździnach.

Gminne Centrum Kultury w Mszanowie oferuje mieszkańcom szereg zajęć sportowych, takich jak: Letni Charytatywny Maraton Zumba Fitness, Niedzielną Ligą Piłkarską na Orliku, Niedzielne Bieganie Rekreacyjne, VI Europejski Tydzień Sportu dla Wszystkich czy Igrzyska Wsi.

Dodatkowo skorzystać można ze ścianki wspinaczkowej w Zespole Szkół w Bratianie oraz z Obiektu Sportowego ORLIK 2012 w Bratianie, na którym odbywają się takie wydarzenia jak: Artystyczne Lato czy Liga Orlika. Pozostałe obiekty sportowe na terenie Gminy to:

- 1) boisko wielofunkcyjne w Jamielniku,
- 2) boisko trawiaste w Jamielniku,
- 3) boisko trawiaste w Radomnie,
- 4) boisko trawiaste w Skarlinie,
- 5) boisko trawiaste w Bratianie,
- 6) boisko trawiaste w Tylicach,
- 7) boisko trawiaste w Gwiździnach,
- 8) boisko trawiaste w Mszanowie,
- 9) boisko trawiaste w Chroślu.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie w swej infrastrukturze może się pochwalić odnowionymi boiskami sportowymi – z których najatrakcyjniejsze to boisko wielofunkcyjne ze skocznią w dal i bieżnią w Jamielniku oraz obiekt sportowy ORLIK w Bratianie, stanowiący centrum aktywności sportowej i rekreacyjnej. Kompleks jest otwarty dla mieszkańców gminy i gości od marca do listopada. Pełni również rolę boiska treningowego dla drużyn piłkarskich z terenu gminy Nowe Miasto Lubawskie. Na ORLIKU odbywają się zajęcia sportowe i sportowo-rekreacyjne prowadzone przez profesjonalnego instruktora. W 2021 roku, ze względu na ograniczenia spowodowane epidemią COVID-19, kompleks ORLIK działał w ograniczonym zakresie – zgodnie z wytycznym Ministerstwa Zdrowia i Głównego Inspektora Sanitarnego. W 2021 roku Gminne Centrum Kultury pozyskało dofinansowanie na wynagrodzenie dla animatora z fundacji ORŁY SPORTU – wypłacane bezpośrednio dla Animatora.

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie znaleźć można wiele rzek, rzeczek i strumieni. Sześć z nich jest na tyle dużych, że można po nich urządzać wyprawy kajakowe. Większość z tych rzek jest dosyć dzika. Wiele zakrętów, zwisające nisko nad lustrem wody gałęzie, krzewy i inne podobne atrakcje, zapewnią kajakarzom wiele niezapomnianych wrażeń i dużą porcję adrenaliny. Rzeki spławne to Drwęca, Wel, Struga, Skarlanka i Kakaj. Ponadto na terenie Gminy występuje znaczna ilość jezior, z których najważniejsze to: Fabryczne, Gryźliny, Górne, Lekarty, Radomno, Skarlin, Studa, Środkowe i Wieczorki.

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie można znaleźć wiele urokliwych i malowniczych miejsc. Są też punkty, gdzie przemawia historia i inne, gdzie można znaleźć ciekawe okazy przyrody. Aby ułatwić pieszym turystom poruszanie się w terenie i dotarcie do takich miejsc, wytyczono i oznakowano szlaki turystyczne. Są to:

- 1) Szlak żółty - (w rejestrach PTTK oznaczony jako TO-231) prowadzi z Torunia, wzdłuż doliny Drwęcy, przez Pojezierze Brodnickie do Radomna, skąd jego przedłużenie prowadzi na teren Pojezierza Iławskiego. Szlak żółty jest fragmentem szlaku europejskiego łączącego Niemcy i Litwę, który oznaczony jest w międzynarodowych spisach kodem E-11, a przez teren Polski wiedzie od Słubic po Ogrodniki. Szlak „wkracza” na teren Gminy u zachodnich brzegów Jeziora Skarlińskiego (ok. 147 km od Torunia, ok. 20 km od wsi Ostrowite i ok. 13 km od wsi Łąkorek). Od rozwidlenia

szos z Nowego Miasta Lubawskiego do Biskupca Pomorskiego i Łąkorza szlak wiedzie polną drogą ok. 2 km do wsi Skarlin. Na początku tego odcinka rozległy widok na wydłużoną rynną Jeziora Skarlińskiego. W centrum wsi za kościołem, na rozwidleniu szos. szlak skręca w lewo i drogą wśród pól doprowadza po kolejnych 2,5 km do wsi Lekarty. Tu znaki opuszczają szosę i kierują się polną drogą na północny wschód, w kierunku widocznego w dole jeziora Gryżliny, a następnie wzdłuż południowego brzegu jeziora na wschód do wsi o tej samej nazwie. Z Gryżlin szlak prowadzi od kościoła drogą wśród pól, dalej na wschód i północny wschód. Po przekroczeniu nasypu rozebranej linii kolejowej Ława - Nowe Miasto Lubawskie dochodzi od zachodu do Radomna. W Radomnie (160 km licząc od Torunia i 13 km od wejścia na teren Gminy) szlak prowadzi na południowy skraj jeziora Radomno. Następnie wschodnim brzegiem południowej zatoki tegoż jeziora aż do mostu na wschodniej zatoce jeziora Radomno. Poprzez most na jeziorze wiedzie do osady Nowy Ostrów i po ok. 1 km opuszcza teren Gminy. Przez wieś Radomno przebiega trasa Camino Polaco – Droga Polska, będąca częścią szlaku pielgrzymkowego Drogi Św. Jakuba prowadzącej do katedry Santiago de Compostella w Hiszpanii. Oznakowanie szlaku to niebieskie kwadraty z umieszczoną na nich stylizowaną żółtą muszlą św. Jakuba. Szlak żółty po opuszczeniu terenu gminy Nowe Miasto Lubawskie po ok. 9 km. trasą wzdłuż rzeczki Rudej, leśniczówki Katarzynki, jezior Czerwonego i Łackiego, cały czas wśród lasów, doprowadza do Ławy. Przez teren Gminy szlak żółty biegnie na przestrzeni ok. 15 km.

- 2) Szlak czerwony (w rejestrach PTTK oznaczony jest jako TO-2215) - łączy Nowe Miasto Lubawskie z opisanym wyżej żółtym szlakiem doliny Drwęcy, a poprzez ten szlak z Pojezierzem Brodnickim i Pojezierzem Ławskim. Szlak prowadzi z Nowego Miasta Lubawskiego do Radomna i liczy ok. 13 km. Szlak zaczyna się w pobliżu byłej stacji PKP Nowe Miasto Lubawskie, gdzie obecnie jest dworzec autobusowy i niemal od razu, po ok. 1 km, wkracza na teren Gminy. Przez pierwsze 3 km prowadzi cały czas w górę szosą do Nawry. W wielu miejscach m.in. z placu u stóp pomnika poległych i pomordowanych w II wojnie światowej roztaczają się rozległe widoki na dolinę Drwęcy. Ok. 2 km za Nawrą skręca w prawo i polną drogą, pofalowanym terenem, poprzez pola, niewielkie laski i łąki wiedzie na północ do Nowego Dworu Bratiańskiego. Stąd znowu szosą poprzez Chrośle prowadzi dalej na północ do centrum wsi Radomno.

Szlak Kopernikowski w województwie warmińsko-mazurskim –biegnie śladami podróży Mikołaja Kopernika po województwie warmińsko-mazurskim, głównie w granicach historycznej Warmii. Podążając Szlakiem Kopernikowskim docieramy do miejsc, w których uczony przebywał w różnych momentach swojego życia. Najpierw był to – jak już wspomniano – Lidzbark Warmiński (1503-1510), a czasami Elbląg, ostatecznie zaś Frombork (1510-1543), gdzie miała siedzibę kapituła warmińska. Kopernik odwiedzał też Olsztyn (1516-1521) i Pieniężno (1517-1519) oraz Braniewo (1520) i Tolkmicko (1519). Pod koniec życia składał ważne wizyty w Lubawie (1539) i przy okazji w Orniecie (1538-1539). W Dobrym Mieście, Olsztynku czy Nowym Mieście Lubawskim bywał wielokrotnie, gdy np. jechał do Lubawy lub dalej – do Torunia i Krakowa, i zapewne zatrzymywał się tam, aby zjeść posiłek czy odpocząć. W związku z tymi podróżami na jego trasie znalazły się również miejscowości leżące obecnie w granicach Gminy Nowe Miasto Lubawskie. Szlak Kopernikowski pokrywa się bowiem z przebiegiem drogi DK 15. Na trasie Szlaku Kopernikowskiego znajdziemy więc ruiny klasztoru w Łąkach Bratiańskich, dalej zaś, w Bratianie: stary dworzec kolejowy, fragmenty murów zamku krzyżackiego u ujścia rzeki Wel do Drwęcy oraz pomnik ofiar mordu hitlerowskiego (przy DK15 w kierunku Lubawy).

Na przystani kajakowej na rzece Drwęcy w Mszanowie mieszkańcy oraz turyści mogą korzystać z pływającego pomostu, placu z miejscem na ognisko oraz kontenera sanitarnego. Ten punkt na mapie turystycznej Gminy powstał w ramach projektu pt. *Gmina Nowe Miasto Lubawskie na straży bogactwa bioróżnorodności* w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Na koniec 2021 r. na terenie Gminy było zarejestrowanych 13 gospodarstw agroturystycznych (w tym 6 sezonowych i 7 całorocznych), z tego 5 położonych jest w Lekartach. Liczba gospodarstw agroturystycznych wzrosła o 4 w stosunku do 2020 roku.

6.2 Atrakcyjność turystyczna

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest terenem bardzo atrakcyjnym turystycznie – głównie ze względu na uwarunkowania przyrodnicze i zabytki.

Tereny Gminy Nowe Miasto Lubawskie obfitują zarówno w urokliwe i malownicze miejsca, jak i te, które stanowią ważny punkt Województwa pod względem historycznym lub przyrodniczym. Aby ułatwić turystom oraz miejscowym dotarcie do tych miejsc, wyznaczono szlaki turystyczne. Przez tereny Gminy przebiegają trzy szlaki: szlak pieszy żółty, szlak pieszy czerwony oraz Gminny Szlak Camino De Santiago.

Poza pieszą formą przemieszczania się na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie, turyści oraz mieszkańcy mogą korzystać ze szlaków wodnych. Na terenie Gminy można znaleźć kilka rzek, które są przystosowane do wypraw kajakowych, są to:

- 1) **Rzeka Drwęca** – liczy 207 km, w dodatku szlak przedłużany jest o 10 km odcinek Wisły do centrum Torunia. Drwęca wpływa na teren Gminy Nowe Miasto Lubawskie na 68,5 km swojego biegu, w pobliżu wsi Pustki. Przepływa przez wschodnią część gminy, przyjmując na jej terenie dwa dopływy, które również tworzą strukturę szlaków wodnych. Na 71 km biegu Drwęcy, z prawej strony wpływa Ruda (Struga Radomno), natomiast w Bratianie na 74,5 km, z lewej strony wpływa największy dopływ Drwęcy i atrakcyjny szlak kajakowy – Wel. Drwęca opuszcza Gminę na granicy wsi Mszanowo i Nowego Miasta Lubawskiego po 9.5 km biegu – na swoim 78 km.
- 2) **Rzeka Wel** – liczy 95,8 km i jest jednym z najatrakcyjniejszych szlaków kajakowych na pojezierzach. Główną atrakcją szlaku jest szereg odcinków o górskiej specyfice, gdzie rzeka osiąga stosunkowo wysoki spadek, występują liczne bystrza oraz inne trudności. Na teren gminy Wel wpływa tam, gdzie rzeka dzieli się na dwie odnogi: Lewa, zwana Bałwanką wpływa do gminy ok. 0,5 km poniżej mostu na szosie Mroczenko – Grodziczno i płynie wśród łąk i szuwarów otoczonych lasem. Bałwanka dopływa po ok. 1,5 km do Jeziora Fabrycznego zwanego także Tylickim lub Przebocz. Trudny do odnalezienia wypływ w północno-wschodniej części jeziora wyprowadza szlak z Gminy Nowe Miasto Lubawskie. Wkrótce (1,1 km) rzeczka łączy się z prawym, silnie meandrującym, odgałęzieniem rzeki Wel, które płynie przez teren sąsiedniej Gminy Grodziczno. Po minięciu wsi Kuligi, poniżej wsi Jakubkowo, ok. 6 km przed ujściem do Drwęcy, Wel wpływa ponownie na teren Gminy Nowe Miasto Lubawskie. Początkowo przez las, a potem wśród zabudowań wsi Kaczek. Wel dopływa do Bratiana, gdzie wpada do Drwęcy.
- 3) **Rzeka Struga** – zwana również Struga Radomno lub Ruda. Wypływa z mokradła położonego w lasach na południe od Iławy. Liczy łącznie ok. 15,7 km długości i jest spławna od Jeziora Łąckiego. Ze względu na trudny dojazd do tego jeziora, najwygodniej jednak rozpocząć spływ w Radomnie.
- 4) **Rzeka Skarlanka** – Mająca 37 km długości Skarlanka jest głównym ciekim malowniczego Pojezierza Brodnickiego, odwadniającym większość jego jezior. Tworzy też malowniczy szlak kajakowy, którego początek znajduje się na Jeziorze Skarlińskim.
- 5) **Rzeka Kakaj** – Gmina Nowe Miasto Lubawskie może też być punktem wypadowym do rozpoczęcia spływu mało znanym szlakiem rzeczki Kakaj (Laka). Jest on mało uczęszczany, trudny, ale piękny pod względem przyrodniczym. Rzeczka odwadnia niewielkie, malownicze jeziora położone w lasach północnej części Pojezierza Brodnickiego.

Istotnym punktem turystyki wodnej na terenie gminy jest **Przystań w Mszanowie**, zbudowana w 2012 roku, która w swoim obrębie posiada zadaszoną wiatę, pole namiotowe, wyznaczone miejsce na ognisko oraz tablice informacyjne. Ponadto amatorzy „dwóch kółek” na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie mogą korzystać z tras możliwych do pokonania rowerem (łącznie 9 km ścieżek rowerowych będących w zarządzie gminy, GUS 2021). Niemniej jednak, w 2022 r. ukończono budowę ścieżki rowerowej po byłej linii kolejowej nr 260 Nowe Miasto Lubawskie – Zajączkowo Lubawskie na odcinku Pacółtowo – Tyliczki (granica gminy). Długość nowej ścieżki na terenie gminy to 5,2 km.

Przez teren Gminy Nowe Miasto Lubawskie przebiega również jedna nieformalna trasa rowerowa, wytyczona przez społeczność portalu mojrower.pl: Jamielnik – Nowe Miasto Lubawskie – Boleszyn, która liczy 34,5 km. Pomiędzy wycieczkami pieszymi, rowerowymi i kajakowymi warto zatrzymać się w celu zwiedzania okolicy, każdy amator poznawania nowych, ciekawych miejsc znajdzie dla siebie odpowiednie miejsce na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie. W obrębie Gminy Nowe Miasto Lubawskie znajduje się wiele różnych atrakcji turystycznych.

Tabela 42 Atrakcje turystyczne Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Miejscowość	Atrakcje
Gwiździny	Zespół podworski
	Gorzelnia
	Spichlerz i suszarnia zboża
	Kościół parafialny p.w. Św. Jana Bosco
	Cmentarz parafialny

	Obóz pracy przymusowej
	Zespół podworski
	Szkoła podstawowa
Tylice	Zespół podworski
	Kościół parafialny p.w. Michała Archanioła
	Cmentarz parafialny, figura św. Michała Archanioła
	Domy (nr 17, 20, 21, 39, 43, 44, 49, 60)
	Cmentarz pobaptysterski
Mszanowo	Zespół podworski pochodzący z końca XIX wieku (Dwór, Gorzelnia, Park)
Kaczek	Pozostałości po młynie wodnym na rzece Wel
	Chaty (nr 11, nr 13)
Bratian	Ruiny zamku krzyżackiego
	Dawny dwór
	Cmentarz ewangelicki
	Młyn
	Budynki (Stacja kolejowa z 1902 roku, Szkoła z początku XX wieku, Dom nr 5 z 1901 r., Dom nr 46 z 3-ciej ćwierci XIX wieku)
Chroście	Budynki (szkoła - zbudowana na początku XX wieku, Dom nr 2 - zbudowany w końcu XIX wieku, Dom nr 5 - zbudowany w końcu XIX wieku)
Skarlin	Kościół parafialny p.w. Św. Bartłomieja. Zbudowany ok. 1330 roku
	Cmentarz ewangelicki
	Nagrobki ofiar II wojny światowej
	Kuźnia zbudowana na początku XX wieku
	Zabudowa wsi (Dom nr 4 - Budynek zbudowany na początku XX wieku, Dom nr 18 zbudowany w II połowie XIX wieku, Dom nr 22 - Zbudowany w II połowie XIX wieku, Dom nr 26 - Zbudowany w połowie XIX wieku, Dom nr 30 - Zbudowany w połowie XIX wieku, Dom nr 34 - Zbudowany w połowie XIX wieku, Dom nr 38 - Zbudowany w połowie XIX wieku, Dom nr 41 - Zbudowany w połowie XIX wieku, drewniany i otynkowany. Dom nr 52 - Zbudowany w połowie XIX wieku, Dom nr 65 - Zbudowany na przełomie XIX i XX wieku, Dom nr 84 - Dawna szkoła. Zbudowany na początku XX wieku)
Pustki	Szkoła zbudowana w II połowie XIX wieku
	PUSTKI – RUDA, dawny folwark biskupów chełmińskich
	PUSTKI - RUDA, zespół podworski
Lekarty	Zabudowa wsi (Dom nr 1 - zbudowany na początku XX wieku, Dom nr 2 - zbudowany w końcu XIX wieku. Dom nr 4 - zbudowany w połowie XIX wieku, Dom nr 139 - zbudowany w końcu XIX wieku, Dom nr 10 - zbudowany w końcu XIX wieku, Dom nr 13 - zbudowany na początku XX wieku, Dom nr 15 - zbudowany w połowie XIX wieku, Dom nr 31 - zbudowany w 1914 r.).
Gryżliny	Zespół podworski
	Kościół p.w. Św. Kazimierza
	Cmentarz ewangelicki
	Szkoła, zbudowana w roku 1899 na terenie zespołu podworskiego
Radomno	Zespół podworski wraz z zabudowaniami gospodarczymi
	Kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa
	Zabudowania (Dworzec kolejowy - zbudowany w roku 1902, Szkoła - zbudowana na początku XX wieku, Plebania - zbudowana na początku XX wieku, Dom nr 16 - zbudowany w końcu XIX wieku, Dom nr 75 - zbudowany na początku XX wieku).
Bagno	Pałac, zbudowany w końcu XIX w.
Jamielnik	Budynki (dworzec kolejowy - zbudowany w roku 1902, Budynek dawnej komory celnej - zbudowany po I wojnie światowej, Szkoła - zbudowana na początku XX wieku, Dom nr 33 - zbudowany w połowie XIX, Dom nr 88 - zbudowany w połowie XIX wieku)

Zespół podworski - dwór i park z początku XIX wieku

Obiekty turystyczne w Gminie Nowe Miasto Lubawskie

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie nie funkcjonują hotele, motele i pensjonaty oraz inne obiekty noclegowe krótkotrwałego zakwaterowania objęte ogólnopolskimi statystykami.

Miejsca noclegowe oferuje natomiast:

- 1) **ZAJAZD „WROTA MAZUR”** to położony w malowniczej okolicy obiekt usytuowany 2 km od centrum Nowego Miasta Lubawskiego, oferujący całoroczne noclegi w komfortowych pokojach. Obiekt dysponuje 14 miejscami w pokojach dostosowanych do potrzeb klienta. Pokoje z osobnym wejściem, łazienką oraz dostępem do Internetu, w obiekcie sala telewizyjna, taras i dozorowany parking. W lokalu WROTA MAZUR istnieje możliwość organizacji szkoleń – sala konferencyjna.
- 2) **BOGDANIEC** – cztery domki oraz "stara chata" (stara tylko z zewnątrz). Także basen, boisko do siatkówki i miejsce na ognisko. Jest możliwość rozbicia namiotu lub ustawienia przyczepy campingowej. Obok jezioro i las.
- 3) **U BABCI I DZIADKA** – 2 domki, 16 m², obiad lub wyżywienie we własnym zakresie, dobrze wyposażona kuchnia. Kajak, łódka, ognisko, grill. Polana w lesie.
- 4) **MALINOWA CHATA** – 3 pokoje dwuosobowe. Pokoje zajmują całe piętro budynku, które jest wyłącznie do dyspozycji gości. Jeden pokój posiada łazienkę. Pozostałe dwa pokoje mają łazienkę znajdującą się w hallu oraz balkon z widokiem na jezioro. Do dyspozycji gości jest aneks kuchenny z pełnym wyposażeniem, TV satelitarna, grill, huśtawka, meble ogrodowe, własny pomost i do dyspozycji łódka, parking, teren ogrodzony.
- 5) **Teresa i Zygfryd Sulej** – do dyspozycji 3 pokoje każdy wyposażony w: telewizor, komputer (dostęp do bezprzewodowego Internetu). Całodzienne wyżywienie lub wyżywienie we własnym zakresie, dobrze wyposażona kuchnia. Grill, miejsce zabaw dla dzieci, parking, rowery. Istnieje możliwość zabrania własnych zwierząt. Blisko las i jezioro, dogodne warunki do wędkowania.
- 6) **GOSPODARSTWO ROLNE** – obiekt całoroczny wyposażony w 5 pokoi sypialnych (3 pokoje 3 os; 2 pokoje 4 os), salon z kominkiem, pokój do organizowania konferencji, 2 kuchnie z pełnym wyposażeniem do przygotowywania posiłków lub możliwość zamówienia cateringu, 4 toalety. Wszystkie pokoje są wyposażone w TV, w całym obiekcie jest bezprzewodowy Internet, przy domu parking dla gości, miejsce na ognisko i grilla,
- 7) **PAWIE OCZKO (dom weselny) w Tylicach** – oferujący 380 m² salę weselną oraz miejsca noclegowe,
- 8) **RANCZO SIELANKA** w Jamielniku – goście mają tu do dyspozycji bezpłatne rowery oraz dostęp do basenu. Na terenie obiektu znajduje się piękny ogród, w którym udostępniamy sprzęt do grillowania.

Wskaźniki potencjału turystycznego

Poniżej przedstawiono mierniki potencjału turystycznego dla powiatu nowomiejskiego, województwa warmińsko-mazurskiego i Polski. W tym zakresie przedstawiono następujące wskaźniki:

- miejsca noclegowe na 1000 ludności,
- miejsca noclegowe całoroczne na 1000 ludności,
- stopień wykorzystania miejsc noclegowych,
- noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców.

Tabela 43 Wskaźniki potencjału turystycznego powiatu nowomiejskiego na tle województwa warmińsko-mazurskiego i Polski w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
	Miejsca noclegowe na 1000 ludności				
powiat nowomiejski	7,16	7,00	8,20	7,77	7,81
woj. warmińsko-mazurskie	28,44	28,51	30,15	28,18	27,54
Polska	20,14	20,79	21,51	20,21	20,55
	Miejsca noclegowe całoroczne na 1000 ludności				
powiat nowomiejski	2,49	2,31	3,51	3,20	3,21
woj. warmińsko-mazurskie	16,11	16,60	17,30	16,57	16,09
Polska	13,86	14,62	15,08	14,34	14,68

	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych				
powiat nowomiejski	22,0	18,0	15,0	7,8	7,9
woj. warmińsko-mazurskie	30,9	31,5	31,8	27,5	27,6
Polska	39,3	40,1	40,6	26,8	27,8
	noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców				
powiat nowomiejski	2 857	2 082	2 474	940	1 385
woj. warmińsko-mazurskie	19 040	19 850	20 927	15 859	17 411
Polska	17 483	18 514	19 449	11 669	14 588
	Turyci korzystający z noclegów na 1000 ludności				
powiat nowomiejski	56,35	61,73	75,92	37,54	44,82
woj. warmińsko-mazurskie	880,01	914,26	965,98	614,52	663,85
Polska	832,57	882,40	929,18	466,15	581,70

Źródło GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Analizując zmiany wartości wszystkich przedstawionych wskaźników można stwierdzić, iż poziom funkcji turystycznej w powiecie nowomiejskim na przestrzeni lat 2017-2021 nieco wzrósł. Liczba miejsc noclegowych na 1000 ludności w powiecie nowomiejskim wzrosła w porównaniu do 2017 r. o 9,07 pkt procentowych, natomiast stopień ich wykorzystania w okresie 2017-2020 wzrósł o 27,3 %.

Kolejny miernik określa wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, jak rozwój oferty, infrastruktury i prowadzone działania promocyjne przekładają się na zainteresowanie danym miejscem. Należy zwrócić uwagę, że na przełomie lat 2017-2021 liczba turystów korzystających z noclegów w powiecie nowomiejskim wahał się na przełomie lat. Drastyczny spadek odnotowano w roku 2020 (pierwszy rok pandemii COVID 19). Rok 2021 to nieznaczny wzrost liczby turystów w powiecie nowomiejskim.

7 Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

7.1 Studium i plany miejscowe – stopień pokrycia obszaru gminy i struktura przeznaczenia terenów

Pierwsze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie zostało uchwalone uchwałą nr XX/34/2000 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 11 grudnia 2000 r., zmienione uchwałą nr XXV/117/05 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 29 marca 2005 r. oraz uchwałą nr XXXII/182/2013 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 6 marca 2013 r., które obowiązują do dnia dzisiejszego.

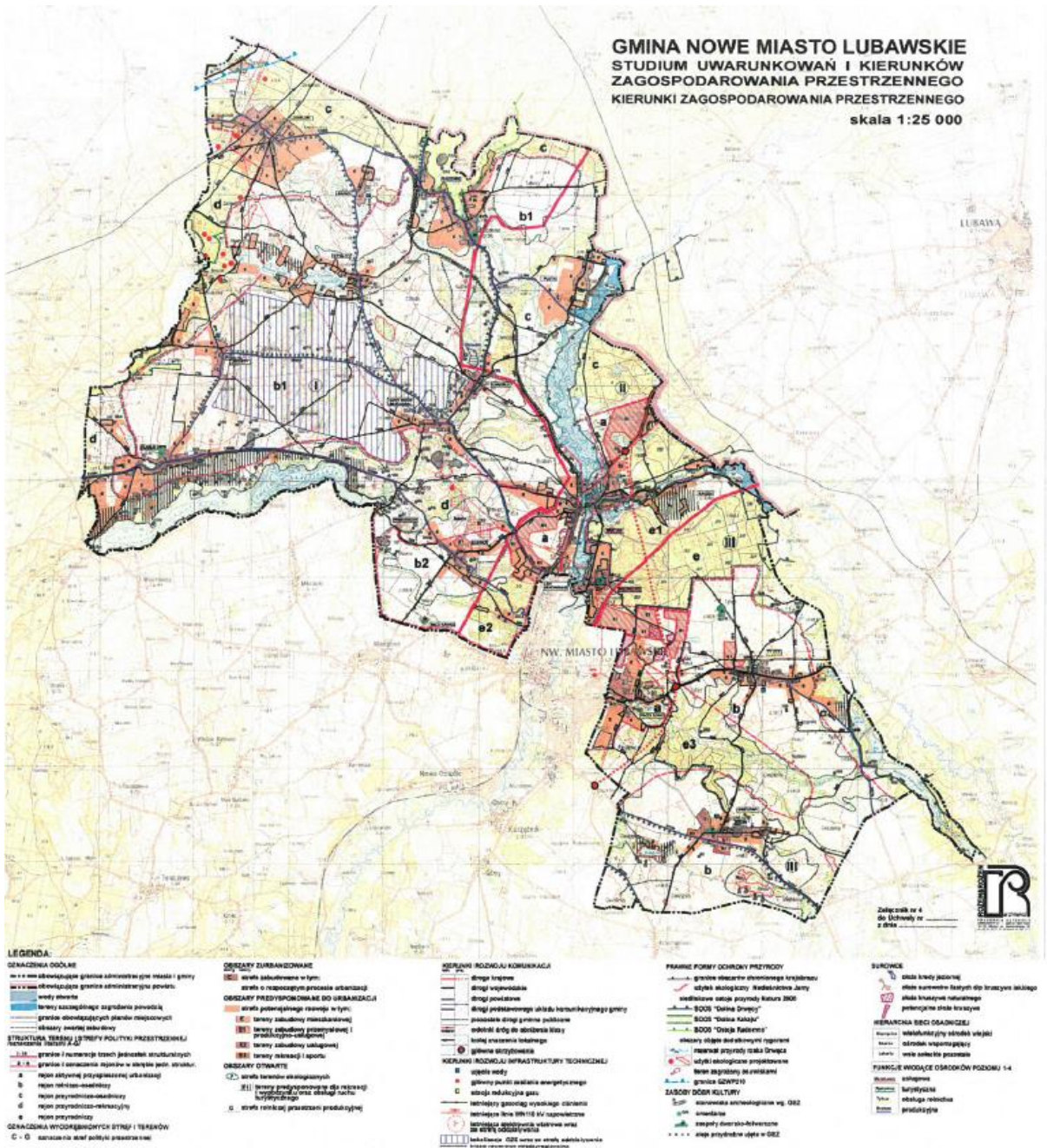
W dniu 15 lutego 2017 roku uchwałą nr XXVI/207/2017 Rada Gminy Nowe Miasto Lubawskie stwierdziła potrzebę oceny aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

W dniu 25 kwietnia 2018 r. uchwałą Nr XLI/320/2018 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie podjęła decyzję o przystąpieniu do sporządzenia częściowej zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie objęty jest zatem obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie, którego ostatnia zmiana została zatwierdzona Uchwałą Nr IX/70/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 25 lipca 2019 r.

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Rysunek 16 Kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Na obszarze Gminy Nowe Miasto Lubawskie na dzień 30 czerwca 2022 r. obowiązywało 90 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Przykłady uchwalonych i zmienianych w latach 2014-2022 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 44. Przykłady planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Lp.	Nazwa planu	Status aktu prawnego
1	Uchwała nr XL/368/2022 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 23.06.2022 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Lekarty	Obowiązujący
2	Uchwała nr XL/367/2022 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 23.06.2022 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Gwiździny	Obowiązujący
3	Uchwała nr XXXVIII/345/2022 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 29.03.2022 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Skarlin	Obowiązujący
4	Uchwała nr XXXVI/323/2022 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 27.01.2022 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Radomno	Obowiązujący
5	Uchwała nr XXXVI/324/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 27.01.2022 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Lekarty	Oczekujący na ogłoszenie w Dz.U.
6	Uchwała nr XXXII/290/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.10.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Nawra	Obowiązujący
7	Uchwała nr XXXII/289/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.10.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący
8	Uchwała nr XXXII/288/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.10.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący
9	Uchwała nr XXXII/287/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.10.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacółtowo	Obowiązujący
10	Uchwała nr XXXI/267/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.09.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Gryżliny	Obowiązujący
11	Uchwała nr XXIX/253/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 22.06.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacółtowo	Obowiązujący
12	Uchwała nr XXIX/252/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 22.06.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Radomno	Obowiązujący
13	Uchwała nr XXIX/251/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 22.06.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania	Obowiązujący

	przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Chrośle	
14	Uchwała nr XXIX/250/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 22.06.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacótkowo	Obowiązujący
15	Uchwała nr XXIX/249/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 22.06.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Lekarty	Obowiązujący
16	Uchwała nr XXIX/248/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 22.06.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący
17	Uchwała nr XXV/227/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 18.02.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacótkowo	Uchylony
18	Uchwała nr XXV/226/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 18.02.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Lekarty	Uchylony
19	Uchwała nr XXV/225/2021 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 18.02.2021 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Uchylony
20	Uchwała nr XX/166/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 23.07.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Skarlin	Obowiązujący
21	Uchwała nr XX/165/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 23.07.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Skarlin	Obowiązujący
22	Uchwała nr XIX/157/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 25.06.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacótkowo	Obowiązujący
23	Uchwała nr XVIII/146/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.05.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacótkowo	Obowiązujący
24	Uchwała nr XVIII/145/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.05.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacótkowo	Obowiązujący
25	Uchwała nr XVII/133/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 19.03.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący
26	Uchwała nr XVII/132/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 19.03.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacótkowo	Obowiązujący
27	Uchwała nr XVII/131/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 19.03.2020 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacótkowo	Obowiązujący
28	Uchwała nr X/82/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 31.10.2019 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania	Obowiązujący

	przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacółtowo	
29	Uchwała nr IX/72/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 25.07.2019 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacółtowo	Obowiązujący
30	Uchwała nr IX/71/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 25.07.2019 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacółtowo	Obowiązujący
31	Uchwała nr IX/70/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 25.07.2019 w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie	Obowiązujący
32	Uchwała nr VI/51/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 30.04.2019 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacółtowo	Obowiązujący
33	Uchwała nr XLV/353/2018 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 04.10.2018 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bagno	Obowiązujący
34	Uchwała nr XXXVII/290/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.12.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Pacółtowo	Obowiązujący
35	Uchwała nr XXXVI/289/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.12.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Radomno	Obowiązujący
36	Uchwała nr XXXVI/288/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.12.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Skarlin	Obowiązujący
37	Uchwała nr XXXVI/287/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.12.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Gryżliny	Obowiązujący
38	Uchwała nr XXXV/277/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.11.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu w części miejscowości Radomno, gmina Nowe Miasto Lubawskie	Obowiązujący
39	Uchwała nr XXXIV/265/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 17.10.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu w części miejscowości Łąki Bratiańskie, gmina Nowe Miasto Lubawskie	Obowiązujący
40	Uchwała nr XXXIV/264/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 17.10.2017 w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Skarlin	Obowiązujący
41	Uchwała nr XXIX/225/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.04.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący
42	Uchwała nr XXIX/224/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 28.04.2017 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bagno	Obowiązujący
43	Uchwała nr XXVI/205/2017 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 15.02.2017 w sprawie uchwalenia częściowej zmiany	Obowiązujący

	miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Radomno	
44	Uchwała nr XXII/167/2016 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 28.09.2016 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Skarlin	Obowiązujący
45	Uchwała nr XXII/166/2016 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 28.09.2016 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący
46	Uchwała nr III/17/2014 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 22.12.2014 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Radomno	Obowiązujący
47	Uchwała nr III/16/2014 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 22.12.2014 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący
48	Uchwała nr III/15/2014 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 22.12.2014 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto Lubawskie w obrębie geodezyjnym Bratian	Obowiązujący

Źródło: <https://bip.gminanml.pl/akty/58/typ/>

Dla obszarów, gdzie nie uchwalono planu zagospodarowania przestrzennego, wydaje się decyzje o warunkach zabudowy lub decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy w roku 2021 r. wynosiła 137 (nastąpił wzrost liczby wydanych decyzji o 9% w stosunku do 2020 roku).

Liczba wydanych decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego w roku 2021 wynosiła 26 (spadek liczby wydanych decyzji o 4% w stosunku do 2020 roku).

Wiodącą funkcją gospodarki Gminy Nowe Miasto Lubawskie jest rolnictwo, rozwijające się na bazie gospodarstw indywidualnych i zespołowych. Przemysł ogranicza się do kilkunastu podmiotów. Obszar gminy charakteryzuje się malowniczością, na którą składają się lasy, pagórki oraz jeziora o urozmaiconej linii brzegowej.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie charakteryzuje się ponad 70% udziałem użytków rolnych w ogólnej powierzchni gminy.

7.2 Zagospodarowanie przestrzenne, w tym stopień uzbrojenia terenu w infrastrukturę techniczną

Powierzchnia Gminy Nowe Miasto Lubawskie stanowi 138,5 km², co stanowi 20% terytorium powiatu nowomiejskiego.

Gmina dzieli się na sołectwa.

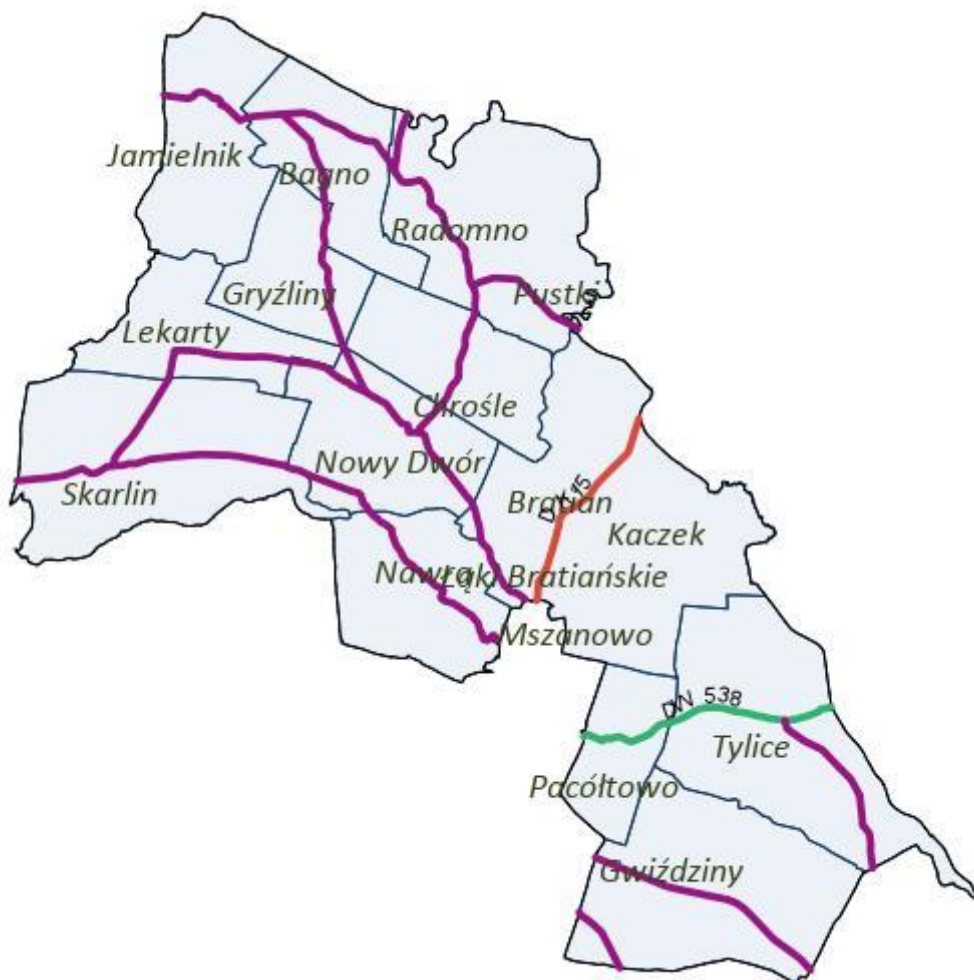
Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie utworzono następujące sołectwa we wsiach:

- 1) Bagno,
- 2) Bratian,
- 3) Chrośle,
- 4) Gryżliny,
- 5) Gwiździny,
- 6) Jamielnik,
- 7) Kaczek,
- 8) Lekarty,
- 9) Mszanowo, obejmujące również miejscowość Łąki Bratiańskie,
- 10) Nawra,
- 11) Nowy Dwór Bratiański,
- 12) Pacótkowo,
- 13) Pustki,
- 14) Radomno,

- 15) Skarlin,
- 16) Tylice.

Rolnictwo odgrywa bardzo ważną rolę w tworzeniu struktury gospodarczej tego terenu. Dobry rozwój rolnictwa na tym terenie związany jest głównie z korzystnymi warunkami przyrodniczymi, ze znacznymi zasobami siły roboczej oraz z wcześniejszym inwestowaniem w postaci obiektów inwentarskich i z zakresu infrastruktury technicznej.

Rysunek 17 Mapa jednostek pomocniczych Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Źródło: <https://docplayer.pl/docs-images/54/33609143/images/24-0.jpg>

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

I. Sieć wodociągowa

Zadanie zaopatrzenia w wodę mieszkańców Gminy Nowe Miasto Lubawskie i innych odbiorców prowadzi spółka komunalna – Zakład Usług Komunalnych w Mszanowie Sp. z o. o. Jest to spółka komunalna ze 100% udziałem gminy – realizująca zadania gminy z zakresu zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków oraz inne zadania zlecone.

Podstawowym zadaniem Zakładu Usług Komunalnych w Mszanowie Sp. z o.o. jest dostawa wody i odbiór ścieków na terenie gminy. Sprzedaż wody w roku 2021 wyniosła 297 017 m³ natomiast ilość ścieków odebranych od mieszkańców gminy kształtowała się na poziomie 59 332 m³. W 2021 roku przychód z tytułu wykonywania powyższych zadań wyniósł 1 569 425,23 zł.

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę polega na poborze, uzdatnianiu i dostarczaniu wody z 5 hydroforni znajdujących się w: Tylicach, Skarlinie, Gwiździnach, Mszanowie i Nawrze:

1) **Stacja wodociągowa w Tylicach**

Pobór wody następuje z ujęcia wody na stacji wodociągowej na działce nr 420/1 w miejscowości Tylice, za pomocą studni wierconej wybudowanej w 1973 roku. Zgodnie z pozwoleniem wodno-prawnym ważnym do końca 2019 roku, średni pobór wody wynosi 470 m³/d. Ujęcie stanowi zespół instalacji

technologicznych tj.: pompa głębinowa, 2 odżelaziacze, 4 pompy CR 16/40/AFA-BUBE, 2 areatory, agregat sprężarkowy, chlorator.

2) **Stacja wodociągowa w Skarlinie**

Pobór wody następuje z ujęcia wody na stacji wodociągowej na działce nr 439/1 w miejscowości Skarlin;

3) **Stacja wodociągowa w Gwiździnach**

Ujęcie wód podziemnych zlokalizowane jest na działkach nr 406/2 i 406/3 w miejscowości Gwiździny. Składa się z trzech studni wierconych, w których do eksploatacji jest ujęta warstwa wodonośna. Zgodnie z pozwoleniem wodno-prawnym ważnym do grudnia 2023 roku, średni pobór wody wynosi 198,0 m³/d. Ujęcie stanowi zespół instalacji technologicznych tj.: 4 zbiorniki hydroforowe, sprężarkę powietrzną oraz wodomierz. Hydrofornia zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Gwiździny oraz większość mieszkańców wsi Pacółtowo.

4) **Stacja wodociągowa w Mszanowie**

Pobór wody podziemnej ma miejsce na działce nr 1046/10 w miejscowości Mszanowo, za pomocą dwóch studni wierconych. Zgodnie z pozwoleniem wodno-prawnym ważnym do końca 2019 roku, średni pobór wody wynosi 480,0 m³/d. Ujęcie stanowi zespół pozostałych instalacji technologicznych tj.: 4 pompy II-ego stopnia, 2 zbiorniki retencyjne.

5) **Stacja wodociągowa w Nawrze**

Pobór wody podziemnej ma miejsce na działce nr 266/2 w miejscowości Nawra, za pomocą studni wierconej. Zgodnie z pozwoleniem wodno-prawnym ważnym do grudnia 2023 roku, średni pobór wody wynosi 171,0 m³/d. Ujęcie stanowi zespół instalacji technologicznych tj.: aerator, odżelaziacz, pompy II stopnia – 2 szt., zbiorniki hydroforowe.

Długość sieci wodociągowych (czynnej sieci rozdzielczej) na terenie Gminy wynosi 155,3 km. Sieć uzbrojona jest w hydranty ppoż. oraz zasuwy celem zapewnienia prawidłowej dostawy wody pod względem ilości i ciśnienia w przypadkach awarii.

Tabela 45 Wybrane dane statystyczne dotyczące gospodarki wodnej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
Woda dostarczana do wodociągu	dam ³	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Woda sprzedana z wodociągu ogółem	dam ³	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Woda sprzedana z wodociągu gospodarstwom domowym	dam ³	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	202,0	202,4	203,6	206,3	155,3
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	2 071	2 122	2 175	2 591	2 611
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	261,3	274,2	281,0	290,9	291,4
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	6 660	6 729	6 794	7 145	bd
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	31,9	33,4	34,2	35,2	35,2
% ludności korzystającej z sieci wodociągowej	%	81,4	81,9	82,4	86,0	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Z sieci wodociągowej korzysta 86% mieszkańców gminy. Liczba korzystająca z sieci wodociągowej wyniosła w 2021 r. 7145 osób

II. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych

Ścieki komunalne odprowadzane są w sposób zbiorowy i indywidualny:

1) zbiorowe odprowadzanie ścieków polega na odprowadzaniu ścieków systemem kanalizacji sanitarnej, do oczyszczalni ścieków w Nowym Mieście Lubawskim z gospodarstw domowych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w miejscowościach: Mszanowo, Bratian, Pacółtowo oraz Nawra Ustronie. W 2021 r. w Jamielniku wybudowano biologiczną modułową oczyszczalnię ścieków na 1000 mieszkańców w Jamielniku. Oczyszczalnia przeznaczona jest do oczyszczania ścieków o charakterze bytowo – gospodarczym. Przepustowość nominalna RLMBZT5 – 1717 [MRJ] ($Q_{d\dot{s}} = 150\text{m}^3/\text{d}$, $Q_{d\text{max}} = 200\text{ m}^3/\text{d}$). Ponadto, inwestycja została zaprojektowana i wybudowana w sposób umożliwiający ewentualną rozbudowę.

2) wywóz nieczystości płynnych z terenu działalności Zakładu: Mszanowo, Bratian, Nowy Dwór Bratiański, Łąki Bratiańskie, Bagno, Radomno, Nawra, Skarlin, Tylice, Pacółtowo, Chrośle, Gryżliny, Gwiździny, Kaczek, Lekarty, Pustki. W miejscowości Bagno zlokalizowany jest punkt zbiorczy łączący przyłącza kanalizacyjne z gospodarstw domowych okolicznych mieszkańców, następnie ścieki dowożone są wozami asenizacyjnymi do oczyszczalni ścieków w Nowym Mieście Lubawskim.

Łączna długość eksploatowanej sieci kanalizacyjnej wraz z przyłączami wynosi ok. 28,8 km. W systemie kanalizacji sanitarnej pracuje 6 przepompowni ścieków, znajdujących się w miejscowościach: Mszanowo (3 szt.), Bratian (3 szt.). Ścieki gromadzone w zbiornikach bezodpływowych odbierane są dwoma pojazdami asenizacyjnymi (6 m^3 , 7 m^3 , 9 m^3 i 11 m^3) i odprowadzane do oczyszczalni ścieków w Nowym Mieście Lubawskim.

Sieć kanalizacyjna w Mszanowie istnieje od 2010 r., w Bratianie od 2013 r., w Pacółtowie powstała na przestrzeni lat 2014-2015, natomiast w Nawrze wykonano sieć z podziałem na Małą Nawrę (2017 r.) i Nawrę Ustronie (2014 r.). Sieć kanalizacyjna, podobnie jak oczyszczalnia ścieków w Jamielniku, jest nowopowstałą infrastrukturą techniczną, zatem jej stan jest dobry i nie wymaga bieżących nakładów.

Wybudowano także nową sieć kanalizacyjną w Bagnie, powstałej jeszcze za czasów funkcjonowania PGR-u Bagno.

W celu pełnego zabezpieczenia dostaw wody i odbioru ścieków Zakład obok urządzeń i obiektów technologicznych posiada sprzęt specjalistyczny, tj. koparki, pojazdy asenizacyjne, a ponadto m.in. zagęszczarki, agregat prądotwórczy, sprzęt do lokalizacji przewodów, równiarki, kosiarkę rotacyjną.

Obok podstawowej działalności Zakład świadczy szereg usług pomocniczych m.in.: budowa sieci i przyłączy wodociągowych oraz kanalizacyjnych.

W porównaniu do istniejącej sieci wodociągowej sieć kanalizacji sanitarnej istnieje w ograniczonym zakresie.

W roku 2021 długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosiła 25,1 km. Charakterystykę sieci kanalizacyjnej na terenie gminy przedstawiono poniżej.

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie nie funkcjonuje oczyszczalnia ścieków.

Tabela 46 Wybrane dane statystyczne dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	25,2	25,2	25,2	25,2	25,2
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	536	547	552	621	626
ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam ³	56,7	62,4	63,6	59,4	55,3
ścieki oczyszczane odprowadzone	dam ³	57,0	62,0	64,0	59,0	59,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	2 257	2 300	2 324	2 544	bd
% ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	%	27,6	28,0	28,2	30,6	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Z sieci kanalizacyjnej korzysta obecnie ponad 30,6% mieszkańców Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 47 Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w Gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

		Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej	ogółem	%	12,5	12,5	12,4	12,2	16,2

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Stan wyposażenia obszarów gmin w sieć wodociągową i kanalizacyjną obrazuje m.in. wskaźnik długości sieci wodociągowej do długości sieci kanalizacyjnej. W 2021 r. wskaźnik ten wynosił 16,2% i jest niższy niż w województwie warmińsko –mazurskim (42,42%) tak jak i w Polsce (51,33%).

III. Odprowadzanie wód opadowych

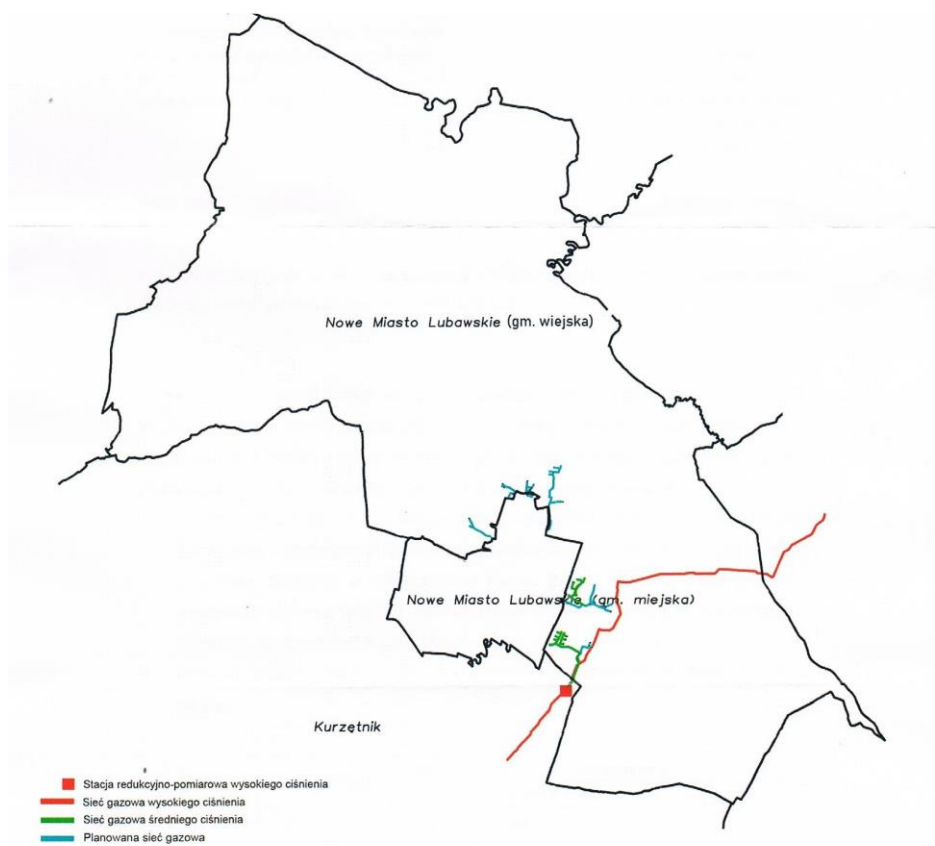
Wraz z realizacją nowych inwestycji (dotyczących m.in. sieci kanalizacyjnych, budowy dróg) realizowano jednocześnie budowę kanalizacji deszczowej (na terenie jednostek osadniczych w gminie). Funkcjonuje m.in. sieć kanalizacji deszczowej w ulicach: Szkolna, Kręta, Szeroka, Kwiatowa, Słoneczna, Sportowa, Nowa, Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Krótka i Wincentego Witosa w Jamielniku czy wzdłuż drogi gminnej w Radomnie.

IV. Sieć gazowa

Dystrybucją gazu na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie zajmuje się Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Olsztynie. Według stanu na wrzesień 2021 roku na terenie gminy odnotowano 21 przyłączy gazowych średniego ciśnienia. Sieć gazowa jest w dobrym stanie technicznym i może być źródłem gazu dla potencjalnych odbiorców znajdujących się na terenie objętym planem. Źródłem gazu dla gminy jest stacja redukcyjno-pomiarowa wysokiego ciśnienia o przepustowości Q-4000 m³/h znajdująca się w Gminie Kurzętnik, w miejscowości Kacze Bagno. Zasilana jest przez gazociąg wysokiego ciśnienia DN 250/300 relacji Lisewo – Kałduny o maksymalnym ciśnieniu roboczym 5,5 MPa.

Obecna infrastruktura gazowa na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie jest w dobrym stanie technicznym i pokrywa zgłaszane zapotrzebowanie na paliwo gazowe. Zgodnie ze zgłaszanym zainteresowaniem, następuje stopniowo dalsza rozbudowa sieci gazowej.

Schemat sieci gazowej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie przedstawiono na poniższym rysunku.

Źródło: Założenia do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 48 Podstawowe dane nt. sieci gazowej na terenie gminy (2021)

Rodzaj	Jednostka	Ilość
Sieć gazowa o średnim ciśnieniu bez przyłączy	m	5559
Sieć gazowa o wysokim ciśnieniu bez przyłączy	m	6543
Przyłącza gazowe do budynków ogółem	m	172
Przyłącza gazowe do budynków ogółem	szt.	21

Źródło: Założenia do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie

W przypadku sieci gazowych średniego ciśnienia, redukcja gazu do ciśnienia niskiego (wymaganego w miejscu dostawy dla odbiorcy) następuje na indywidualnych układach redukcyjno-pomiarowych zlokalizowanych u odbiorców na przyłączach gazowych. Sieć gazowa na terenie Gminy będzie rozbudowywana w miarę potrzeb, przy założeniu, że spełnione będą warunki opłacalności ekonomicznej. W przypadku istniejących warunków technicznych i ekonomicznych, nowi odbiorcy podłączeni będą do sieci gazowej zgodnie z obowiązującymi przepisami. Dla gazociągów obecnie istniejących oraz dla projektowanych gazociągów i przyłączy gazowych zastosowanie mają przepisy Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz.U. z 2013 r., poz. 640), w którym to Rozporządzeniu określono szerokość strefy kontrolowanej. W strefie kontrolowanej nie należy wznosić obiektów budowlanych, urządzać stałych składów i magazynów, sadzić drzew oraz podejmować działań mogących spowodować uszkodzenia gazociągu podczas jego użytkowania.

Plan rozwoju Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. na lata 2021 – 2024.

Wszelkie działania podejmowane obecnie przez PSG Sp. z o.o. w zakresie rozwoju i modernizacji sieci gazowej na terenie gminy mają na celu zagwarantowanie właściwego stanu technicznego infrastruktury gazowniczej, zagwarantowanie pewności i bezpieczeństwa dostaw gazu oraz możliwości dalszego rozwoju sieci gazowych w celu przyłączania nowych odbiorców. Rozbudowa sieci gazowej jest realizowana na bieżąco w miarę zgłaszanych potrzeb w ramach procesu przyłączeniowego a wszelkie inwestycje związane z rozbudową sieci gazowej będą realizowane w miarę występowania przyszłych potencjalnych odbiorców o

warunki techniczne podłączenia do sieci gazowej i spełniające warunek opłacalności ekonomicznej. Do roku 2024 planowane są następujące inwestycje:

- sieć gazowa w m. Łąki Bratiańskie: długość sieci: 955 m, rok budowy: 2024,
- sieć gazowa w m. Mszanowo: długość sieci: 3520 m, rok budowy: 2023/2024,
- sieć gazowa w m. Pacóftowo: długość sieci: 2443 m, rok budowy: 2022/2024,

Sieć gazowa wysokiego ciśnienia

Przez przedmiotowy teren nie przebiega przesyłowa sieć gazowa wysokiego ciśnienia. Uzgodniony przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki Plan Rozwoju GAZ-SYSTEM S.A. na lata 2020 - 2029 nie zakłada rozbudowy systemu przesyłowego na terenie gminy.

Tabela 49 Wybrane dane statystyczne dotyczące sieci gazowej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci ogółem	m	10 701	10 701	11 317	12 102	13 241
czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)	szt.	2	4	9	21	27
długość czynnej sieci ogółem w km na 100 km ²	-	7,7	7,7	8,2	8,7	9,6
odbiorcy gaz	gosp. domowe	0	0	8	17	25
zużycie gazu	MWh	0,0	0,0	119,5	220,9	413,2
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	0	0	26	54	bd
% ludności korzystającej z sieci gazowej	%	0,0	0,0	0,3	0,6	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

V. Sieć elektroenergetyczna

Dystrybucją energii elektrycznej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie zajmuje się ENERGA-OPERATOR S.A., Oddział w Toruniu. Obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie zasilany jest ze stacji GPZ Nowe Miasto Lubawskie, zlokalizowanej na terenie miasta. Na terenie gminy zlokalizowane są: • Napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV: Iława – Nowe Miasto Lubawskie, Podlasek – Iława, Brodnica Podgórz – Nowe Miasto Lubawskie. • Napowietrzne i wewnętrzne stacje transformatorowe 15/04 kV (140 szt.). Zgodnie z oceną i informacjami podanymi przez ENERGA-OPERATOR S.A., infrastruktura elektroenergetyczna na terenie Gminy jest w dobrym stanie technicznym oraz zapewnia zasilanie wszystkim zgłoszonym do przyłączenia obiektom. Moc zainstalowanych transformatorów w GPZ oraz stacjach transformatorowych pokrywa obecne zapotrzebowanie odbiorców na moc. Należy wziąć pod uwagę konieczność budowy nowych stacji i linii elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia, co związane jest z potrzebami przyszłych odbiorców, zgodnie z wydanymi przez ENERGA-OPERATOR S.A. warunkami przyłączenia do sieci oraz zawartymi umowami. Zgodnie z art. 7 ust. 8l. Ustawy Prawo Energetyczne (t.j. Dz. U. z 202 r., poz. 1385 ze zm.) przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją energii elektrycznej jest obowiązane sporządzać informacje dotyczące:

- ✓ podmiotów ubiegających się o przyłączenie źródeł do sieci elektroenergetycznej o napięciu znamionowym wyższym niż 1 kV, lokalizacji przyłączeń, mocy przyłączeniowej, rodzaju instalacji, dat wydania warunków przyłączenia, zawarcia umów o przyłączenie do sieci i rozpoczęcia dostarczania energii elektrycznej,
- ✓ wartości łącznej dostępnej mocy przyłączeniowej dla źródeł, a także planowanych zmian tych wartości w okresie kolejnych 5 lat od dnia ich publikacji, dla całej sieci przedsiębiorstwa o napięciu znamionowym powyżej 1 kV z podziałem na stacje elektroenergetyczne lub ich grupy wchodzące w skład sieci o napięciu znamionowym 110 kV i wyższym; wartość łącznej mocy przyłączeniowej jest pomniejszana o moc wynikającą z wydanych i ważnych warunków przyłączenia źródeł do sieci elektroenergetycznej - z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych lub innych informacji prawnie chronionych. Informacje te przedsiębiorstwo aktualizuje co najmniej raz na kwartał, uwzględniając dokonaną rozbudowę i modernizację sieci oraz realizowane i będące w trakcie realizacji przyłączenia oraz zamieszcza na swojej stronie internetowej.

Dostępne łączne moce przyłączeniowe dla **odbiorców** przyłączanych do sieci elektroenergetycznej ENERGA-OPERATOR S.A. o napięciu znamionowym powyżej 1 kV dla węzłów: grupy Iława, do której należy węzeł Nowe Miasto Lubawskie wynosi według stanu na III kw. 2021 r.: rok 2021: 0 MW, rok 2022: 0 MW, o

rok 2023: 0 MW, rok 2024: 0 MW, rok 2025: 0 MW, rok 2026: 25 MW. Dostępne łączne moce przyłączeniowe dla **źródeł** przyłączanych do sieci elektroenergetycznej ENERGA-OPERATOR S.A. o napięciu znamionowym powyżej 1 kV dla węzłów: grupy Ława, do której należy węzeł Nowe Miasto Lubawskie wynosi według stanu na III kw. 2021 r.: rok 2021: 0 MW, rok 2022: 0 MW, rok 2023: 0 MW, rok 2024: 0 MW, rok 2025: 0 MW, rok 2026: 0 MW.

Sieć elektroenergetyczna najwyższych napięć

Na obszarze Gminy Nowe Miasto Lubawskie Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. (PSE S.A.) nie posiadają stacji elektroenergetycznych najwyższych napięć oraz przez teren ten nie przebiegają linie najwyższych napięć. W horyzoncie 2030 roku PSE S.A. nie planują realizacji inwestycji związanych z budową infrastruktury elektroenergetycznej najwyższych napięć, która zlokalizowana byłaby na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Oświetlenie uliczne w Gminie Nowe Miasto Lubawskie

Zestawienie ilościowe istniejących punktów świetlnych na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie w tabeli.

Tabela 50 Zestawienie oprav oświetleniowych w Gminie Nowe Miasto Lubawskie

Lp.	Oprawy	Liczba
1	Sodowe	471
2	LED	364
	Suma	835

Źródło: UG Nowe Miasto Lubawskie

VI. Sieć ciepłownicza

W Gminie Nowe Miasto Lubawskie potrzeby cieplne pokrywane są ze źródeł energetyki indywidualnej. W skład kotłowni lokalnych wliczane są kotłownie wytwarzające ciepło dla potrzeb własnych obiektów użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych. Paliwem wykorzystywanym w tych kotłowniach jest węgiel kamienny, olej, gaz ziemny, biomasa. Istniejące zakłady dla potrzeb technologicznych posiadają własne kotłownie. Budynki użyteczności publicznej zasilane są przede wszystkim z kotłowni na pellet oraz olej opałowy. Paliwa te dostarczane są na podstawie umów z dostawcami zawieranymi zgodnie z prawem zamówień publicznych. Poniżej zestawiono kotłownie w budynkach użyteczności publicznej.

VII. Obsługa telekomunikacyjna

Obsługa telekomunikacyjna na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie przedstawia się następująco:

- zrealizowany jest system telefonii sieciowej szerokopasmowej,
- zlokalizowane są stacje telefonii komórkowej.

VIII. Gospodarka odpadami

Podstawą prawną regulującą gospodarowanie odpadami na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest „Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016- 2022”, jest to jeden z elementów służących do osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej państwa oraz wypełnienie wymogu ustawowego wyrażonego w nowej ustawie o odpadach. Obowiązująca ustawa o odpadach z dnia 14 grudnia 2012 r. (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 699 ze zm.) zniósł obowiązek opracowywania gminnych i powiatowych planów gospodarki odpadami.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie należy do regionu zachodniego gospodarowania odpadami komunalnymi w województwie warmińsko-mazurskim, co przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 19 Gospodarka odpadami komunalnymi w województwie warmińsko - mazurskim

Odbiór odpadów komunalnych z obszaru Gminy odbywa się za pośrednictwem Związku Gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego „Czyste Środowisko”. Dodatkowo, Związek odpowiedzialny jest za wywóz odpadów wielkogabarytowych oraz zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego. Swoim zasięgiem Związek obejmuje obszar około 3756,91 km² zamieszkiwany przez 218 225 tysięcy osób.

Obszar Związku Gmin obejmuje tereny o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Powyższy związek realizuje działania w ramach „Kompleksowego Programu Gospodarki Odpadami na terenie Związku Gmin „Czyste Środowisko”.

7.3 Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

Gospodarka nieruchomościami

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie obowiązuje Uchwała Nr VII/60/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 30 maja 2019 r. w sprawie przyjęcia *Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2019-2024* (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z 2019 r., poz. 2881).

Na dzień 31 grudnia 2021 r. Gmina posiadała 23 lokale o łącznej powierzchni użytkowej 974,19 m². W ciągu całego 2021 r. z zasobu mienia komunalnego nie zbyto żadnego lokalu na rzecz dotychczasowego najemcy. Lokale najemcom mogą być sprzedawane na dogodnych warunkach, tj. z 90% bonifikatą od ceny lokalu mieszkalnego, udzielaną na podstawie Uchwały Nr X/48/2011 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie udzielania bonifikaty oraz określenia warunków jej stosowania przy sprzedaży lokali mieszkalnych stanowiących własność gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego z 2011 r. Nr 149, poz. 2311). Z gminnego zasobu mieszkaniowego zdjęte są 2 lokale, położone w budynku mieszkalnym będącym w złym stanie technicznym. Lokale te nie będą przeznaczane do zasiedlenia.

Dokonywanie remontów i modernizacji posiadanego zasobu mieszkaniowego ma na celu utrzymanie go w stanie nie pogorszającym się.

Polityka czynszowa Gminy ukierunkowana została na uzyskiwanie stawek czynszu na poziomie zapewniającym pokrycie kosztów utrzymania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy. Proces zakładający docelowe pokrycie kosztów, z wpływów z czynszów powiązany jest z:

- ochroną najuboższych gospodarstw domowych poprzez system obniżek czynszu i pomocy w formie dodatków mieszkaniowych;
- stałą poprawą stanu technicznego mieszkaniowego zasobu Gminy, w tym działań w zakresie obniżenia kosztów jego utrzymania;
- systemową zamianą lokali, w celu racjonalnego zasiedlenia zasobu mieszkaniowego, uwzględniającego potrzeby rodzin i ich możliwości finansowe.

Założenia obranej strategii mieszkaniowej zmierzają w kierunku racjonalizacji źródeł finansowania gospodarki mieszkaniowej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie. Służą temu zmiany w zasadach zarządzania zasobem mieszkaniowym Gminy, urealnienie polityki czynszowej i prywatyzacja zasobu

7.4 Rewitalizacja (obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji, założenia i przedsięwzięcia rewitalizacyjne)

Dla terenu Gminy Nowe Miasto Lubawskie nie jest sporządzony program rewitalizacji.

7.5 Obszary zintegrowanego inwestowania i wykluczenia z inwestowania, obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego

Obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie zlokalizowany jest na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, na którym działała Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna. Strefa została ustanowiona na okres 20 lat Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. w sprawie ustanowienia warmińsko-mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej. Po ponad 20 latach funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE) w Polsce zaproponowano nowe narzędzie w zakresie zachęt dla inwestorów. Hasło „cała Polska Specjalną Strefą Ekonomiczną” zostało urzeczywistnione w 2018 r., kiedy w życie wszedł nowy program wsparcia – tzw. „Polska Strefa Inwestycji” (PSI), który stanowi rozszerzenie dotychczas działających SSE (docelowo ma je zastąpić). Takie rozwiązanie pomoże Gminie Nowe Miasto Lubawskie w pozyskiwaniu nowych inwestorów.

Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

Obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie objęty jest obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie, zmienione Uchwałą Nr IX/70/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 25 lipca 2019 r.

Studium ustala tereny, na których będą realizowane inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym. Zasady realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym oraz źródła finansowania powinny zostać ustalone w wieloletnim planie inwestycyjnym gminy. Jako obszary inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie wyznaczono następujące obszary:

- 1) budowa i modernizacja urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- 2) budowa i modernizacja urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody,
- 3) budowa i modernizacja dróg gminnych,
- 4) kompleksowe uzbrojenie terenu pod inwestycje,
- 5) budowa i modernizacja gminnej bazy kulturalnej,
- 6) budowa i modernizacja gminnej bazy turystycznej,
- 7) budowa i modernizacja gminnej bazy edukacyjnej.

Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Do zadań ponadlokalnych wynikających z opracowywanych programów wojewódzkich oraz innych dokumentów, w tym także z Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego należą:

- 1) dokumentacje techniczne (WM) Przygotowanie inwestycji drogowych planowanych do realizacji ze środków UE oraz inwestycji własnych planowanych do realizacji ze środków własnych, środków innych samorządów, oraz z budżetu państwa - (województwo),
- 2) rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 na odcinku Tylice – Kuligi,
- 3) rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 538 w miejscowości Tylice w zakresie chodnika i zatok autobusowych,
- 4) trasy rowerowe w Polsce Wschodniej – promocja - wykreowanie markowego produktu turystycznego (Trasy Rowerowej Polski Wschodniej) oraz stworzenie wizerunku województwa, jako miejsca atrakcyjnego dla turystów zainteresowanych wypoczynkiem aktywnym, zwłaszcza turystyką rowerową – (województwo),
- 5) prace na linii kolejowej nr 353 na odcinku Jabłonowo Pom – Iława – Olsztyn –Korsze,
- 6) przebudowa linii 110 kV Iława – Nowe - Miasto Lubawskie,
- 7) modernizacja linii 110 kV Nowe Miasto Lubawskie – Brodnica,
- 8) modernizacja linii 110 kV Iława – Pern,
- 9) ochrona zasobów przyrodniczych wybranych alei województwa warmińsko-mazurskiego poprzez poprawę stanu istniejących siedlisk wykonanie nasadzeń w ramach działań ZIELONA DROGA,

- 10) ochrona i zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych pachnicy dębowej oraz siedlisk chronionych gatunków porostów w obrębie cennych przyrodniczo alei na wybranych odcinkach dróg wojewódzkich,
- 11) kształtowanie poprzeczne i podłużne koryta rzeki Groblica w km 3+000 -8+208, gm. Nowe Miasto Lubawskie,
- 12) wsparcie obszaru kultury w województwie warmińsko-mazurskim poprzez realizację projektów infrastrukturalnych kluczowych dla rozwoju regionu i państwa, służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego (województwo),
- 13) rozwój klastrów energii w województwie warmińsko-mazurskim poprzez realizację projektów służących rozwojowi energetyki na poziomie lokalnym.

7.6 Obszary o szczególnych problemach lub barierach rozwojowych i obszary o wyjątkowym potencjale rozwojowym

Tereny osuwiskowe

Na obszarze gminy Nowe Miasto Lubawskie część gruntów jest zagrożonych erozją. Erozją wietrzną, wodną i wąwozową zagrożone są głównie rejony miejscowości Pacółtowo w gminie Nowe Miasto Lubawskie. Według Katalogu Osuwisk Instytutu Górnictwa Zakładu Geologii Inżynierskiej (W-wa 1971 r.) terenami zagrożonymi procesami osuwiskowymi są tereny zbocza położonego pomiędzy Brataniem, a Łakami Bratiańskimi.

W Nowym Mieście Lubawskim zagrożenie erozją wodną występuje głównie na zboczach doliny Drwęcy. Zagrożenie erozją wietrzną występuje przede wszystkim na pozbawionych roślinności, wyniesionych obszarach wysoczyzny morenowej, czemu sprzyja brak zadrzewień śródpolnych, zły bilans wody oraz intensywna mechanizacja zabiegów uprawowych. Wywiewane cząstki próchnicze znacznie zubażają rolniczą przydatność gleb. Erozja wodna występuje głównie na pozbawionych roślinności zboczach dolin i rynien, w tym w szczególności na zboczu doliny Drwęcy.

Zagrożenie suszą

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie nie są zlokalizowane tereny zagrożone suszą.

Obszary lub obiekty, dla których wyznaczono w złożu filar ochronny

W granicach gminy w/w obszary mogą występować w złożach kopalin jeżeli będą tego wymagać warunki eksploatacji, zgodnie z przepisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze.

Na obszarze gminy występują tylko bilansowe złoża kopalin pospolitych, które eksploatuje się sposobem odkrywkowym. Obiekty wymagające wyznaczenia filarów ochronnych w złożach tych kopalin, to głównie ciągi infrastrukturalne (takie jak drogi czy linie elektroenergetyczne), zabudowania i tereny leśne. Te obiekty i obszary są – zgodnie z obowiązującym prawodawstwem – wyznaczane szczegółowo w trybie procedury na udzielanie koncesji na wydobycie poszczególnych złóż kopalin.

Zagrożenie powodziowe

Zagrożenia występowania powodzi na obszarze gminy związane są z przepływającą przez gminę rzeką Drwęcą oraz jej dopływem - rzeką Wel i dotyczą dolin tych rzek. Zagrożenie zalewami o prawdopodobieństwie 1% (wodą stuletnią) zostały uwzględnione na podstawie map zagrożenia powodziowego w skali 1:10000, opracowanych w ramach projektu Informatycznego Systemu Osłony Kraju (ISOK), a sygnowanych przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej i wrysowane na rysunku studium.

Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią zasady zagospodarowania reguluje ustawa Prawo wodne. Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią zakazuje się gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych substancji lub materiałów, które mogą zanieczyścić wody, prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w szczególności ich składowania, oraz lokalizowania nowych cmentarzy. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Wód Polskich może zwolnić z w/w zakazów.

Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji oraz obszary zdegradowane

Gmina Nowe Miasto Lubawskie należy do gmin, w których powierzchnia ziemi nie została w sposób istotny zdegradowana. Problemem mogą być odwodnieniowe melioracje wodne zbyt przesuszające płytkie dolinne torfowiska i okoliczne wrażliwe grunty orne.

Rehabilitacji wymagają dawne zespoły folwarczne i założenia parkowe.

Gmina nie podjęła uchwały o wyznaczeniu obszaru rewitalizacji na podstawie art. 8 ustawy z dnia 09 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 485) oraz nie została ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji, o której mowa w cytowanej tu ustawie.

Rekultywacji wymagają tereny "dzikich" wyrobisk poeksploatacyjnych oraz tereny po wyeksploatowaniu kruszyw w oparciu o ustalony kierunek rekultywacji dla złóż, dla których przestały obowiązywać koncesje lub zostały one wygaszone.

8 Bezpieczeństwo publiczne

8.1 Podmioty i instytucje realizujące zadania z zakresu bezpieczeństwa

Gmina Nowe Miasto Lubawskie dbając o bezpieczeństwo i spokój mieszkańców realizuje zadania poprzez działania Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Policji.

Ochotnicza Straż Pożarna

Na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie funkcjonuje 10 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej:

- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Bratianie,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Chroślu,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Gryźlinach,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Gwiździnach,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Jamielniku,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Lekartach,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Dworze Bratiańskim,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Radomnie,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Skarlinie,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Tylicach.

Celem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego jest ujednoczenie działań o charakterze ratowniczym, podejmowanych w sytuacjach zagrożenia życia, zdrowia, mienia lub środowiska, podejmowanych przez Państwową Straż Pożarną i inne podmioty ratownicze (głównie Ochotnicze Straże Pożarne). Centralnym organem administracji rządowej w sprawach organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej. Swoje zadania KSRG realizuje poprzez koordynację walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi oraz ratownictwa technicznego, ekologicznego i medycznego na wszystkich szczeblach administracji. Krajowy system ratowniczo-gaśniczy stanowi integralną część systemu bezpieczeństwa państwa. Krajowy system ratowniczo-gaśniczy dzieli się na trzy poziomy: powiatowy, wojewódzki oraz poziom centralny.

W krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym funkcjonują trzy jednostki z terenu Gminy Nowe Miasto Lubawskie:

- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Bratianie,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Radomnie,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Skarlinie.

Wysokość środków przeznaczonych na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w latach 2017-2021 przedstawia się następująco:

Tabela 51. Wysokość środków przeznaczonych na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową z budżetu Gminy Nowe Miasto Lubawskie na przestrzeni ostatnich lat (w zł)

Wyszczególnienie / Rok	2017	2018	2019	2020	2021
Bieżące utrzymanie OSP					
Wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	141 000,00	151 722,80	130 204,53	166 517,49	170 000,00
Świadczenia na rzecz osób fizycznych.	0,00	15 000,00	18 000,00	20 00,00	20 000,00
Wynagrodzenia i składki od nich naliczane	67 930,00	67 930,00	67 930,00	67 930,00	75 500,00
Inwestycje i zakupy inwestycyjne	0,00	0,00	50 000,00	0,00	0,00

Źródło: Budżety Gminy Nowe Miasto Lubawskie za lata 2017-2021

Zarządzanie kryzysowe

Gminny Plan Zarządzania Kryzysowego powstał z końcem 2019 roku i aktualizowany jest co 2 lata (w roku 2021 zapisy Planu były aktualne). Wytworzony zgodnie z wytycznymi Starosty Nowomiejskiego ze stycznia 2019 r. Na terenie Gminy funkcjonuje Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego jest organem pomocniczym Wójta Gminy zwoływanym w razie potrzeby, zaistnienia bądź ryzyka zaistnienia zdarzeń

kryzysowych. W 2021 roku odbyły się 4 robocze posiedzenia tego zespołu, w tym jedno przeprowadzone w trybie zdalnym. Dotyczyły wypracowania rozwiązań w celu przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19, epizootiom ptasiej grypy oraz afrykańskiego pomoru świń, te działania zdominowały prace z zakresu zarządzania kryzysowego oraz obrony cywilnej.

Elementami – załącznikami Planu są plany cząstkowe wykorzystywane w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej np.:

- ✓ Plan Operacyjny Ochrony przed Powodzią Gminy Nowe Miasto Lubawskie,
- ✓ Plan dystrybucji preparatu jodu,
- ✓ Plan ewakuacji III stopnia,
- ✓ Plan ochrony zabytków,
- ✓ Plan obrony cywilnej.

W przypadku wystąpienia zagrożeń dla których nie sporządzono oddzielnych planów w Planie zarządzania kryzysowego zdefiniowano procedury wskazujące podmioty realizujące przeciwdziałanie, jego zakres oraz tok postępowania. Plan jest stosowany w przypadku wystąpienia zdarzeń kryzysowych stwarzających zagrożenie życia i zdrowia dla osób mieszkających, przebywających na terenie gminy oraz mienia.

8.2 Wypadki drogowe

Do podstawowych elementów określających poziom życia mieszkańców powiatu nowomiejskiego zaliczyć należy poczucie bezpieczeństwa, które warunkowane jest istniejącymi zagrożeniami oraz efektywnością działań instytucji powołanych do niwelowania zagrożeń.

Analiza zagadnienia bezpieczeństwa obejmuje przede wszystkim kwestie związane z ilością zaistniałych wypadków na drodze.

Tabela 52. Wypadki i ofiary odnotowane na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie

	2017	2018	2019	2020	2021
Wypadki					
Ofiary śmiertelne, w tym:	1	1	0	0	0
Zmarli na miejscu	1	0	0	0	0
Zmarli w ciągu 30 dni	0	1	0	0	0
Ranni, w tym:	9	5	3	8	3
Ciężko ranni	8	4	3	5	3
Lekko ranni	1	1	0	3	0

Źródło: http://www.obserwatoriumbrd.pl/app/?lang=pl!#wypadki_container

9 Polityka społeczna

9.1 Beneficjenci pomocy społecznej, struktura powodów udzielania pomocy

Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie

Pomoc społeczna stanowi ważny system wsparcia osób i grup społecznych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Polityka pomocy społecznej to zinstytucjonalizowany system działań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ma na celu udzielenie świadczeń, ale także rozwój usług, które spowodują zmianę ich sytuacji materialnej i społecznej. Jednostką realizującą zadania gminy wynikające z ustawy o pomocy społecznej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie jest Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie.

Statut Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie został uchwalony Uchwałą Nr XVII/129/2016 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 30 marca 2016 r. Statut ten był później zmieniany.

Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie swoim zasięgiem obejmuje teren Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie realizuje zadania w szczególności w zakresie:

- pomocy społecznej;
- świadczeń rodzinnych;
- zasiłków dla opiekuna;
- świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- dodatków mieszkaniowych i dodatków energetycznych;
- przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- wsparcia rodziny;
- wsparcia kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem";
- inne zadania na podstawie aktów prawnych rady gminy, zawartych umów i porozumień.

W Ośrodku w 2021 r. zatrudnionych było 18 pracowników: 6 pracowników socjalnych (w tym: 5 terenowych przeprowadzających wywiady środowiskowe, 1 wykonujący zadania administracyjne), 8 pracowników administracji (z tego Dyrektor i dwóch pracowników księgowości oraz 5 pracowników realizujących zadania zlecone - świadczenia rodzinne i alimentacyjne, świadczenia wychowawcze – 500+, oraz świadczenia Dobry Start – 300+ z tego 3 stałe etaty, 2 osoby zatrudnione po odbyciu stażu do pomocy podczas okresu składania nowych wniosków o świadczenia, asystent rodziny, 1 opiekunka środowiskowa oraz 2 osoby w ramach umowy zlecenie).

Środki przeznaczone na wynagrodzenia pracowników wraz z pochodnymi na umowy o pracę oraz umowy zlecenia w 2021 r. wyniosły 940 338,99 zł.

Ponad 90% środków w budżecie Ośrodka – 17 202 963,17 stanowiły środki na wypłatę świadczeń dla mieszkańców Gminy Nowe Miasto Lubawskie: świadczenia wychowawcze (500+) wyniosły 10 639 858,83 zł świadczenie wypłacono 1 146 rodzinom, dzieci uprawnionych do otrzymania świadczenia wychowawczego było 1 934; świadczenia rodzinne wyniosły 6 033 037,73 zł, liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne wynosiła 589 – stan na XII 2021; zasiłki okresowe 239 634 zł przyznano dla 97 rodzin; zasiłki stałe 176 503,12 zł przyznano 37 osobom.

Wg stanu na 31 grudnia 2021 r. 11 osób przebywało w Domach Pomocy Społecznej – koszt realizacji tego zadania wyniósł 374 746,57 zł. Realizacja usług opiekuńczych u 22 osób starszych oraz 1 dziecka z zaburzeniami psychicznymi wyniosła 185 968,09 zł (otrzymane dotacje wyniosły 21 540,758 zł na program 75+), realizacja dodatków mieszkaniowych 29 709,49 dla 18 rodzin; 84 220,00 zł stypendia dla 46 rodzin dla 83 dzieci (otrzymana dotacja 75 798 zł).

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych działała w 2021 roku na podstawie Zarządzenia nr 48/2019 Wójta Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 17 maja 2019 r., na podstawie Zarządzenia nr 54/2020 Wójta Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 4 maja 2020 r. a następnie na podstawie Zarządzenia nr 170/2020 Wójta Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 30 listopada 2020 r. Do głównych zadań Komisji należy podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego poprzez przeprowadzanie rozmów z osobami uzależnionymi od alkoholu i członkami ich

rodzin, motywowanie osób uzależnionych do podjęcia leczenia odwykowego, a także kierowanie na badanie lekarza biegłego w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i następnie kierowanie do sądu wniosków o wszczęcie postępowania w sprawie zastosowania obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu. Zadaniem komisji jest także opiniowanie wniosków w sprawie wydania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu lub poza miejscem sprzedaży oraz prowadzenie w punktach sprzedaży napojów alkoholowych kontroli przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwolenia.

W 2021 roku komisja na 12 posiedzeniach omówiła 53 sprawy, w tym 22 w związku z procedurą Niebieskich Kart. Przeprowadzono 26 rozmów z osobami wezwanymi w sprawie nadużywania alkoholu i 18 rozmów z członkami ich rodzin, które skierowano do Przychodni Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Nowym Mieście Lubawskim lub Punktu Konsultacyjnego w Mszanowie. Komisja wydała również 4 pozwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Przeprowadzono kontrolę w 3 placówkach handlowych. Do 11 punktów sprzedaży napojów alkoholowych przekazano materiały edukacyjne dla sprzedawców napojów alkoholowych.

Gminny Zespół Interdyscyplinarny w 2021 działał na podstawie Uchwały Nr III/28/2019 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 30 stycznia 2019 roku w sprawie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania oraz Zarządzenia nr 20/2019 Wójta Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 6 marca 2019 roku w sprawie powołania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy Ośrodku Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie. Celem zespołu jest usprawnienie systemu przepływu informacji oraz reagowania na zidentyfikowane problemy społeczne, w tym w szczególności przemocy w rodzinie oraz zintegrowanie działań i instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań wynikających z Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2020-2023.

W ramach Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego działają grupy robocze, do zadań których należy: opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie oraz monitorowanie sytuacji rodzin dotkniętych przemocą i rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy, a także dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin dotkniętych przemocą oraz efektów tych działań i informowanie Przewodniczącego Zespołu o efektach działań grup roboczych.

W 2021 prowadzono 32 procedury Niebieskiej Karty, w ramach których objęto pomocą 70 osób, w tym 32 mężczyzn, 28 kobiet oraz 10 dzieci. Odbyło się 70 spotkań grup roboczych i 4 posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego.

Tabela 53. Zatrudnienie w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021

WYSZCZEGÓLNIENIE	2017		2018		2019		2020		2021	
	LICZBA OSÓB	ETATY	LICZBA OSÓB	ETATY	LICZBA OSÓB	ETATY	LICZBA OSÓB	ETATY	LICZBA OSÓB	ETATY
OGÓŁEM	13	13	15	15	18	12,85	32	21,13	bd	bd
OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ, w tym:	13	13	15	15	18	12,85	32	21,13	bd	bd
dyrektor, kierownik	1	1	1	1	1	1	1	1	bd	bd
pracownicy socjalni ogółem	5	5	5	5	6	5,5	6	5,63	bd	bd
pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze	2	2	6	6	9	4,35	17	6,5	bd	bd
Koordynator ds. komputeryzacji	1	1	1	1	0	0	0	0	bd	bd
pozostali pracownicy	4	4	2	2	2	2	8	8	bd	bd
KLUBY INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
PLACÓWKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
OŚRODKI WSPARCIA, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

OŚRODKI WSPARCIA DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI, w tym	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
środowiskowe domy samopomocy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
DZIENNE DOMY POMOCY	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
DOMY DLA MATEK Z MAŁOLETNIAMI DZIEĆMI I KOBIET W CIAŻY	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH Z USŁUGAMI OPIEKUŃCZYMI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
KLUBY SAMOPOMOCY	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd
INNE OŚRODKI WSPARCIA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	bd	bd

Źródło: MPRIPS-03 Sprawozdania półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach, GOPS Nowe Miasto Lubawskie, lata 2017-2021

W 2021 pomocą społeczną w formie świadczeń pieniężnych oraz pracy socjalnej objęto łącznie 210 rodzin, w tym 339 osób.

Pomocy udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu ubóstwa, długotrwałej choroby, niepełnosprawności, bezrobocia i innych przyczyn wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej lub innych okoliczności, które uzasadniają udzielenie pomocy społecznej.

Powody przyznania pomocy społecznej w roku 2021 z podziałem na liczbę rodzin i liczbę osób w rodzinach: ubóstwo - 118/346, sieroctwo – 1/2, bezdomność – 2/2, potrzeba ochrony macierzyństwa - 720/310, bezrobocie - 93/301, niepełnosprawność - 160/332, długotrwała choroba - 79/100, bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego - 23/85, przemoc - 32/132, alkoholizm - 38/63, narkomania – 1/1, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego – 1/4, zdarzenie losowe – 4/9, sytuacja kryzysowa – 1/1, klęska żywiołowa lub ekologiczna – 0/0.

Poniżej zamieszczone zostały szczegółowe dane dotyczące liczby osób, które skorzystały z pomocy społecznej, i rodzin w poszczególnych grupach. Wymienione w ustawie dysfunkcje, z powodu których przyznana była pomoc, mogły współwystępować ze sobą i z tego względu liczby osób i rodzin nie sumują się. Najniższy poziom dochodów posiadanych przez rodzinę określa grupę beneficjentów pomocy społecznej. Grupa ta pomimo wsparcia funkcji ekonomicznej rodziny poprzez fundusz alimentacyjny, świadczenia rodzinne w dalszym ciągu wykazuje cechy niedostatku i ubóstwa, które rodzą realne zagrożenie wystąpienia zjawiska marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Tabela 54. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 1)

Rok	Wiersz	2017				2018				2019			
		Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin ogółem:	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin ogółem:	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin ogółem:	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych OGÓŁEM (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)	1	622	356	356	1087	533	324	324	951	520	295	295	847
w tym (z wiersza 1): świadczenia pieniężne	2	283	277	277	778	273	266	266	737	248	243	241	673
świadczenia niepieniężne	3	350	194	194	806	289	163	163	681	282	154	153	607
w tym (z wiersza 1): świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
świadczenia przyznane w ramach zadań własnych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	5	622	356	356	1087	553	324	324	951	520	295	293	847
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej ogółem	6	x	540	540	1490	X	535	535	1210	X	438	438	1163
w tym (z wiersza 6): wyłącznie w postaci pracy socjalnej	7	x	186	186	403	X	211	211	259	X	143	143	316

Źródło: MPRI-03 Sprawozdania półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach, GOPS Nowe Miasto Lubawskie, lata 2017-2021

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 55. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 2)

Rok	Wiersz	2020				2021			
		Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin ogółem:	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin ogółem:	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach
	1	444	257	257	732	340	211	211	575
	2	239	234	234	700	183	179	179	493
	3	213	122	122	475	162	97	97	377
	4	0	0	0	0	1	1	1	4
	5	444	257	257	732	339	210	210	571
	6	X	366	366	1021	x	572	572	1394
	7	X	109	109	289	x	361	361	819

Źródło: MPRI-03 Sprawozdania półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach, GOPS Nowe Miasto Lubawskie, lata 2017-2021

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 56. Powody przyznania pomocy społecznej przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 1)

Rok	2017			2018			2019		
	Liczba rodzin ogółem	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	186	186	624	164	164	533	136	134	385
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	8	8	13	5	5	7	6	6	6
Potrzeba ochrony macierzyństwa	97	97	468	101	101	482	88	88	436
W tym: potrzeba ochrony wielodzietności	46	46	262	54	54	300	63	63	342
Bezrobocie	203	203	687	199	198	653	157	155	509
Niepełnosprawność	137	137	345	137	135	323	112	111	252
Długotrwała lub ciężka choroba	45	45	103	69	69	157	66	66	133
Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	26	26	86	28	28	92	36	36	117
W tym: rodziny niepełne	20	20	58	23	23	68	30	30	93
W tym: rodziny wielodzietne	6	6	32	6	6	32	39	39	125
Przemoc w rodzinie	13	13	41	15	15	90	0	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0	6	6	10
Alkoholizm	18	18	36	11	11	34	0	0	0
Narkomania	0	0	0	1	1	1	5	5	10
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	3	3	3	3	7	0	0	0

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

TRUDNOŚCI W INTEGRACJI OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY STATUS UCHODźCY, OCHRONĘ UZUPEŁNIAJĄCĄ LUB ZEZWOLENIE NA POBYT CZASOWY (art. 7 pkt 11)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	0	0	0	1	1	2	0	0	0
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	30	30	128	0	0	0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	3	3	7	136	134	385

Źródło: MPRIPS-03 Sprawozdania półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach, GOPS Nowe Miasto Lubawskie, lata 2017-2021

Tabela 57. Powody przyznania pomocy społecznej przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 2)

Rok	2019			2020		
	Liczba rodzin ogółem	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	131	131	396	118	118	346
Sieroctwo	0	0	0	1	1	2
Bezdomność	3	3	3	2	2	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa	71	71	355	72	72	310
W tym: potrzeba ochrony wielodzietności	50	50	279	38	38	210
Bezrobocie	122	122	388	93	93	301
Niepełnosprawność	99	99	229	160	160	332
Długotrwała lub ciężka choroba	53	53	100	79	79	100
Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	32	32	105	23	23	85
W tym: rodziny niepełne	23	23	69	18	18	55

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

W tym: rodziny wielodzietne	15	15	54	5	5	30
Przemoc w rodzinie	0	0	0	32	32	132
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	10	10	18	0	0	0
Alkoholizm	0	0	0	38	38	63
Narkomania	4	4	8	1	1	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	1	1	4
TRUDNOŚCI W INTEGRACJI OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY STATUS UCHODźCY, OCHRONĘ UZUPEŁNIAJĄCĄ LUB ZEZWOLENIE NA POBYT CZASOWY (art. 7 pkt 11)	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	3	3	10	4	4	9
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	1	1	1
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	131	131	396	0	0	0

Źródło: MPRIIPS-03 Sprawozdania półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach, GOPS Nowe Miasto Lubawskie, lata 2017-2021

Zadania w zakresie pomocy społecznej, rodzaje świadczeń, zasady i tryb ich udzielania oraz organizację pomocy społecznej określa ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz akty wykonawcze do tej ustawy.

W ramach zadań własnych i zleconych realizowanych przez Gminę ustala się prawo świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Świadczenia pieniężne mogą polegać m.in. na przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków, a świadczenia niepieniężne wykonuje się m.in. poprzez organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym, specjalistycznych w miejscu zamieszkania oraz pobyt w domu pomocy społecznej.

9.2 Zdrowie

Mieszkańcy Gminy Nowe Miasto Lubawskie mają dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej zlokalizowanej głównie na terenie miasta Nowe Miasto Lubawskie, która obejmuje leczenie oraz profilaktykę chorób, a także zapewnienie opieki pielęgniarskiej.

Na terenie gminy funkcjonuje również „MEDICUS” s.c. Prywatny Oddział Chirurgiczny z Poradniami Specjalistycznymi Ryszard Peterlejtner Grzegorz Zakręta.

Ochrona zdrowia – placówki, oferta, dostępność, liczba udzielanych porad, lokalizacja i czas dojazdu zespołów ratownictwa medycznego

Zabezpieczenie opieki zdrowotnej na terenie miasta Nowe Miasto Lubawskie (gmina sąsiednia) odbywa się za pośrednictwem 4 podmiotów świadczących usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej oraz w szpitalu powiatowym. Dodatkowo mieszkańcy mogą korzystać z 28 poradni specjalistycznych oraz 5 poradni stomatologicznych. Dwa podmioty świadczą opiekę medyczną w warunkach domowych (opieka długoterminowa i położnictwo). Wykaz podmiotów świadczących opiekę medyczną oraz aptek w mieście przedstawia poniższa tabela.

Tabela 58 Podmioty realizujące usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej i specjalistycznej

Lp.	Typ placówki	Liczba placówek
Szpital		
1	Szpital Powiatowy w Nowym Mieście Lubawskim Sp. z o.o. Oddziały szpitalne: – Oddział chirurgiczny – Oddział pediatryczny – Oddział chorób wewnętrznych – Oddział ginekologiczno-położniczo-noworodkowy – Oddział urologii jednego dnia Pracownie: – Gastroskopii – Kolonoskopii – Endoskopii Poradnie – Poradnia onkologiczna – Poradnia dermatologiczna – Poradnia urologiczna – Poradnia chirurgiczna – Poradnia diabetologiczna – Poradnia logopedyczna – Poradnia neonatologiczna – Poradnia chorób płuc i gruźlicy Nocna i świąteczna opieka zdrowotna	1
Poradnie i gabinety podstawowej opieki zdrowotnej		
1	ANMED ul. Targowa 28	4
2	NZOZ „Eskulap” ul. Grunwaldzka 3	
3	NZOZ „Przychodnia Nr 1”, ul. Mickiewicza 11b	
4	Praktyka Pielęgniarek i Położnych „Remedium”, ul. Szkolna 3	
Przychodnie specjalistyczne		
1	Ośrodek terapii uzależnień i współuzależnienia Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu, Ul. Grunwaldzka 33	12
2	Gabinet Laryngologiczny ul. Grunwaldzka 2	
3	AUDIOFON, ul. Grunwaldzka 3	
4	ACS Słuchmed Sp. z o.o., ul.19 Stycznia 2/	

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

5	AKUSTON, ul. Grunwaldzka 3A	
6	Gabinet Samodzielny ZOZ Poradnia Rehabilitacyjna, Dział Fizjoterapii ul. Grunwaldzka 3	
7	NZOZ „Fiołek” Poradnia Zdrowia Psychicznego, ul. Grunwaldzka 3	
8	NZOZ „Eskulap” Sp. z o.o., Pracownia Fizjoterapii, Ośrodek Rehabilitacji Diennej ul. Grunwaldzka	
9	NZOZ „Przychodnia Nr 1” Poradnia Chirurgiczna, ul. Mickiewicza 11b (Poradnie: Urologiczna, GinekologicznoPołożnicza, Endokrynologiczna, Reumatologiczna, Alergologiczna, Dermatologiczna, Kardiologiczna)	
10	Poradnia Ortopedyczna Poradnia Preluksacyjna, Wad Postawy, Urazowo-Ortopedyczna ul. Mickiewicza 10	
11	Szpital Powiatowy w Nowym Mieście Lubawskim Sp. z o.o. ul. Mickiewicza 10 (Poradnie: Chirurgiczna, Dermatologiczna, Logopedyczna, Neonatologiczna, Onkologiczna, Urologiczna, Diabetologiczna, Chorób Płuc i Gruźlicy)	
12	Gabinet Okulistyczny ul. Tysiąclecia 1/32	
Leczenie w warunkach domowych		
1	Praktyka Pielęgniarek i Położnych „Remedium” Gabinet Pielęgniarki Domowej Opieki Długoterminowej, ul. Szkolna 3	2
2	Zakład Paliatywny „Światło” Hospicjum Domowe i Pielęgniarska Domowa Opieka Długoterminowa, ul. Grunwaldzka 4/2	
Leczenie stomatologiczne		
1	Prywatna Praktyka Stomatologiczno-Ortodontyczna, ul. Grunwaldzka 3	3
2	NZOZ Centrum Stomatologii Sp. z o.o. Poradnia Stomatologiczna, Chirurgii Stomatologicznej, Protetyki Stomatologicznej ul. Grunwaldzka 3	
3	Poradnia Stomatologiczna, ul. Mickiewicza 10	

Źródło: <https://www.nfz-olsztyn.pl>

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie funkcjonuje 5 aptek ogólnodostępnych oraz prywatne gabinety lekarskie i stomatologiczne, prywatne pracownie protetyczne, indywidualne praktyki pielęgniarskie oraz gabinety ćwiczeń ruchowych, rehabilitacji i odnowy.

Punkty apteczne dostępne dla mieszkańców Gminy Nowe Miasto Lubawskie to:

- 1) Apteka Malwa, ul. Grunwaldzka 11 w Nowym Mieście Lubawskim,
- 2) Apteka Pharma-Land, ul. 3 Maja 4 w Nowym Mieście Lubawskim
- 3) Apteka „Pod Orłem”, ul. Rynek 12 w Nowym Mieście Lubawskim
- 4) DOZ Apteka. Dbam o zdrowie. Apteka Jola, ul. 19 Stycznia 6 w Nowym Mieście Lubawskim
- 5) „DOZ Apteka. Dbam o zdrowie – Apteka Panaceum”, ul. Mickiewicza 11b w Nowym Mieście Lubawskim.

10 Edukacja i wychowanie

10.1 Sieć placówek oświatowych

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jako organ prowadzący szkoły i placówki oświatowe jest zobowiązana do realizacji zadań oświatowych, do których w szczególności należą (art. 10 ust. 1 ustawy prawo oświatowe):

- zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki;
- zapewnienie warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym;
- wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie;
- zapewnienie obsługi administracyjnej, w tym prawnej, obsługi finansowej, w tym w zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 2-6 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 217 ze zm.), i obsługi organizacyjnej szkoły lub placówki;
- wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych;
- wykonywanie czynności w sprawach z zakresu prawa pracy w stosunku do dyrektora szkoły lub placówki.

Wychowanie przedszkolne w Gminie Nowe Miasto Lubawskie jest organizowane w oddziałach przedszkolnych szkół podstawowych, przedszkolu publicznym działających w Zespole Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie, w 3 zespołach wychowania przedszkolnego (w tym jednym prowadzonym przez stowarzyszenie) oraz w Niepublicznym Przedszkolu „Magiczna Akademia” w Radomnie. W 2021 r. uczęszczało do tych placówek 175 dzieci w wieku od 3 do 5 lat. Zapewniono miejsca wszystkim dzieciom, które brały udział w rekrutacji. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 roku wyniósł 45%.

W roku szkolnym 2020/2021 na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie funkcjonowały następujące placówki oświatowe:

- 1) Zespół Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie, w skład którego wchodzi szkoła podstawowa, oddział przedszkolny, przedszkole publiczne i zespół wychowania przedszkolnego,
- 2) Szkoła Podstawowa im. Ks. K. Wróblewskiego w Gwińdzinach z oddziałem przedszkolnym
- 3) Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Jamielniku z oddziałem przedszkolnym i zespołem wychowania przedszkolnego,
- 4) Szkoła Podstawowa w Radomnie z oddziałem przedszkolnym,
- 5) Szkoła Podstawowa w Skarlinie z oddziałem przedszkolnym,
- 6) Społeczna Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Tylicach z oddziałem przedszkolnym i zespołem wychowania przedszkolnego.
- 7) Liczba uczniów w szkołach podstawowych od kilku lat ulega systematycznemu zmniejszeniu.

Zespół Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie

W skład Zespołu wchodzi:

- 1) Szkoła podstawowa,
- 2) Oddział przedszkolny,
- 3) Przedszkole publiczne,
- 4) Zespół Wychowania Przedszkolnego.

Baza Zespołu to obiekt składający z 4 części, tj. budynku wybudowanego ok 1902 r., pawilonu dobudowanego w 1972 r., nowego budynku po gimnazjum, sali gimnastycznej z zapleczem socjalnym.

Szkoła Podstawowa im. Ks. K. Wróblewskiego w Gwińdzinach

Szkoła mieści się w budynku oddanym do użytku po modernizacji w 2006 r., Szkoła posiada 6 sal lekcyjnych, 1 pracownię komputerową, 1 salę gimnastyczną, 1 stołówkę, 1 salę dla oddziału przedszkolnego.

Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Jamielniku

Szkoła zajmuje obiekt składający się z dwóch części. Posiada 15 sal lekcyjnych (w tym 8 multimedialnych), 1 pracownię komputerową, gabinetu pedagoga szkolnego, gabinetu pielęgniarki, sali gimnastycznej.

Szkoła Podstawowa w Radomnie

Szkoła zajmuje 1 obiekt, w którym mieście się szkoła podstawowa, oddział przedszkolny „0”. Ilość sal i pracowni obejmuje 8 sal lekcyjnych, 1 pracownię komputerową, 1 świetlicę-stołówkę z zapleczem do wydawania posiłków, 1 salę tradycji.

Szkoła Podstawowa w Skarlinie

Baza lokalowa szkoły obejmuje budynek wybudowany ok 1886 r. oraz nowo wybudowaną część w roku 1994 r. W szkole mieści się zarówno szkoła podstawowa, jak i oddział przedszkolny „0” – 1 grupa. Szkoła posiada do dyspozycji 9 sal, 1 pracownię komputerową i salę dramy.

Liczba uczniów w placówkach oświatowych Gminy Nowe Miasto Lubawskie w poszczególnych latach ulegała ciąglem zmniejszeniu poza rokiem szkolnym 2021/2022 gdzie nastąpił wzrost w stosunku do poprzedniego roku szkolnego o 14 uczniów szkoły podstawowej.

Tabela 59 Liczba uczniów i wychowanków na przestrzeni lat 2017 - 2021

PLACÓWKĄ		2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Zespół Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratanie	Szkoła Podstawowa	172	190	199	188	204
	Oddział Przedszkolny	23	24	23	46	24
	Przedszkole Publiczne	25	25	24	24	24
	Zespół Wychowania Przedszkolnego	40	41	41	20	41
	Gimnazjum	72	32	0	0	0
	Razem	332	312	387	378	293
Szkoła Podstawowa im. ks. Kazimierza Wróblewskiego w Gwiździnach	Szkoła Podstawowa	65	82	69	63	64
	Oddział Przedszkolny	20	16	21	22	22
	Zespół Wychowania Przedszkolnego	11	0	0	0	0
	Razem	96	98	90	85	86
Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Jamielniku / Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Jamielniku	Szkoła Podstawowa	134	156	148	145	141
	Oddział Przedszkolny	26	22	20	22	20
	Zespół Wychowania Przedszkolnego	20	20	19	19	24
	Gimnazjum	98	53	0	0	0
	Razem	278	198	187	186	185
Szkoła Podstawowa w Radomnie	Szkoła Podstawowa	71	87	82	79	82
	Oddział Przedszkolny	14	8	0	23	16
	Razem	85	95	82	102	98
Szkoła Podstawowa w Skarlinie	Szkoła Podstawowa	71	79	74	73	71
	Oddział Przedszkolny	21	25	25	25	25
	Razem	92	104	99	98	96
Społeczna Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Tylicach	Szkoła Podstawowa	85	102	108	106	106
	Oddział Przedszkolny	20	22	25	20	19
	Zespół Wychowania Przedszkolnego	15	15	15	24	26
	Razem	120	139	148	150	151
Niepubliczne Przedszkole i Żłobek "Pod Wierzbą" w Mszanowie		12	11	0	0	0

Niepubliczne "MAGICZNA Radomnie	Przedszkole AKADEMIA" w	28	27	37	16	15
Razem		1043	1037	930	915	924
Szkoły Podstawowe		598	696	680	654	668
Gimnazja		170	85	0	0	0
Oddziały Przedszkolne		124	117	114	158	126

Źródło: Raport o stanie Gminy Nowe Miasto Lubawskie za rok 2021

Stopień uprzedzskolnienia dzieci 3-5-letnich w Gminie Nowe Miasto Lubawskie za lata 2017 i 2018 wyniósł 44%, za rok 2019 wyniósł 46%, za rok 2020 wyniósł 42%, natomiast za rok 2021 wyniósł 45%, czyli wzrósł w stosunku do poprzedniego roku o 3%.

Liczba uczniów w szkołach podstawowych od kilku lat ulega systematycznemu zmniejszeniu.

Liczba nauczycieli, ze względu na utrzymującą się na stałym poziomie liczbą oddziałów, nie ulega większym wahaniom na przestrzeni lat. Ciągłemu zmniejszeniu natomiast ulega średnia liczb uczniów w oddziale.

Tabela 60 Liczba etatów nauczycielskich i oddziałów w latach 2017-2021

Rok	ilość uczniów szkół podstawowych i gimnazjum	ilość oddziałów (szkoła podst.gimn.)	ilość oddziałów wychowanie przedszkolne	Średnia ilość etatu	ilość etatów nauczycielskich szkoły prowadzone przez Gminę NML	ilość etatów nauczycielskich szkoły prowadzone przez Gminę NML oraz SSP w Tylicach	średnia ilość uczniów w oddziale
2017	768	47	12	18	83,81	94,91	16,34
2018	781	49	11	18	85,01	97,89	15,94
2019	680	45	10	18	77,79	92,45	15,11
2020	654	44	12	18	76,67	92,19	14,86
2021	668	45	12	18	73,50	89,77	14,84

Źródło: Raport o stanie Gminy Nowe Miasto Lubawskie za rok 2021

Poziom nauczania

Osiągnięcia uczniów są wynikiem nauczania i uczenia się. W znacznym stopniu zależą od zdolności i aspiracji, ale także środowiska rodzinnego. Badanie postępów edukacyjnych i osiągnięć uczniów może przybierać różne formy. Najczęściej są to sprawdziany wewnętrzne i zewnętrzne oraz konkursy przedmiotowe.

Tabela 61. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2021 r.

Średni wynik egzaminu ósmoklasisty w 2021 roku w %			
	j. polski	matematyka	j. angielski
Kraj	60	47	66
Województwo warmińsko-mazurskie	56	42	61
Powiat nowomiejski	55	41	52
Gmina Nowe Miasto Lubawskie	55	41	51
SP Radomno	57	33	57
szkoła staninowa	4	2	4
ZS Bratian	61	46	54
szkoła staninowa	5	5	5
SP Skarlin	58	41	44
szkoła staninowa	5	4	2
SP Jamielnik	56	36	47
szkoła staninowa	4	3	3

SP Gwiździny	41	42	43
skala staninowa	1	5	2
SSP Tylice	49	40	38
skala staninowa	3	4	2

Źródło: Raport o stanie Gminy Nowe Miasto Lubawskie za rok 2021

Najlepsze wyniki z egzaminu ósmoklasisty osiągnęli uczniowie Zespołu Szkół w Bratianie uzyskując zarówno z języka polskiego, matematyki oraz języka angielskiego stanin 5 (średni), ten sam stanin z języka polskiego osiągnęła Szkoła Podstawowa w Skarlinie oraz z matematyki Szkoła Podstawowa w Gwiździnach. Stanin 4 (niżej średni) z języka polskiego uzyskała Szkoła Podstawowa w Radomnie oraz Szkoła Podstawowa w Jamielniku, z matematyki Szkoła Podstawowa w Skarlinie oraz Społeczna Szkoła Podstawowa w Tylicach i z języka angielskiego Szkoła Podstawowa w Radomnie. Natomiast stanin 3 (niski) z języka polskiego Społeczna Szkoła Podstawowa w Tylicach, z matematyki Szkoła Podstawowa w Radomnie oraz Szkoła Podstawowa w Jamielniku i z języka angielskiego Szkoła Podstawowa w Jamielniku. Stanin 2 (bardzo niski) z języka angielskiego uzyskały Szkoła Podstawowa w Skarlinie, Szkoła Podstawowa w Gwiździnach oraz Społeczna Szkoła Podstawowa w Tylicach. Stanin 1 (najniższy) z języka polskiego osiągnęła Szkoła Podstawowa w Gwiździnach.

Informacja o obowiązku nauki uczniów od 16 – 18 lat w roku szkolnym 2020/ 2021

Ogółem 375 uczniów (w tym 182 dziewczynki) podlega obowiązkowi nauki od lat 16 do 18. Wśród tych uczniów brak informacji o spełnianiu obowiązku nauki przez 16 uczniów, w tym 8 dziewczynek zameldowanych, lecz niezamieszkałych na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Dowożenie uczniów w roku szkolnym 2020/2021

W Gminie Nowe Miasto Lubawskie w roku szkolnym 2020/2021 objętych dowożeniem było 27,36% wszystkich uczniów. Dowożenie realizowane było głównie przy pomocy wybranego w drodze postępowania o zamówienie publiczne przedsiębiorstwa, które zatrudniło opiekunki dbające o bezpieczeństwo dojeżdżających uczniów. W roku szkolnym 2020/2021 całkowity koszt dowożenia uczniów wyniósł 185 793,18 zł, w tym koszt transportu dzieci do szkół na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie wyniósł 122 266,96 zł. Pozostałe koszty dowozu dzieci do szkół i placówek szkolno-wychowawczych w Iławie, Kisielicach, Nowym Mieście Lubawskim oraz zwrot kosztów dojazdu dla rodziców uczniów niepełnosprawnych, którzy sami dowozili dzieci do szkół wyniósł 63 526,22 zł. Dziewięcioro uczniów realizowało obowiązek nauki w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Iławie, dwoje uczniów w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Kisielicach. Troje uczniów było dowożonych do Niepublicznej Szkoły Podstawowej Specjalnej w Nowym Mieście Lubawskim. Dwoje dzieci niepełnosprawnych dowożonych było do szkół przez rodziców.

Wydatki oświatowe w 2021 roku

Większość wydatków oświatowych (79%) w Gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 roku stanowiły środki na utrzymanie szkół gminnych. Drugą, co do wielkości kategorię wydatków zajmowały dotacje dla niepublicznych placówek (13%), a trzecią inne wydatki (4%). W dalszej kolejności znalazły się koszty realizacji projektów (2%), oraz dowożenie (2%). Natomiast wśród wydatków na utrzymanie szkół gminnych najwięcej procentowo zajmują koszty wynagrodzeń, które wzrastają corocznie i aktualnie stanowią 89% wszystkich kosztów utrzymania szkół gminnych.

Na przestrzeni lat subwencja na 1 ucznia ulegała niewielkiemu wzrostowi, natomiast bardzo szybko rosły wydatki, efektem jest bardzo szybki wzrost kosztów oświaty ponoszonych przez Gminę Nowe Miasto Lubawskie.

11 Kapitał społeczny

11.1 Aktywność obywatelska, liczba i działalność organizacji pozarządowych

Aktywność obywatelska

Budżet obywatelski to forma uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących lokalnych spraw, najbliższego otoczenia. Każdy mieszkaniec może decydować na jaki cel zostaną wydane pieniądze stanowiące część gminnego budżetu.

O aktywności obywatelskiej może świadczyć uczestnictwo w konsultacjach uchwał. W dyskusjach publicznych w 2021 r. nikt nie uczestniczył. Zostały złożone dwa wnioski do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W 2021 r. zostało wyłożonych 10 projektów uchwał dotyczących miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – w tym w 10 były przewidziane dyskusje publiczne.

W 2021 r. zostały również opublikowane ogłoszenia w Gazecie Nowomiejskiej – 3 ogłoszenia dotyczące przystąpienia przez Radę Gminy Nowe Miasto Lubawskie do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz 8 ogłoszeń dotyczących wyłożenia do publicznego wglądu projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W 2021 r., zgodnie z uchwałą Nr X/45/2011 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu konsultacji z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, przeprowadzono konsultacje 3 projektów programów:

- ✓ „Programu współpracy Gminy Nowe Miasto Lubawskie z organizacjami pozarządowymi i innymi uprawnionymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2022 rok”,
- ✓ „Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2022”,
- ✓ Programu Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2022 – 2024”.

Konsultacje były prowadzone w formie pisemnej za pomocą formularza konsultacyjnego. Uprawnione do udziału w konsultacjach podmioty, tj. organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, nie zgłosiły w terminie konsultacji żadnych uwag i opinii do projektów programów.

W zebraniach wiejskich uczestniczy również niewielu mieszkańców, są to osoby najbardziej aktywne, zaangażowane w prace na rzecz pozostałych mieszkańców. W lutym 2021 r. w związku z ogłoszeniem stanu epidemii wywołanym wirusem COVID-19 oraz wynikającymi z tego stanu ograniczeniami dotyczącymi możliwości zgromadzeń zebrania wiejskie nie odbyły się. Tradycyjne zebranie wiejskie zastąpione zostało wówczas spotkaniem wójta z mieszkańcami w formie online (tzw. live), które odbyło się na jednym z profili społecznościowych. Cieszyło się ono dużym zainteresowaniem. We wrześniu 2021 r. podczas 16 zebrań wiejskich na których przedstawione zostały sprawozdania z działalności Sołtysa i Rady Sołectkiej za 2020 rok uczestniczyło 328 osób (uprawnionych 6 284).

Aktywność społeczna jest również rozumiana jako aktywność obywatelska i udział w demokratycznych wyborach. W okresie 2018-2021 odbyły się aż 4 wybory: samorządowe w 2018 r. (frekwencja w Gminie wyniosła 50,80%), do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polski 2019 r., do Parlamentu Europejskiego 2019 r. (frekwencja 52,28%), na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2020 r. (frekwencja 57,24%). W demokratycznych wyborach brała udział większość osób uprawnionych.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. w Gminie funkcjonowały 52 organizacje pozarządowe, w tym:

- ✓ 28 stowarzyszeń zarejestrowanych w KRS (w tym 10 ochotniczych straży pożarnych),
- ✓ 5 klubów sportowych i uczniowskich klubów sportowych wpisanych do ewidencji prowadzonej przez starostę,
- ✓ 6 kół gospodyń wiejskich wpisanych do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich:
- ✓ 10 kół gospodyń wiejskich działających na podstawie wcześniejszych przepisów ustawy z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników,
- ✓ 3 stowarzyszenia zwykle wpisane do ewidencji prowadzonej przez starostę.

Stowarzyszenia

Na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie działają stowarzyszenia zwykle wpisane do ewidencji prowadzonej przez starostę. W Gminie funkcjonowało 21 stowarzyszeń zarejestrowanych w KRS (w tym 10 ochotniczych straży pożarnych), w tym:

- 1) Towarzystwo Miłośników Ziemi Lubawskiej
- 2) Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe w Nowym Mieście Lubawskim
- 3) Ochotnicza Straż Pożarna w Gwiździnach
- 4) Ochotnicza Straż Pożarna w Jamielniku
- 5) Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Dworze Bratiańskim
- 6) Ochotnicza Straż Pożarna w Bratianie
- 7) Ochotnicza Straż Pożarna w Skarlinie
- 8) Ochotnicza Straż Pożarna w Tylicach
- 9) Ochotnicza Straż Pożarna w Chroślu
- 10) Ochotnicza Straż Pożarna w Lekartach
- 11) Ochotnicza Straż Pożarna w Gryżlinach
- 12) Ochotnicza Straż Pożarna w Radomnie
- 13) Stowarzyszenie Rozwoju
- 14) Stowarzyszenie Wspierające Rozwój Wsi Jamielnik
- 15) Klub Sportowy Wicher Gwiżdżyny
- 16) Stowarzyszenie Klub Seniorów W Gminie Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie
- 17) "Nawiarenka"
- 18) Nowomiejskie Stowarzyszenie Wspomagania Rozwoju Dzieci I Młodzieży "Błękitna Miła"
- 19) Tylickie Stowarzyszenie Rozwoju
- 20) Stowarzyszenie Ks "Radomniak Radomno"
- 21) Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły w Jamielniku

Wykaz Kół Gospodyń Wiejskich na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie

- 1) Koło Gospodyń Wiejskich Nawiarenka z Nawry
- 2) KOŁO GOSPODYŃ WIEJSKICH W MSZANOWIE
- 3) Koło Gospodyń Wiejskich Kogel-Mogel w Jamielniku
- 4) Koło Gospodyń Wiejskich Bratian
- 5) KOŁO GOSPODYŃ WIEJSKICH W RADOMNIE
- 6) Koło Gospodyń Wiejskich "Zgryźliwe Babki" w Gryżlinach
- 7) Koło Gospodyń Wiejskich w Pacółtowie

Kluby i stowarzyszenia sportowe:

- 1) UKS „Tornado”,
- 2) UKS „Sprint”;
- 3) UKS „Żak”.

Parafie

1. Parafia pod wezwaniem św. Brata Alberta Chmielowskiego w Bratianie obejmująca miejscowości Bratian oraz Kaczek
2. Parafia pod wezwaniem św. Jana Bosko w Gwiździnach obejmująca miejscowości Gwiżdżyny oraz Krzemieniewo Wybudowanie,
3. Parafia pod wezwaniem św. Siostry Faustyny w Jamielniku
4. Parafia pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa w Radomnie obejmująca miejscowości Radomno, Bagno, Chrośle, Gryżliny, Katarzynki, Nowy Dwór Bratiański, Nowy Ostrów, Pustki, Tabory
5. Parafia pod wezwaniem św. Bartłomieja Apostoła w Skarlinie obejmująca miejscowości Skarlin, Lekarty, Nowy Dwór Wybudowanie, Otremba, Wawrowice oraz Wielkie Bałówki,
6. Parafia pod wezwaniem św. Michała Archanioła w Tylicach obejmująca miejscowości Tylice, Kuligi, Tyliczki, Zajączkowo.

Mieszkańcy miejscowości: Mszanowo, Nawra i Pacółtowo przynależą do Parafii św. Tomasza Apostoła w Nowym Mieście Lubawskim, której siedziba znajduje się w Gminie miejskiej Nowe Miasto Lubawskie.

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

W 2021 roku współpraca Gminy Nowe Miasto Lubawskie z sektorem pozarządowym odbywała się w oparciu o zapisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz roczny Program współpracy Gminy Nowe Miasto Lubawskie z organizacjami pozarządowymi i innymi uprawnionymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2021 rok, przyjęty do realizacji uchwałą Nr XXII/183/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 29 października 2020 r. i zmieniony uchwałą Nr XXIII/198/2020 Rady Gminy Nowe Miasto Lubawskie z dnia 21 grudnia 2020 r.

Na realizację zadań priorytetowych wpisanych do programu współpracy zaplanowano w budżecie Gminy środki w wysokości 458 000 zł, w tym na zadania z zakresu:

- ✓ ochrony i promocji zdrowia – 2 500 zł,
- ✓ działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym – 7 000 zł,
- ✓ pomocy społecznej – 245 000 zł,
- ✓ wspierania i upowszechniania kultury fizycznej – 183 500 zł,
- ✓ działalności na rzecz organizacji pozarządowych (wspieranie organizacji poprzez dofinansowanie wkładów własnych do projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych) – 20 000 zł.

Zadania zlecono po przeprowadzeniu otwartych konkursów ofert. W 2021 r. ogłoszono 7 konkursów. Do konkursów przystąpiło 13 organizacji, które złożyły łącznie 26 ofert na realizację 5 zadań priorytetowych. Zaopiniowano pozytywnie 25 ofert i zarządzeniami Wójta dokonano ostatecznego wyboru ofert oraz zlecono do realizacji wykonanie 25 zadań, udzielając jednocześnie organizacjom dotacji na dofinansowanie lub finansowanie realizacji tych zadań.

Najwięcej, bo aż 50,2% całkowitych środków dotacji dla organizacji pozarządowych, przekazano na realizację zadań z zakresu wspierania i upowszechniania kultury fizycznej (w roku 2020 – 96,0%). Na zadania z zakresu pomocy społecznej (świadczenie usług opiekuńczych) – 45,8% środków (w 2020 r. – 0,0%); na zadania z zakresu działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym – 1,9% (w 2020 r. – 1,0%); na zadania z zakresu ochrony i promocji zdrowia – 0,7% (w 2020 r. – 1,4%); na wsparcie organizacji poprzez dofinansowanie wkładów własnych do projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych – 1,4% (w 2020 r. – 1,4%).

Z ogólnej puli środków budżetowych przeznaczonych w 2021 r. na dotacje dla organizacji pozarządowych tj. z kwoty 458 000,00 zł, przyznano organizacjom na realizację zadań publicznych dotacje w łącznej wysokości 443 00,00 zł. Zgodnie z zawartymi umowami przekazano środki w kwocie 365 612 zł ogółem, z tego wydatkowano 348 155,61 zł.

Pomimo reżimów i obostrzeń sanitarnych związanych z trwającą w 2021 r. pandemią COVID-19 organizacje zrealizowały zlecone zadania niemal w pełnym zakresie, a przekazane dotacje wykorzystwały w 95,2%. Niewykorzystane środki dotacji w kwocie 17 456,39 zł (co stanowi pozostałe 4,8 %) zwrócono na konto Gminy.

11.2 Współpraca międzysektorowa

ZWIĄZKI KOMUNALNE

Gmina Nowe Miasto Lubawskie przynależy do jednego komunalnego związku gmin jest to Związek Gmin Regionu Ostródzko-łławskiego „Czyste Środowisko”, który został wpisany do Rejestru Związków międzygminnych 19 grudnia 1995 r. W skład Związku Gmin „Czyste Środowisko” wchodzi 19 gmin. Obszar Związku Gmin obejmuje tereny o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Związek Gmin „Czyste Środowisko” posiada nowoczesny Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych, który wybudowano na miejscu dawnego wysypiska w miejscowości Rudno, gmina Ostróda.

W skład Zgromadzenia Związku Gmin wchodzi wójtowie i burmistrzowie gmin uczestniczących w Związku. Za zgodą rady gmina może być reprezentowana dodatkowo w zgromadzeniu przez innego członka organu gminy.

Związek Gmin Regionu Ostródzko-łławskiego „Czyste Środowisko” powstał, aby uregulować problem odpadów komunalnych na terenie gmin należących do Związku. Wszystkie 19 gmin członkowskich wspólnie realizuje *Kompleksowy Program Gospodarki Odpadami na terenie Związku Gmin „Czyste Środowisko”*.

ZWIĄZKI GMIN

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest dodatkowo członkiem następujących związków Gmin:

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

- 1) **Związek Gmin Wiejskich RP** – jest to związek w którego skład wchodzi gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, zakres działania związku obejmuje cały kraj, w jego skład wchodzi 637 gmin, związek uczestniczy w posiedzeniach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, podstawowym celem Związku jest integracja samorządów wiejskich i rozwiązywanie typowych problemów tego środowiska; w 2021 roku Związek wypracował stanowiska, opinie i apele w sprawach realizacji Narodowego Programu Szczepień przeciwko COVID-19.
- 2) **Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich** – zrzesza 64 gminy naszego województwa, został wpisany do Rejestru Związków Międzygminnych 9.05.1992 r. pod nr. 66, do zadań Związku należy m.in.: reprezentowanie interesów gmin członkowskich wobec władz administracji rządowej i samorządowej, podejmowanie inicjatyw i współpraca w różnorodnych formach i strukturach w celu popierania idei samorządności; inicjowanie i opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących samorządu terytorialnego; realizacja zadań przekraczających możliwości organizacyjne gmin członkowskich; promocja walorów turystycznych regionu; wspieranie inicjatyw lokalnych i samorządowych.
W 2021 roku związek wypracował następujące dokumenty:
 - ✓ pismo dotyczące Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021-2025;
 - ✓ pismo dotyczące wsparcia dla gmin z powodu pandemii;
 - ✓ pismo dotyczące Konsultacji Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności;
 - ✓ pismo dotyczące XXV Edycji Regulamin Konkursu „Czysta i Piękna Zagroda – Estetyczna Wieś 2021 „w Kategorii Wsi;
 - ✓ pismo do Członków ZGWM dotyczące stanowiska Ogólnopolskiego Porozumienia Organizacji samorządowych w sprawie przewidywanych konsekwencji dla budżetów JST w następstwie przyjęcia rządowego pakietu rozwiązań legislacyjnych pn. POLSKI ŁAD;
 - ✓ pismo dotyczące Zespołu Monitorującego Wojewódzki program wyrównywania szans;
 - ✓ pismo zawierające Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
 - ✓ pismo dotyczące projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo budowlane oraz ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
 - ✓ protest przeciwko sposobowi procedowania projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo budowlane oraz ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
 - ✓ stanowisko Federacji Regionalnych Związków Gmin i Powiatów RP oraz Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski w sprawie realizacji sprawiedliwej transformacji polskiej energetyki oraz radykalnego zwiększenia udziału energii źródeł odnawialnych;
 - ✓ stanowisko dotyczące III wersji Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027;
 - ✓ pismo dotyczące wprowadzenia okresu przejściowego dla projektowanych zmiany systemie rozliczeń prosumentów wytwarzających energię z instalacji fotowoltaicznych;
 - ✓ pismo dotyczące stanowiska w sprawie Projektu Krajowego Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
 - ✓ pismo dotyczące kierunków reformy planowania przestrzennego zapowiedzianej w ramach Krajowego Planu Odbudowy;
 - ✓ pismo dotyczące działań w zakresie podwyżek cen energii;
 - ✓ stanowisko Związku dotyczące wątpliwości interpretacyjnych dotyczących wydatkowania środków finansowych w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej, przeznaczonych na wsparcie inwestycji w zakresie wodociągów i kanalizacji.

POROZUMIENIA

W 2021 roku Gmina Nowe Miasto Lubawskie realizowała następujące porozumienia międzygminne bądź między gminną a innymi jednostkami samorządu terytorialnego, bądź instytucjami rządowymi które zostały zawarte we wcześniejszych latach:

- ✓ porozumienie międzygminne z dnia 13 czerwca 2011 r. w sprawie postępowania ze zwierzętami bezdomnymi i dziko żyjącymi – wyłonienie wspólnego podmiotu realizującego odławianie zbłąkanych zwierząt,
- ✓ porozumienie z dnia 7 września 2012 r. w sprawie monitoringu poeksploatacyjnego składowiska odpadów komunalnych w Lipowcu Gmina Kurzętnik. Porozumienie zawarły Gminy Nowe Miasto Lubawskie, Miasto Nowe Miasto Lubawskie, Gmina Grodziczno, Gmina

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Kurzętnik. Składowisko zostało zrekultywowane. Gminy corocznie pokrywają koszty monitoringu,

- ✓ z dnia 18 października 2018 roku w związku z realizacją przez Powiat Nowomiejski zadania zleconego z zakresu administracji rządowej polegającego na udzieleniu nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczeniu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, a także realizacji zadań z zakresu edukacji prawnej,
- ✓ porozumienie z dnia 27 listopada 2019 roku w sprawie realizacji wspólnego przedsięwzięcia polegającego na dokonywaniu remontów, modernizacji i odbudowy pomnika oraz ponoszenia bieżących kosztów dotyczących utrzymania nieruchomości, na której jest on usytuowany.

Gmina w 2021 roku podpisała nowe porozumienia międzygminne, z innymi jednostkami samorządu terytorialnego lub instytucjami im podległymi lub rządowymi:

- ✓ z 28 stycznia 2021 roku ze Starostą Nowomiejskim, w imieniu którego na podstawie upoważnienia działa Zastępca Dyrektora Powiatowego Urzędu Pracy w Nowym Mieście Lubawskim, którego przedmiotem jest ustalenie szczegółowego sposobu i trybu organizowania prac społecznie użytecznych, zasad ustalania świadczeń za wykonywanie tych prac oraz obowiązków stron w trakcie realizacji niniejszego porozumienia,
- ✓ z 29 stycznia 2021 r. z Gminą Miejską Nowe Miasto Lubawskie w sprawie powierzenia realizacji zadania publicznego w zakresie pomocy społecznej polegającego na objęciu mieszkańców Gminy Nowe Miasto Lubawskie usługami świadczonymi przez Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi „Typu C”, prowadzonym na zlecenie Gminy Miejskiej Nowe Miasto Lubawskie.
- ✓ z 26 marca 2021 r. z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim w sprawie określenia wysokości środków i trybu przekazywania środków Funduszu Pracy dla gmin z przeznaczeniem na dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników w roku 2020 oraz ustalenie zasad i trybu rozliczeń środków Funduszu Pracy pomiędzy Gminą/Miastem a Wojewodą,
- ✓ z dnia 31 maja 2021 r. z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie w sprawie zasad promocji oraz realizacji programu „Czyste powietrze”
- ✓ z dnia 28 lipca 2021 roku z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim w sprawie powierzenia Gminie prowadzenia zadań z zakresu administracji rządowej dotyczących obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych,
- ✓ z 1 września 2021 r. z Powiatem Iławskim w sprawie zasad finansowania kosztów transportu i opieki w czasie przewozu dzieci, młodzieży i uczniów, o których mowa w art. 32 ust. 6 i art. 39 ust. 4 ustawy Prawo oświatowe zamieszkałych na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Zespole Szkół Rolniczych w Kisielicach,
- ✓ z 5 października 2021 r. z Powiatem Nowomiejskim w związku z realizacją przez Powiat Nowomiejski zadania zleconego z zakresu administracji rządowej polegającego na udzieleniu nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczeniu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, a także realizacji zadań z zakresu edukacji prawnej,
- ✓ z dnia 25 października 2021 r. z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego w sprawie rozwiązania umowy nr OW-II.3031.15.2.2021 z dnia 24 maja 2021 r. w ramach konkursu „Małe Granty Sołectkie Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2021 roku pomiędzy Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego a Gminą Nowe Miasto Lubawskie o udzielenie pomocy finansowej w formie dotacji celowej na realizację zadania pod nazwą *Doposażenie placu przy świetlicy wiejskiej w Pacótkowie w wiatę rekreacyjną*.
- ✓ z dnia 12 listopada 2021 r. pomiędzy Skarbem państwa-Ministrem Cyfryzacji w sprawie nieodpłatnego przekazania skanerów odcisków palców.
- ✓ z dnia 18 listopada 2021 r. pomiędzy Skarbem Państwa- Ministrem Edukacji i Nauki w sprawie udzielenia wsparcia finansowego na realizację zadania w ramach przedsięwzięcia Ministra Edukacji i nauki pod nazwa „Poznaj Polskę”.

INNE FORMY WSPÓŁDZIAANIA

Gmina Nowe Miasto Lubawskie przynależy do Związku Gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego „Czyste środowisko”, który podejmuje inicjatywy środowiskowe. W skład Związku wchodzi 19 Gmin: Dąbrówno, Godkowo, Grunwald, Iława (miasto), Iława (Gmina wiejska), Jonkowo, Kurzętnik, Lubawa, Łukta, Olsztynek, Ostróda (miasto), Ostróda (Gmina wiejska), Małdyty, Miłakowo, Miłomłyn, Morąg, Nowe Miasto Lubawskie (Gmina wiejska), Nowe Miasto Lubawskie (miasto), Zalewo.

Do zadań statutowych Związku zaliczyć można: gospodarowanie odpadami komunalnymi, również w zakresie ich unieszkodliwiania – budowa i eksploatacja infrastruktury utylizacyjnej w

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Zakładzie Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Rudnie; organizację systemu zbiórki odpadów; koordynację programów rozwoju ekologicznego w ramach wykonywania zadań własnych Gmin zrzeszonych; edukację ekologiczną, ochronę ziemi i krajobrazu przed zanieczyszczeniami oraz organizowanie zbiórki selektywnej odpadów. Ponadto, Związek realizuje także zadania, które przyjmowane są na podstawie uchwalenia pewnych dokumentów statutowych: tworzenie przedsiębiorstw, prowadzenie działalności wydawniczej i informacyjnej; współpracę ze związkami międzygminnymi, stowarzyszeniami i organizacjami gospodarczymi oraz naukowymi i instytucjami; pozyskiwanie środków finansowych na realizację inicjatyw ekologicznych.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie współpracuje z Lokalną Grupą Działania Ziemia Lubawska (LGD ZL). Gmina jest członkiem tego stowarzyszenia. Lokalna Grupa Działania Ziemia Lubawska jest formalnym następcą stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania na Rzecz Rozwoju Gmin Kurzętnik i Grodziczno”. Stowarzyszenie powstało wiosną 2006 r. w ramach Pilotażowego Programu LEADER+. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Lubawska działa na obszarze ośmiu gmin: Rybno, Grodziczno, Kurzętnik, Biskupiec, Nowe Miasto Lubawskie, Lubawa, Miasto Lubawa i Miasto Nowe Miasto Lubawskie.

Wieloletnia działalność LGD ZL to ciągły proces budowania partnerstwa, dzięki któremu wszyscy zainteresowani mieszkańcy, podmioty, instytucje społeczne oraz gospodarcze mogą działać na rzecz rozwoju Ziemi Lubawskiej. Duże doświadczenie członków Stowarzyszenia i kadry zarządzającej przyczynia się do sprawnego działania grupy.

Efektom dotychczasowych działań LGD Ziemia Lubawska są nie tylko działania własne na rzecz mieszkańców, udział w targach, doradztwo w pozyskiwaniu środków, ale również realizacja projektów partnerskich, współfinansowanych ze środków zewnętrznych. LGD Ziemia Lubawska od 2008 r. konsekwentnie kontynuuje swoje działanie, skupiając się przede wszystkim na rozwoju kapitału społecznego, jego kwalifikacji, aktywności, przedsiębiorczości, innowacyjności i kreatywności; budowaniu silnej więzi mieszkańców ze swoimi miejscowościami, dbania o stan środowiska przyrodniczego, malowniczego krajobrazu oraz spójności społecznej, której filarem są tradycje. Zapewnienie dobrego dostępu do informacji o obszarze dla podmiotów zewnętrznych i wewnętrznych oraz wspólna promocja i tworzenie wizerunku obszaru objętego działaniem LGD ZL. Nowy okres programowania zostanie skoncentrowany na dziedzinach, które mieszkańcy (w wyniku spotkań konsultacyjnych) uznali za potrzebne w celu dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LGD ZL. Zbudowany do tej pory potencjał społeczny pozwolił określić dalsze kierunki i priorytety rozwoju Ziemi Lubawskiej. Zostanie on także wzmocniony i wykorzystany do dalszych działań podejmowanych przez stowarzyszenie w nowym okresie programowania.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Polska (Gmina Nowe Miasto Lubawskie) – Rosja (miasto Sowieck)

W dniu 24.01.2018 r. Gmina Nowe Miasto Lubawskie oraz Miasto Sowieck (Obwód Kaliningradzki) podpisały list intencyjny dotyczący wspólnej realizacji projektu transgranicznego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Rosja 2014 - 2020. Dzięki współpracy w lipcu 2018 r. został złożony wniosek o dofinansowanie inwestycji budowy kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków w Jamielniku oraz kanalizacji sanitarnej w Sowiecku. Umowa o dofinansowanie została zawarta w 2020 r. W 2021 roku kontynuowano współpracę naszej Gminy z samorządem rosyjskim, czego wyrazem były kolejne uzgodnienia wspólnego projektu. Projekt pt. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego na obszarze transgranicznym poprzez poprawę i rozwój infrastruktury wodno- ściekowej w Sowiecku (Obwód Kaliningradzki) i Gminie Nowe Miasto Lubawskie, którego liderem jest Gmina Nowe Miasto Lubawskie planowany jest do zrealizowania w 2022 roku.

Polska (Gmina Nowe Miasto Lubawskie) – Niemcy (Gmina Harpstedt)

W związku z nadal obowiązującą w 2021 roku sytuacją pandemiczną zaniechano organizacji wyjazdu delegacji Gminy Nowe Miasto Lubawskie do zaprzyjaźnionej niemieckiej gminy Harpstedt. Obie strony ustaliły, iż wyjazd dojdzie do skutku wtedy, gdy wizyta nie będzie stanowiła zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa jej uczestników tj. po zniesieniu obostrzeń związanych z covid-19.

Jesienią 2021 r. w gminie Harpstedt odbyły się wybory samorządowe. W ich wyniku nowym burmistrzem został Ives Nagel, który zastąpił na tym stanowisku Herwiga Wöbse.

12 Finanse samorządowe

12.1 Budżet gminy – dochody i wydatki, w tym ich struktura

Dochody budżetowe uchwalono w wysokości 48 302 474,59 zł, natomiast wydatki budżetowe zaplanowano w kwocie 50 026 124,59 zł. Planowany deficyt budżetowy w wysokości 1 723 650,00 zł przewidziany był do pokrycia przychodami pochodzące z zaciągniętych kredytów i pożyczek.

Przychody budżetu zaplanowano w kwocie 3 735 650,00 zł. Stanowiły kredyt w wysokości 2 100 000,00 zł oraz wolne środki pochodzące z nadwyżki środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu j.s.t. wynikające z rozliczenia kredytów i pożyczek z lat ubiegłych w kwocie 903 142,98 zł.

Rozchody budżetu w 2021 roku zaplanowano w wysokości 2 012 000,00 zł.

W ciągu roku planowany budżet, zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków, uległ zwiększeniu i na dzień 31 grudnia 2020 roku po stronie dochodów stanowił kwotę 54 133 616,21 zł, a po stronie wydatków kwotę 61 790 197,03 zł. W wyniku wprowadzonych zmian planowany budżet na koniec roku zamknął się deficytem w wysokości 7 656 580,82 zł. Planowany deficyt przewidziany był do pokrycia przychodami pochodzącymi z kredytu w wysokości 1 723 650,00 zł. Planowane przychody zwiększono o kwotę 5 932 930,82 zł, tj. do kwoty 9 668 580,82 zł, w tym z wolnych środków do kwoty 3 765 437,84 zł oraz z niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu, wynikające z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu w kwocie 903 142,98 zł. Rozchody pozostały na poziomie planu pierwotnego w kwocie 2 012 000,00 zł.

Zmiany planu dochodów i wydatków w budżecie gminy w 2021 roku przedstawia poniższa tabela:

Tabela 62 Plan i wykonanie budżetu Gminy Nowe Miasto Lubawskie w 2021 roku

Nazwa	Plan budżetu na początek 2021 r.	Plan budżetu na koniec 2021 r.	Dokonane zmiany	Wykonanie budżetu w 2021 r.	Stopień wykonania (%)
I. Dochody ogółem, w tym:	48 302 474,59	54 133 616,21	+5 831 141,62	60 046 561,27	110,92%
a) dochody bieżące	43 870 248,56 zł	45 807 645,26	+1 937 396,70 zł	46 859 781,60	102,30%
b) dochody majątkowe	4 432 226,03 zł	8 325 970,95	+3 893 744,92 zł	13 186 779,67	158,38%
1. Dochody własne	-	10 439 274,37	-	11 644 584,92	111,55
2. Subwencje	-	19 634 582,00	-	19 634 582,00	119,36
3. Dotacje	-	23 610 966,43	-	23 585 463,08	99,89
4. Dochody z innych źródeł	-	3 633 610,41	-	5 181 931,27	142,61
II. Wydatki	50 026 124,59	61 790 197,03	+11 764 072,44	55 303 314,77	89,50%
1. wydatki bieżące	39 876 083,66 zł	42 085 497,93	+2 209 414,27 zł	39 467 271,94	93,78%

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

2. wydatki majątkowe	10 150 040,93 zł	19 704 699,10	+9 554 658,17 zł	15 836 042,83	80,37%
III. Deficyt/ Nadwyżka	1 723 650,00	-7 656 580,82	-9 380 230,82	4 743 246,50	-
IV. Przychody	3 735 650,00	9 668 580,82	+ 5 932 930,82	6 768 580,82	70,01%
V. Rozchody	2 012 000,00	2 012 000,00	0,00 zł	2 012 000,00	100,00%

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za 2021 rok

Dochody

Wysokość osiąganych dochodów świadczy o pozycji finansowej jednostki samorządu terytorialnego.

Dochody budżetu gminy to dochody własne, subwencje i dotacje celowe z budżetu państwa. Szczegółowe określenie źródeł dochodów gminy, zasady ich ustalania i gromadzenia określa ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Dochodami mogą być również środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

Zgodnie z Konstytucją, dochody własne gminy obejmują wszelkie dochody jednostek samorządu terytorialnego z wyjątkiem subwencji ogólnych i dotacji celowych.

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (t.j.

Dz.U..

z 2022 r. poz. 2267 dzieli dochody gminy na grupy.

Pierwszą z nich są wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków. Zalicza się do niej następujące podatki:

- ✓ podatek od nieruchomości;
- ✓ podatek rolny;
- ✓ podatek leśny;
- ✓ podatek od środków transportowych;
- ✓ opodatkowanie w formie karty podatkowej;
- ✓ podatek od spadków i darowizn;
- ✓ podatek od czynności cywilnoprawnych.

Drugą grupę dochodów własnych gminy stanowią wpływy z opłat:

- ✓ Wpływy z tytułu opłaty skarbowej
- ✓ Wpływy z opłat za zezwolenie na sprzedaż alkoholu
- ✓ Wpływy z części opłaty za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych w obrocie hurtowym
- ✓ Wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw
- ✓ Wpływy z różnych opłat

Trzecią grupę dochodów własnych gminy stanowią dochody z majątku gminy:

- ✓ Wpłaty z tytułu odpłatnego nabycia prawa własności oraz prawa użytkowania wieczystego nieruchomości
- ✓ Wpływy z opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości
- ✓ Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych
- ✓ Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych

Dochody z usług:

- ✓ Usługi ogrzewania lokali komunalnych
- ✓ Opłaty cmentarne
- ✓ Odpłatność za usługi opiekuńcze
- ✓ Odpłatność za korzystanie z kontenera sanitarnego na przystani kajakowej w Mszanowie
- ✓ Opłata za wydanie kserokopii dokumentów

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

- ✓ Dochody z tytułu zwrotu kosztów wychowania przedszkolnego

Udziały w podatkach dochodowych, stanowiących dochód budżetu państwa są powszechnie stosowaną formą dochodów jednostek samorządu terytorialnego, traktowaną jako metoda równoważenia budżetów samorządu terytorialnego. Stanowią one:

- ✓ wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT), od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze gminy, określony w ustawie, wynosi 44,67%,
- ✓ wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT), od podatników tego podatku posiadających siedzibę na obszarze gminy, wynosi 0,41%

Pozostałe dochody gminy, tj.: Odsetki od nieterminowych wpłat podatków i opłat, Pozostałe odsetki (m.in. od środków na rachunkach bankowych, nieterminowych wpłat należności), Spadki i darowizny na rzecz gminy, Kary z tytułu nienależytego wykonania umów, Pozostałe dochody (m.in. refundacje z Urzędu Pracy za pracowników interwencyjnych, rekompensaty utraconych dochodów w podatkach, odszkodowania itp.).

Tabela 63 Struktura dochodów budżetowych gminy Nowe Miasto Lubawskie wykonanych w 2021 roku

Nazwa	2021	Procentowy udział w dochodach ogółem
Dochody własne	11 644 584,92	19,39
Dotacje	23 585 463,08	39,28
Subwencje	19 634 582,00	32,70
Dochody z innych źródeł	5 181 931,27	8,63
Razem dochody	60 046 561,27	x

Źródło: *Sprawozdanie z wykonania Budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za 2021 rok*

Największy udział w zrealizowanych dochodach stanowią dotacje - 39,28 %, następnie Subwencja z budżetu państwa 32,7 %. dochody własne stanowiły 19,39 % wpływów, dochody z innych źródeł – 8,63 %.

Dochody własne zrealizowano w 111,55 %. Na planowaną kwotę 10 439 274,37 zł wpłynęło 11 644 584,92 zł. Subwencja z budżetu państwa wpłynęła w 119,36 % planu, tj. w kwocie 19 634 582,00 zł. Wpływy z dotacji wyniosły 23 585 463,08 zł, stanowią 99,89 % planu. Dochody z innych źródeł(m.in. środki na zadania inwestycyjne) wpłynęły w 142,61 % planu, tj. w kwocie 5 181 931,27 zł.

Tabela 64 Dochody własne gminy Nowe Miasto Lubawskie wg źródeł w 2021 roku

Nazwa	2021	Procentowy udział w dochodach własnych
dochody własne	11 644 584,92 zł	x
Podatki dochodowe	5 249 240,65 zł	45,08 %
Podatki lokalne	4 053 434,06 zł	34,81%

Źródło: *Sprawozdanie z wykonania Budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za 2021 rok.*

Tabela 65 Udział PIT i CIT

Nazwa	2021	Procentowy udział w dochodach własnych
udział w PIT	5 201 389,00 zł	44,67
udział w CIT	47 851,65 zł	0,41

Źródło: *Sprawozdanie z wykonania Budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za 2021 rok*

Największy udział w dochodach własnych a zarazem jeden z ważniejszych dochodów to wpływy z podatków dochodowych – 45,8%. Udział w podatku PIT – 44,67%. Wpływy z podatków

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

stanowią narzędzie niezbędne do finansowania zadań gminy, przyczyniają się do jej rozwoju zarówno pod względem społecznym, jak również inwestycyjnym.

Tabela 66 Dochody na 1 mieszkańca w latach 2017–2021 (w zł)

Lp.	Rodzaj dochodu	2017	2018	2019	2020	2021
1	ogółem	5 180,87	5 258,98	6 021,03	6 402,63	7 195,51
2	dochody własne	1 156,20	1 206,31	1 784,20	1 631,32	1 970,29
3	dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	414,37	502,36	558,43	572,00	623,29
4	dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	2,03	1,34	3,79	3,45	5,73
5	dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	426,05	475,38	497,23	505,97	550,67

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Dochody gminy Nowe Miasto Lubawskie z roku na rok wzrastają. Obrazuje to dochód obliczony na jednego mieszkańca. Od 2017 roku z kwoty 5 180,87 zł dochodu na jednego mieszkańca wzrósł do kwoty 7 195,51 zł w 2021 r. Świadczy to o poprawiającej się kondycji gminy.

Wydatki

Wydatki są odzwierciedleniem realizacji zadań wykonywanych przez gminę, określonych w odrębnych przepisach, pozostające w dyspozycji jednostki samorządu terytorialnego. W budżecie wyodrębnia się wydatki bieżące i majątkowe, w szczególności przeznaczone na:

- ✓ zadania własne gminy;
- ✓ zadania z zakresu administracji rządowej i inne zadania zlecone ustawami;
- ✓ zadania przejęte do realizacji w drodze umów lub porozumień;
- ✓ zadania realizowane wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego;
- ✓ pomoc rzeczową lub finansową innym jednostkom;
- ✓ programy finansowane z udziałem środków zewnętrznych.

Do wydatków bieżących zaliczamy: wynagrodzenia i uposażenia osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych oraz składki naliczane od tych wynagrodzeń i uposażeń, zakupy towarów i usług, koszty utrzymania oraz inne wydatki związane z funkcjonowaniem jednostek i realizacją ich statutowych zadań, koszty zadań zleconych do realizacji jednostkom zaliczanym i niezaliczanym do sektora finansów publicznych.

Wydatki majątkowe obejmują: wydatki na inwestycje i zakupy inwestycyjne, zakup i objęcie akcji oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego.

W wielkości poszczególnych rodzajów wydatków znajdują odbicie kierunki i zakres zadań powierzonych gminie do wykonania. W strukturze wydatków bieżących największą część stanowią wydatki na finansowanie rodziny, oświaty i wychowania, rolnictwo i łowiectwa oraz transportu i łączności. Poza wyżej wymienionymi, miasto również ponosi wydatki na: pomoc społeczną, administracja publiczna, kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.

Tabela 67 Wydatki na 1 mieszkańca w latach 2017 – 2021 (w zł)

Lp.	Rodzaj wydatku	2017	2018	2019	2020	2021
1	Ogółem	5 062,22	5 677,26	6 542,29	5 558,33	6 627,12
2	w Dziale 801- Oświata i	1 346,15	1 327,67	1 615,03	1 323,16	1 637,20

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

	wychowanie					
3	w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	100,57	153,69	235,69	184,15	191,53
4	wydatki w rozdziale 90005 Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	0,00	0,00	0,00	0,00	10,38
5	wydatki majątkowe	1 012	1 481	2 055	963	1 898

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

12.2 Poziom zadłużenia

Zobowiązania, przychody i rozchody gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 68 Zadłużenie gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017 – 2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Zadłużenie na dzień 31 grudnia (zł)	13 906 000,00	16 714 000,00	20 402 000,00	17 390 000,00	17 478 000,00
Zadłużenie/dochodów (%)	32,80%	38,77%	41,24%	32,58%	29,11%

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za lata 2016 – 2021.

W roku 2021 Gmina nie udzielała poręczeń i gwarancji.

Wskaźnik długu publicznego został określony w art. 216 ust 5 Konstytucji RP. Zgodnie z nim nie wolno zaciągać pożyczek lub udzielać gwarancji i poręczeń finansowych, w następstwie których państwowy dług publiczny przekroczy 3/5 (60 %) wartości rocznego produktu krajowego brutto. W przypadku Gminy Nowe Miasto Lubawskie wskaźnik wykonany za 2021 rok wyniósł 29,11 %.

12.3 Zdolność inwestycyjna

Na stan finansów gminy w określonym momencie czasu składają się posiadane dochody i ich struktura, wydatki i ich struktura, stopień wykorzystania środków zwrotnych (tj. kredytów, pożyczek, obligacji) oraz skuteczność w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych. Środki finansowe są niezbędne by realizować zadania, w tym zadania inwestycyjne pobudzające rozwój. W celu przeprowadzenia znaczących inwestycji w Gminie Nowe Miasto Lubawskie niski poziom dochodów własnych uzupełniany jest pozyskiwaniem dofinansowań unijnych lub dotacji krajowych. Należy jednak podkreślić, że niski poziom dochodów własnych Gminy sprawia, że realizowane inwestycje nawet przy współfinansowaniu zewnętrznym wymagają zwiększania zadłużenia, gdyż brakuje środków na zagwarantowanie wkładu własnego. Wykorzystanie instrumentów zwrotnych (kredytów, pożyczek, obligacji) świadczy o aktywności władz gminy, co przy bezpiecznym poziomie zadłużenia należy ocenić pozytywnie, gdyż wpływa na rozwój gminy.

W 2021 roku roczny plan wydatków majątkowych został zrealizowany w 80,37 %. Na planowaną kwotę 19 704 699,10 zł wydatkowano 15 836 042,83 zł. Wydatki majątkowe stanowiły 28,63 % ogółu wydatków budżetowych.

Na zadania inwestycyjne (roczne i wieloletnie) przewidziane do realizacji w 2021 roku zaplanowano kwotę 19 428 603,29 zł, wydatkowano łącznie 15 559 947,02 zł, co stanowi 98,26 % poniesionych wydatków majątkowych ogółem. Plan zrealizowano w 80,37 %.

Na pozostałe wydatki majątkowe wydatkowano 479 268,51 zł. Wydatki te stanowią 1,74 % poniesionych wydatków majątkowych ogółem. Pozostałe wydatki majątkowe dotyczą przyznanych dotacje celowe udzielone innym jednostkom samorządu terytorialnego na zadania inwestycyjne.

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 69 Zadania inwestycyjne (roczne i wieloletnie) planowane do realizacji w 2021 roku oraz wydatki poniesione na ich realizację w 2021 roku.

Lp.	Nazwa zadania inwestycyjnego	Wydatki w zł
1	Budowa oczyszczalni ścieków w Jamielniku w ramach projektu "Ochrona dziedzictwa przyrodniczego na obszarze transgranicznym"	4 681 235,13
2	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Łąkach Bratiańskich w ramach projektu "Poprawa gospodarki wodno - ściekowej w Gminie Nowe"	1 047 152,70
3	Rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowości Gwiżdżyny	97 785,00
4	Rozbudowa sieci wodociągowej w Jamielniku	6 000,00
5	Kompleksowa modernizacja systemu zaopatrzenia w wodę Gminy NML wraz ze stacjami uzdatniania wody w Mszanowie i Tylicach	13 800,00
6	Rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowości Mszanowo	41 500,00
7	Budowa sieci wodociągowej w Jamielniku	72 450,00
8	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Mszanowie	13 400,00
9	Przebudowa istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Bagno	255 493,29
10	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Pacółtowie (ul. Leśna, Osiedlowa, Piaskowa)	32 500,00
11	Budowa hali targowej w Bratianie w ramach projektu "Mój Rynek -budowa hali targowej w Bratianie"	37 931,17
12	Budowa drogi Radomno - Gryżliny	0,00
13	Rozbudowa drogi gminnej 181055N Bratian - Mszanowo	48 468,00
14	Rozbudowa drogi gminnej 181042N na odcinku Mszanowo - obwodnica NML	10 000,00
15	Kontynuacja przebudowy drogi gminnej nr 181024N w miejscowości Pustki	0,00
16	Rozbudowa drogi gminnej nr 181019N od skrzyżowania z DP nr 1246N do granicy gminy w msc. Nawra	843 395,45
17	Przebudowa drogi gminnej nr 181015N na odcinku droga powiatowa nr 1246N - Mikołajki (granica gminy)	1 202 970,22
18	Przebudowa z rozbudową ulic Krętej, Grunwaldzkiej i Polnej wraz z przejściem dla pieszych przez drogę krajową nr 15 w Bratianie	1 573 355,42
19	Przebudowa drogi gminnej nr 181049N Tylice-Rojewo-Tyliczki	2 017 792,32
20	Przebudowa drogi gminnej w Nawrze w kierunku Mała Nawra	7 650,00
21	Rozbudowa ul. Rekreacyjnej w Mszanowie	38 000,00
22	Utwardzenie działki nr 1046/9 w Mszanowie (obręb Bratian)	160 061,29
23	Zakup rębaka spalinyowego do gałęzi	13 000,00
24	Przebudowa drogi wewnętrznej w Tylicach (za świetlicą)	12 644,21
25	Budowa ścieżki rowerowej po byłej linii kolejowej nr 260 Nowe Miasto Lubawskie - Zajączkowo Lubawskie na odcinku Pacółtowo -Tyliczki (granica gminy) w celu zmniejszenia presji na gatunki i siedliska na obszarach cennych przyrodniczo	11 002,00
26	Wykupy nieruchomości	5 382,43
27	Utwardzenie działki przy placu zabaw w Chroślu z budową zjazdu na plac zabaw	21 525,00
28	Zakup samochodu strażackiego dla OSP Skarlin	369 648,09
29	Modernizacja remizy OSP w Jamielniku	12 999,29
30	Budowa placu zabaw w miejscowości Chrośle	80 900,00
31	Kompleksowa termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Jamielniku	2 004 082,68
32	Zakup traktorka do obkaszania terenów zielonych w miejscowości Bagno	14 450,00
33	Gmina Nowe Miasto Lubawskie na straży bogactwa bioróżnorodności	1 000,00
34	Budowa oświetlenia na przystani kajakowej w Mszanowie	8 300,00

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

35	Budowa oświetlenia części ścieżki rowerowej i wiat w miejscowości Chrośle	52 892,50
36	Budowa oświetlenia drogowego w Jamielniku - ul. Nowomiejska, Spokojna, Spacerowa, Żurawia, Miodowa i część ul. Szkolnej	0,00
37	Budowa linii kablowej oświetlenia drogowego w ciągu ul. Leśnej w Pacótkowie	94 500,00
38	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Mszanowie	170 761,44
39	Kompleksowa termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Mszanowie	238 196,24
40	Plac ofiar totalitaryzmów - prace konserwatorskie pomnika w Nawrze i zagospodarowanie terenu wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną	247 723,15
41	Zakup kosiarzy na potrzeby bieżącego utrzymania boiska sportowego w Radomnie	0,00

Źródło: Sprawozdanie z wykonania Budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za 2021 rok.

Łącznie na zadania inwestycyjne w 2021 roku w gminie Nowe Miasto Lubawskie wydano 15 559 947,02 zł

Tabela 70 Pozostałe wydatki majątkowe

Lp.	Nazwa zakupu inwestycyjnego	Wydatki w zł
1	Dotacja celowa na pomoc finansową dla powiatu nowomiejskiego z przeznaczeniem na realizację zadania pn. „Przebudowa drogi powiatowej Nr 1246N dr. woj. Nr 538 Skarlin - Nowe Miasto Lubawskie na odcinku Skarlin - Nawra”	274 371,00
2	Zwrot niewykorzystanej dotacji z Funduszu Dróg Samorządowych otrzymanej na realizację zadania pn. „Przebudowa ulicy Podleśnej, Skrajnej i Na Stoku w Pacótkowie”	1 724,81

Źródło: Sprawozdanie z wykonania Budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za 2021 rok.

Łącznie na pozostałe wydatki majątkowe w 2021 r. Gmina Nowe Miasto Lubawskie przeznaczyła 276 095,81 zł.

12.4 Wartość projektów finansowanych ze środków unijnych

Na inwestycje drogowe, termomodernizacje, rozwój infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej oraz realizację projektów edukacyjnych i społecznych gmina pozyskuje środki finansowe zewnętrzne.

Tabela 71 Projekty realizowane z udziałem środków zewnętrznych

Lp.	Nazwa zadania	Wartość zadania wg wniosku [zł]	Środki pozyskane z zewnątrz [zł]
1.	Przebudowa ulic Podleśnej, Skrajnej i Na Stoku w Pacótkowie.	1 912 096,12	1 909 096,14
2.	Budowa ścieżki rowerowej po byłej linii kolejowej nr 260 Nowe Miasto Lubawskie - Zajączkowo Lubawskie na odcinku Pacótkowo - Tyliczki (granica gminy) w celu zmniejszenia presji na gatunki i siedliska na obszarach cennych przyrodniczo	4 535 862,11	3 814 116,54
3.	Przebudowa z rozbudową ulic Krętej, Grunwaldzkiej i Polnej wraz z przejściem dla pieszych przez drogę krajową nr 15 w Bratianie	2 596 812,98	1 558 087,79
4.	Przebudowa drogi gminnej nr 181049N Tylice- Rojewo-Tyliczki	2 373 601,56	1 382 727,63

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

5.	Budowa drogi gminnej nr 181015N na odcinku droga powiatowa nr 1246N - Mikołajki (granica gminy)	1 276 939,94	766 163,96
6.	Rozbudowa drogi gminnej nr 181019N od skrzyżowania z drogą powiatową nr 1246N do granicy gminy w miejscowości Nawra.	1 523 563,45	899 251,50 zł
7.	Mój rynek - budowa hali targowej w Bratianie	3 259 500,00	1 000 000,00
8	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Nowe Miasto Lubawskie poprzez budowę sieci kanalizacji sanitarnej w Łąkach Bratiańskich i sieci wodociągowej w Nawrze	2 152 717,88	1 341 094,00
9	Ochrona dziedzictwa przyrodniczego na obszarze transgranicznym poprzez poprawę i rozwój infrastruktury wodno-ściekowej w Sowiecku (Obwód Kaliningradzki) i Gminie Nowe Miasto Lubawskie	2 292 959,40	2 063 663,46
10.	Kompleksowa termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Mszanowie	1 036 260,12	556 913,70
11.	Kompleksowa termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Jamielniku	2 050 767,68	1 515 814,60
12.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Nowe Miasto Lubawskie	67 384,65	62 975,99
13.	Prace konserwatorskie pomnika upamiętniającego ofiary totalitaryzmów w Nawrze wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną	218 755,60	184 377,75
14.	Uzbrojenie terenu wokół wiat wypoczynkowych w miejscowości Chrośle przy ścieżce rowerowej Bratian - Iława w zasilanie energetyczne, oświetlenie wiat i przejścia dla pieszych na skrzyżowaniu ścieżki z drogą powiatową	48 462,00	13 500,00
15.	Budowa oświetlenia w Mszanowie i Pacółtowie	209 574,08	50000,00
16.	Doposażenie pomieszczenia kuchennego w celu poszerzenia działalności kulturalno-kulinarnej KGW Radomno	6 121,84	4 897,47
17.	Budowa budynku zaplecza sportowego KS "Radomniak Radomno"	982 000,00	344 800,00
18.	Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów w szkołach w Gminie Nowe Miasto Lubawskie	1 113 639,18	1 048 164,18
19.	Poznaj Polskę w Skarlinie	6 250,00	5 000,00
20.	Dofinansowanie wynagrodzenia dla asystenta rodziny	47 665,62	2 000,00
21.	Usługi opiekuńcze dla osób w wieku 75+	22 216,25	21 540,75
22.	Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych	15 581,80	12 000,00
23.	Wynagrodzenie dla animatora sportu	8 269,20	8 269,20
24	Modernizacja 2 mostów na rzece Wel wraz z przebudową ul. Szkolnej i Młyńskiej w Bratianie	8 400 000,00	7 980 000,00
25.	Usuwanie folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej z terenu Gminy Nowe Miasto Lubawskie	13 040,00	10 602,00
26.	Rozbudowa drogi gminnej nr 181042N na odcinku Mszanowo - obwodnica Nowego Miasta Lubawskiego	4 561 064,00	2 736 638,40
27.	Przebudowa drogi gminnej nr 181024N na odcinku Chrośle - Pustki	5 591 088,44	3 354 653,05

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

28.	Przebudowa drogi gminnej nr 181007N i 181003N łączących Jamielnik z Lekartami - Etap I	2 989 154,00	1 793 492,40
29.	Budowa podjazdu dla osób niepełnosprawnych wraz z przebudową schodów zewnętrznych do siedziby Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie z siedzibą w Mszanowie	45 892,35	15 284,09
30.	Cyfrowa Gmina - Rozwój cyfrowy Gminy Nowe Miasto Lubawskie oraz wzmocnienie cyfrowej odporności na zagrożenia	249 330,00	249 330,00
31.	Zagospodarowanie terenu wokół pomnika upamiętniającego ofiary totalitaryzmów w Nawrze - II etap	840 000,00	300 000,00
RAZEM		50 446 570,25	35 004 454,60

Źródło: Raport o stanie Gminy Nowe Miasto Lubawskie na dzień 31 grudnia 2021 roku

13 Diagnoza porównawcza

W celu porównania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Nowe Miasto Lubawskie (gmina wiejska) z innymi gminami, wybrano 3 gminy położone w województwie warmińsko-mazurskim, tj. Rybno (gmina wiejska), Gmina Kisielice (gmina miejsko-wiejska), Gmina Grodziczno (gmina wiejska) oraz 1 gminę położoną w województwie kujawsko-pomorskim, tj. Gmina Jabłonowo Pomorskie (gmina miejsko-wiejska) oraz 1 gminę położoną w województwie mazowieckim, tj. Gmina Strzegowo (gmina wiejska). Gminy wybrane do analizy porównawczej wybrano ze względu na podobny charakter, położenie, ukształtowanie terenu, zbliżoną strukturę osadniczą, potencjał oraz podobną skalę problemów.

Rysunek 20 Analizowane jednostki w diagnozie porównawczej

Źródło: google.pl opracowanie własne

Analizę przeprowadzono w 4 sferach: przestrzennej (powierzchnia, infrastruktura techniczna, mieszkalnictwo), środowiskowej (obszary prawnie chronione, tereny zielone, zanieczyszczenia), społecznej (demografia, dostęp do usług publicznych, dostępność do żłobków, przedszkoli, szkół, pomoc społeczna) i gospodarczej (podmioty gospodarcze, rynek pracy, bezrobocie, dochody i wydatki gmin). W celu porównania gmin posłużono się przelicznikami wartości wskaźników na jednego, tysiąc lub dziesięć tysięcy mieszkańców. Analizowane wskaźniki zostały przedstawione w tabeli nr 103.

Strefa przestrzenna

Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest gminą wiejską o powierzchni 138,5 km² i w porównaniu z analizowanymi gminami, jest niemal najmniejszą co do wielkości wśród gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Mniejszą gminą jest jedynie gmina miejsko-wiejska Jabłonowo Pomorskie (134,96 km²), zlokalizowana na terenie woj. kujawsko-pomorskiego. Pozostałe gminy wiejskie: Grodziczno (154,4 km²), Rybno (148,4 km²), Strzegowo (214,2 km²) oraz gmina miejsko-wiejska: Kisielice (172,9 km²) mają większą powierzchnię od Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Analizując infrastrukturę techniczną należy stwierdzić, że poziom ludności korzystających z wodociągów (% ogółu ludności z niej korzystającej) w Gminie Nowe Miasto Lubawskie jest na jednym z najniższych poziomów w stosunku do porównywalnych jednostek administracyjnych. W Gminie Nowe Miasto Lubawskie poziom ludności korzystających z wodociągów wynosi 86,0%. Mniejszy poziom osiągnęła jedynie Gmina Strzegowo – 83,9% (gmina wiejska). W Gminie Kisielice z sieci wodociągowej korzysta 99,0%, w Gminie Grodziczno 94,4%, w Gminie Jabłonowo Pomorskie 92,9% zaś w Gminie Rybno 91,5% ludności.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie pod względem procenta ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (% ogółu ludności) również jest na jednym z najniższych poziomów (30,6%) w skali 6 analizowanych gmin. Wśród gmin o najwyższym poziomie wskaźnika znalazły się: Strzegowo (64,6%), Rybno (55,5%), Kisielice (44,1) zaś Jabłonowo Pomorskie również osiąga 30,6% ogółu ludności korzystającej z kanalizacji na terenie danej gminy. Najniższy wskaźnik korzystających z kanalizacji osiągnęła gmina Grodziczno, gdzie omawiany wskaźnik wynosi 0%.

Odzwierciedleniem powyższych wskaźników są wskaźniki dotyczące podłączenia budynków mieszkalnych do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. W Gminie Nowe Miasto Lubawskie 83,2% budynków jest podłączonych do sieci wodociągowej (jedna z najniższych wartości w porównywanym zbiorze gmin) i 30,6% do sieci kanalizacyjnej. W gminie wiejskiej Grodziczno 86,3% budynków jest podłączonych do sieci wodociągowej, natomiast 0,0% do sieci kanalizacyjnej. W pozostałych gminach wskaźniki te osiągnęły następujące wartości: gmina miejsko-wiejska Kisielice, 94,1% budynków posiada sieć wodociągową oraz 35,4% budynków posiada dostęp do sieci kanalizacyjnej, gmina wiejska Rybno odpowiednio 94,0% i 49,5% gmina wiejska Strzegowo odpowiednio 70,6% i 57,0% oraz gmina miejsko-wiejska Jabłonowo Pomorskie – 93,8% oraz 44,8%

W przypadku analizowanych gmin występują znaczne dysproporcje pomiędzy istniejącymi podłączeniami wodno-kanalizacyjnymi. I tak w Gminie Nowe Miasto Lubawskie na 83,2% podłączeń wodociągowych 30,6% budynków posiada podłączenia kanalizacyjne, a w Gminie Grodziczno na 86,3% podłączeń wodociągowych 0,0% budynków posiada sieć kanalizacyjną. W Gminie Kisielice na 94,1% podłączeń wodociągowych 35,4% budynków posiada podłączenia kanalizacyjne. W przypadku pozostałych gmin % budynków podłączonych do sieci wodociągowej w stosunku do % budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej wynoszą odpowiednio: w Gminie Rybno 94,0% do 49,5%, w Gminie Strzegowo 70,6% do 57,0%, a w Gminie Jabłonowo Pomorskie 93,8% do 44,8%.

Na tle analizowanych jednostek administracyjnych, rozwój mieszkalnictwa w Gminie Nowe Miasto Lubawskie jest na jednym z najwyższych poziomów. Wskaźnik mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw wynosi 1387 jest na 1 miejscu wśród badanych gmin. Niższe wskaźniki wśród porównywalnych gminy osiągnęły gminy: Jabłonowo Pomorskie (1171 mieszkań), Rybno (850 mieszkań), Grodziczno (654 mieszkania) oraz Kisielice (500 mieszkań). Najniższą wartość w analizowanym zakresie występuje w Gminie Strzegowo, tj. 412 mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw.

Strefa środowiskowa

Gmina Nowe Miasto Lubawskie posiada 6339,69 ha obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni gminy i jest to jedną z wyższych wartości porównywanej cechy poszczególnych gmin. Spośród pozostałych analizowanych jednostek administracyjnych największy udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem posiadają gminy: Strzegowo (20 328,1 ha), Rybno (11 027,49 ha), zaś gmina Grodziczno posiada 6 175,98 ha obszarów chronionych. Gmina Jabłonowo Pomorskie na swoim terenie ma 5 011,81 ha obszarów chronionych, ale najniższą wartość wśród badanych gmin posiada gmina Kisielice, tj. 1403,81 ha.

Udział parków, zieleńców i terenów zieloni osiedlowej w całkowitej powierzchni gminy jest niemal identyczny na terenie wszystkich gmin i wynosi 0% całkowitej powierzchni gminy.

Strefa społeczna

W gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r. zamieszkiwało 8389 osób, co spośród porównywanych gmin jest drugą w kolejności wartością. Najniższą wartość ilości mieszkańców osiągnęły gmina Kisielice (5617 osób) oraz gmina Grodziczno (5985 osób). Natomiast najwięcej osób mieszkało w gminie Jabłonowo Pomorskie (8487 osób). Pozostałe gminy zamieszkiwało 7159 osób (gmina Strzegowo) oraz 6817 osób (gmina Rybno). Najwyższy wskaźnik ludności na 1 km² osiągnęły gminy: Jabłonowo Pomorskie (63), gmina Kisielice (62) i gmina Nowe Miasto Lubawskie (61). Gmina Rybno oraz Gmina Grodziczno w porównaniu do badanych jednostek osiągnęła wskaźnik na średnim poziomie – odpowiednio 46 i 39 osoby przypadające na 1 km². Najmniejszy wskaźnik osiągnęła gmina Strzegowo (33 osoby /1 km²). Rozpiętość omawianego wskaźnika nie jest duża, co wynika z faktu, iż analiza obejmuje gminy miejsko-wiejskie oraz wiejskie, na których przeważają budynki jednorodzinne, a zabudowa wielorodzinna, odwrotnie niż w miastach, stanowi niewielki odsetek.

W każdej analizowanej gminie występuje zjawisko starzenia się społeczeństwa, a współczynnik obciążenia demograficznego w 2021 r. jest zbliżony we wszystkich badanych gminach. Najwyższą wartość wskaźnika osiągnęły gmina Strzegowo (29,6), gmina Jabłonowo Pomorskie (27,0), gmina Kisielice (25,6), gmina Grodziczno (24,4) oraz gmina Rybno (22,7). Najniższą wartość wskaźnika osiągnęła właśnie gmina Nowe Miasto Lubawskie (20,3). Ujemny przyrost naturalny występuje w każdej z analizowanych jednostek. Ujemny przyrost naturalny jest w gminach: Strzegowo (-78), Kisielice, Rybno oraz Jabłonowo Pomorskie (po -50), Grodziczno (-37), W gminie Nowe Miasto Lubawskie wskaźnik przyrostu naturalnego wynosił -22.

Według stanu na 2021 r. wśród badanych jednostek administracyjnych jedynie na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie zanotowano najniższe saldo migracji na 1000 osób, które wyniosło -1,08. W pozostałych gminach także zanotowano ujemne saldo migracji (na 1000 osób). Największe

wartości wskaźnika osiągnęły gminy: Kisielice (-9,73), Rybno (-6,01), Jabłonowo Pomorskie (-5,39), Grodziczno (-5,32) oraz Strzegowo (-2,5).

Dostępność do usług medycznych nie różni się znacząco w poszczególnych gminach. Wskaźnik przychodni na 10 tys. ludności w gminie Nowe Miasto Lubawskie wynosi 0, podobnie jak w gminach Kisielice, Strzegowo i Jabłonowo Pomorskie. Najwyższy wskaźnik przychodni na 10 tys. ludności odnotowano w gminie Grodziczno (2), a następnie w gminie Rybno (1).

Liczba mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie oraz gminy Grodziczno przypadająca na 1 aptekę wynosi 0. Nie funkcjonują tu żadne apteki. Wyższe wartości wskaźnika osiągnęły gminy: Strzegowo (7159), Jabłonowo Pomorskie (4244), Rybno (3409) oraz Kisielice (2809).

W przypadku dostępności miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych (na 1000 dzieci w wieku do 3 lat) jedynie na terenie gmin Kisielice i Strzegowo wartość wskaźnika jest wyższa od 0 i wynosi odpowiednio 141 i 93. W pozostałych gminach, w tym na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie nie funkcjonują żłobki i kluby dziecięce dla dzieci w wieku do lat 3.

Wśród porównywanych gmin gmina Grodziczno ma najwięcej dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat (888). Niższy poziom wskaźnika osiągnęła gmina Rybno (766), gmina Kisielice (719) oraz gmina Nowe Miasto Lubawskie (655). Najniższy wskaźnik w tym zakresie odnotowują gminy Jabłonowo Pomorskie (600) oraz Strzegowo (561).

W szkołach podstawowych w analizowanych gminach współczynnik skolaryzacji brutto jest wyższy niż 100 jedynie w przypadku gminy Kisielice (101,08), co wynika z faktu, iż w gminie tej uczą się również dzieci z okolicznych gmin wiejskich oraz na jej terenie funkcjonuje szkoła specjalna. Najniższy wskaźnik w tym zakresie osiągnęła gmina Nowe Miasto Lubawskie (71,71).

Wskaźnik dotyczący pomocy społecznej (dane za 2021.) wskazuje, że najwięcej beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej było w gminie Kisielice (917) oraz w gminach Rybno (820) i Grodziczno (758), natomiast najmniej spośród badanych jednostek było w Strzegowo (595). Pozostałe gminy miały zbliżone wartości wskaźnika, i tak w Gminie Nowe Miasto Lubawskie wskaźnik osiągnął poziom 673, natomiast w Gminie Jabłonowo Pomorskie wartość wskaźnika to 721.

Strefa gospodarcza

Analizując wskaźnik ilości podmiotów wpisanych do rejestrów (Krajowego Rejestru Sądowego lub do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej) na 1000 ludności w 2021 r. należy zauważyć, że gmina Nowe Miasto Lubawskie zajęła 1 miejsce (85 podmiotów) wśród analizowanych gmin. Kolejne miejsce zajęły gmina Jabłonowo Pomorskie (81), gmina Rybno (80), natomiast najniższy wskaźnik osiągnęła gmina Grodziczno (66). Wartość wskaźnika ilości podmiotów wpisanych do rejestrów na 1000 ludności w gminie Kisielice to 72, zaś w gminie Strzegowo 68.

Najwięcej mikroprzedsiębiorstw (do 9 zatrudnionych osób) na 1000 mieszkańców było w gminach Nowe Miasto Lubawskie (82,6), Jabłonowo Pomorskie (78,6) i Rybno (76,6). Najmniej mikroprzedsiębiorstw było w gminie Grodziczno (62,7). W gminie Kisielice wskaźnik wyniósł 69,8, a w gminie Strzegowo 65,2.

W analizowanych gminach najwięcej małych przedsiębiorstw (do 49 zatrudnionych osób) na 1000 mieszkańców było w gminie Grodziczno (3,3), natomiast najmniej w gminie Jabłonowo Pomorskie (1,8). Wysokość wskaźnika na poziomie 3,1 osiągnęła gmina Rybno, 2,5 osiągnęła gmina Strzegowo, a 2,0 gmina Kisielice. Gmina Nowe Miasto Lubawskie osiągnęła wartość wskaźnika 2,1 dla małych przedsiębiorstw (do 49 zatrudnionych osób) na 1000 mieszkańców. Najwięcej średnich przedsiębiorstw, czyli zatrudniających od 50 do 249 osób (na 1000 mieszkańców) jest w gminie Jabłonowo Pomorskie (0,5) oraz w gminie Kisielice (0,4). Wysokość wskaźnika na poziomie 0,3 osiągnęła gmina Grodziczno, a 0,1 osiągnęły gminy Rybno, Strzegowo oraz gmina Nowe Miasto Lubawskie.

W Gminie Nowe Miasto Lubawskie ilość podmiotów zatrudniających więcej niż 250 osób (duże przedsiębiorstwa) na 1000 mieszkańców wynosi 0,1. W pozostałych analizowanych gminach nie ma zarejestrowanych dużych przedsiębiorstw.

Najwięcej pracujących mieszkańców (na 1000 mieszkańców) w porównywanych jednostkach administracyjnych jest w gminie Jabłonowo Pomorskie (154), w gminie Rybno (144) oraz w gminie Grodziczno (128). Najmniej w gminie Strzegowo (74) oraz w gminie Nowe Miasto Lubawskie (82) Gmina Kisielice osiągnęła wskaźnik 101 pracujących na 1000.

Największy udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym jest w gminie Rybno (6,1%) oraz w gminach Nowe Miasto Lubawskie i Grodziczno – odpowiednio 5,6% oraz 5,5%. Najniższy wskaźnik w tym zakresie osiągnęła gmina Kisielice (3,0). Gmina Jabłonowo Pomorskie osiągnęła wskaźnik na poziomie 4,8%, a gmina Strzegowo 3,5%

Najwięcej zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych (na 1000 mieszkańców) jest w gminie Grodziczno (5,01), a najmniej w gminie Strzegowo (2,65). W pozostałych gminach wskaźnik ten kształtuje się na poziomie: w gminie Rybno 4,40, w gminie Kisielice 3,74, w gminie Nowe Miasto Lubawskie 3,58 oraz w gminie Jabłonowo Pomorskie 2,95.

Najwyższe dochody gminy na 1 mieszkańca są w gminie Nowe Miasto Lubawskie (7195,51 zł), w gminie Rybno (7147,84 zł) oraz w gminie Grodziczno (6844,58 zł). W pozostałych gminach wysokość dochodów na mieszkańca jest waha się od 6728,26 zł w gminie Strzegowo, 6502,24 zł w gminie Kisielice do 6357,70 zł w gminie Jabłonowo Pomorskie.

Dochody własne gminy Nowe Miasto Lubawskie na 1 mieszkańca wynoszą 1959,96 zł, co stanowi jedną z niższych wartości wśród analizowanych gmin. Najwyższe dochody osiągnęła gmina Strzegowo (2406,23zł), a najniższe gmina Grodziczno (1366,94 zł).

Wydatki na 1 mieszkańca w gminie Nowe Miasto Lubawskie wynoszą 6627,12 zł i są średnim wynikiem spośród analizowanych jednostek administracyjnych. Najwyższe wydatki w tym zakresie osiągnęła gmina Rybno (7348,31zł). W pozostałych gminach wydatki wynosiły od 5643,22 zł (Gmina Strzegowo) do 6648,18 zł (Gmina Kisielice).

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tabela 72. Tabela porównawcza gmin w sferze przestrzennej, środowiskowej, społecznej i gospodarczej

Wyszczególnienie	jednostka miary	Gmina Nowe Miasto Lubawskie (wiejska, powiat nowomiejski, woj. warmińsko-mazurskie)	Gmina Grodziczno (wiejska, powiat nowomiejski, woj. warmińsko-mazurskie)	Gmina Kieselice (miejsko-wiejska, powiat iławski, woj. warmińsko-mazurskie)	Gmina Rybno (gmina wiejska, powiat działowski, woj. warmińsko-mazurskie)	Gmina Strzegowo (gmina wiejska, powiat mławski, województwo mazowieckie)	Gmina Jabłonowo Pomorskie (gmina miejsko-wiejska, powiat brodnicki, woj. kujawsko-pomorskie)	Dane z roku
STREFA PRZESTRZENNA								
powierzchnia ogółem	km ²	138,5	154,4	172,9	148,4	214,2	134,96	2021
	ha	13850	15440	17290	14840	21420	13496	
ludność korzystająca z wodociągów (% ogółu ludności)	%	86,0	94,4	99,0	91,5	83,9	92,9	2020
ludność korzystająca z kanalizacji (% ogółu ludności)	%	30,6	0,0	44,1	55,5	64,6	30,6	2020
ludność korzystająca z gazu (% ogółu ludności)	%	0,6	0,0	4,6	0,7	0,2	0,0	2021
budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociągowej - w % ogółu budynków mieszkalnych	%	83,2	86,3	94,1	94,0	70,6	93,8	2021
budynki mieszkalne podłączone do sieci kanalizacyjnej - w % ogółu budynków mieszkalnych	%	30,6	0,0	35,4	49,5	57,0	44,8	2021
mieszkania na 1000 mieszkańców	-	311,2	288,3	304,8	293,3	334,5	312,9	2020
mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	-	5,2	2,8	1,4	5,0	2,9	5,6	2021
mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw	-	1387	654	500	850	412	1171	2020

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności	-	683,2	387,7	187,3	410,5	311,3	404,8	2020
nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności	-	4,9	2,8	1,4	2,9	2,4	2,0	2020
STREFA ŚRODOWISKOWA								
obszary prawnie chronione	ha	6339,69	6175,98	1403,81	11027,49	20328,1	5 011,81	2021
udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem	%	-	-	-	-	-	-	-
STREFA SPOŁECZNA								
liczba ludności	osoba	8389	5985	5617	6817	7159	8487	2021
ludność na 1 km ²	osoba	61	39	62	46	33	63	2021
ludność w wieku przedprodukcyjnym	%	23,09	22,36	20,38	20,96	19,00	19,02	2021
ludność w wieku produkcyjnym	%	60,64	58,75	59,25	60,26	58,33	59,66	2021
ludność w wieku poprodukcyjnym	%	16,27	18,9	20,37	18,78	22,67	21,33	2021
współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	osoba	20,3	24,4	25,6	22,7	29,6	27,0	2021
Współczynnik feminizacji	osoba	95	97	95	98	99	102	2021
przyrost naturalny	-	-22	-37	-50	-50	-78	-50	2021

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

przyrost naturalny na 1000 ludności	-	-2,64	-6,15	-8,85	-7,33	-10,81	-5,86	2021
saldo migracji na 1000 osób	osoba	-1,08	-5,32	-9,73	-6,01	-2,5	-5,39	2021
saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności	osoba	0,6	-5,6	-9,9	-6,0	-2,6	-5,4	2021
saldo migracji zagranicznych na 1000 osób	osoba	-1,68	0,33	0,18	0,00	0,14	0,00	2021
Przychodnie na 10 tys. ludności	(ob.)	0	2	0	1	0	0	2021
ludność na aptekę ogólnodostępną	osoba	0	0	2809	3409	7159	4244	2021
miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	szt.	0	0	141	0	93	0	2021
dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	osoba	0	0	70	0	93	0	2021
dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	osoba	655	888	719	766	561	600	2021
współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły podstawowe)	%	73,25	94,32	106,10	97,16	91,88	92,99	2021
współczynnik skolaryzacji netto (szkoły podstawowe)	%	71,71	93,51	101,08	96,73	91,25	91,37	2021
beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	osoba	673	758	917	820	595	721	2021
Liczba imprez ogółem	szt.	0	0	0	0	0	0	2021
Biblioteki publiczne na 10 000 ludności	ob.	4,8	6,7	1,8	1,5	2,8	2,4	2021

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

STREFA GOSPODARCZA								
podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	szt.	85	66	72	80	68	81	2021
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	-	69	53	55	67	57	63	2021
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	-	3,58	5,01	3,74	4,40	2,65	2,95	2021
instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej	-	617,1	327,5	419,8	257,4	226,3	597,7	2021
podmioty na 1000 mieszkańców ogółem	-	3,7	4,3	3,0	3,5	2,9	3,2	2021
podmioty wg klas wielkości zatrudniających pracowników 0-9 na 1000 mieszkańców ogółem	-	82,6	62,7	69,8	76,6	65,2	78,6	2021
podmioty wg klas wielkości zatrudniających 10-49 na 1000 mieszkańców	-	2,1	3,3	2,0	3,1	2,5	1,8	2021
podmioty wg klas wielkości zatrudniających 50-249 na 1000 mieszkańców	-	0,1	0,3	0,4	0,1	0,1	0,5	2021
podmioty wg klas wielkości zatrudniających 250-999 na 1000 mieszkańców	-	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2021
podmioty wg klas wielkości zatrudniających 1000 i więcej na 1000 mieszkańców	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2021
udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	%	5,6	5,5	3,0	6,1	3,5	4,8	2021
pracujący na 1000 ludności	osoba	82	128	101	144	74	154	2021

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie

dochody na 1 mieszkańca	zł	7195,51	6844,58	6502,24	7147,84	6728,26	6357,7	2021
dochody własne na 1 mieszkańca	zł	1959,96	1366,94	2167,48	2277,58	2406,23	2224,43	2021
wydatki na 1 mieszkańca	zł	6627,12	5870,41	6648,18	7348,31	5643,32	5976,21	2021

Źródło: GUS, opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

14 Konsultacje społeczne

Zorganizowano jedno spotkanie. Spotkanie odbyło się w Mszanowie z udziałem kierownictwa Gminy, kierowników referatów Urzędu Gminy oraz kierowników jednostek podległych Gminie. Spotkanie miało na celu określenia mocnych i słabych stron życia i prowadzenia działalności gospodarczej w Gminie Nowe Miasto Lubawskie oraz określenia potencjalnych kierunków rozwoju gminy.

Badanie rozwoju Gminy Nowe Miasto Lubawskie

„Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowe Miasto Lubawskie” jest wstępnym dokumentem do przygotowania „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2023-2030”. Elementem przygotowania Diagnozy było przeprowadzenie od 29 kwietnia do 25 września 2022 r. konsultacji społecznych w formie badań ankietowych. Analiza uzyskanych na drodze badań danych stanowi uzupełnienie diagnozy Gminy Nowe Miasto Lubawskie, opracowanej na podstawie danych statystycznych GUS oraz informacji z Urzędu Gminy w Nowym Mieście Lubawskim, jego jednostek podległych oraz Powiatowego Urzędu Pracy w Nowym Mieście Lubawskim.

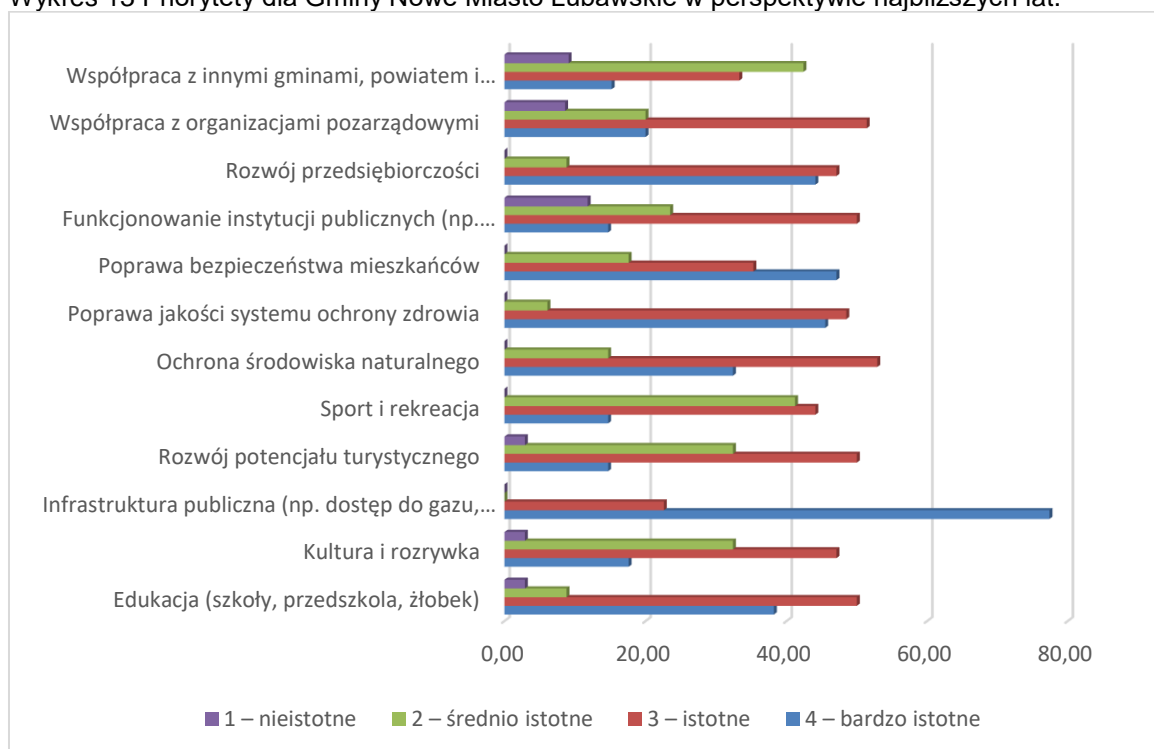
Ankiety zostały umieszczone w wersji elektronicznej na stronie Urzędu Gminy w Nowym Mieście Lubawskim oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Nowe Miasto Lubawskie w zakładce „konsultacje społeczne”. Wersja papierowa była dostępna w Urzędzie Gminy Nowe Miasto Lubawskie z siedzibą w Mszanowie. W badaniu wzięło udział tylko 35 mieszkańców, czyli 0,42% mieszkańców całej Gminy Nowe Miasto Lubawskie.

Podstawowym celem ankiety opracowanej dla mieszkańców Gminy Nowe Miasto Lubawskie było poznanie opinii odnośnie aspektów społeczno-gospodarczych gminy oraz kierunków jej rozwoju. Ogólnie ankieta zawierała pytania dotyczące kilku zagadnień tematycznych:

- priorytet dla władz gminy w perspektywie najbliższych lat,
- kluczowe działania / inicjatywy w poszczególnych obszarach rozwoju,
- niezbędne inwestycje,
- mocne strony gminy,
- słabe strony gminy,
- zagrożenia dla rozwoju gminy,
- szanse dla rozwoju gminy.

Wyniki ankiety zostały przedstawione poniżej na wykresach wraz z dodatkowymi odpowiedziami respondentów. Podsumowanie znajduje się po wynikach ankiety.

Wykres 13 Priorytety dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie w perspektywie najbliższych lat.

1. Kluczowe działania / inicjatywy, jakie władze Gminy powinny podjąć w każdym z poniższych obszarów.

<p>1. Edukacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie poziomu nauczania – wydłużenie pracy przedszkoli i świetlic szkolnych – utrzymanie szkół publicznych – organizacja żłobków i przedszkoli – organizacja zajęć pozalekcyjnych
<p>2. Kultura i rozrywka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – organizacja festynów, nocy kabaretowych, spływów kajakowych połączonych z grillem – organizacja dużych imprez cyklicznych – organizacja różnorodnych zajęć dla młodzieży – organizacja koncertów – rozwój biblioteki i czytelnii o czynny udział bibliotekarza – budowa parków rozrywki, kina w plenerze, – organizacja cyklicznych rajdów rowerowych
<p>3. Infrastruktura publiczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – modernizacja dróg – dofinansowanie do podłączeń wodno-kanalizacyjnych – rozbudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej – budowa nowych dróg – budowa dróg, ścieżek rowerowych, parkingów, chodników i oświetlenia – budowa sieci gazowej – poprawa jakości wody
<p>4. Rozwój potencjału turystycznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – promocja gminy – integracja społeczna, w tym z wykorzystaniem social media – tworzenie gospodarstw agroturystycznych opartych na wioskach tematycznych

<ul style="list-style-type: none"> – promowanie piękna przyrody, – organizacja szlaków turystycznych – budowa przystani kajakowych – tworzenie nowych miejsc wypoczynkowo-gastronomicznych dla turystów – rozwój atrakcyjnej bazy noclegowej
<p>5. Sport i rekreacja</p> <ul style="list-style-type: none"> – organizacja spływów kajakowych, wycieczek rowerowych, gier zespołowych – ogólna dostępność do obiektów sportowych – organizacja różnorodnych zawodów, nietypowych dla okolicznych gmin – organizacja wydarzeń sportowych dla dzieci i młodzieży – budowa nowych orlików, boisk, siłowni, placów zabaw – organizacja regat windserfingowych – budowa plaży publicznych – organizacja zawodów sportowych pomiędzy różnymi miejscowościami/gminami – rozwijanie i propagowanie popularnych dyscyplin sportu, ścieżki rowerowe, rozwój żeglarsstwa, wioślarstwa, wędkarstwa
<p>6. Ochrona środowiska naturalnego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dbałość o środowisko naturalne, rzeki, jeziora – dofinansowanie do wymiany pieców oraz dociepleń domów – ochrona jezior i terenów zielonych – utrzymanie różnorodności, ochrona posiadanych dóbr, informowanie społeczeństwa o posiadanych zasobach – tworzenie kwiatnych łąk, parków kieszeniowych – zakaz zabudowy w obszarach chronionych – edukacja społeczeństwa – tworzenie parków zieleni – utworzenie miejsc wypoczynku dla seniorów
<p>7. Poprawa jakości systemu ochrony zdrowia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – organizacja przychodni zdrowia na terenie gminy – zwiększenie dostępu do specjalistów i do opieki medycznej – zwiększenie opieki nad seniorami – współpraca z przychodniami funkcjonującymi na terenie gminy w celu ustalenia możliwości poprawy zdrowotnej dla mieszkańców gminy
<p>8. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawa infrastruktury drogowej oraz oświetlenia w miejscowościach – budowa chodników – monitoring w miejscach publicznych – wymiana oświetlenia ulicznego na LED – oświetlone bądź podwyższone przejścia dla pieszych, "ostre" progi zwalniające – współpraca z Policją i innymi służbami
<p>9. Funkcjonowanie instytucji publicznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – większe wsparcie dla seniorów – angażowanie pracowników w życie Gminy, przedstawienie pracowników w social mediach, aby każdy wiedział kto czym się zajmuje – poprawa sprawności działania
<p>10. Rozwój przedsiębiorczości:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wspieranie i zachęcanie do zakładania firm – obniżenie podatków od nieruchomości – tworzenie większej ilości miejsc pracy – pozyskiwanie nowych terenów pod inwestycje – ulgi podatkowe – strefa przemysłowa, tworzenie miejsc dla rozwoju przedsiębiorstw poza strefami zamieszkania – dofinansowanie na powstanie przedszkola i żłobka – utworzenie Funduszu Rozwoju Przedsiębiorczości – przeznaczenie dużych terenów pod zabudowę usługową – budowa hali targowej, w której wystawiane będą lokalne produkty
<p>11. Współpraca z organizacjami pozarządowymi:</p>

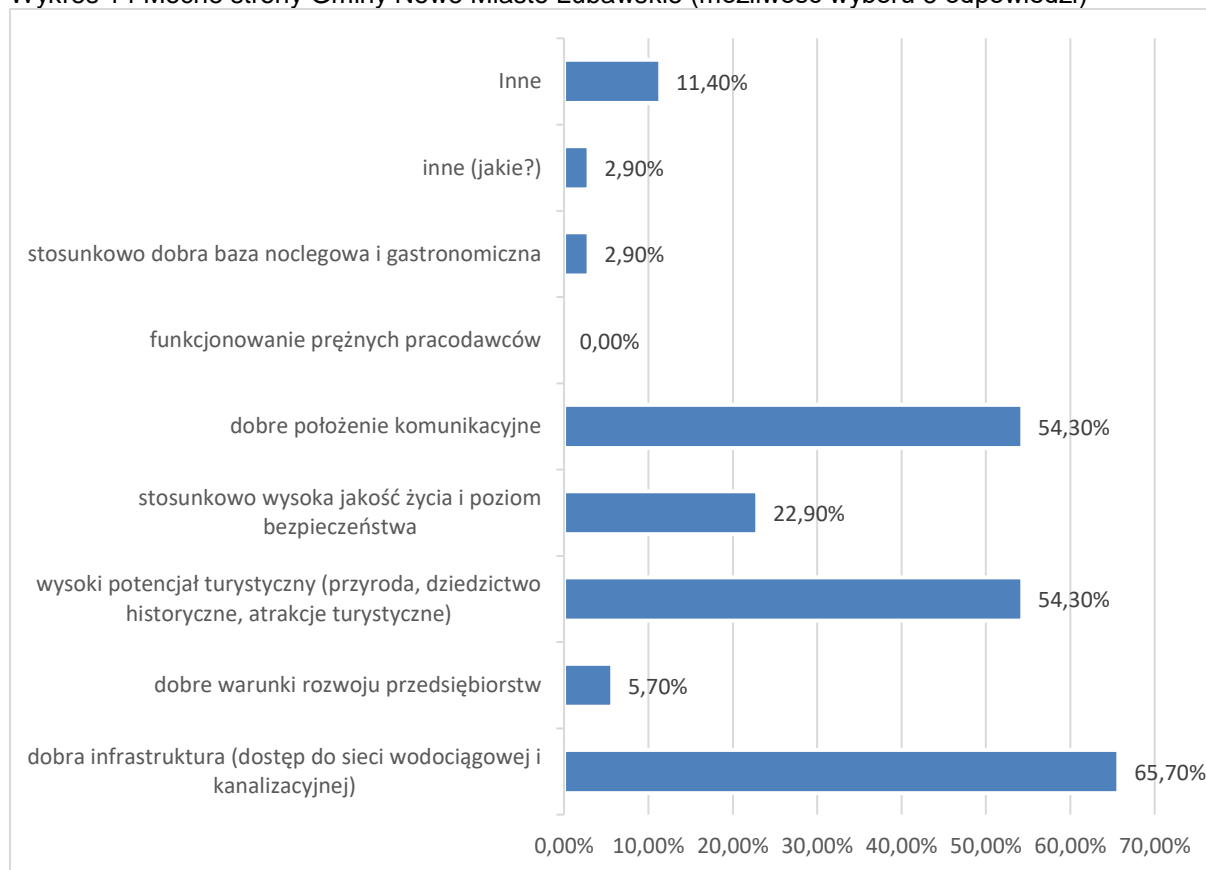
<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie dla organizacji pozarządowych - organizacja imprez angażujących wszystkich mieszkańców gminy - utworzenie Funduszu Rozwoju Organizacji Pozarządowych - przekazywanie organizacji zadań organizacjom pozarządowym - wspólna realizacja dużych projektów (przekraczające możliwości budżetu gminy)
<p>12. Współpraca z innymi gminami, powiatem i instytucjami regionalnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacja imprez z innymi gminami - realizacja wspólnych projektów, w tym projektów wspierających seniorów - wspólne realizowanie inwestycji i pozyskiwanie środków zewnętrznych - nawiązanie partnerstwa, wymiana doświadczeń - budowa ścieżek rowerowych między gminami i powiatami - wspólne imprezy między samorządami - współpraca w zakresie transportu z innymi jednostkami samorządu terytorialnego - rozwój gospodarczy, rozbudowa infrastruktury - podejmowanie wspólnych inicjatyw pozwalających bardziej efektywnie realizować zadania
<p>13. Dodatkowy obszar wskazany przez respondenta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ustalenie priorytetów umożliwiających realizację wszystkich potrzeb mieszkańców - inicjowanie rozwoju zbiorczych, przyjaznych dla środowiska źródeł ciepła

Dodatkowe obszary wskazane przez respondentów w pytaniu nr 1 - Priorytety Gminy Nowe Miasto Lubawskie w perspektywie najbliższych lat:

- zrównoważony rozwój
- bieżący monitoring zachodzących procesów gospodarczych i politycznych pozwalający na elastyczną reakcję w interesie gminy.

2. Mocne strony Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Wykres 14 Mocne strony Gminy Nowe Miasto Lubawskie (możliwość wyboru 3 odpowiedzi)

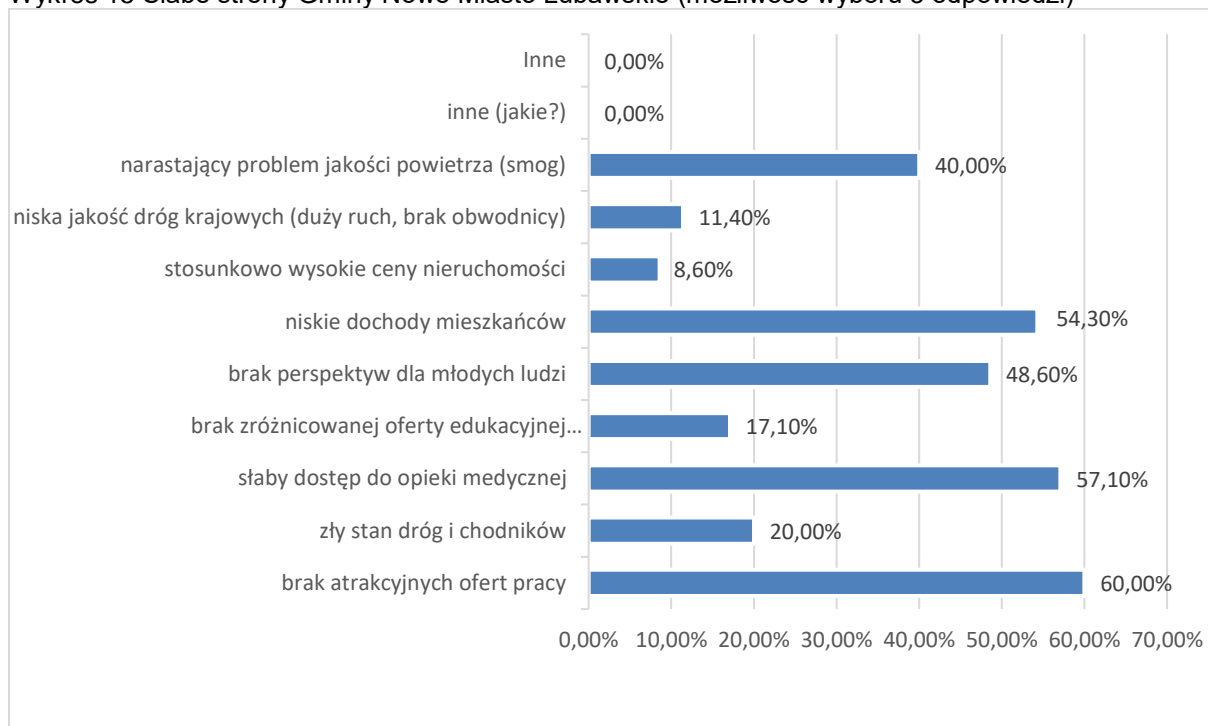

Dodatkowo respondenci mieli możliwość dodać swoje odpowiedzi:

- baza edukacyjna
- życzliwość ludzi
- prężna administracja gminna.

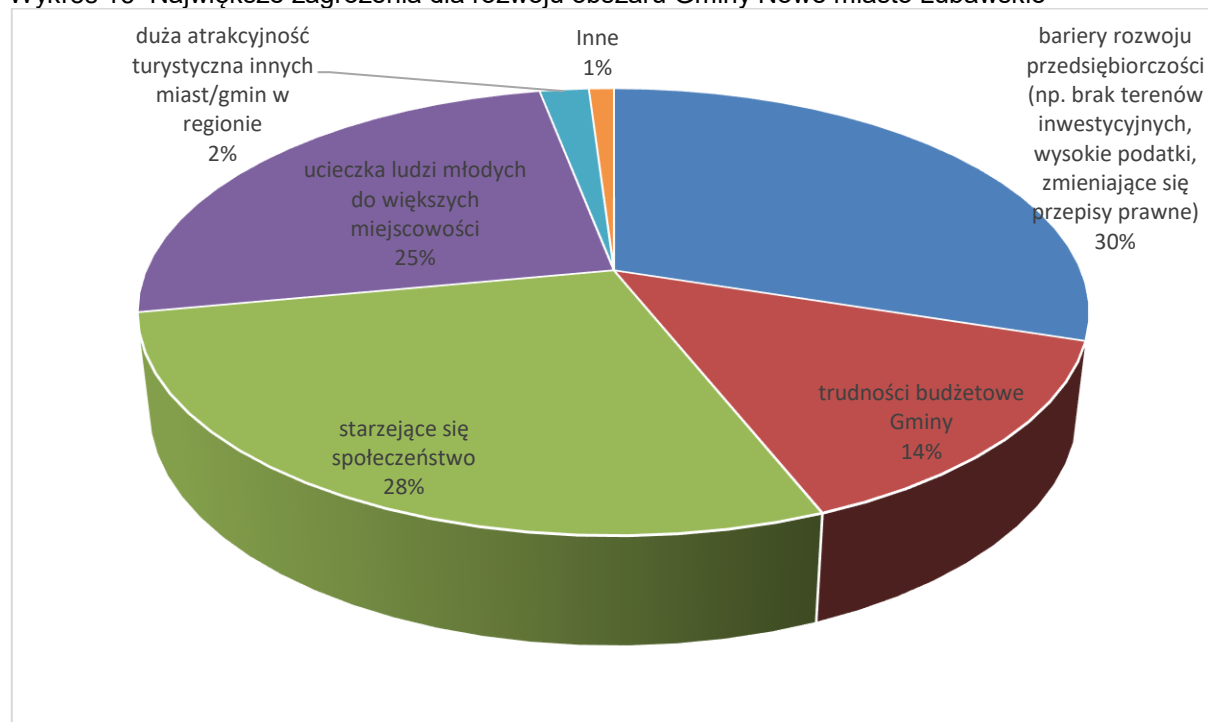
3. Słabe strony Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Wykres 15 Słabe strony Gminy Nowe Miasto Lubawskie (możliwość wyboru 3 odpowiedzi)

4. Największe zagrożenia dla rozwoju obszaru Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Wykres 16 Największe zagrożenia dla rozwoju obszaru Gminy Nowe miasto Lubawskie

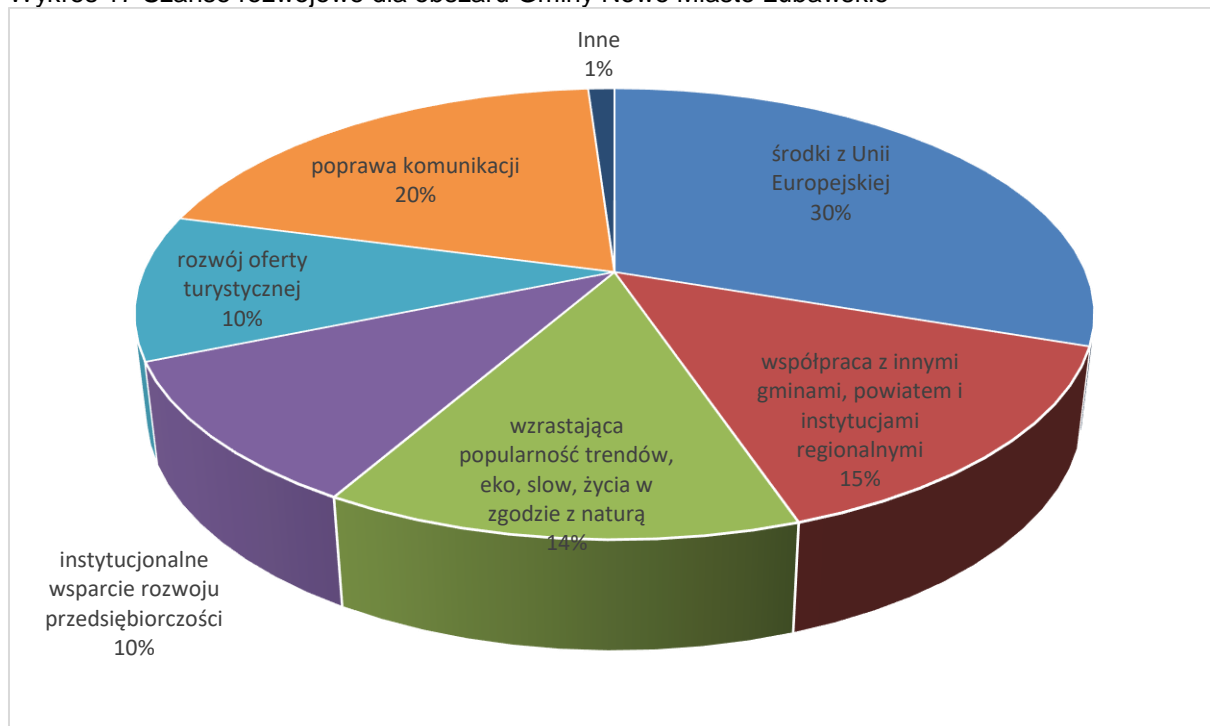

Dodatkowo, respondenci wskazali dodatkowe zagrożenia:

- Ograniczenie i redukcja dochodów własnych gminy poprzez decyzje władz centralnych.

5. Szanse rozwojowe dla obszaru Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Wykres 17 Szanse rozwojowe dla obszaru Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Respondenci wskazali również inne szanse rozwojowe Gminy Nowe Miasto Lubawskie:

- Rozwój i promocja gospodarstw produkujących zdrową żywność.

6. Dokończenie zdania przez respondentów badania: *Uważam, że Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest...*

- miejscem o słabym wykorzystaniu potencjału
- miejscem, które ma potencjał, ale żyje się biednie
- ciekawa, ale stoi w miejscu
- gotowa do większego rozwoju.
- piękna pod względem przyrodniczym
- przyjazna dla mieszkańców i obywatela
- niezbyt zorganizowana
- atrakcyjnym miejscem do życia.
- gminą z niewykorzystanym potencjałem
- na początku drogi, ale idzie coraz szybciej w dobrym kierunku.
- jest najgorszą gminą po gminie Kurzętnik na Warmii i Mazurach
- gminą, która nie wykorzystuje swojego potencjału historycznego i naturalnego.
- gminą, która stara się rozwijać a także dba o dobro jej mieszkańców.
- Ok
- przyzwoitym miejscem do życia
- ma potencjał turystyczny, piękne tereny tylko trzeba je wykorzystać
- jaka jest.
- dobrą gminą, jednak nie wspiera ona ludzi posiadających dzieci, ponieważ powrót do pracy dla osób posiadających dzieci jest bardzo ciężki, bo w gminie nie ma żłobków i

przedszkoli
– dobrym miejscem do mieszkania.
– pięknym miejscem z niewykorzystanym potencjałem
– miejscem, z którego młodzi ludzie uciekają i zostawiają seniorów bez opieki.
– nienajgorsza
– ma duży potencjał, który trzeba wesprzeć finansowo
– pięknym miejscem, ale poprzez brak miejsc pracy staje się nieatrakcyjna

Podsumowanie badania ankietowego

W ramach opracowania „Diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Nowe Miasto Lubawskie” przygotowano kwestionariusz ankiety mający na celu poznanie opinii mieszkańców gminy na temat życia w Gminie Nowe Miasto Lubawskie i różnych jej aspektów funkcjonowania.

Zdaniem respondentów obszary, które są bardzo istotne i wymagają większej uwagi ze strony władz samorządowych w najbliższej przyszłości to m.in. infrastruktura publiczna (77,4%), poprawa bezpieczeństwa mieszkańców (47,1%), poprawa jakości systemu ochrony zdrowia (45,5%), rozwój przedsiębiorstwa (44,1%), edukacja (38,2%), ochrona środowiska naturalnego (32,4%). Potwierdzeniem dużego zainteresowania społeczności lokalnej rozwojem społeczno-gospodarczym Gminy Nowe Miasto Lubawskie jest wskazanie inwestycji we wszystkich obszarach zapisanych w pytaniu nr 2, które według nich powinny być priorytetem dla władze samorządowych. Analizując poszczególne obszary najczęściej pojawiały się poniższe inwestycje, przedsięwzięcia:

- edukacja – budowa żłobka i przedszkola, zmiana zasady funkcjonowania przedszkola i świetlicy szkolnej,
- kultura i rozrywka – budowa sali wiejskiej, miejsca piknikowe, wydarzenia dla młodzieży dzieci
- infrastruktura publiczna – dostęp do gazu, utworzenie domu pomocy społecznej, budowa kanalizacji, rozbudowa i modernizacja dróg, utwardzenie dróg polnych, kanalizacja sanitarna w Tylicach i Gwiżdżinach, droga gminna do domów mieszkalnych 78 oraz 81, przebudowa ulicy Długiej w Bratianie, poprawa jakości połączeń telefonii komórkowej w tym również dostęp do Internetu, gazociąg w Bratianie, instalacja Internetu światłowodowego
- rozwój potencjału turystycznego – Ścieżki rowerowe, zagospodarować teren wokół Orlika i po dawnej "Krainie Brata Jana"
- sport i rekreacja – hala sportowa, , plac zabaw, plaża nad jeziorem
- ochrona środowiska naturalnego – wymiana lamp na LED, Oczyszczalnia ścieków w Bratianie, dopłaty do wymiany pieców,
- poprawa jakości systemu ochrony zdrowia – poprawa jakości wody pitnej
- poprawa bezpieczeństwa – chodnik przy drodze gminnej w kierunku Bratiana, oświetlenie, darmowy transport dla seniorów
- funkcjonowanie instytucji publicznych – remont remizy OSP,
- rozwój przedsiębiorczości – zachęty dla inwestorów.

Według 65% respondentów najmocniejszą stroną Gminy Nowe Miasto Lubawskie jest dobra infrastruktura (dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej). W dalszej kolejności jest stosunkowo dobre położenie komunikacyjne – 54% oraz wysoki potencjał turystyczny (przyroda, dziedzictwo historyczne, atrakcje turystyczne) - 54%. Ponadto 22% respondentów wskazało jako mocną stroną gminy stosunkowo wysoką jakość życia i poziom bezpieczeństwa, a 11% „Inne”.

Jako słabe strony Gminy Nowe Miasto Lubawskie respondenci wskazali głównie: brak atrakcyjnych ofert pracy (60%), słaby dostęp do opieki medycznej (57%) niskie dochody mieszkańców (54%), brak perspektyw dla młodych ludzi (48%). 40% wskazało na narastający problem jakości powietrza (smog).

Największe zagrożenia, jakie zostały wskazane przez respondentów to: bariery rozwoju przedsiębiorczości (np. brak terenów inwestycyjnych, wysokie podatki, zmieniające się przepisy prawne) (85%) i starzejące się społeczeństwo (80%). 71% badanych wskazało ucieczka ludzi młodych do większych miejscowości, a 40 % na trudności budżetowe Gminy.

Trzy największe szanse rozwojowe Gminy Nowe Miasto Lubawskie według ankietowanych to: środki z Unii Europejskiej (82%), poprawa komunikacji (54%) oraz współpraca z innymi gminami, powiatem i instytucjami regionalnymi (40%). Ponadto 37% respondentów jako szansę rozwojową Gminy wskazało wzrastającą popularność trendów, eko, slow, życia w zgodzie z naturą, a 28 % instytucjonalne wsparcie rozwoju przedsiębiorczości oraz rozwój oferty turystycznej.

Mieszkańcy gminy są na ogół zadowoleni z tego, że żyją w Gminie Nowe Miasto Lubawskie, ale często uważają, że potencjał Gminy nie jest w pełni wykorzystywany. Świadczy o tym bardzo dużo pozytywnych odpowiedzi do ostatniego pytania, w którym respondenci zostali poproszeni o dokończenie zdania „*Uważam, że Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest...*”. Najczęściej w odpowiedziach ankietowanych powtarzały się zwroty: Ok, przyzwoitym miejscem do życia, dobrym miejscem do mieszkania, pięknym miejscem z niewykorzystanym potencjałem, jednakże pojawiały się również zwroty negatywne np. Gminą z niewykorzystanym potencjałem, gminą, która nie wykorzystuje swojego potencjału historycznego i naturalnego, Niezbyt zorganizowana.

Spis wykresów, rysunków, tabel, dokumentów źródłowych

Spis tabel

Tabela 1 Największe jeziora gminy Nowe Miasto Lubawskie	13
Tabela 2 Udokumentowane złoża kopalin na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie	16
Tabela 3 Drogi powiatowe.....	17
Tabela 4 Drogi gminne.....	17
Tabela 5 Drogi dla rowerów w gminie Nowe Miasto Lubawskie	21
Tabela 6 Liczba ludności w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	23
Tabela 7 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	28
Tabela 8 Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	28
Tabela 9 Wskaźnik ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	28
Tabela 10 Wskaźnik ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	28
Tabela 11 Powierzchnia gruntów komunalnych wg prawnych form użytkowania w gminie Nowe Miasto Lubawskie.....	29
Tabela 12 Zasoby mieszkaniowe w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	30
Tabela 13 Zabezpieczenie budynków mieszkalnych w sieci wodociągowe i kanalizacyjne (w %)	30
Tabela 14 Liczba mieszkańców powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2005-2030.....	31
Tabela 15 Wartość zmiany w liczbie mieszkańców powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2005-2030 (w %).	31
Tabela 16 Podmioty gospodarcze w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r.	33
Tabela 17 Podmioty gospodarcze z podziałem na spółki i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r.....	33
Tabela 18 Struktura podmiotów gospodarki narodowej (Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą) w gminie Nowe Miasto Lubawskie według sekcji PKD 2007	33
Tabela 19 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w latach 2017-2021 r.....	34
Tabela 20 Podział podmiotów gospodarczych według klas wielkości przedsiębiorstwa w latach 2017-2021 r.....	34
Tabela 21 Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	35
Tabela 22 Podmioty wyrejestrowane w rejestrze REGON w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	35
Tabela 23 Pracujący w gminie Nowe Miasto Lubawskie według płci w latach 2017-2021	37
Tabela 24 Bezrobotni wg gmin – porównanie liczby osób zarejestrowanych w 2020 i 2021 r.	39
Tabela 25 Struktura bezrobotnych według płci i wieku w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	39
Tabela 26 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2017-2021	40
Tabela 27 Bezrobotni a prawo do zasiłku.....	40
Tabela 28 Barometr zawodów w powiecie nowomiejskim	41

Tabela 29 Struktura własnościowa lasów na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie w 2021 r.	47
Tabela 30 Wynikowe klasy dla strefy warmińsko-mazurskiej województwa warmińsko-mazurskiego dla poszczególnych zanieczyszczeń (2021 r.)	48
Tabela 31 Średni dobowy ruch pojazdów na terenie dróg tranzytowych przebiegających przez teren gminy Nowe Miasto Lubawskie	52
Tabela 32 Średni dobowy ruch pojazdów na terenie dróg tranzytowych przebiegających przez teren gminy Nowe Miasto Lubawskie – ciąg dalszy tabeli	52
Tabela 33 Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie (stan na 31.12.2021 r.).....	54
Tabela 34 Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie (stan na 31.12.2021 r.).....	54
Tabela 35 Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie (stan na 31.12.2020 r.)	56
Tabela 36 Ilość wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie zebranych w latach 2020-2021.....	57
Tabela 37 Zabytki nieruchome ujęte w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego	66
Tabela 38. Zabytki nieruchome zlokalizowane na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie wpisane do gminnej ewidencji zabytków	67
Tabela 39. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków.....	69
Tabela 40 Stare cmentarze na terenie gminy	77
Tabela 41 Aleje figurujące w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków	79
Tabela 42 Atrakcje turystyczne Gminy Nowe Miasto Lubawskie.....	82
Tabela 43 Wskaźniki potencjału turystycznego powiatu nowomiejskiego na tle województwa warmińsko-mazurskiego i Polski w latach 2017-2021	84
Tabela 44. Przykłady planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie	89
Tabela 45 Wybrane dane statystyczne dotyczące gospodarki wodnej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie	94
Tabela 46 Wybrane dane statystyczne dotyczące sieci kanalizacyjnej w Gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	95
Tabela 47 Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w Gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	96
Tabela 48 Podstawowe dane nt. sieci gazowej na terenie gminy (2021).....	97
Tabela 49 Wybrane dane statystyczne dotyczące sieci gazowej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie	98
Tabela 50 Zestawienie oprav oświetleniowych w Gminie Nowe Miasto Lubawskie	99
Tabela 51. Wysokość środków przeznaczonych na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową z budżetu Gminy Nowe Miasto Lubawskie na przestrzeni ostatnich lat (w zł).....	104
Tabela 52. Wypadki i ofiary odnotowane na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie	105
Tabela 53. Zatrudnienie w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	107
Tabela 54. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 1).....	109
Tabela 55. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 2).....	110

Tabela 56. Powody przyznania pomocy społecznej przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 1).....	111
Tabela 57. Powody przyznania pomocy społecznej przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021 (część 2).....	112
Tabela 58 Podmioty realizujące usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej i specjalistycznej.....	114
Tabela 59 Liczba uczniów i wychowanków na przestrzeni lat 2017 - 2021	117
Tabela 60 Liczba etatów nauczycielskich i oddziałów w latach 2017-2021	118
Tabela 61. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2021 r.	118
Tabela 62 Plan i wykonanie budżetu Gminy Nowe Miasto Lubawskie w 2021 roku	126
Tabela 63 Struktura dochodów budżetowych gminy Nowe Miasto Lubawskie wykonanych w 2021 roku	128
Tabela 64 Dochody własne gminy Nowe Miasto Lubawskie wg źródeł w 2021 roku.....	128
Tabela 65 Udział PIT i CIT	128
Tabela 66 Dochody na 1 mieszkańca w latach 2017–2021 (w zł).....	129
Tabela 67 Wydatki na 1 mieszkańca w latach 2017 – 2021 (w zł).....	129
Tabela 68 Zadłużenie gminy Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017 – 2021.....	130
Tabela 69 Zadania inwestycyjne (roczne i wieloletnie) planowane do realizacji w 2021 roku oraz wydatki poniesione na ich realizację w 2021 roku.....	131
Tabela 70 Pozostałe wydatki majątkowe.....	132
Tabela 71 Projekty realizowane z udziałem środków zewnętrznych.....	132
Tabela 72. Tabela porównawcza gmin w sferze przestrzennej, środowiskowej, społecznej i gospodarczej.....	139

Spis rysunków

Rysunek 1. Położenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie na tle województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu nowomiejskiego.....	5
Rysunek 2 Terytorium Gminy Nowe Miasto Lubawskie	6
Rysunek 3. Herb Gminy Nowe Miasto Lubawskie.	6
Rysunek 4. Położenie fizycznogeograficzne Gminy Nowe Miasto Lubawskie	8
Rysunek 5. Obszar Gminy Nowe Miasto Lubawskie na obszarze dorzecza rzeki Wisły	10
Rysunek 6 Wody powierzchniowe na terenie gminy Nowe Miasto Lubawskie.....	11
Rysunek 7. Lokalizacja JCWPd nr 39	15
Rysunek 8. Układ sieci drogowej w Polsce	20
Rysunek 9 Trasa rowerowa Jamielnik – Nowe Miasto Lubawskie – Boleszyn (34,5 km).....	21
Rysunek 10 Trasa rowerowa wokół jeziora Skarlin (24,25 km).....	22
Rysunek 11 Tereny inwestycyjne gminy Nowe Miasto Lubawskie.....	36
Rysunek 12. Obszary przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu w strefie warmińsko-mazurskiej.	49
Rysunek 13. Obszary przekroczeń poziomu długoterminowego ozonu w strefie warmińsko-mazurskiej.....	49
Rysunek 14 Podział województwa warmińsko – mazurskiego na regiony gospodarki odpadami komunalnymi.....	56
Rysunek 15 Zespół Dworsko-Parkowo-Folwarczny..... Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.	
Rysunek 16 Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie	87
Rysunek 17 Kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie ..	88
Rysunek 18 Mapa jednostek pomocniczych Gminy Nowe Miasto Lubawskie	93

Rysunek 19. Schemat sieci gazowej na terenie Gminy Nowe Miasto Lubawskie.....	96
Rysunek 20 Gospodarka odpadami komunalnymi w województwie warmińsko - mazurskim	100
Rysunek 21 Analizowane jednostki w diagnozie porównawczej.....	135

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba zgonów i urodzeń jest jednym z głównych czynników determinujących liczbę mieszkańców przyrostu naturalnego w 2021 r. (różnica między liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów).	23
Wykres 2 Urodzenia żywe i zgony na 1000 ludności w gminie Nowe Miasto Lubawskie	24
Wykres 3 Przyrost naturalny w gminie Nowe Miasto Lubawskie, powiecie nowomiejskim i województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2020r. na 1000 ludności.....	24
Wykres 4 Saldo migracji w gminie Nowe Miasto Lubawskie, powiecie nowomiejskim i woj. warmińsko-mazurskim w latach 2017-2021	25
Wykres 5 Struktura mieszkańców gminy Nowe Miasto Lubawskie, według płci w latach 2017-2021	25
Wykres 6 Ludność gminy Nowe Miasto Lubawskie wg grup wieku w latach 2017-2021	26
Wykres 7 Mieszkańcy gminy Nowe Miasto Lubawskie w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2021	27
Wykres 8 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2016-2021	27
<i>Wykres 9 Podmioty nowo zarejestrowane i wyrejestrowane w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021</i>	<i>35</i>
<i>Wykres 10 Osoby pracujące z podziałem na płeć w gminie Nowe Miasto Lubawskie w 2020 r.</i>	<i>37</i>
Wykres 11 Pracujący na 1000 ludności w latach 2016 – 2020	38
Wykres 12 Wielkość bezrobocia (bezrobotni zarejestrowani) w gminie Nowe Miasto Lubawskie w latach 2017-2021	38
Wykres 13 Priorytety dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie w perspektywie najbliższych lat.	145
Wykres 14 Mocne strony Gminy Nowe Miasto Lubawskie	147
Wykres 15 Słabe strony Gminy Nowe Miasto Lubawskie	148
Wykres 16 Największe zagrożenia dla rozwoju obszaru Gminy Nowe miasto Lubawskie..	148
Wykres 17 Szanse rozwojowe dla obszaru Gminy Nowe Miasto Lubawskie	149

Dokumenty źródłowe:

1. Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Regionalnych
2. Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030
3. Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2027, ROPS 2021
4. PUP w Nowym Mieście Lubawskim informacja o stanie i strukturze bezrobocia w powiecie nowomiejskim,
5. www.bip.nowemiastolubawskie.warmia.mazury.pl
6. Statut Gminy Nowe Miasto Lubawskie
7. Raporty o stanie Gminy Nowe Miasto Lubawskie za lata 2018-2021
8. Dane Urząd Gminy Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie
9. www.barometrzasowodow.pl
10. Ocena roczna jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim za rok 2017, 2018, WIOŚ w Olsztynie
11. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Raporty o stanie środowiska za lata 2015-2018
 2. mapygoogle.pl
 3. Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030
 4. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

5. www.e-bip.org.pl/zarzdrogpow
6. www.noclegowo.pl/trasy-rowerowe
7. Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2027, ROPS 2021
8. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowe Miasto Lubawskie
9. Struktura bezrobocia z podziałem na gminy powiatu nowomiejskiego, PUP Nowe Miasto Lubawskie
10. www.barometrzwodow.pl
11. Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021, średni dobowy ruch roczny (sdr) w punktach pomiarowych w GPR 2020/2021 na drogach krajowych
12. Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2016-2022
13. Program opieki nad zabytkami Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2018-2021
14. Rejestr zabytków nieruchomości województwa warmińsko-mazurskiego
15. www.zabytek.pl
16. Gminna ewidencja zabytków Gminy Nowe Miasto Lubawskie
17. <https://bip.gminanml.pl/akty/58/typ/>
18. Strategia Rozwoju Gminy Nowe Miasto Lubawskie do 2025 roku
19. Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Nowe Miasto Lubawskie
20. Wieloletni Plan Rozwoju I Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych I Kanalizacyjnych
21. Program Rozwoju Dróg Gminy Nowe Miasto Lubawskie
22. Program Gospodarki Niskoemisyjnej
23. Program Opieki Nad Zwierzętami Bezdomnymi I Zapobiegania Bezdomności Zwierząt
24. Program Inwentaryzacji I Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest
25. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2021-2025
26. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2020-2023
27. Program Profilaktyki I Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2022rok
28. Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2019-2021
29. Program Współpracy Z Organizacjami Pozarządowymi
30. Gminny Plan Zarządzania Kryzysowego
31. Gminny Plan Zarządzania Kryzysowego
32. <https://docplayer.pl/docs-images/54/33609143/images/24-0.jpg>
33. *Założenia do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Nowe Miasto Lubawskie*
34. Budżety Gminy Nowe Miasto Lubawskie za lata 2017-2021
35. MPRiPS-03 Sprawozdania półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach, GOPS Nowe Miasto Lubawskie, lata 2017-2021
36. <https://www.nfz-olsztyn.pl>
37. Program współpracy Gminy Nowe Miasto Lubawskie z organizacjami pozarządowymi i innymi uprawnionymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2022 rok
38. Sprawozdanie z wykonania budżetu gminy Nowe Miasto Lubawskie za lata 2016-2021
39. Sprawozdania z wykonania budżetu Gminy Nowe Miasto Lubawskie za lata 2017-2021
40. http://www.obserwatoriumbrd.pl/app/?lang=pl#!#wypadki_container
41. Dane bazy danych Komisariat Policji w Nowym Mieście Lubawskim
42. Internet

Załącznik nr 1 Wzór ankiety

Szanowni Państwo!

W związku rozpoczęciem prac nad opracowaniem „Strategii Rozwoju Gminy Nowe Miasto Lubawskie na lata 2022-2030” zwracamy się do Państwa z prośbą o wypełnienie poniższej ankiety. Ankieta ma odzwierciedlać rzeczywistą sytuację w Gminie oraz jej najważniejsze potrzeby. Zebrane w ten sposób dane pozwolą nam uwzględnić Państwa sugestie. Licząc na współpracę zapewniamy jednocześnie, że ankieta jest anonimowa, a wyniki będą podawane wyłącznie w formie zbiorczej.

Z góry dziękujemy za wypełnienie ankiety

Anna Szymanowska,

Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie

Proszę o wyrażenie opinii na temat wskazanych elementów stawiając znak X w odpowiedniej rubryce.

1. Które z poniższych obszarów powinny stanowić priorytet dla Gminy w perspektywie najbliższych lat (proszę ocenić w skali 1-4, gdzie 4 – bardzo istotne, 3 – istotne, 2 – średnio istotne, 1 – nieistotne)

1. Edukacja (szkoły, przedszkola, żłobek)
2. Kultura i rozrywka
3. Infrastruktura publiczna (np. dostęp do gazu, kanalizacji, wodociągów, internetu, dróg i chodników)
4. Rozwój potencjału turystycznego
5. Sport i rekreacja
6. Ochrona środowiska naturalnego
7. Poprawa jakości systemu ochrony zdrowia
8. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców
9. Funkcjonowanie instytucji publicznych (np. urząd gminy, GOPS)
10. Rozwój przedsiębiorczości
11. Współpraca z organizacjami pozarządowymi...
12. Współpraca z innymi gminami, powiatem i instytucjami regionalnymi.....

Inne, proszę wymienić maksymalnie dwa inne obszary i ocenić ich znaczenie

13.

14.

2. Proszę wymienić przykładowe (maksymalnie trzy) kluczowe działania / inicjatywy, jakie Państwa zdaniem władze Gminy powinny podjąć w każdym z poniższych obszarów. W przypadku braku działań, proszę o wpisanie „nie wiem”.

1. Edukacja (szkoły, przedszkola, żłobek)

.....
.....

2. Kultura i rozrywka

.....
.....

3. Infrastruktura publiczna (np. dostęp do gazu, kanalizacji, wodociągów, internetu, dróg i chodników)

.....
.....

4. Rozwój potencjału turystycznego

.....
.....

5. Sport i rekreacja

.....
.....

6. Ochrona środowiska naturalnego

.....
.....

7. Poprawa jakości systemu ochrony zdrowia

.....
.....

8. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców

.....
.....

9. Funkcjonowanie instytucji publicznych (urząd gminy, GOPS)

.....
.....

10. Rozwój przedsiębiorczości

.....
.....

Współpraca z organizacjami pozarządowymi

.....
.....

12. Współpraca z innymi gminami, powiatem i instytucjami regionalnymi

[Dodatkowy obszar wskazany przez respondenta]

.....
.....

3. Co w Pani/Pana miejscowości trzeba zrobić w pierwszej kolejności, w najbliższych latach? (proszę o wymienić max. 3 inwestycje)

- 1.....
2.....
3.....

4. Proszę o zaznaczenie 3 mocnych stron Gminy Nowe Miasto Lubawskie:

- dobra infrastruktura (dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej)
- dobre warunki rozwoju przedsiębiorstw i funkcjonowanie prężnych pracodawców
- wysoki potencjał turystyczny (dziedzictwo historyczne, atrakcje turystyczne)
- stosunkowo wysoka jakość życia i poziom bezpieczeństwa
- dobre położenie komunikacyjne
- stosunkowo dobra baza noclegowa i gastronomiczna
- inne (jakie?)

5. Proszę o zaznaczenie 3 słabych stron Gminy Nowe Miasto Lubawskie:

- brak atrakcyjnych ofert pracy
- zły stan ulic i chodników
- słaby dostęp do opieki medycznej
- brak zróżnicowanej oferty edukacyjnej ponadpodstawowej
- brak perspektyw dla młodych ludzi

- niskie dochody mieszkańców
 - stosunkowo wysokie ceny nieruchomości
 - narastający problem jakości powietrza (smog)
 - inne (jakie?)
-

6. Proszę o zaznaczenie 3 największych zagrożeń dla rozwoju obszaru Gminy Nowe Miasto Lubawskie:

- bariery rozwoju przedsiębiorczości
 - trudności budżetowe gminy
 - starzejące się społeczeństwo
 - ucieczka ludzi młodych do większych miast
 - duża atrakcyjność turystyczna innych miast w regionie
 - brak obwodnicy, zwiększający się ruch samochodów
 - inne (jakie?)
-

7. Proszę o zaznaczenie 3 szans rozwojowych dla obszaru Gminy Nowe Miasto Lubawskie:

- środki z Unii Europejskiej
 - współpraca z innymi gminami, powiatem i instytucjami regionalnymi (np. Cittaslow)
 - wzrastająca popularność trendów, eko, slow, życia w zgodzie z naturą
 - instytucjonalne wsparcie rozwoju przedsiębiorczości
 - rozwój oferty turystycznej
 - poprawa dostępności komunikacyjnej (połączenie z innymi gminami)
 - inne (jakie?)
-

8. Proszę dokończyć zdanie: *Uważam, że Gmina Nowe Miasto Lubawskie jest ...*

.....

.....

.....